

Latvijas Universitāte

Informācijas atklātības princips un tā galējā robeža: teorijas īstenošana praksē

Promocijas darbs

Promocijas darba autore:	Juridiskās zinātnes doktora studiju programmas studente LL.M Kristīne Jarinovska studenta apliecība KJ 05014
Promocijas darba vadītājs:	Prof., Dr.iur. Ringolds Balodis

Rīga 2009

Jarinovska, K. *Informācijas atklātības princips un tā galējā robeža: teorijas īstenošana praksē* (promocijas darbs), **prof., Dr.iur. R. Baloža** zinātniskajā vadībā, Rīga, Latvijas Universitāte, 2009, 267 lpp. (anotācijas, ievads, 4 daļas ar sadaļām, secinājumu un priekšlikumu kopsavilkums, pielikums, literatūras saraksts)

Promocijas darba izstrādes vieta: Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte un Rīgas Juridiskā augstskola, Parīzes X Universitāte (Université Paris X), Francija (2005 – 2009)

Promocijas darba pieteikuma izstrādes zinātniskais vadītājs: Prof., Ph.D. Anders Fogelklou

Promocijas darba latviešu valodas teksta korektore: Ingrīda Sjomkāne

Promocijas darba zinātnes nozare: Juridiskā zinātne, Valsts tiesības (19.4–atbilstoši Latvijas Zinātņu nozaru un apakšnozaru sarakstam, kas apstiprināts Latvijas Zinātnes padomes 1999. gada 16. novembra sēdē, lēmums Nr. 9-3-1)

Satura rādītājs

SATURA RĀDĪTĀJS	3
ANNOTATION	5
DIE ANNOTATION	8
ANOTACIJA	11
АНОТАЦИЯ	14
අනුමාන	17
IEVADS	20
I. INFORMĀCIJAS ATKLĀTĪBAS SATURS: TERMINOLOĢIJA UN NIANSES	34
II. INFORMĀCIJAS ATKLĀTĪBA – CILVĒKA PAMATBRĪVĪBA	40
1. INFORMĀCIJAS ATKLĀTĪBAS VIETA STARPTAUTISKAJOS CILVĒKTIESĪBU DOKUMENTOS	40
2. NO INFORMĀCIJAS ATKLĀTĪBAS KĀ NO CILVĒKA PAMATBRĪVĪBAS IZRIETOŠĀS TIESĪBAS	42
2.1. <i>Tiesības brīvi saņemt informāciju</i>	43
2.2. <i>Tiesības brīvi izplatīt informāciju</i>	49
2.3. <i>Tiesības meklēt informāciju</i>	52
3. LĪDZSVARS STARP INFORMĀCIJAS ATKLĀTĪBU UN SLEPENĪBU STARPTAUTISKAJOS CILVĒKTIESĪBU DOKUMENTOS	53
3.1. <i>Ierobežošanas likumība</i>	56
3.2. <i>Nepieciešamības pamatotība ierobežošanai</i>	61
3.3. <i>Ierobežošanas mērķi</i>	64
4. NO INFORMĀCIJAS ATKLĀTĪBAS KĀ CILVĒKA PAMATBRĪVĪBAS IZRIETOŠIE VALSTS PIENĀKUMI ..	69
4.1. <i>Priekšnosacījumi informācijas atklātības kā cilvēka pamatbrīvības īstenošanai</i>	69
4.2. <i>Informācijas atklātības ierobežojumu sistēma</i>	71
4.3. <i>Informācijas atklātības efektīva aizsardzības sistēma</i>	73
4.4. <i>Nosacījumi valsts dalībai brīvā informācijas apritē</i>	75
5. AKTUĀLĀS TENDENCES INFORMĀCIJAS ATKLĀTĪBAS JAUTĀJUMU REGULĒJUMĀ STARPTAUTISKAJOS CILVĒKTIESĪBU DOKUMENTOS	76
5.1. <i>Konvencijas izstrāde</i>	78
5.2. <i>Konvencijas saturs</i>	81
5.3. <i>Kritika konvencijas sakarā</i>	91
III. PUBLISKAS INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA – VALSTSTIESĪBU DAĻA	95
1. TIESĪBU UZ PUBLISKAS INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBU PIRMSĀKUMI UN IZPLATĪBA	95
2. PUBLISKAS INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBAS IEVIEŠANAS TEORIJA	98
3. PUBLISKAS INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBAS IEVIEŠANAS IZVĒRTĒŠANA	102
3.1. <i>Vides kritēriji</i>	102
3.1.1. Valsts politiskā iekārta	103
3.1.2. Valsts labklājības līmenis	108
3.1.3. Valsts virzība uz zinātnes un inovāciju attīstību	109
3.1.4. Publiski pieejamās informācijas kvalitāte	111
3.2. <i>Tiesiskie priekšnosacījumi</i>	112
3.2.1. Publiski pieejamā informācija	114
3.2.2. Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai	115
3.2.3. Valsts palīdzība publiskas informācijas meklējumos	130
3.2.4. Publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms	135
IV. PUBLISKAS INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA LATVIJĀ	140
1. VIDES KRITĒRIJI	140

1.1. Valsts politiskā iekārta	140
1.2. Valsts labklājības līmenis	145
1.3. Valsts virzība uz zinātnes un inovāciju attīstību	152
1.4. Publiski pieejamās informācijas kvalitāte	157
2. TIESISKIE PRIEKŠNOSACĪJUMI	172
2.1. Publiski pieejamā informācija	172
2.2. Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai	185
2.3. Valsts palīdzība publiskas informācijas meklējumos	195
2.4. Publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms	199
3. LATVIJAS TIESISKĀS SISTĒMAS PILNVEIDES IESPĒJAS	212
3.1. Publiski pieejamā informācija	212
3.2. Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai	213
3.3. Valsts palīdzība publiskas informācijas meklējumos	216
3.4. Publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms	217
SECINĀJUMU UN PRIEKŠLIKUMU KOPSAVILKUMS	219
PIELIKUMS	231
LITERATŪRAS SARAKSTS	237
MONOGRĀFIJAS, RAKSTU KRĀJUMI UN TO DAĻAS	237
RAKSTI PERIODISKAJOS IZDEVUMOS	242
KONFERENČU RAKSTI	245
GRĀMATAS, PĒTĪJUMI, RAKSTI, RUNAS, STATISTIKA INTERNETĀ	246
LATVIJAS REPUBLIKAI SAISTOŠIE STARPTAUTISKIE LĪGUMI, LIKUMI, MINISTRU KABINETA NOTEIKUMI	250
MINISTRU KABINETA IEKŠĒJIE NORMATĪVIE AKTI	254
LATVIJAS REPUBLIKAS NORMATĪVO AKTU PROJEKTI UN AR TIEM SAISTĪTIE DOKUMENTI	254
LATVIJAS REPUBLIKAS VALSTS VARAS ĪSTENOTĀJU DOKUMENTI, IZŅEMOT NORMATĪVOS AKTUS	257
ANO CILVĒKTIESĪBU KOMITEJAS PRAKSE	259
ANO NENORMATĪVA RAKSTURA DOKUMENTI	260
EIROPAS PADOMES CILVĒKTIESĪBU DOKUMENTI	260
EIROPAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS PRAKSE	261
EIROPAS SAVIENĪBAS NORMATĪVIE AKTI	262
EIROPAS SAVIENĪBAS DOKUMENTI, IZŅEMOT NORMATĪVOS AKTUS	262
AMERIKAS CILVĒKTIESĪBU TIESAS PRAKSE	263
SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMI	263
LATVIJAS TIESU PRAKSE	265
ĀRVALSTU NORMATĪVIE AKTI UN SKAIDROJOŠIE DOKUMENTI	266
DAŽĀDI DOKUMENTI	268

Annotation

Freedom of Information and Its Ultimate Margin: Translating Theory to Reality

Actual processes in Latvia and elsewhere and ever insufficient number of theoretical researches on legal aspect of one of the most important fundamental freedoms – freedom of information and especially its part – a right of access to public information – confirms necessity for such researches. During the last decade adopted normative acts for implementation and protection of a right of access to public information currently demonstrate both deficiency and previously unforeseen and unidentified potency of those normative acts. Similarly, achievements in respect of freedom of information during the last decade have an impact even on countries with more prolonged experience in implementation and protection of a right of access to public information. Taking into account abovementioned, an object of the research is legal aspects of freedom of information and especially its part – a right of access to public information.

The task of this work is to verify the hypothesis that the legal system of contemporary democratic State has to ensure achieved level of protection of freedom of information in respect of accessibility of public information, which, in its turn, has to correspond to at least the generally accepted minimum. For attaining mentioned task, in developing the work, the author, analysing international human rights documents such as the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights and the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, establishes a content of freedom of information as a fundamental freedom and, in the same time, identifies obligations of a State in respect of implementation and protection of particular fundamental freedom. Further, the research is limited to analysis of a part of freedom of information – a right of access to public information – as a human right and a public law, determining its content and a scope of obligations of a State in its ensuring. In the conclusion, the author analyses a legal system of Latvia,

establishing achieved level of protection of freedom of information in respect of accessibility of public information, comparing it to a minimum and evaluating possibilities for its development. Therefore, within the work, there are examined several questions, among them: what is considered to be a minimum level of protection of freedom of information in respect of accessibility of public information; what kinds of possibilities exist for optimising this minimum; what is regarded as a decrease of particular level; what level of protection of freedom of information in respect of accessibility of public information is set by the legal system of Latvia; whether the legal system of Latvia corresponds to requirements of international human rights documents and whether and what kind of developments are necessary in respect of this legal system?

In addition to main and typical research methods of the humanities, the author, analysing accessibility of public information, also uses a method developed during her scientific research. It is formed, following expressions of international human rights documents, improving methods used by different researchers on issues of accessibility of public information and making use of conclusions derived from synthesis of different theories on implementation of accessibility of public information. As a result, public law aspects of accessibility of public information are evaluated using two basic criteria: environmental conditions for freedom of information, especially accessibility of public information, and legal preconditions for implementation of a right of access to public information. The first basic criterion is used to indicate whether environmental conditions for implementation of freedom of information are favourable in particular State. The second is used to establish whether and what kind of legal framework is created for ensuring a right of access to public information and whether and how legal framework influence implementation of a right of access to public information. Each criterion is further developed. For exemplifying usability of the method developed by the author during her scientific research the author applies it to Latvia, yet similarly the method could be used for evaluation of other States and their legal systems.

Since the author explores issues of freedom of information almost ten years, within the work, there are utilized results of this research period, in particular,

articles in scientific and specialized popular scientific publications and in materials of international scientific conferences. Moreover, taking into account that the method proposed by the author for analysing accessibility of public information is applied in evaluation of Latvia, the author also exploits findings published in mainstream mass media of Latvia. For underlining topicality of previous research and, in the same time, for detaching it from newest findings, in developing the work, the author makes references to topical results of previous research.

Die Annotation

Das Prinzip der Informationsfreiheit und seine Grenzen: Umsetzungen der Theorie in die Praxis

Die aktuellen Vorgänge in Lettland sowie in vielen anderen Ländern der Welt und die niedrige Zahl der theoretischen Forschungen über die Zugänglichkeit zur öffentlichen Information - einer der wichtigsten allgemeinen Grundfreiheiten des Menschen – bezeugen die Notwendigkeit der wissenschaftlichen Behandlung dieses Problems. Die im letzten Jahrzehnt abgefassten Rechtsnormen, die den Zugang zur öffentlichen Information gewährleisten und schützen, zeigen anschaulich die Mängel sowie das vorläufig nicht identifizierte und nicht wahrgenommene Potenzial in diesem Bereich auf. Das Geleistete im letzten Jahrzehnt hat einen starken Einfluss auf die Verwirklichung der Informationszugänglichkeit und des Informationsschutzes auch in den Staaten ausgeübt, wo die gesetzliche Regelung der genannten Fragen langjähriger besteht als in den meisten Staaten. Angesichts des oben Gesagten ist der Gegenstand der vorliegenden Forschung die rechtlichen Aspekte der Öffentlichkeit der Information, insbesondere des öffentlichen Zugangs zur Information.

Das Ziel der vorliegenden Arbeit ist die Prüfung der Hypothese, dass die Rechtsordnung eines Staates die Öffentlichkeit der Information auf einer solchen Stufe gewährleisten muss, die einem allgemein anerkannten Mindestmass entspricht. Um das genannte Ziel zu erreichen, behandelt die Untersuchung die Bedeutung der Öffentlichkeit der Information als die Bedeutung der Grundfreiheit des Menschen, indem die Akte des internationalen Menschenrechts – die Allgemeine Erklärung der Menschenrechte, der Internationale Pakt über bürgerliche und politische Rechte, die Konvention zum Schutze der Menschenrechte und Grundfreiheiten – analysiert und gleichzeitig die Pflichten des Staates zur Verwirklichung und zum Schutz des genannten Menschenrechtes identifiziert werden. Die Analyse wird in der Untersuchung dadurch eingegrenzt, dass sie sich eingehender mit dem Recht auf Zugang zur Information, d.h., mit der Analyse der Menschenrechte und des Staatsrechts befasst und indem die Autorin den Inhalt der Menschenrechte und den

Umfang der Staatspflichten zur Gewährleistung dieser Rechte erörtert. Im Abschlussteil der Untersuchung wird das Rechtssystem Lettlands analysiert und festgestellt, welche Stufe des Schutzes der öffentlichen Information gegenüber der Zugänglichkeit der öffentlichen Information im Vergleich mit dem minimalen Niveau erreicht wurde. Es werden auch die Kapazitäten der eventuellen Steigerung des erreichten Niveaus erörtert. Im Rahmen dieser Untersuchung werden mehrere Fragen behandelt, darunter die Frage, was im breiteren Kontext der Zugänglichkeit zur öffentlichen Information als Mindestmass des Informationsschutzes im öffentlichen Raum festzusetzen ist. Weitere behandelte Fragen betreffen die Optimierung des oben genannten Mindestmasses, die Herabsetzung der Schwelle, die das Rechtssystem Lettlands in Hinsicht auf den Informationsschutz bei der Gewährleistung des Zugangs zur öffentlichen Information setzt, die Übereinstimmung der rechtlichen Voraussetzungen in Lettland mit den Grundprinzipien der internationalen Akten des Menschenrechts sowie die notwendige Verbesserung der Rechtsordnung Lettlands in Bezug auf das behandelte Problem.

Zusätzlich zu den meistverwendeten und charakteristischen Methoden der Geisteswissenschaften hat die Verfasserin der vorliegenden Untersuchung zur umfassenden Auswertung der Zugänglichkeit der öffentlichen Information ihre eigene Analysemethode entwickelt. Die Methode zeichnet sich durch die Verbesserung der in verschiedenen Untersuchungen über den Zugang zur öffentlichen Information verwendeten Methoden, durch den konstanten Vergleich mit den Akten des Internationalen Menschenrechts und durch Erkenntnisse aus, die in der Synthese der verschiedenen Theorien des Zugangs zur öffentlichen Information gewonnen werden. In der Anwendung dieser komplexen Methode wird der Zugang zur öffentlichen Information aus der Perspektive des Staatsrechts ausgewertet, indem zwei Gesichtspunkte ständig in Betracht gezogen werden: der Gesichtspunkt der Öffentlichkeit der Information und insbesondere der Gesichtspunkt der Analyse des Zugangs zur Information, der gesetzlichen Zugangsregeln und der Medien, in denen der Zugang verwirklicht wird. Der erste Gesichtspunkt richtet sich auf die Frage, in welchem Ausmass die Gewährleistung

des Zugangs zur Information stattfindet, und der zweite Gesichtspunkt auf die Frage, ob ein rechtlicher Rahmen und welche Rechtsvoraussetzungen zur Gewährleistung des Zugangs zur Information geschaffen worden sind sowie welchen Einfluss der rechtliche Rahmen auf den Zugang zur Information hat. Jeder Gesichtspunkt ist in der Arbeit eingehend untersucht worden. Die in der Untersuchung entwickelte Forschungsmethode wird beispielhaft zur Analyse des Zugangs zur öffentlichen Information in Lettland verwendet, sie kann ebenso gut in Hinsicht auf andere Länder und ihre Rechtssysteme verwendet werden.

Da sich die Autorin dieser Untersuchung mit den Fragen der Öffentlichkeit der Information fast zehn Jahre lang befasst hat, sind die Ergebnisse ihrer Forschungsarbeit dieser Jahre in die Untersuchung eingegangen. Es handelt sich um mehrere Publikationen in wissenschaftlichen und spezialisierten populärwissenschaftlichen Editionen sowie in internationalen wissenschaftlichen Konferenzbänden. Da die Autorin ihr wissenschaftliches Thema am Beispiel des Zugangs zur öffentlichen Information in Lettland behandelt hat, hat die Autorin ihre Forschungsergebnisse durch Publikationen in der Tagespresse auch einem breiteren Publikum zugänglich gemacht. Mit dem Ziel, die Aktualität der Forschungsergebnisse der letzten Jahre hervorzuheben und sie gleichzeitig von den neuesten Erkenntnissen abzugrenzen, wird durchgängig auf die aktuellen Forschungsergebnisse der letzten Jahre hingewiesen.

Anotacija

Informacijos atvirumo principas ir jo galutinė riba: teorijos realizavimas praktikoje

Aktualūs įvykiai Latvijoje ir kitose pasaulio vietose, bei vis dar nepakankamas teorinių vienos iš svarbiausių žmogaus vertybių – informacijos atvirumo, ypač jos dalies – teisių į viešos informacijos prieinamumą –, teisių aspektų tyrimų skaičius įrodo, kad tokie tyrimai yra reikalingi. Paskutiniame dešimtmetyje dėl teisių į viešos informacijos prieinamumą ir gynybą priimti normatyviniai aktai šiuo metu akivaizdžiai parodo jų nepilnavertiškumą ir normatyvinių aktų priėmimo akimirka neidentifikuotas ir nenumatytas galimybes. Taip pat paskutinio dešimtmečio pasiekimai informacijos viešume turi įtaką kitoms šalims, kurių patirtis teisėje į viešos informacijos prieinamumą, realizaciją bei gynybą yra ilgiau trunkanti už šalių daugumą. Atsižvelgiant į aukščiau minėtus faktorius, darbo tyrimo dalykas yra informacijos atvirumas, ypač jos dalies – teisių į viešos informacijos prieinamumą –, teisiniai aspektai.

Darbo tikslas yra patikrinti hipotezę, kad šiuolaikinės demokratinės šalies teisei sistemai reikia užtikrinti pasiekiamos informacijos viešumo gynybos lygį viešos informacijos prieinamumo atžvilgiu, kuris tuo tarpu turi atitikti bent pilnai pripažintam minimumui. Kad būtų pasiektas minėtas tikslas, darbo eigoje išsiaiškinamas informacijos viešumo kaip žmogaus laisvės turinys, su tarptautiniu žmogaus teisių dokumentu – Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas ir Europos Žmogaus teisių ir laisvės gynybos konvencija – analizės pagalbą, kartu identifikuojant šalies pareigas atitinkamo žmogaus laisvės realizacijai ir gynybai. Toliau tyrimas ribotas, susitelkiant į informacijos atvirumo dalies – teisių į viešos informacijos prieinamumą – kaip žmogaus teisių ir šalies teisių analizę, konstatuojant jos turinį ir šalies pareigų dydį to užtikrinimui. Darbo pabaigoje analizuota Latvijos teisinė sistema, konstatuojant pasiekimus informacijos atvirumo gynybos lygyje viešos informacijos prieinamumo atžvilgiu, lyginant ją su minimalia, kaip ir įvertintos atitinkamo lygio tobulėjimo

galimybės. Su lyg tuo darbe apžvelgti keli klausimai, kurių tarpe, kas skaitoma informacijos atvirumo gynybos lygio minimumu viešos informacijos prieinamumo atžvilgiu, kokios yra šio minimumo optimizacijos galimybės, kas skaitoma atitinkamo lygio sumažėjimu, kokia Latvijos teisinė sistema nusako informacijos atvirumo gynybos lygį viešos informacijos prieinamumo atžvilgiu, ir ar konstatuojamas atitinkamumas tarptautinės žmogaus teisių dokumentų reikalavimams, ir ar, ir kuri teisinės sistemos pagerinimas reikalingas atitinkamame aspekte.

Papildomai pagrindiniams ir būdingiausiems tyrimų metodams, darbo autorė viešos informacijos prieinamumo įvertinime, naudoja ir savo moksliniuose tyrinėjimuose atrastą analizės metodą. Jis sukurtas atsižvelgiant į tarptautiniuose žmogaus teisių dokumentuose išreikštą nuomonę, tobulinant įvairių sričių tyrinėjimus apie viešos informacijos prieinamumo klausimams naudotus metodus, bei panaudojant viešos informacijos prieinamumo įvedimą, skirtingų teorijų sintezės rezultate gautus pareiškimus. To sekoje viešos informacijos prieinamumas šalies teisių aspekte įvertintas pagal du pagrindinius kriterijus: informacijos atvirumo, ypač viešos informacijos prieinamumą, vidaus būseną ir teisinių sąlygų teisių į viešos informacijos prieinamumą realizaciją, kur pirmasis kriterijus nurodo į tai, kiek teigiama aplinka egzistuoja informacijos atvirumo realizacijai konkrečioje valstybėje, bet antrasis – į tai, ar ir kokie teisiniai rėmai yra sukurti teisių į viešos informacijos prieinamumą realizacijos užtikrinimui, bei ir tai, ar ir kaip teisiniai rėmai įtakoja teisių į viešos informacijos prieinamumą realizaciją. Kiekvienas iš kriterijų yra tam, kad iliustruotų darbo autorės moksliniuose tyrinėjimuose atidirbtas viešos informacijos prieinamumo analizės metodų naudojimus, kaip pavyzdys naudota Latvija, tačiau panašūs metodai naudojami ir atsižvelgiant į kitas šalis ir jų teisinės sistemas.

Kadangi darbo autorė į informacijos tyrinėjimų klausimų tyrinėjimą gilinasi jau beveik dešimt metų, darbe panaudoti atitinkami tyrinėjimų periodų darbų rezultatai, kurie matomi, kai keliose publikacijose, moksliniuose ir specializuotuose populiaraus mokslo leidiniuose ir konferencijų bei tarptautinių mokslinių konferencijų, medžiagoje. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad darbo autorės

moksliniuose tyrinėjimuose atidirbti viešos informacijos prieinamumo analizės metodų panaudojimų atspindžiai, su Latvijos pavyzdžio analizės pagalba, panaudota mokslinių darbų atsiliepimų nušvietimais ir plačiai prieinamuose Latvijos leidiniuose. Kad būtų atkreiptas dėmesys į praėjusių metų tyrinėjimų rezultatų aktualumą, ir kartu jie būtų atskirti nuo naujausių atsiliepimų, darbo eigoje padaryti nurodymai į praėjusių metų aktualiausius tyrinėjimų rezultatus.

Анотация

Принцип свободы информации и его крайний рубеж: осуществление теории в практике

Актуальные процессы в Латвии и других странах мира и всё ещё недостаточное количество научных исследований правовых аспектов одной из основных свобод – свободы информации, особенно её части – право доступности публичной информации, – свидетельствуют о необходимости проведения таких исследований. Нормативные акты последнего десятилетия, принятые для осуществления и защиты права доступности публичной информации наглядно выявляют их несовершенство и неосознанные и неидентифицированные возможности во время принятия этих актов. Достижения последних лет в связи со свободой информации повлияли и на государства со сравнительно длительным опытом по осуществлению и защите права доступности публичной информации. Ввиду вышеупомянутого предмет данного исследования – правовые аспекты свободы информации, особенно её части – право доступности публичной информации.

Цель работы – проверить гипотезу, свидетельствующую о том, что современная правовая система демократического государства должна гарантировать достигнутый уровень защиты свободы информации в связи с доступностью публичной информации и его соответствие хотя бы всеобщему признанному минимуму. Для достижения данной цели вначале автор, взяв за основу международные документы по правам человека – Всеобщую декларацию прав человека, Международный пакт о гражданских и политических правах, а также Европейскую конвенцию о защите прав человека и основных свобод –, определил содержание свободы информации в качестве основной свободы, а также обязательства государства в связи с осуществлением и защитой данной свободы. Далее в работе исследование ограничено до анализа части свободы информации – права доступности публичной информации – в качестве права человека и государственного права,

определяя её содержание и обязательства государства в связи с её гарантированием. В заключительной части изучена правовая система Латвии, констатируя достигнутый уровень защиты свободы информации в связи с доступностью публичной информации, проводя сравнение его с минимальным уровнем и давая оценку возможности усовершенствования этого уровня. В рамках научной работы рассмотрен ряд вопросов, в том числе, что считается минимальным уровнем защиты свободы публичной информации в связи с доступностью публичной информации, возможности его оптимизации и что считается сокращением данного уровня. Кроме того, определён уровень защиты свободы информации в связи с доступностью публичной информации, установленный правовой системой Латвии, соответствие уровня защиты свободы информации в связи с доступностью публичной информации требованиям международных документов по правам человека и соответствующие возможности для усовершенствования правовой системы Латвии.

Вместе с главными и свойственными гуманитарным наукам методами для исследования доступности публичной информации использован метод анализа, разработанный автором данной работы в период научной деятельности. Метод разработан, руководствуясь международными документами по правам человека, усовершенствуя методы, использованные в разных исследованиях о доступности публичной информации, и основываясь на выводах, сделанных в результате синтеза теорий по внедрению доступности публичной информации. В результате доступность публичной информации в качестве государственного права оценивалась по двум основным критериям: состояния окружающей среды свободы информации, особенно права доступности публичной информации; правовые предпосылки для осуществления права доступности публичной информации. Первый критерий указывает на благоприятность окружающей среды для осуществления свободы информации в данном государстве, второй – на то, существует ли и какая правовая система создана для осуществления права доступности публичной информации и каким образом и воздействует ли вообще правовая система на

осуществление права доступности публичной информации. Каждый основной критерий детализирован. Чтобы иллюстрировать возможности применения метода анализа, разработанного автором данной работы во время научной деятельности, как наглядный пример использована Латвия, впрочем подобным образом метод может быть использован и в исследованиях других стран и их правовых систем.

Ввиду того, что автор данной работы исследует свободу информации почти десять лет, в работе использованы результаты предыдущих исследований: многочисленные публикации в научных и специализированных научно-популярных изданиях и материалы международных научных конференций и совещаний. Так как использование метода, разработанного автором, происходило на примере Латвии, использованы и результаты научных исследований, отражённые в центральных средствах массовой информации Латвии. Чтобы подчеркнуть актуальность результатов научной деятельности предыдущих лет, в работе имеются ссылки на ранее опубликованные статьи.

ანოტაცია

ინფორმაციის თავისუფლების პრინციპი და მისი უკიდურესი ზღვარი: თეორიის პრაქტიკაში განხორციელება

ლატვიასა და მსოფლიოს სხვა სახელმწიფოებში მიმდინარე პროცესები და ინფორმაციის თავისუფლების ასპექტების კვლავ არასაკმარისი სამეცნიერო კვლევები, განსაკუთრებით საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის მხრივ წარმოაჩენს ამგვარი კვლევების აუცილებლობას.

საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობიდან განხორციელებისთვის ბოლო ათწლეულში მიღებული ნორმატიული აქტები თვალნათლივ წარმოაჩენენ მათ არასრულფასოვნებას და შესაძლებლობის არაიდენტიფიცებას ამ აქტების მიღებისას.

ინფორმაციის თავისუფლებასთან დაკავშირებული ბოლო წლების მიღწევებმა იმოქმედეს იმ სახელმწიფოებზე, რომლებსაც შედარებით ხანგრძლივი გამოცდილება აქვთ საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის განხორციელებასა და დაცვაში. ზემოთქმულიდან გამომდინარე ამ კვლევის საგანია _ ინფორმაციის თავისუფლების სამართლებრივი ასპექტები, განსაკუთრებით საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლება.

არსებული შრომის მიზანია _ შემოწმდეს ჰიპოტეზა, რომლის თანახმად თანამედროვე დემოკრატიული სახელმწიფოს სამართლებრივი სისტემა უნდა უზრუნველყოფდეს ინფორმაციის თავისუფლების მიღწეული დონის დაცვას ინფორმაციის ხელმისაწვდომობიდან გამომდინარე და ამ ხელმისაწვდომობის შესაბამისობას თუნდაც საყოველთაოდ აღიარებულ მინიმუმთან.

ამ მიზნის მისაღწევად ავტორმა საფუძვლად აიღო ადამიანის უფლებების საერთაშორისო დოკუმენტები – ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო დეკლარაცია, სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი და ადამიანის უფლებათა დაცვის და ძირითადი თავისუფლებების ევროკონვენცია, გამოკვეთა ინფორმაციის თავისუფლების შემადგენლობა, როგორც ძირითადი თავისუფლება და ასევე სახელმწიფოს ვალდებულება ამ თავისუფლების განხორციელებასა და დაცვასთან დაკავშირებით.

შემდგომ, შრომაში კვლევა შემოფარგლულია ინფორმაციის თავისუფლების ნაწილის – საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლების ანალიზი ადამიანის უფლებისა და სახელმწიფო სამართლის განხრით. ანალიზი გამოკვეთს ამ უფლების შემადგენლობას და სახელმწიფოს ვალდებულებას მის გარანტირებასთან დაკავშირებით.

დასკვნით ნაწილში შესწავლილია ლატვიის სამართლებრივი სისტემა და კონსტატირებულია ინფორმაციის თავისუფლების დაცვის დონე საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან კავშირში, მოყვანილია შედარებები მის მინიმალურ ზღვართან და მოცემულია ამ დონის გაუმჯობესების შესაძლებლობის შეფასება.

სამეცნიერო შრომის ფარგლებში განხილულია რიგი საკითხები, მათ შორის საკითხი, თუ რა ითვლება საჯარო ინფორმაციის თავისუფლების მინიმალურ დონედ საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით, მისი ოპტიმიზაცია და რა შეიძლება ჩაითვალოს ამ დონის შემცირების მაჩვენებლად.

ჰუმანიტარულ მეცნიერებებისთვის დამახასიათებელ მეთოდებთან ერთად, საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის საკვლევად გამოყენებულია ანალიზის მეთოდი, რომელიც შემუშავებულია ამ შრომის ავტორის მიერ მეცნიერული მუშობის განმავლობაში. მეთოდი

შემუშავებულია ადამიანის უფლებების საერთაშორისო დოკუმენტების და ადრე გამოყენებული მეთოდების გაუმჯობესების ხარჯზე და დაყრდნობილა დასკვნებზე, რომლებიც გაკეთდა საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის დანერგვის თეორიების სინთეზით.

შედეგად საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა სახელმწიფო სამართლის ხარისხში ფასდებოდა ორი კრიტერიუმით: ინფორმაციის თავისუფლების გარემოს მდგომარეობით, განსაკუთრებით საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უფლებით; საჯარო ინფორმაციის განხორციელების სამართლებრივი წინაპირობებით. პირველი კრიტერიუმი მიაჩნებოდა მოცემულ სახელმწიფოში ინფორმაციის თავისუფლების განხორციელებისთვის არსებული გარემოს ხარისხზე, მეორე, არსებობს კი, და თუ არსებობს, რა სახის სამართლებრივი სისტემაა შექმნილი საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის განხორციელებისთვის და როგორ ზემოქმედებს ეს სამართლებრივი სისტემა საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის განხორციელებაზე.

თითოეული ძირითადი კრიტერიუმი დეტალიზირებულია. ანალიზის მეთოდის გამოყენების ილუსტრირებისთვის, ავტორმა სამაგალითოდ მოიყვანა ლატვია, თუმცა ამავე გზით მეთოდი შეიძლება გამოყენებულ იქნას სხვა სახელმწიფოებისა და სამართლებრივი სისტემების კვლევაში.

Ievads

Laikmetīga demokrātiska valsts ir organizēta tā, lai veicinātu pilsoņu līdzdalību valsts varas īstenošanā un lai tādējādi nodrošinātu atbildīgāku kā valsts varas īstenošanu, tā arī valsts pilsoņu kopuma rīcību. Informācijas atklātība ir viens no līdzekļiem, kā panākt iepriekš minēto. Tā kā brīva informācijas aprīte ir cilvēka un tā apkārtējās vides izziņas pamatā, tad zināšanas par līdzdalības iespējām un tās nepieciešamību valsts varas īstenošanā ir tas, bez kā līdzdalība vai nu nav iespējama, vai arī ir nepietiekami efektīva. Sevišķi nozīmīga loma minētās izziņas vairošanā ir publiskas informācijas pieejamībai, jo tas ir pamatinformācijas avots par valsts varas īstenošanu konkrētajā valstī.¹ Ievērojot arvien pieaugošu valstu virzību uz demokrātismu, pieaug arī informācijas atklātības nozīme attiecīgo valstu tiesiskajās sistēmās.

Informācijas atklātība kā patstāvīga cilvēka pamatbrīvība vispārīgi atzīta līdztekus citām cilvēktiesībām, ko apliecina dažādi starptautiskie cilvēktiesību dokumenti un starptautisko publisko tiesību subjektu rīcība. Vēl salīdzinoši nesenu Amerikas Savienoto Valstu (turpmāk – ASV) prezidents Baraks Obama (Barack Obama – angļu val.) vizītes laikā Ķīnā, atzina, ka informācijas pieejamība ir

¹ Informācijas atklātības lomas noteikšana ir saistīta arī ar to, kā uztver vārda brīvību un kādu nozīmi tai piešķir. Izšķir vismaz trīs vārda brīvības teoriju kopas, kas raksturo vārda brīvību un tās nozīmi. Pirmā pamatojas uz pieņēmumu, ka vārda brīvības uzdevums ir veicināt patiesības noskaidrošanu. Par šai teorijas kopai piederošiem min, piemēram, Džonu Miltonu (John Milton – angļu val.) un Džonu Stjuartu Millu (John Stuart Mill – angļu val.). Skat. attiecīgi: Milton, J. „Areopagitica: a Speech for the Liberty of Unlicensed Printing. To the Parliament of England (1644)”, *The Prose Works of John Milton*, with new translations and an introduction by G. Burnett, Vol. I., London, Printed for John Miller, 1809, pp. 279–323; Mill, J.S. „Of the Liberty of Thought and Discussion”, *On Liberty*, London, John W. Parker and Son, 1859, pp. 31-99. Otrajai teoriju kopai piederošie autori uzskata, ka vārda brīvība ir indivīda tiesību uz pašpilnveidošanos un pašrealizēšanos īstenošanas pamatā. Par šai teoriju kopai piederošu min, piemēram, Frederiku Šaueru (Frederick Schauer – angļu val.). Skat. Schauer, F. *Free speech: a Philosophical Enquiry*, Cambridge, Cambridge University Press, 1982, 237 p. Trešā teoriju kopa norāda, ka vārda brīvības uzdevums ir nodrošināt personas piedalīšanos politiskajos procesos, tādējādi veidojot apspriešanās demokrātiju. Par šai teoriju kopai piederošu min, piemēram, Aleksandru Meiklejzonu (Alexander Meiklejohn – angļu val.). Skat. Meiklejohn, A. *Free Speech and Its Relation to Self Government* [1948], reprinted, Clark, New Jersey, The Lawbook Exchange, Ltd., 2004, 107 p. Par vārda brīvības teoriju kopām skat. vairāk Barendt, E. *Freedom of Speech*, Oxford, Clarendon Press, 1985, pp. 8–23.

vispārējas tiesības.² Tomēr arvien pastāvējušas domstarpības par valsts varas īstenotāju³ pienākumu apjomu attiecībā uz to rīcībā esošās publiskās informācijas sniegšanu. Šādu nevienprātību raksturo, piemēram, apstākļi, ka, lai gan vēl 18. gadsimtā bija pieņemts pirmais normatīvais akts, kas regulēja publiskas informācijas pieejamību,⁴ un ka Otrajam pasaules karam sekoja plaša mēroga cilvēktiesību uzplaukšana, vispārīga tiesību uz publiskas informācijas pieejamību atzīšana un to praktiskas īstenošanas un aizsardzības nodrošināšana valstu tiesiskajās sistēmās, attiecīgo jautājumu noregulējot atsevišķā normatīvajā aktā, notikusi tikai pēdējā desmitgadē.⁵ Tāpat atšķirības uzskatos apliecina vairākkārtīgi nesekmīgi mēģinājumi izstrādāt normatīva rakstura starptautisko cilvēktiesību dokumentu par informācijas atklātības jautājumiem. Sākti vēl 1946. gadā,⁶ kad Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Ģenerālā asambleja atzina, ka „informācijas atklātība ir cilvēka pamattiesības un proves akmens visām brīvībām, kuru aizsardzībai sevi veltījusi Apvienoto Nāciju Organizācija”⁷, un rosināja sasaukt konferenci informācijas atklātības satura noteikšanai,⁸ un kad Eleonora Rūzvelte, būdama ASV sūtne ANO

² The White House, Lee, J. (16 November 2009). *Full Video and Photos: The President's Town Hall in Shanghai*. Available on the internet at: <http://www.whitehouse.gov/blog/2009/11/16/full-video-and-photos-presidents-town-hall-shanghai>. Last visited at 18 January 2007.

³ Jēdzieni „valsts varas īstenotājs” un „valsts varas īstenošana” darbā attiecināts uz jebkuru personu un institūciju, kas rīkojas valsts vārdā vai ar valsts līdzekļiem, un attiecīgi uz jebkuru rīcību, kas veikta valsts vārdā vai ar valsts līdzekļiem.

⁴ Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likumu uzskata par pirmo zināmo normatīvo aktu, kas paredzēja ikvienam tiesības saņemt un publicēt oficiālus dokumentus. Skat., piemēram, Öberg, U. „EU Citizens' Right to Know: the Improbable Adoption of a European Freedom of Information Act”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), p. 304.

⁵ Skat. Ackerman, J.M., Sandoval-Ballesteros I.E. „The Global Explosion of Freedom of Information Laws”, *Administrative Law Review*, Vol. 58, No 1 (2006), p. 99.

⁶ Skat., piemēram, Cmiel, K. „Human Rights, Freedom of Information, and the Origins of Third-World Solidarity”, *Truth Claims: Representation and Human Rights*, M.P. Bradley, P. Petro (eds.), New Brunswick, New Jersey, Rutgers University Press, 2002, pp. 107–130.

⁷ „Freedom of information is a fundamental human right and is the touchstone of all the freedoms to which the United Nations is consecrated;” „La liberté de l'information est un droit fondamental de l'homme et la pierre de touche de toutes les libertés à la défense desquelles se consacrent les Nations Unies,” General Assembly resolution 59 (I) of 14 December 1946. Available on the internet at: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/10/IMG/NR003310.pdf?OpenElement>. Last visited at 3 July 2009.

⁸ General Assembly resolution 59 (I) of 14 December 1946. Available on the internet at: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/10/IMG/NR003310.pdf?OpenElement>. Last visited at 3 July 2009.

un vēlāk norīkota darbam ANO Cilvēktiesību komitejas (turpmāk – Cilvēktiesību komiteja) vadītājas amatā,⁹ ierosināja izveidot Cilvēktiesību komitejas Informācijas atklātības un preses brīvības apakškomiteju¹⁰, šie mēģinājumi sekmējās tikai 2008. gada 27. novembrī, kad Eiropas Padome, nevis ANO pieņēma normatīva rakstura starptautisko cilvēktiesību dokumentu – Konvenciju par oficiālu dokumentu pieejamību¹¹. Tas, cik lielā mērā ir tuvinājusies valstu izpratne par informācijas atklātības, arī no tās izrietošo tiesību uz publiskas informācijas pieejamību, saturu, varēs spriest pēc pievienošanās procesa, kas pēc konvencijas spēkā stāšanās būs atvērts arī ārpus Eiropas Padomes esošajām valstīm un pat citām starptautiskajām organizācijām.¹² Tomēr jau parakstīšanas atklāšana norādīja uz vērā ņemamām tendencēm kā, piemēram, uz augsta atklātības kultūras līmeņa izplatību. Tāpat tā uzdeva vairākus jautājumus, tostarp par kavēšanās iemesliem starptautiskai minimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa atzīšanai tām valstīm, kuru tiesiskās sistēmas jau atspoguļo šo līmeni un pat pārsniedz, kā tas ir gadījumā ar Latviju.

Papildu arvien eksistējošai nevienprātībai par valsts varas īstenotāju pienākumu apjomu attiecībā uz to rīcībā esošās publiskās informācijas sniegšanu, konstatējama arī atšķirīga informācijas atklātības uztvere, kas pat dod iespēju identificēt trīs virzienus informācijas atklātības ieviešanā valsts tiesiskajā sistēmā. Piemēram, atkarībā no tā, vai informācijas atklātību primāri uztver kā morālu vērtību, kā valsts varas īstenotāja rīcības tiesiskuma un objektivitātes kontroles līdzekli vai arī kā valsts varas līdzsvara līdzekli, atšķiras informācijas atklātības

⁹ Par Eleonoras Rūzveltes (Eleanor Roosevelt – angļu val.) sniegumu Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas izstrādē latviešu valodā skat., piemēram, Kūle, M. „E. Rūzvelte un Universālā cilvēktiesību deklarācija”, *Diena, Sestdiena*, 2008. 13. decembris.

¹⁰ Informācijas atklātības un preses brīvības apakškomitejas (Sub-Commission on the Freedom of Information and the Press – angļu val.) izveidi paredzēja Ekonomisko un sociālo lietu padome (Economic and Social Council resolution 9 (II) of 21 June 1946. Available on the internet at: <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/08/IMG/NR004308.pdf?OpenElement>. Last visited at 3 July 2009). Par E. Rūzveltes lomu Informācijas atklātības un preses brīvības apakškomitejas izveidē skat., piemēram, Oberleitner, G. *Global Human Rights Institutions: Between Remedy and Ritual*, Cambridge, UK, Polity Press, 2007, p. 71.

¹¹ Convention on Access to Official Documents: Committee of Ministers of the Council of Europe, 27 November 2008.

¹² Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 17. pants.

ieviešana valsts tiesiskajā sistēmā.¹³ Ja vien informācijas atklātības ieviešanā ievēro starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos un to piemērošanās praksē identificējamo informācijas atklātības kodolu, minēto atšķirību izpratne kļūst nozīmīga tikai, lai precīzi novērtētu informācijas atklātības tiesisko regulējumu un tā lomu valsts tiesiskajā un politiskajā sistēmā, piemēram, sevišķi svarīga šāda izpratne dažādu valstu tiesisko sistēmu salīdzināšanā, tiesību recepcijas apsvēršanā un tiesību transplantātu analīzē. Tādēļ, analizējot informācijas atklātības īstenošanu konkrētajā valstī, jāreķinās ne vien ar tiesiskās sistēmas informācijas atklātības noteiktajām aprisēm, bet arī ar to, kādiem apsvērumiem kalpo informācijas atklātības tiesiskais regulējums.

Aktuālās norises Latvijā un citviet pasaulē un arvien nepietiekams teorētisku informācijas atklātības, jo sevišķi tās daļas – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību –, tiesību aspektu pētījumu skaits apliecina šādu pētījumu nepieciešamību. Pēdējā desmitgadē tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai un aizsardzībai pieņemtie normatīvie akti šobrīd uzskatāmi atklāj gan to nepilnības, par ko var pārliecināties, piemēram, iepazīstoties ar starptautisko organizāciju pētījumiem attiecīgajā jautājumā,¹⁴ gan arī normatīvo aktu pieņemšanas brīdī neapzinātās un neidentificētās potences. To savukārt labi ilustrē Apvienotās Karalistes piemērs, kur faktiski valsts varas īstenoātāju nevērīga attieksme pret informācijas atklātības regulējumu, slepenības kultūra un aptuveni piecus gadus ilgusī informācijas atklātības regulējuma spēkā stāšanās¹⁵ bija par iegānu britu politiskās sistēmas pamatus satricinošam skandālam par valsts finanšu līdzekļu

¹³ Minētās atšķirības informācijas atklātības uztverē izriet no trim galvenajiem virzieniem informācijas atklātības ieviešanā, kas savukārt balstās uz trijām dažādām teoriju kopām, ko valstis izmanto, lai risinātu ar divu pretstatu – informācijas atklātības un slepenības – līdzaspastāvēšanu saistītos jautājumos. Skat. vairāk šī darba sadaļā „Publiskas informācijas pieejamības ieviešanas teorijas”.

¹⁴ Skat., piemēram, UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

¹⁵ Apvienotā Karaliste nacionāla līmeņa informācijas atklātības likumu pieņēma 2000. gadā, kas pilnā apmērā stājās spēkā tikai 2005. gadā./ Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

izlietojuma pamatotību.¹⁶ Pēdējās desmitgades sasniegumiem informācijas atklātībā ir arī ietekme uz valstīm, kuru pieredze tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanā un aizsardzībā ir ilgstošākas par valstu vairumu. Piemēram, ASV¹⁷ nākas atzīt, ka pat augstākie valsts varas orgāni nav pietiekami informēti par to uzraudzībai pakļauto valsts varas īstenošanu vai pat nav informēti vispār.¹⁸ Ja vien minēto piemēru un tiem līdzīgu gadījumu rezultātā sekotu adekvāta valsts varas īstenošana rīcība, kas virzīta uz tiesiskā regulējuma vai valsts varas īstenošanas pilnveidošanu, šādas atklāsmes būtu uzskatāmas par daļu no dabiskas un tiesiskas lietu kārtības tiesiskās sistēmas pilnveidei. Tomēr dažkārt jākonstatē, ka pat caurmērā demokrātisku vērtību orientētas valstis rīkojas pretēji šādai tiesiskai lietu kārtībai. Tā jau minētā skandāla par valsts finanšu līdzekļu izlietojuma pamatotību rezultātā Apvienotajā Karalistē reizē ar publisku atvairināšanos virkni sekoja arī iniciatīva samazināt publiskai pieejamībai pakļaujamās publiskās informācijas klāstu, tai skaitā visu Kabineta dokumentu pieejamību.¹⁹ Līdzīgi vairākkārtīgi rīkojās arī Latvija.²⁰ Bijušais Valsts prezidents Guntis Ulmanis pat paudis viedokli, ka 2009. gadā „pretrunas starp valsts vadītāju atklāti pausto un slepeno ir sasniegušas

¹⁶ Skat. notikumu atspoguļojumu, piemēram, saistībā ar Apvienotās Karalistes galvenā parlamenta locekļu saņemto izdevumu atmaksu: BBC News (19 June 2009). *MPs' Expenses in Detail*. Available on the internet at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8039273.stm. Last visited at 18 July 2009; BBC News (19 June 2009). *Police to Investigate MP Expenses*. Available on the internet at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8110022.stm. Last visited at 18 July 2009; BBC News (19 June 2009). *End Expenses Censorship – Cameron*. Available on the internet at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8109565.stm. Last visited at 18 July 2009; BBC News (18 June 2009). *MPs' Expenses Made Public Online*. Available on the internet at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8105227.stm. Last visited at 18 July 2009.

¹⁷ Pirmais tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai un aizsardzībai normatīvais akts ASV pieņemts 1966. gadā./ Openness Promotes Effectiveness in our National Government Act of 2007: United States of America. Available on the internet at: <http://www.usdoj.gov/oip/amendment-s2488.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

¹⁸ Skat. notikumu atspoguļojumu, piemēram, saistībā ar ASV Centrālās izlūkošanas pārvaldes izstrādāto pretterorisma programmu The New York Times, Shane, S. (11 July 2009). *Cheney is Linked to Concealment of C.I.A. Project*. Available on the internet at: <http://www.nytimes.com/2009/07/12/us/politics/12intel.html>. Last visited at 18 July 2009.

¹⁹ Guardian.co.uk (10 June 2009). *Gordon Brown on Constitutional Reform – Prime Minister's Statement in Full*. Available on the internet at: <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/jun/10/gordon-brown-constitutional-reform>. Last visited at 19 July 2009.

²⁰ Atsevišķus gadījumus darba autore atspoguļojusi, piemēram: Jarinovska, K. „Darvas pilinātāji valsts atklātumā”, *Diena*, 2008. 1. oktobris; Jarinovska, K. „Kā slepenība sekmē labklājību?”, *Diena*, 2006. 25. oktobris.

augstāko punktu²¹. Šādi un līdzīgi gadījumi rada pamatotus jautājumus par attiecīgās rīcības tiesiskumu un atbilstību starptautiskajām un nacionālajām prasībām.

Darba ietvaros būs pārbaudīta hipotēze, ka laikmetīgas demokrātiskas valsts tiesiskajai sistēmai jānodrošina sasniegtais informācijas atklātības aizsardzības līmenis publiskas informācijas pieejamības sakarā, kam savukārt jāatbilst vismaz vispārīgi atzītam minimumam. Lai to īstenotu, darba gaitā būs noteikts informācijas atklātības kā cilvēka pamatbrīvības saturs, ar starptautisko cilvēktiesību dokumentu – Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas,²² Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām²³ un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas²⁴ – analīzes palīdzību, reizē identificējot valsts pienākumus attiecīgās cilvēka pamatbrīvības īstenošanai un aizsardzībai. Darba turpinājumā izpēte būs ierobežota, pievēršoties informācijas atklātības daļas – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – kā cilvēktiesības un valststiesības analīzei, nosakot tās saturu un valsts pienākumu apjomu tās nodrošināšanai. Darba noslēgumā būs analizēta Latvijas tiesiskā sistēma, konstatējot sasniegto informācijas atklātības aizsardzības līmeni publiskas informācijas pieejamības sakarā, salīdzinot to ar minimālo, kā arī izvērtētas attiecīgā līmeņa pilnveidošanas iespējas. Līdz ar to darba ietvaros būs atbildēts uz vairākiem jautājumiem, tostarp uz to, kas uzskatāms par informācijas atklātības aizsardzības līmeņa minimumu publiskas informācijas pieejamības sakarā, kādas ir šī minimuma optimizācijas iespējas, kas uzskatāms par attiecīgā līmeņa samazināšanos, kādu Latvijas tiesiskā sistēma nosaka informācijas atklātības aizsardzības līmeni publiskas informācijas pieejamības sakarā, vai ir

²¹ LETA (2009. 5. augusts). *Ulmanis: pretrunas starp valsts vadītāju publiski pausto un slēpto sasniegušās augstāko punktu.*

²² Vispārējā cilvēktiesību deklarācija [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā].

²³ Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 23. aprīlis, Nr. 61 (2826). Lai gan ratificētajā paktā angļu valodas jēdziens „civil” tulkots kā „pilsoņu”, tomēr šāds tulkojums neatspoguļo jēdziena saturu un apsvērumus, kas bijuši pakta izstrādes, jo sevišķi nosaukuma veidošanas, pamatā. Vairāk par šo jautājumu skat. Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, pp. 438–439.

²⁴ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 13. jūnijs, Nr. 143/144 (858/859).

konstatējama atbilstība starptautisko cilvēktiesību dokumentu prasībām un vai un kāda tiesiskās sistēmas pilnveide nepieciešama attiecīgajā aspektā.

Galvenās lietotās pētniecības metodes ir garazinātnēm raksturīgās: induktīvā, deduktīvā, salīdzinošā un vēsturiskā. Induktīvās metodes lietošana ļauj no atsevišķu elementu analīzes atvasināt vispārinātas kopsakarības, secinājumus un principus. Deduktīvās metodes lietošana sniedz iespēju no teorētiskām atziņām un vispārinātām kopsakarībām veikt analītisku slēdzienu par atsevišķiem elementiem un individuāliem aspektiem. Salīdzinošā metode ļauj atklāt gan atsevišķu empīrisku elementu, gan vispārinājumu nošķirošās īpatnības, gan arī savstarpējās sakarības. Lai gan, kā pareizi norāda teorētiķi, salīdzinošā metode bieži vien ir viena no sarežģītākajām, jo ir problemātiski noteikt striktus, šo metodi regulējošus noteikumus, piemēram, attiecībā uz salīdzināšanas objektu un salīdzināšanai izmantojamo avotu izvēli, tomēr salīdzinošās metodes priekšrocība ir līdzību vai atšķirību identificēšana sistēmās, kuras citādi šķiet attiecīgi atšķirīgas vai līdzīgas.²⁵

Darba analīzes metožu izvēli nosaka vairāki apstākļi. Tā kā izvēlēta darba tēma ir informācijas atklātības principa galējās robežas noteikšana un šīs tēmas atklāšana saistīta ar starptautisko un valststiesību aspektu izvērtēšanu, daļā, kas saistīta ar starptautisko aspektu analīzi, būs izmantots deduktīvās, salīdzinošās un induktīvās metodes apvienojums, kas ļauj no atsevišķos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos iekļautajām tiesību normām, to piemērošanas prakses un ar šo tiesību normu satura atklāsmi saistīto juridisko doktrīnu noskaidrot informācijas atklātības kodola aprises un valstīm noteiktā informācijas atklātības īstenošanas un aizsardzības minimumu. Tāpat šajā daļā ar vēsturiskās metodes palīdzību būs ieskicētas informācijas atklātības kodola aprīšu izmaiņas un ar to

²⁵ Skat., piemēram: Gutteridge, H.C. *Comparative Law: an Introduction to the Comparative Method of Legal Study and Research*, Cambridge, Cambridge University Press, 1946, 208 p.; Pfersmann, O. „Le droit comparé comme interprétation et comme théorie du droit”, *Revue internationale de droit comparé*, Vol. 53, Numéro 2 (2001), p. 275–288; Zweigert, K., Kötz, K. *Introduction to Comparative Law*, translated by T. Weir, 3rd edition, Oxford, Oxford University Press, 1998, 714 p. Par salīdzinošās metodes izmantošanu, arī tiesību normu interpretācijā, darba autore vairāk analizējusi Jarinovska, K., Buka, A. „Tiesību normu tulkošana un tās pilnveidošanas iespējas”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 1999. 28. oktobris, Nr. 37 (144). Tāpat par šo jautājumu darba autore ziņojusi starptautiskajā zinātniskajā konferencē Jarinovska, K. „Tiesību normu piemērošanas kvalitātes pilnveidošana”, *Baltijas reģiona valstu integrācijas problēmas ceļā uz Eiropas Savienību*, starptautiskās zinātniskās konferences materiāli, 2000. gada 2.–3. marts, Rēzekne, Rēzeknes augstskola, 2000, 263.–265. lpp.

saistītās tiesiskās sekas. Minēto metožu klāsta un kombinācijas izvēli noteica pētījumi par līdzīga rakstura jautājumiem²⁶ Tomēr, ievērojot to, ka starptautiski tiesiskais regulējums informācijas atklātības saturisko aprišu noteikšanā, jo sevišķi publiskas informācijas pieejamības sakarā, nav bijis izšķirošais faktors informācijas atklātības ieviešanai un attīstībai valstu tiesiskajās sistēmās, stipri atpaliekot no vispārējās tendences valstu gatavībā akceptēt noteiktas informācijas atklātības saturiskās aprises un atspoguļojot tikai vispāratzītu tiesiski aizsargājamu minimumu, informācijas atklātības saturisko aprišu analīze fokusēsies galvenokārt ap valststiesību tendencēm. Savukārt starptautiski tiesiskais regulējums būs izmantots kā atskaites punkts.

Analizējot valststiesību aspektu, būs izmantots gan induktīvās un salīdzinošās metodes, gan arī deduktīvās, salīdzinošās un vēsturiskās metodes apvienojums, pirmajā gadījumā ar dažādu valstu prakses analīzes palīdzību atklājot informācijas atklātības īstenošanas un aizsardzības potenciālās attīstības iespējas publiskas informācijas pieejamības sakarā, bet otrajā gadījumā ar inducēto pieņēmumu palīdzību analizējot Latvijas tiesisko sistēmu. Arī šo metodoloģisko līdzekļu klāsta izvēli determinēja līdzīga rakstura pētījumi.²⁷ Tiesa, jāņem vērā, ka

²⁶ Piemēram: Jayawickrama, N. *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, pp. 663–720; Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, pp. 437–467; Pinto, R. *La liberté d'information et d'opinion en droit international*, Paris, Economica, 1984, 420 p.; Trudel, P., Boucher J., Pottie, R., Brisson, J.-M. *Le droit à l'information: émergence, reconnaissance, mise en œuvre*, Montréal, Presses de l'University de Montréal, 1981, 454 p.; Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper). Available on the internet at: http://www.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007; UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts (2000, februāris). *Informācijas pieejamība Latvijā: Tiesību aktu izvērtējums* (pētījums), M. Mita red. Pieejams internetā: http://www.humanrights.lv/hri_1/infopieja.htm. Skatīts 2008. 1. oktobrī.

²⁷ Piemēram: Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, 202 p.; Scoffoni, G. *Le droit à l'information administrative aux États-Unis: du modèle américain au système français de transparence*, Paris, Économica, 1992, 379 p.; Eagles, I., Liddell, G., Taggart, M. *Freedom of Information in New Zealand*, Auckland, Oxford University Press, 1992, 661 p.; Wadham, J., Griffiths, J. *Blackstone's Guide to the Freedom of Information Act 2000*, 2nd edition, Oxford, Oxford University Press, 2005, 311 p.; Öberg, U. „EU Citizens' Right to Know: the Improbable Adoption of a European Freedom of Information Act”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), pp. 303–328; Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper). Available on the internet at: http://www.transparency.org/working_papers/martin-

metodoloģiju stingra nošķiršana ir relatīva, jo, piemēram, šajā darbā tāpat kā citos garazinātņu pētījumos indukcijas praktizēšana ir saistīta ar psiholoģiskiem nosacījumiem, proti, garazinātnēm raksturīgajā mākslinieciski instinktīvajā indukcijā secinājuma paņēmiens ir arī neapzināta secināšana.²⁸

Vēl, publiskas informācijas pieejamības izvērtējumā būs izmantota arī darba autore zinātniskajā pētniecībā izstrādātā analīzes metode. Tā veidota, vadoties no starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos paustā, pilnveidojot dažāda veida pētījumos par publiskas informācijas pieejamības jautājumiem izmantotās metodes, kur sevišķi liela nozīme bijusi Roberta Martina²⁹ un Estellas Feldmanes³⁰ pētījumam,

feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007; UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts (2000, februāris). *Informācijas pieejamība Latvijā: Tiesību aktu izvērtējums* (pētījums), M. Mita red. Pieejams internetā: http://www.humanrights.lv/hri_/infopieeja.htm. Skatīts 2008. 1. oktobrī.

²⁸ Kopš 19. gadsimta vidus un līdz mūsdienām šīs garazinātņu metodoloģiju īpatnības ir avots polemikai. Par mākslinieciski intuitīvās indukcijas (Die künstlerische Induction – vācu val.) aprisēm skat. jau Hermaņa Helmholtca (Hermann Ludwig Ferdinand von Helmholtz – vācu val.) nostādnes Helmholtz, H. „Ueber das Verhältniss der Naturwissenschaften zur Gesammtheit der Wissenschaften. Akademische Festrede (1862)”, *Vorträge und reden*, 5. Auflage, I. Bd., Braunschweig, Druck und Verlag von Friedrich Vieweg und Sohn, 1903, S.171. Skat. arī: *Hermann von Helmholtz and the Foundations of Nineteenth-Century Science*, D. Cahan (ed.), Berkeley, Los Angeles, California, University of California Press, 1994, pp. 551–553; Gadamers, H.–G. *Patiesība un metode*, tulkojis I. Šuvajevs, Rīga, Jumava 1999, 18.–22. lpp.

²⁹ Roberts Martins (Robert I. Martin – angļu val.) ir Rietumu Ontario Universitātes (Kanāda) goda profesors. No 1985. gada līdz 2000. gadam bijis Britu nāciju sadraudzības žurnālistikas un komunikācijas izglītības asociācijas (Commonwealth Association for Education in Journalism and Communication – angļu val.) sekretārs (Secretary-Treasurer – angļu val.), 1997. un 1999. gadā bija ievēlēts par Augškanādas Juristu biedrības (Law Society of Upper Canada – angļu val.) vecāko (bencher – angļu val.). Papildu profesora darbam Rietumu Ontario Universitātē strādājis arī Dāresalāmas Universitātē (Tanzānija), Maurīciju Universitātē, Lesoto Nacionālajā Universitātē, Nairobi Universitātē (Kenija) un Dublinas Trīsvienības koledžā (Trinity College Dublin – angļu val.) (Īrija). Vairāku publikāciju un pētījumu autors un redaktors, tai skaitā: Martin, R. *Personal Freedom and the Law in Tanzania: a Study of Socialist State Administration*, Nairobi, Oxford University Press, 1974, 224 p.; Martin, R., Adam, G.S. *A Sourcebook of Canadian Media Law*, Ottawa, Carleton University Press, 1989, 822 p.; Martin, R., Adam, G.S. *A Sourcebook of Canadian Media Law*, 2nd edition, Ottawa, Carleton University Press, 1994, 869 p.; Martin, R. *Media Law*, Concord, Ontario, Irwin Law, 1997, 193 p.; Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper). Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007; *Speaking Freely: Expression and the Law in the Commonwealth*, R. Martin (ed.), Toronto, Ontario, Irwin Law, 1999, 706 p. Pēc: „Martin, Robert Ivan”, *Canadian Who's Who 2003*, E. Lumley (ed.), Toronto, University of Toronto Press, 2003, p. 886.

³⁰ Estella Feldmane (Estelle Feldman – angļu val.) ir Dublinas Trīsvienības koledžas Juridiskās skolas (School of Law at Trinity College Dublin – angļu val.) (Īrija) zinātniskā līdzstrādniece (research associate – angļu val.). Vairāku publikāciju un pētījumu autore un redaktore, tai skaitā: „Freedom of

un izmantojot publiskas informācijas pieejamības ieviešanas dažādu teoriju sintēzes rezultātā gūtās atziņas, kur liela nozīme bijusi Keneta Robertsona³¹ un Kerolas Harlovas³² darbiem. Lai gan promocijas darba autore pētījuma kontekstā neuzskata sevi par manifesti piederību kādai noteiktai tiesību skolai, kā arī nedod priekšroku vienai no publiskas informācijas pieejamības ieviešanas teorijām, tomēr tiesību izpratnē un līdz ar to arī pētniecības metožu izvēlē promocijas darba autorei tuvākas ir tās tiesību skolas, kur līdz ar normatīvajiem svarīgi arī socioloģiski koncepti. Savukārt, neesot pārliecībai par vienas informācijas atklātības ieviešanas teorijas pārākumu pār citām, promocijas darba izstrādē ņemtas vērā dažādas teorijas, sintezējot un argumentējot darba autorei pieņemamo. Rezultātā publiskas informācijas pieejamība valststiesību aspektā būs vērtēta pēc diviem pamatkritērijiem: informācijas atklātības, jo sevišķi publiskas informācijas

Information Act and Schools: Balancing Education and Secrecy”, *Litigation against Schools: Implications for School Management*, D. Glendenning, W. Binchy (eds.), Dublin, First Law, 2006, p. 239, 272 p.; Feldman, E. „The Ombudsman: Redressing the Balance for Older People”, *Older People in Modern Ireland: Essays on Law and Policy*, E. O’Dell (red.), Dublin, Firstlaw, 2006, p. 327, 352 p.; „Openness, Transparency and Accountability”, *Freedom of Information: Law and Practice*, E. Feldman (ed.), Dublin, First Law, 2006, p. 177, 255 p.; Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper). Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007. Pēc: Trinity College Dublin, *Estelle Feldman*. Available on the internet at: <http://www.tcd.ie/Law/EstelleFeldman/#Professional%20Qualifications>. Last visited at 7 July 2009.

³¹ Kenets Robertsons (Kenneth G. Robertson – angļu val.) ir Politikas studiju asociācijas Britu izlūkdienesta studiju grupas vadītājs (British Intelligence Studies Group, Political Studies Association – angļu val.), strādājis arī Rīdingas Universitātē (University of Reading – angļu val.) (Apvienotā Karaliste). Vairāku publikāciju un pētījumu autors un redaktors, tai skaitā: *Resistance and Intelligence: Collected Essays in Honour of MRD Foot*, K.G. Robertson (ed.), London, Leo Cooper, 1999, 262 p.; Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, 202 p.; *British and American approaches to intelligence*, K.G. Robertson (ed.), Basingstoke, Hampshire, Macmillan, 1987, 262 p.; Robertson, K.G. *Public Secrets: a Study in the Development of Government Secrecy*, London, Macmillan, 1982, 216 p. Pēc: Wilkinson, P. *Contemporary Research on Terrorism*, A.M. Stewart (ed.), Aberdeen, Aberdeen University Press, 1987, p. 596.

³² Kerola Harlova (Carol Harlow – angļu val.) ir Londonas Ekonomikas un Politikas zinātnes skolas (London School of Economics and Political Science – angļu val.) (Apvienotā Karaliste) goda profesore. Līdztekus darbam Londonas Ekonomikas un Politikas zinātnes skolā strādājusi arī Eiropas Universitātes Institutā (European University Institute) (Itālija) un lasījusi lekcijas Eiropas Tiesību akadēmijas (Europäische Rechtsakademie – vācu val.) ietvaros. Vairāku publikāciju un pētījumu autore, tai skaitā: Harlow, C. *State Liability: Tort Law and Beyond*, Oxford, Oxford University Press, 2004, 149 p.; Harlow, C. *Accountability in the European Union*, Oxford, Oxford University Press, 2002, 198 p.; Harlow, C., Rawlings, R. *Law and Administration*, 2nd edition, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, 655 p.; Harlow, C., Rawlings, R. *Pressure Through Law*, London, New York, Routledge, 1992, 364 p. Pēc: New Modes of Governance Project, *Prof. Carol Harlow*. Available on the internet at: http://www.eu-newgov.org/datalists/detail.asp?Pax_AutoNumber=160. Last visited at 7 July 2009.

pieejamības, vides stāvokļa un tiesisko priekšnosacījumu tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai analīzes, kur pirmais pamatkritērijs norāda uz to, cik labvēlīga vide pastāv informācijas atklātības īstenošanai konkrētajā valstī, bet otrais – uz to, vai un kāds tiesiskais ietvars ir radīts tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas nodrošināšanai, kā arī to, vai un kā tiesiskais ietvars ietekmē tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanu. Katrs no pamatkritērijiem būs izvērsti. Aprakstot piedāvāto analīzes metodi, būs izmantoti valstu ar diferencētu pieredzi piemēri publiskas informācijas pieejamības ieviešanā un nodrošināšanā, tādējādi dodot priekšroku indukcijai no maksimāli daudzveidīgu fenomenu loka pār pētījuma ierobežošanu viena ģeogrāfiskā reģiona ietvaros. Šādu pieeju attaisno vairāki apsvērumi, tai skaitā tas, ka publiskas informācijas ieviešana nav tik daudz saistīta ar piederību kādam konkrētam ģeogrāfiskam reģionam un šajā reģionā dominējošajai tiesiskajai tradīcijai, kā valsts gribai pieņemt atklātības noteiktās sekas, kuras savstarpēji ir tuvākas kā šīs gribas izcelsmes avoti. Lai ilustrētu darba autores zinātniskajā pētniecībā izstrādātās publiskas informācijas pieejamības analīzes metodes pielietojamību, analizējot konkrētu tiesisko sistēmu, kā piemērs būs izmantota Latvija, tomēr darba objekts nav Latvija. un līdzīgi metode izmantojama arī attiecībā uz citām valstīm un to tiesiskajām sistēmām.

Darba izstrādē izmantots plašs literatūras klāsts. Literatūras izvēli noteica vairāki faktori, tai skaitā darba hipotēze un ar tās atklāšanu saistīto jautājumu loks, izvēlētās analīzes struktūra un metodes, kā arī publiski pieejamie un autoritatīvie pētījumi par darbā analizējamajiem jautājumiem. Tā rezultātā, pētot starptautiskos aspektus, sevišķa nozīme pievērsta starptautisko cilvēktiesību dokumentu satura atklāšanai ar to piemērošanas prakses un autoritatīvas juridiskās doktrīnas izmantošanu. Savukārt, pētot valststiesību aspektus, īpaši pievērsta uzmanība senākās un jaunākās pieredzes noskaidrošanai publiskas informācijas pieejamības īstenošanā un aizsardzībā ar attiecīgās pieredzes aprakstošās un analizējošās literatūras palīdzību, tādējādi nosakot pētāmās pamatbrīvības saturu un šī satura attīstības tendences. Literatūras atlase īstenota Rīgas Juridiskās augstskolas, Latvijas Universitātes un Parīzes Universitātes bibliotēkās pieejamo resursu ietvaros. Tāpat izmantoti arī Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Francijas Nacionālās bibliotēkas, tai

skaitā tās pētniecības daļas, resursi, kā arī brīvpieejā esoši elektroniski resursi. Lai nodalītu dažāda veida un nozīmes literatūru, tā attiecīgi kategorizēta.

Ievērojot to, ka Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversmes) 113. pantā³³ kā pamattiesība nostiprinātā un Latvijas Universitātē īstenojamā akadēmiskā brīvība attiecināma arī uz promocijas darbā izmantojamo citēšanas stilu un pētniecības materiāla operacionalizācijas atspoguļojumu, kā arī ievērojot iepriekš minēto līdzīga rakstura pētījumu iedibinātās tradīcijas, promocijas darba autore izvēlējusies vadīties pēc Rīgas Juridiskās augstskolas un Parīzes Universitātes metodiskajiem norādījumiem. Rezultātā vēres izmantotas, pirmkārt, kā vieta atsaucēm uz pamattekstā citēto un pārstāstīto, ieskatot oriģinālteksta izvilcumu iekļaušanai tur, kur promocijas darba autore tekstā izmanto savu tulkojumu vai kur citāts ir īpaši svarīgs, lai ilustratīvi apstiprinātu promocijas darba autores secinājumus un lai veicinātu turpmāku pētījumu veikšanu par konkrēto jautājumu. Vēres, kas satur citātu svešvalodā, beigās ietverts attiecīgā citāta tulkojums valsts valodā, apzīmējot tulkojuma sākumu ar zvaigznīti. Otrkārt, vēres promocijas darbā kalpo kā līdzeklis, lai precizētu pamattekstā izklāstīto, piemēram, sniedzot, kur nepieciešams, pamatojumu atšķirīgu terminu lietošanai vai skaidrojumu lietotajiem terminiem un papildinot promocijas darbu ar informāciju par jautājumiem, kas var būt svarīgi pamattekstā analizētā vai secinātā plašākai izpratnei jautājumos, kas kādai sabiedrības daļai var būt nezināmi vai palikuši neievēroti, taču vienlaikus uz izpētes priekšmetu attiecas netieši. Treškārt, vēres dod ieskatu par promocijas darbā analizētā un secinātā saistību ar promocijas darba autores iepriekšējo pētniecību, kā arī atspoguļo viedokļu atšķirību, kur tā pastāv, sniedzot argumentus pastāvošajām domstarpībām.

Promocijas darba izstrādes gaitā darba autore konsultējusies valsts valodas un terminoloģijas jautājumos ar Valsts valodas centru un Latviešu valodas aģentūru (iepriekš – Valsts valodas aģentūra). Valsts valodas centrs atbalstīja promocijas darba autores viedokli par valodu lietojumu promocijas darbā, kā arī nostāju par terminoloģisku jaunradi.

³³ Latvijas Republikas Satversme, *Valdības Vēstnesis*, 1922. 30. jūnijs, Nr. 141.

Tā kā darba autore informācijas atklātības jautājumu pētīšanu veic gandrīz desmit gadus, darbā izmantoti attiecīgā pētniecības perioda darba rezultāti, kas atspoguļoti vairākās publikācijās zinātniskajos un specializētajos populārzinātniskajos izdevumos un starptautisko zinātnisko konferenču materiālos. Turklāt, ievērojot to, ka darba autores izstrādātās metodes izmantojamība parādīta ar Latvijas piemēra analīzes palīdzību, izmantotas arī publikācijas plašas pieejas Latvijas plašsaziņas līdzekļos. Veicot citējamu darba autores pētniecības rezultātu atlasī, ņemti vērā vairāki apstākļi, tai skaitā publikāciju aktualitāte, citējamība, kā arī to izmantošana augstskolu bakalaura, profesionālās kvalifikācijas un maģistra studiju programmās³⁴. Lai pasvītrotu iepriekšējo gadu pētniecības rezultātu

³⁴ Piemēram, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedra (2009. 3. septembris). Krimināltiesības. Sevišķā daļa (kursa programma), sast. V. Liholaja. Pieejams internetā: http://www.lu.lv/jf/datnes2/kursuprogrammas_r09/kriminaltiesibas_seviska_dala.pdf. Skatīts 2009. 16. septembrī; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedra (2008. 14. janvāris). *Publiskās tiesības* (kursa programma), sast. R. Balodis, *et al.* Pieejams internetā: http://www.lu.lv/jf/datnes2/kursuprogrammas_p09/Publiskas_tiesibas_R_Balodis_p08.pdf. Skatīts 2009. 1. augustā; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedra (2009. 2. septembris). *Eiropas Savienības tiesības* (kursa programma), sast. A. Buka, E. Broks, K. Dupate. Pieejams internetā: http://www.lu.lv/jf/datnes2/kursuprogrammas_r09/Eiropas_Savienibas_tiesibas_r09.pdf. Skatīts 2009. 16. septembrī. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Eiropas un starptautisko tiesību zinātņu katedra (2009. 23. janvāris). *Starptautiskās privāttiesības* (kursa programma), sast. S. Runte. Pieejams internetā: http://www.lu.lv/jf/datnes2/kursuprogrammas_p09/Starptautiskas_privattiesibas_pa_vakariem_2009_pavasaris.pdf. Skatīts 2009. 1. augustā; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedra (2009. 8. janvāris). *Administratīvā procesa aktuālās problēmas* (kursa programma), sast. J. Briede. Pieejams internetā: http://www.lu.lv/jf/datnes2/kursuprogrammas_p09/Administrativa_procesa_aktualas_problemas_J.pdf. Skatīts 2009. 1. augustā; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedra (2007. 31. augusts). *Cilvēktiesību aizsardzība un konstitucionālā kontrole* (kursa programma), sast. R. Balodis. Pieejams internetā: http://www.lu.lv/jf/datnes/cilveektiesibu_aizsardziiba_un_konstitucionaalaa_kontrole_r_balodis.pdf. Skatīts 2009. 1. augustā; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedra (2008. 3. septembris). *Vides tiesības* (kursa programma), sast. I. Čepāne. Pieejams internetā: http://www.lu.lv/jf/datnes2/kursuprogrammas_r08/Vides_tiesibas_r08.pdf. Skatīts 2009. 1. augustā; Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedra (2008. 13. augusts). *Pasvaldību tiesības* (kursa programma), sast. A. Dravnieks. Pieejams internetā: http://www.lu.lv/jf/datnes2/kursuprogrammas_r08/Pasvaldibu_tiesibas.pdf. Skatīts 2009. 1. augustā; *Plānošanas tiesiskie pamati* (kursa programma, JurZP015), sast. S. Meiere, 2006. 19. oktobris. Pieejams internetā: https://luis.lanet.lv/pls/pub/kursi.kurss_dati?l=1&p_kods=2JURP019&p_par=druk. Skatīts 2009. 1. augustā; *Likumdošanas procesa un tiesību tālāktīstības problēmas* (kursa programma, JurZ6041), sast. J. Rozenbergs. Pieejams internetā: https://luis.lanet.lv/pls/ra/kursi.kurss_dati?l=1&p_kods=RJUR6041&p_par=druk. Skatīts 2009. 1. augustā; *Publiskās tiesības* (kursa programma, JurZP046), sast. I. Tumaščika. Pieejams internetā: https://luis.lanet.lv/pls/lp/kursi.kurss_dati?l=1&p_kods=LJURP047&p_par=druk. Skatīts 2009. 1. augustā; *Vides aizsardzības tiesiskās problēmas* (kursa programma, JurZ6025), sast. L. Rozenberga.

aktualitāti un reizē nošķirtu tos no jaunākajām atziņām, kā jau minēts, darba gaitā būs izdarītas norādes uz iepriekšējo gadu aktuālajām publikācijām.

I. Informācijas atklātības saturs: terminoloģija un nianse³⁵

Informācijas atklātība ir plaša satura jēdziens, kas ietver gan vienu no cilvēka pamatbrīvībām – vārda brīvību –, gan valststiesību aspektu – valsts tiesiskās iekārtas un tās tiesību un pienākumu raksturlielumu. Kā cilvēka pamatbrīvība informācijas atklātība nozīmē, ka katrs cilvēks dzimst ar tiesībām brīvi meklēt, saņemt un izplatīt informāciju. Šī brīvība nodrošina cilvēka dzīves kvalitāti, jo ir cilvēka un tā apkārtējās vides izzīņas nodrošinājuma pamats. Turklāt informācijas atklātība kalpo arī kā tiesisks instruments citu tiesību un brīvību satura izzīņai, lai nepieciešamības gadījumā varētu tās izmantot, atturēties no to pārkāpšanas un aizstāvēt. Tādēļ tas, cik lielā mērā valsts garantē šīs pamatbrīvības un tiesiskā līdzekļa īstenošanas iespējas un aizsardzību, raksturo valsts tiesisko iekārto, tās ietekmi uz personas dzīves kvalitātes līmeni un pilnveides iespējām.

Juridiskajā doktrīnā ir dažādi apzīmējumi tiesību principam, kas raksturo brīvu informācijas apriti valstī. Tā kā Latvijas tiesiskajā sistēmā, arī Latvijas juridiskajā doktrīnā, informācijas atklātība, jo sevišķi tās daļa – tiesības uz publiskas informācijas pieejamību –, pazīstama samērā nesen, pagājuši vairāk nekā desmit gadi kopš pirmā publiskas informācijas pieejamību regulējošā normatīvā akta pieņemšanas Latvijā, šī jēdziena apzīmēšanai izmantoja un joprojām izmanto svešvalodu, biežāk angļu valodā zināmos jēdziena apzīmējuma tulkojumus latviski. Visbiežāk sastopamie jēdziena apzīmējumi ir „informācijas atklātība”³⁶,

³⁵ Šīs darba sadaļas secinājumi publicēti Jarinovska, K. „Informācijas atklātība: valsts pamatpienākumi”, *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, A daļa: Sociālās un humanitārās zinātnes, 2009, 63. sējums, Nr. 1./2., 15.–28.lpp. Tāpat šajā darba sadaļā izmantotas, piemēram, šādas publikācijas: Jarinovska-Buka, K. „Informācijas atklātības principa īstenošana Latvijā un Eiropas Savienībā”, *Eiropas Savienības tiesību īstenošana Latvijā*, I. Alehno zinātn. red., Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2003, 52. –91. lpp.; Jarinovska, K. „Par informācijas atklātības principu”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 2002. 22. oktobris, Nr. 21 (254).

³⁶ Šī termina ekvivalents angļu valodā ir „freedom of information”. Šādu apzīmējumu latviešu valodā brīvai publiskas informācijas aprītei valstī izvēlējās Saeima, pieņemot Informācijas atklātības likumu. Savukārt šī jēdziena saistību ar angļu terminu „freedom of information” nostiprināja valsts aģentūra *Tulkošanas un terminoloģijas centrs*, veicot Informācijas atklātības likuma tulkojumu angļu valodā.

„informācijas brīvība”³⁷, „tiesības uz informācijas brīvību”³⁸, „informācijas pieejamība”³⁹, „atklātība”⁴⁰, „caurskatāmība”⁴¹, „pārredzamība”⁴², „caurspīdīgums”⁴³. Turklāt minētos jēdziena apzīmējumus mēdz arī apvienot vienā apzīmējumā vai lietot kā savstarpēji aizstājamus sinonīmus.⁴⁴ Līdz ar to pamatoti rodas jautājums, vai visi minētie apzīmējumi ir saturiski vienādi un to vienlaicīgu pastāvēšanu pamato tikai terminoloģiskais apjukums, kas radies, pārņemot informācijas atklātību Latvijas tiesiskajā sistēmā,⁴⁵ vai arī pastāv ne tikai lingvistiska, bet arī juridiska atšķirība starp lietotajiem apzīmējumiem.

³⁷ Šī vārdu salikuma ekvivalents angļu valodā ir „freedom of information”. Šādu salikumu latviešu valodā parasti lieto, kad tiesību principu, kas raksturo brīvu informācijas apriti valstī, uztver kā par cilvēka pamatbrīvības – vārda brīvības – daļu, tādējādi leksiski pastiprinot šī principa saistību ar vārda brīvību. Skat., piemēram, Liepa, L., Kaņeps, A. „Konstitucionālās tiesības uz informāciju. Vai valstij ir pienākums sniegt ziņas medijiem?” *Informācijas vide Latvijā: 21. gadsimta sākums*, I. Brikšes red., Rīga, Zinātne, 2006, 106.–119. lpp.

³⁸ Šim vārdu salikumam ekvivalenti angļu valodā ir „right to freedom of information” un „right of freedom of information”. Šādu salikumu latviešu valodā lietoja, piemēram, Satversmes tiesa spriedumā „Par Ministru kabineta noteikumu Nr. 46 „Noteikumi par vadības līgumiem” atbilstību Informācijas atklātības likumam” (*Latvijas Vēstnesis*, 1999. 7. jūlijs, Nr. 221/222 (1681/1682)). Tāpat šāds vārdu salikuma lietojums atrodams arī Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts (2000, februāris). *Informācijas pieejamība Latvijā: Tiesību aktu izvērtējums* (pētījums), M. Mita red. Pieejams internetā: http://www.humanrights.lv/hri_1/infopieej.htm. Skatīts 2008. 1. oktobrī.

³⁹ Šī vārdu salikuma ekvivalents angļu valodā ir „accessibility of information” un „access to information”. Šo salikumu latviešu valodā lietoja, piemēram: Sabiedrība par atklātību – Delna, Austere, L. (2003). *Informācijas pieejamība valsts un pašvaldību iestādēs* (pētījums). Pieejams internetā: <http://www.politika.lv/index.php?id=5481>. Skatīts 2008. 1. oktobrī; Sabiedrība par atklātību – Delna, Kurpniece, D., Lazdāne, L. *Informācijas pieejamība valsts un pašvaldību iestādēs 2000* (pētījums). Pieejams internetā: <http://www.politika.lv/index.php?id=5476>. Skatīts 2008. 1. oktobrī.

⁴⁰ Šī termina ekvivalents angļu valodā ir „openness”. Atklātības jēdziens lietots, piemēram, Valsts pārvaldes iekārtas likumā (2. pants, 10. panta piektā daļa)./ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 21. jūnijs, Nr. 94 (2669).

⁴¹ Šī termina ekvivalents angļu valodā ir „transparency”.

⁴² Ar šo vārdu domāts apzīmēt to, ko angļu valodā apzīmē „transparency”.

⁴³ Ar šo vārdu domāts apzīmēt to, ko angļu valodā apzīmē „transparency”.

⁴⁴ Piemēram, divu terminu „atklātība” un „informācijas pieejamība” apvienojums vienā, kopīgā, brīvu informācijas apriti valstī raksturojošā apzīmējumā – atklātības un informācijas pieejamības princips – lietots, piemēram, Indāns, I. *Informācijas atklātība*, Rīga, Autora izd., 2001, 14. lpp.

⁴⁵ Terminoloģiskā dažādība skārusi arī citas tiesiskās sistēmas, tostarp, piemēram, Francijas tiesisko sistēmu, kur to arī uzskata par problemātisku. Skat., piemēram, Rangeon, F. „L'accès à l'information administrative”, *Information et transparence administratives*, actes du colloque, 11 mars 1988, Amiens, France, Paris, Presses universitaires de France, 1988, p. 81.

Lai gan brīvas informācijas apriti valstī raksturojoša tiesību principa apzīmējumu ir diezgan daudz un iepriekš minētie ir tikai ilustrācija, nevis to pilnīgs uzskaitījums, tomēr lielākā daļa ir terminoloģiska apjukuma rezultāts, pārņemot citu tiesisko sistēmu elementus, nevis jēdzieniskas atšķirības rādītājs. Iemesli terminoloģiskam un jēdzieniskam apjukumam ir vairāki. Parasti, kad iepriekš nezināmu tiesību elementu pārņem tiesiskajā sistēmā no citas tiesiskās sistēmas, kā tas ir arī ar informācijas atklātību, šī tiesību elementa apzīmēšanai izmanto apzīmējuma burtisku tulkojumu. Šādu rīcību bieži nosaka uzmanības vai laika trūkums terminoloģisko nianšu izvērtēšanai.⁴⁶ Tomēr, šādi rīkojoties, pastāv risks, ka ieviestais tulkojums, lai arī burtiski pārnes vārdu vai vārdu salikumu citā valodā, tomēr var būt ne tikai neveikls, bet pat tāds, kas ne saturiski, ne arī asociatīvi neaptver jēdzienu, ko tas apzīmē, vai pat asociējas ar kādu citu saturiski atšķirīgu jēdzienu. Tiesa, arī nekritiska paļaušanās uz juridiskās doktrīnas sniegtajiem skaidrojumiem vai nepilnīga jautājuma izpēte var būt par iemeslu neatbilstoša jēdziena apzīmējuma izvēlei.⁴⁷ Savukārt neatbilstošs apzīmējums jēdzienam – tiešs

⁴⁶ Par priekšrokas došanas burtiskam tulkojumam iemesliem min arī tādas faktorus kā informācijas aprites pārsvars pār terminologu spējām radīt jēdzieniem atbilstošus terminus, nepietiekams zinātnieku skaits valstī un nepietiekams finansējums terminoloģijas jautājumiem. Skat., piemēram, Sīlis, J. „Metaforisko terminu nākotne zinātnes valodā”, *Valodas kvalitāte*, 2. sējums, Rīga, Valsts valodas komisija, 2006, 107. lpp.

⁴⁷ Neatbilstošas terminoloģijas lietojums nav tikai latviešu valodā rakstītās juridiskās doktrīnas fenomens, tas sastopams daudzās valodās un attiecībā uz daudziem jēdzieniem. Piemēram, tas, ko daudzviet mēdz apzīmēt ar „transparency”, var saturiski atšķirties no tā, uz ko šis termins parasti ir attiecināms juridiskajā literatūrā un citā garazinātņu literatūrā. Bieži tam piedēvē tādu jēdzienu saturu kā „openness” vai „freedom of information”. Tā, Holzner, B., Holzner, L. *Transparency in Global Change. The Vanguard of the Open Society*, Pittsburg, Pennsylvania, University of Pittsburgh Press, 2006, 397 p. attiecina „transparency” gan uz to, ko precīzāk būtu apzīmēt ar „openness” („Transparency is valued by people who seek freedom, but it is not the open society; it is a value in information culture,” p. 3), gan uz „freedom of information” („Transparency may seem a straightforward matter: it means the open flow of information,” p. 12), gan arī uz to, ko parasti apzīmē ar šo terminu („Transparency depends upon access to information held by authorities who are presumed to tell the truth – although, of course, sometimes this presumption is wrong,” p. 12).

*, „Caurskatāmību [atklātību] novērtē tie cilvēki, kas tiecas pēc brīvības, bet tā nav atklāta sabiedrība, tā ir informācijas kultūras vērtība,” Holzner, B., Holzner, L. *Transparency in Global Change. The Vanguard of the Open Society*, Pittsburg, Pennsylvania, University of Pittsburgh Press, 2006, p. 3, [darba autores tulkojums no angļu val.].

** „Caurskatāmība [informācijas atklātība] var šķist pašsaprotama lieta: tā nozīmē atklātu informācijas plūsmu,” Holzner, B., Holzner, L. *Transparency in Global Change. The Vanguard of the Open Society*, Pittsburg, Pennsylvania, University of Pittsburgh Press, 2006, p. 12, [darba autores tulkojums no angļu val.].

ceļš uz turpmāku terminoloģisku dažādību, ko nosaka vēlme uzlabot sākotnēji neatbilstoša apzīmējuma izvēli. Diemžēl ne vienmēr iespējams sākotnēji pieļauto kļūdu labot.⁴⁸

Latvijā par precīzāko tiesību principa, kas raksturo brīvu informācijas apriti valstī, apzīmējumu uzskatāms „informācijas atklātība”. Šis apzīmējums ir gana ietilpīgs, lai tajā iekļautu gan šī tiesību principa saistību ar cilvēka pamatbrīvību – vārda brīvību –, gan tā valststiesību aspektu – valsts tiesiskās iekārtas un tās tiesību un pienākumu raksturlielumu. Līdz ar to apzīmējums „informācijas atklātība” aptver jēdzieniski to, ko mēdz apzīmēt ar vārdu salikumiem „informācijas brīvība”, „tiesības uz informācijas brīvību” un „informācijas pieejamība”, kas veidojušies starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos sastopamajai cilvēka pamatbrīvības apzīmējuma un tās izpausmes raksturojuma tieša tulkojuma rezultātā.

Izvērtējot terminoloģiskās dažādības avotus un to rašanās laiku, var konstatēt, ka terminoloģiskā dažādība radusies krietni vēlāk pēc informācijas atklātības principa ieviešanas Latvijas tiesiskajā sistēmā. Veiksmīgas nejaušības dēļ, iekļaujot normatīvajos aktos tiesību principu, kas regulē brīvu informācijas apriti valstī, un tā īstenošanai un nodrošināšanai nepieciešamās tiesību normas, šī principa apzīmēšanai izvēlējās precīzāko terminu – informācijas atklātība. Tomēr, tā kā informācijas atklātības princips pirms tā ieviešanas tiesiskajā sistēmā – daļēji starptautiska spiediena ietekmē, daļēji sekojot citu valstu piemēram tiesiskās sistēmas veidošanā – nebija izziņāts, tam sekojošā piemērošana un īstenošanas izvērtējums satur terminoloģiskas informācijas atklātības principa variācijas, šādi

*** „Caurskatāmība atkarīga no informācijas pieejamības, kas ir valsts varas īstenošanai, kuri, tiek prezumēti, saka patiesību, lai arī, protams, dažkārt šī prezumpcija ir kļūdaina,” Holzner, B., Holzner, L. *Transparency in Global Change. The Vanguard of the Open Society*, Pittsburg, Pennsylvania, University of Pittsburgh Press, 2006, p. 12, [darba autores tulkojums no angļu val.].

⁴⁸ Piemēram, atbilstoši Latvijas legistikas tradīcijai likumā parasti ietver tajā lietoto terminu jēdzienisku skaidrojumu. Skat., piemēram, Krūmiņa, V., Skujiņa, V. *Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata*, Rīga, Valsts kanceleja, 2002, 24.–25. lpp. Tas savukārt iespaido juridisko doktrīnu, dodot pamatu izmantot un atsaukties uz likumā doto terminu jēdzienisku skaidrojumu kā autoritatīvu un neapšaubāmu, lai gan termina jēdzieniskā skaidrojuma mērķis – likumā „fiksēt (iezīmēt) termina nozīmi attiecīgā likuma vajadzībām, nevis sniegt vispusīgu informāciju par attiecīgo jēdzienu” (Krūmiņa, V., Skujiņa, V. *Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata*, Valsts kanceleja, Rīga, 2002, 25. lpp.). Turklāt visi turpmākie normatīvie akti, kuros paredzēts ietvert kādu jēdzienu, ievēro iepriekš izmantoto terminoloģiju. Skat., piemēram, Krūmiņa, V., Skujiņa, V. *Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata*, Valsts kanceleja, Rīga, 2002, 24.–25. lpp. Vēl bez tiesiskā pastāv arī terminoloģiskais apsvērums saglabāt sākotnējo jēdziena apzīmējumu.

atspoguļojot ne tik terminoloģiskus, kā saturiskus informācijas atklātības principa meklējumus. Savukārt turpmāka nekritiska šādu saturisku meklējumu rezultāta izmantošana ir iemesls joprojām pastāvošajam terminoloģiskajam apjukumam.

Tiesa, terminoloģisks apjukums jānošķir no nepieciešamības ar valodas palīdzību norādīt, piemēram, uz informācijas atklātības principa saturiskajām niansēm un tā saistību ar citiem tiesiskās sistēmas elementiem. Tāpat dažādu apzīmējumu lietošana dažādiem tiesiskās sistēmas elementiem nav jāuzskata par terminoloģisku apjukumu. Tādējādi, lai arī, piemēram, tādi vārdu salikumi kā „informācijas brīvība” un „tiesības uz informācijas brīvību” nav precīzi apzīmējumi, tomēr to lietojums ir attaisnojams reizēs, kad analīzē nepieciešams pastiprināt informācijas atklātības saistību ar vārda brīvību, radot tiešu asociatīvu sasaisti ar to. Savukārt, ja, piemēram, vārdu salikums „tiesības uz informācijas pieejamību” un „tiesības uz publiskas informācijas pieejamību” lietots kā apzīmējums vienam no tiesiskiem stāvokļiem, ko rada informācijas atklātība, nevis kā sinonīms informācijas atklātībai, tātad lietots kā atšķirīgs termins, nevar būt iebildumu pret šādu lietojumu ne vien analīzē, bet arī normatīvajos aktos. Tieši tāpat būtu jāvērtē vārdu salikuma „informācijas atklātība” papildināšana ar vārdu „princips”, proti, kā nepieciešamību atspoguļot lietotā apzīmējuma saturisko niansi, konkrētajā gadījumā norādot uz informācijas atklātības satura plašumu. Kamēr bezjēdzīgi netiek izmantoti dažādi vārdi vai to salikumi viena tiesiskā elementa apzīmēšanai, var būt runa par valodas bagātību, nevis terminoloģisku apjukumu.

Atšķirībā no iepriekš analizētajiem jēdzieniem, kas raksturo brīvu informācijas apriti valstī, apzīmējumi kā „atklātība”, „caurskatāmība”, „pārredzamība” un „caurspīdīgums”, lai arī saistīti ar informācijas atklātību, tomēr nav šī tiesību principa saturiskie ekvivalenti. Termins „atklātība” raksturo tiesisko stāvokli, ko rada informācijas atklātības principa īstenošana, savukārt termins „caurskatāmība” (vārdi „pārredzamība” un „caurspīdīgums” ir mazāk veiksmīgi jēdziena apzīmējumi) norāda tiesisko stāvokli, kur personai vai sabiedrībai valsts dara zināmus apsvērumus, kas ievēroti lēmuma, it sevišķi finanses ietekmējoša lēmuma, pieņemšanas procesā, kā arī ļauj iepazīties ar visu, kas izmantots lēmuma

pieņemšanas procesā.⁴⁹ Abus jēdzienus saturiski tuvina tas, ka abi norāda uz tiesisko stāvokli, kur valsts nodrošina valstī notiekošo procesu atspoguļojošas dokumentētas informācijas pieejamību, tomēr atšķirībā no atklātības caurskatāmība attiecas uz valsts procesuālās rīcības redzamības, saprotamības un paredzamības nodrošināšanu. Tātad caurskatāmības nodrošināšana prasa daudz kompleksāku rīcību nekā informācijas atklātības īstenošana.

⁴⁹ Lewis, C. „Linkage Between Access to Information and Judicial Review”, *Freedom of Expression and Freedom of Information: Essays in Honour of Sir David Williams*, J. Beatson and Y. Cripps (eds), Oxford, Oxford University Press, 2000, p. 289.

II. Informācijas atklātība – cilvēka pamatbrīvība⁵⁰

Vairāki apsvērumi liecina par labu tam, kādēļ informācijas atklātība uzskatāma par vienu no cilvēka pamatbrīvībām. Tiesības izziņāt pasauli ir cilvēka dzīves kvalitātes pamatā. Izziņa kalpo gan kā pamats cilvēka pilnveidei, gan arī kā līdzeklis pilnvērtīgai dzīvei sabiedrībā un valstī. Turklāt, pateicoties tam, ka informācijas atklātība nodrošina arī tiesību un pienākumu satura izziņu, līdz ar to arī iespēju šīs izziņas rezultātu lietot cilvēka dzīves kvalitātes celšanai, informācijas atklātība uzskatāma par, cilvēkam dzimstot, iegūtu brīvību, tātad tikpat svarīgu kā tiesības uz dzīvību un brīvību.

Informācijas atklātība kā cilvēka pamatbrīvība ir minēta vairākos, arī Latvijai saistošajos, starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos. Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 19. pants informācijas atklātību raksturo kā „brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju”. Līdzīgi informācijas atklātību raksturo arī Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta otrā daļa, proti, tā to sauc par „brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju”. Savukārt Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta pirmajā daļā informācijas atklātība raksturota kā „tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju”. Neraugoties uz informācijas atklātības atšķirīgiem raksturojumiem, minēto tiesību normu analīze var norādīt, kāds ir informācijas atklātības kodols.

1. Informācijas atklātības vieta starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos

Apskatot informācijas atklātības novietojumu starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos un analizējot tās kodolu, var konstatēt, ka novietojumam ir tiešs sakars ar šīs pamatbrīvības saturu. Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 19. pants informācijas atklātību uzskata par daļu no tiesībām uz pārliecības brīvību un

⁵⁰ Šīs darba sadaļas secinājumi publicēti: Jarinovska, K. „Informācijas atklātība: valsts pamatpienākumi”, *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, A daļa: Sociālās un humanitārās zinātnes, 2009, 63. sējums, Nr. 1./2., 15.–28.lpp.; Jarinovska, K. „Informācijas atklātība kā cilvēka pamatbrīvība (I). No informācijas atklātības izrietošās tiesības”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 20. oktobris, Nr. 42 (585).

tiesībām brīvi paust savus uzskatus. Arī Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta otrā daļa un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta pirmā daļa min informācijas atklātību kā no tiesībām brīvi paust savus uzskatus izrietošu. Ir vairāki pamatoti apsvērumi attiecībā uz iemeslu, kāpēc vārda brīvība un informācijas atklātība minēti kā vienots vesels. Vārda brīvības pamatā ir izziņas rezultātā izveidojies viedoklis. Savukārt pilnvērtīgai izziņai ir nepieciešams vispusīgs informācijas klāsts. Ir neiespējami paust uzskatu par kaut ko, ja nav praktiskas iespējas saņemt informāciju. Tāpēc gan vārda brīvība, gan arī informācijas atklātība ir savstarpējās ietekmes un atkarības attiecībās un kalpo par pamatlīdzekli, lai nodrošinātu indivīda pilnvērtīgu attīstību, demokrātiju un tiesiskumu.

Pateicoties šādam novietojumam, informācijas atklātība kā vārda brīvības daļa izpelnījies tikpat lielu svaru un aizsardzības līmeni. Tajā pašā laikā šāds novietojums ir veicinājis uzskatu veidošanos par informācijas atklātības kā vārda brīvības atvasinājumu, nevis kā patstāvīgu pamatbrīvību.⁵¹ Šī iemesla dēļ piesardzīgs ir bijis, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Cilvēktiesību komitejas informācijas atklātības saturiskais vērtējums, it sevišķi attiecībā uz valsts pienākumu sniegt publisku informāciju. Tas savukārt bija par iemeslu Eiropas Padomes iniciatīvai izveidot atsevišķu starptautisku regulējumu par publiskas informācijas pieejamības jautājumiem. Tomēr novietojums un starptautisko organizāciju izveidoto uzraudzības institūciju piesardzība nevar būt par iemeslu, kādēļ informācijas atklātību uzskatīt vien par vārda brīvības atvasinājumu, nevis patstāvīgu pamatbrīvību.

⁵¹ Skat., piemēram, Access Info Europe, Darbshire, H. (15 August 2007). *European Convention on Access to Official Documents – Background to the Drafting Process* (briefing note). Available on the internet at: <http://www.access-info.org/data/File/Briefing%20note%20on%20drafting%20process.doc>. Last visited at 12 January 2009. Viens no skaidrojumiem, kādēļ informācijas atklātību nepelnīti uzskata par atvasinājumu, nevis par patstāvīgu pamatbrīvību, saistīts ar pieņēmumu, ka informācijas atklātība bijusi tik pašsaprotama starptautisko cilvēktiesību dokumentu izstrādātājiem, ka tā nav pienācīgi aizsargāta (Flanagan, A. „EU Freedom of Information: Determining where the Interest Lies”, *European Public Law*, Vol. 13, Issue 4 (2007), pp. 596). Tomēr vairums kā iemeslu nepienācīgai aizsardzībai min ASV un Padomju Sociālistisko Republiku Savienības doktrinālo pretnostatījumu. Skat. vairāk: Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, pp. 438–441; Trudel, P., Boucher, J., Piotte, R., Brisson, J.–M. *Le droit à l'information: émergence, reconnaissance, mise en œuvre*, Montréal, Les Presses de l'Université de Montréal, 1981, p. 12–13.

Tas, ka informācijas atklātība nav tikai vārda brīvības atvasinājums, izriet no tā, ka informācijas atklātības izmantošanas pamatā var būt arī citi apsvērumi, ne vien vārda brīvība. Tā informācija par ikdienā lietojamo pārtiku var būt saistīta ar tiesību uz veselību un dzīvību īstenošanu; informācija par dalību kādā bruņoto spēku rīkotajā operācijā var izrādīties saistīta ar tiesībām nebūt pakļautam spīdzināšanai vai nežēlīgai, necilvēcīgai vai personas pašcieņu aizskarošai rīcībai; informācija par tiesībām valsts iniciētā procesa ietvaros būs saistīta ar personas tiesībām uz taisnīgu tiesu; ar informācijas par citu cilvēku tiesību īstenošanu palīdzību var konstatēt, vai personas tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi tiek ievērotas, nepieciešamības gadījumā vērsties pret diskriminējošu rīcību. Faktiski informācijas atklātības saistību var atrast ar visām analizējamajiem starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentos minētajām cilvēktiesībām. Tādēļ nebūtu pamatoti apgalvot, ka informācijas atklātība ir vārda brīvības atvasinājums.⁵²

Informācijas atklātība nebūtu arī jāvērtē kā no citu cilvēktiesību īstenošanas atkarīga. Tās īstenošana var būt pamatota arī tikai ar izziņas nepieciešamību. Tā informācijas nepieciešamība par valsti, sabiedrību un tur notiekošiem procesiem var būt pamatota ar izziņas vēlmī, tomēr bez jebkāda konkrēta nodoma gūtās atziņas tālāk izmantot. Šādu tiesību garantēšana uz demokrātismu virzītā valstī ir sevišķi svarīga, jo no zinoša cilvēka var prasīt atbildīgu, sapratīgu un uz zināšanām balstītu rīcību. Līdz ar to informācijas atklātība ir arī patstāvīgi īstenojama pamatbrīvība.

2. No informācijas atklātības kā no cilvēka pamatbrīvības izrietošās tiesības

Tekstuāli analizējot informācijas atklātības raksturojumu minētajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, var konstatēt, ka visos par informācijas atklātības obligāto priekšnoteikumu uzskatītas tiesības brīvi saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju. Atšķirība vērojama tikai Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā, kas tiesības meklēt informāciju nemin kā daļu no informācijas atklātības. Lai konstatētu, kas ir šādas atšķirības pamatā un vai šāda

⁵² Par citiem apsvērumiem, kas nošķir vārda brīvību no informācijas atklātības, skat., piemēram, Zeno-Zencovich, V. *Freedom of Expression. A Critical and Comparative Analysis*, Oxon, New York, Routledge–Cavendish, pp. 113–115.

atšķirība nav tikai attiecīgā dokumenta izstrādātāju vēlme būt lakoniskiem, sākotnēji jāizvērtē divi informācijas atklātības raksturlielumi – tiesības brīvi saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju –, par kuru piederību informācijas atklātībai ir vienisprātis Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.

2.1. Tiesības brīvi saņemt informāciju

Tiesību brīvi saņemt informāciju pamatā ir divi aspekti – privāttiesiskais un publiski tiesiskais. Privāttiesiskas informācijas aprites gadījumā tiesības brīvi saņemt informāciju nozīmē to, ka personai ir tiesības saņemt informāciju no visiem, kas to vēlas un var to sniegt.⁵³ Šajā gadījumā valsts pamatpienākums ir atturēties no iekļaušanās privāttiesiskas informācijas apritē, tādējādi neradot šķēršļus brīvai informācijas apritei. Tomēr valsts pienākumi ar to neaprobežojas. Papildus tam, ka valstij jāatturas no nepamatotas privāttiesiskas informācijas aprites ierobežošanas, ir jāveic arī vairāki pasākumi brīvas aprites iespēju radīšanai, uzturēšanai un veicināšanai. Valsts rīcība šādā gadījumā var izpausties gan kā aizliegums privātpersonām nepamatoti ierobežot informācijas saņemšanu vai uzspiest noteiktas informācijas saņemšanu, gan arī kā ierobežojums monopolizēt informācijas pārraidīšanu.⁵⁴ Šāds pienākums izriet no tā, ka tiesības brīvi saņemt informāciju nozīmē arī to, ka personai jābūt iespējai izvēlēties sev interesējošu informāciju – jābūt informācijas daudzveidībai. Tāpat izvēles tiesības nozīmē arī to, ka personai ir tiesības atteikties no kādas informācijas saņemšanas, tātad valstij jānodrošina arī privātpersonas tiesības brīvi iebilst pret informācijas saņemšanu vai pret tai nevēlamas informācijas saņemšanu.

Publiski tiesiskas informācijas aprites gadījumā tiesības brīvi saņemt informāciju nozīmē to, ka personai ir tiesības brīvi saņemt publisku informāciju no šīs informācijas turētāja. Atšķirībā no privāttiesiskas informācijas aprites, kur gan

⁵³ „Tiesas ieskatā tiesības brīvi saņemt informāciju būtībā aizliedz valdībai ierobežot personas [tiesības] saņemt informāciju, ko citi vēlas vai var vēlēties tai sniegt,” *Leander v. Sweden*, no. 9248/81, ECHR, judgement of 26 March 1987, Series A no. 116, § 74, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

⁵⁴ Jayawickrama, N. *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, pp. 683–685.

informācijas sniedzējs, gan arī informācijas saņēmējs ir privātpersona, publiski tiesiskas informācijas aprites gadījumā informācijas sniedzējs ir publiskas informācijas turētājs – valsts varas īstenotājs –, bet informācijas saņēmējs ir privātpersona. Ja pirmajā gadījumā informāciju sniedz un saņem ar brīvu gribu apveltīta persona, otrajā – tikai informācijas saņēmējs ir brīvas gribas apveltīts. Valsts varas īstenotājam nav brīvas gribas attiecībā uz valsts varas īstenošanu, līdz ar to nav arī brīvas gribas attiecībā uz publiskas informācijas sniegšanu, kas ir valsts varas īstenošanas izpausme. Ievērojot valsts varas īstenotāja gribas nosacītību, rodas jautājums, kas ir tas, ja ne brīva griba, kas nosaka to, vai privātpersona, kas vēlēšies īstenot savas tiesības brīvi saņemt publisku informāciju no šīs informācijas turētāja, varēs saņemt šo informāciju.

Tieši atšķirīgas atbildes uz iepriekš minēto jautājumu ir tas, kas nosaka atšķirību līdzīgi formulētu tiesību normu piemērošanā. Lai gan Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija paredz valstij pienākumu sniegt informāciju, tomēr nav vienotības par šī pienākuma saturu. Salīdzinot Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas piemērošanas praksi,⁵⁵ kā arī juridiskajā doktrīnā izteiktos viedokļus, var secināt, ka plašāku valsts pienākumu apjomu nodrošināt privātpersonu ar publisku informāciju paredz Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām.

Lai gan Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta otrā daļa un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta pirmā daļa ir līdzīgi formulētas, tomēr saturiskās atšķirības attiecībā uz valsts

⁵⁵ Tā kā Vispārējā cilvēktiesību deklarācija ir veidota kā deklaratīvs starptautiskais cilvēktiesību dokuments, kas formāli neuzliek valstīm pienākumus, un tā piemērošanu neuzrauga kāda ANO institūcija, autores ieskatā šī dokumenta piemērošanas prakse nevar būt objektīvs juridiskā satura izziņas materiāls. Minētais gan nenoniecina Vispārējā cilvēktiesību deklarācijas nozīmīgumu gan citu starptautisko cilvēktiesību dokumentu satura noteikšanā, gan arī cilvēktiesību ietveršanā nacionālajās tiesiskajās sistēmās. Par Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas juridisko raksturu skat. vairāk, piemēram: Eide, A., Alfredsson, G., „Introduction”, *The Universal Declaration of Human Rights: a Commentary*, A. Eide, G. Alfredsson, G. Melander, L.A. Rehof and A. Rosas, with the collaboration of Th. Swinehart (eds.), Oslo, Scandinavian University Press, 1992, pp. 6–7; Robertson, A.H., Merrills, J.G. *Human Rights in the World. An Introduction to the Study of the International Protection of Human Rights*, Manchester, New York, Manchester University Press, 1996, p. 29.

pienākumu nodrošināt privātpersonu ar publisku informāciju nosaka šo starptautisko cilvēktiesību dokumentu atšķirīgais saturs. Proti, Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām pakļauj aizsardzībai daudz plašāku cilvēktiesību loku nekā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Tas savukārt nozīmē, ka valstij, kas uzņēmusies ievērot Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām tiesību normas, informācijas atklātība jāsteno arī attiecībā uz daudz lielāku cilvēktiesību loku. Piemēram, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. panta (a) apakšpunkts paredz, ka „katram pilsonim (..) jābūt tiesībām un iespējai piedalīties valsts lietu kārtošānā (..)”. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā šāda tiesību norma nav minēta. Līdz ar to likumsakarīgi, ka gan Cilvēktiesību komitejas, kas ir atbildīga par Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām īstenošanas uzraudzību, Vispārējais komentārs Nr. 25,⁵⁶ gan arī prakse individuālo sūdzību izskatīšanā⁵⁷ norāda uz valsts pienākumu nodrošināt visu tās rīcībā esošo publisko informāciju par valsts varas īstenošanu, jo tikai šādi iespējams nodrošināt pilnvērtīgu pilsoņa dalību valsts lietu kārtošānā. Taču jāatzīmē, ka Cilvēktiesību komiteja pieļauj, ka publiski tiesiskas informācijas aprītē privilģētu statusu ieņem plašsaziņas līdzekļi, kuru uzdevums ir informēt sabiedrību par valsts varas īstenošanu, un kas tad ir tie, kam būtu jānodrošina visplašākā pieeja publiskai informācijai.⁵⁸ Tomēr šāda nostāja,

⁵⁶ „Lai nodrošinātu pilnvērtīgu 25. panta aizsargājamo tiesību baudīšanu, būtiska ir brīva informācijas un ideju par publiskiem un politiskiem jautājumiem izplatīšana pilsoņiem, kandidātiem un ievēlētajiem priekšstāvjiem. Tam [nepieciešama] brīva prese un citi plašsaziņas līdzekļi, kas spējīgi komentēt publiskus jautājumus bez cenzūras vai ierobežojumiem un paust sabiedrisko domu. Tas nosaka pakta 19., 21. un 22. pantā garantēto tiesību, tai skaitā brīvības iesaistīties politiskās aktivitātes individuāli vai ar politisko partiju vai citu organizāciju starpniecību, brīvības diskutēt par sabiedriskām lietām, piedalīties miermīlīgās demonstrācijās un sapulcēs, kritizēt un iebilst, publicēt politiskus materiālus, piedalīties vēlēšanu kampaņā un popularizēt politiskas idejas, pilnvērtīgu baudīšanu un ievērošanu,” General Comment No. 25: The Right to Participate in Public Affairs, Voting Rights and the Right of Equal Access to Public Service (Art. 25), CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, 12 July 1996, § 25, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

⁵⁷ Piemēram, skat. *Gauthier v. Canada*, Human Rights Committee, Communication No. 633/1995, views of 7 April 1999, § 13.4.

⁵⁸ Piemēram, skat. *Gauthier v. Canada*, Human Rights Committee, Communication No. 633/1995, views of 7 April 1999, § 13.4.

ņemot vērā mūsdienu informācijas aprites iespējas un īpatnības, privilēģiju radīšanā jāvērtē kritiski.⁵⁹

Salīdzinājumam – Eiropas Cilvēktiesību tiesa, kas atbilstoši Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 19. pantam nodrošina tādu saistību ievērošanu, ko ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās protokoliem uzņēmušās tos ratificējušās valstis, lai arī nav noliegusi, ka valstij ir pienākums sniegt publisku informāciju, tomēr bijusi izvairīga precizēt, kāda informācija, kam un kādos apstākļos būtu sniedzama. No tiesas prakses šajā jautājumā var netieši secināt, ka valstij, ja arī ir pienākums sniegt publisku informāciju, tad galvenokārt tikai tādos gadījumos, kad šāds pienākums nepieciešams citu konvencijā minēto cilvēktiesību īstenošanai un aizsardzībai vai kad publiskas informācijas saņemšana ir vispārsvarīga. Līdzīgi kā Cilvēktiesību komiteja arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa pieļauj, ka publiski tiesiskas informācijas aprītē privilēģētu statusu ieņem plašsaziņas līdzekļi un tie, kas līdzīgi pirmajiem pilda sabiedrības „sargsuņa” lomu.⁶⁰ Tomēr kā vienā, tā arī otrā gadījumā Eiropas Cilvēktiesību tiesa līdz šim devusi priekšroku atzīt citu, lai arī saistītu ar informācijas atklātību, cilvēktiesību pārkāpumu, nevis vērtējusi valsts pienākumu sniegt publisku informāciju.⁶¹ Tāpat tiesa norādīja, ka tiesības brīvi saņemt informāciju neuzliek valstij pienākumu vākt un sniegt publisku informāciju.⁶²

⁵⁹ Par šādas nostājas diskutablu raksturu skat. arī: Zeno-Zencovich, V. *Freedom of Expression. A Critical and Comparative Analysis*, Oxon, New York, Routledge–Cavendish, pp. 45–47, 101–102; Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, pp. 446–447; Yudof, M.G. *When government speaks: politics, law and government expression in America*, Berkeley, Los Angeles, California, University of California Press, 1983, pp. 250–251.

⁶⁰ Piemēram, skat.: *Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary*, no. 37374/05, § 27, ECHR, judgement of 14 April 2009; *Riolo c. Italie*, no. 42211/07, § 63, ECHR, l'arrêt du 17 juillet 2008; *Vides Aizsardzības Klubs c. Lettonie*, no. 57829/00, § 42, ECHR, l'arrêt du 27 mai 2004.

⁶¹ Skat., piemēram, lietu *Gaskin v. the United Kingdom*, no. 10454/83, ECHR, judgement of 7 July 1989, Series A no. 160. Tiesas acīmredzamo izvairīšanos no lietas izskatīšanas arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta kontekstā kritizēja atsevišķā viedoklī vēl viens no tiesas tiesnešiem. Skat. dissenting opinion of judge Walsh in *Gaskin v. the United Kingdom*, no. 10454/83, ECHR, judgement of 7 July 1989, Series A no. 160.

⁶² „Tiesa atkārtu, ka brīvība saņemt informācija, ko min konvencijas 10. panta otrā daļa, „būtībā aizliedz valdībai ierobežot personas [tiesības] saņemt informāciju, ko citi vēlas vai var vēlēties tai sniegt” (skat. *Leander v. Sweden* judgement of 26 March 1987, Series A no. 116, p. 29, § 74). Šo brīvību nevar interpretēt [kā tādu, kas rada] pozitīvu pienākumu valstij, apstākļos kā šajā konkrētajā

Tomēr šāda Eiropas Cilvēktiesību tiesas līdžšinējā nostāja ir izpelnījies kritiku, turklāt arī no šīs tiesas tiesnešu vidus. Tā divi tiesneši, pievienojot daļēji atšķirīgu viedokli spriedumam *Observer and Guardian v. The United Kingdom* lietā,⁶³ kritizēja tiesu par pārlieku lielas uzmanības pievēršanu citu cilvēktiesību ierobežojuma (konkrētajā gadījumā – vārda brīvības ierobežojuma), kas radās sakarā ar valsts atteikumu sniegt publisku informāciju, izvērtējumam, atstājot bez ievērtības apsvērumu, ka valsts, nesniedzot publisku informāciju, nenodrošina tiesības brīvi saņemt informāciju. Pēc abu tiesnešu domām, publiskas informācijas par valsts varas īstenotāju rīcību nesniegšana ir būtisks cilvēktiesību pārkāpums, un Eiropas Padomei, tāpat kā tiesai, jādara viss, lai vārda brīvība visās tās izpausmēs, arī kā personas tiesības brīvi saņemt informāciju, būtu garantēta.⁶⁴ Kā atbalss kritikai vērtējamās pārmaiņas Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē attiecībā uz tiesībām brīvi saņemt informāciju,⁶⁵ kopš 2006. gada paplašinot iepriekš atzīto Eiropas Cilvēka

lietā, vākt un sniegt informāciju pēc pašiniciatīvas,” *Guerra and others v. Italy* [GC], no. 14967/89, § 53, ECHR 1998-I, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

⁶³ Skat. partly dissenting opinion of judge Pettiti, joined by judge Pinheir Farinha in *Observer and Guardian v. the United Kingdom*, no. 13585/88, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 216.

⁶⁴ Skat. partly dissenting opinion of judge Pettiti, joined by judge Pinheir Farinha in *Observer and Guardian v. the United Kingdom*, no. 13585/88, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 216.

⁶⁵ Pārmaiņas Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē šajā jautājumā laika ziņā sakrīt ar vienu no nozīmīgākajiem pēdējo gadu notikumiem cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – vispārējā atzīšanā, jo sevišķi Amerikas valstu virzībā pretim nacionāla regulējuma pieņemšanai par publiskas informācijas pieejamības jautājumiem. Proti, Amerikas Cilvēktiesību tiesa 2006. gada 19. septembra spriedumā lietā *Claude-Reyes et al. v. Chile* (IACHR, judgement of 19 September 2006, Series C No. 151) atzina cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – esību un valstu pienākumu nodrošināt šīs cilvēktiesības arī ar attiecīgā nacionālā regulējuma pieņemšanu. Skat. izvilkumu no minētās lietas:

„86. Šajā sakarā valsts rīcībai [jāatbilst] valsts pārvaldes atklātuma un caurskatāmības principiem, kas dod iespēju visām [valsts] jurisdikcijā esošajām personām izmantot demokrātisko kontroli pār šo rīcību tā, lai viņi var [to] apšaubīt, pētīt un izdarīt slēdzienu [par to], vai publiskās funkcijas veiktas adekvāti. Pieeja valsts rīcībā esošajai sabiedriskas intereses informācijai ļauj piedalīties valsts pārvaldē ar sabiedrisko kontroli, ko var īstenot ar šādas pieejas starpniecību.

87. Demokrātiskā sabiedriskā kontrole ar sabiedriskās domas starpniecību sekmē valsts rīcības caurskatāmību un veicina valsts amatpersonu atbildību par viņu publisko rīcību (salīdzinājumam Palamara Iribarne lieta, iepriekšējā 72. atsauce, §83; Ricardo Canese lieta, iepriekšējā 72. atsauce, § 97; Herrera Ulloa lieta, iepriekšējā 72. atsauce, § 127. Tāpat salīdzinājumam Feldek v. Slovakia, no. 29032/95, § 83, ECHR 2001-VIII; Surek and Ozdemir v. Turkey, nos. 23927/94 and 24277/94, § 60, ECHR Judgment of 8 July, 1999). Tādējādi, lai indivīds būtu spējīgs īstenot demokrātisko kontroli, valstij jānodrošina pieeja tās rīcībā esošajai sabiedriskas intereses informācijai. Ļaujot īstenot šo demokrātisko kontroli, valsts iedrošina lielāku indivīda piedalīšanos sabiedrības interesēs. (..)

tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas interpretāciju.⁶⁶ Tomēr arvien Eiropas Cilvēktiesību tiesas piedāvātā interpretācija tiesībām brīvi saņemt publisku informāciju neatbilst laikmetīgai šo cilvēktiesību izpratnei.

101. Tomēr tiesa uzskata, ka nepieciešams atkārtot to, ka saskaņā ar konvencijas 2. panta nodibināto pienākumu valstij ir jāpieņem nepieciešamie līdzekļi konvencijas aizsargāto tiesību nodrošināšanai, [tas ietver tādu] normu un prakses izskaušanu, kas rezultējas šo tiesību pārkāpumā, tāpat [tāpat tas ietver] likumu pieņemšanu un prakses veidošanu, lai radītu efektīvu šo garantiju ievērošanu. Jo sevišķi tas nozīmē, ka likumiem un noteikumiem, kas nosaka valsts rīcībā esošās informācijas pieejamību, jāatbilst konvencijas parametriem un ka ierobežojumus var piemērot tikai konvencijā minēto iemeslu dēļ (no iepriekšējās 88. līdz 93. atsaucei); tas arī attiecas uz iekšzemes orgānu pieņemtajiem lēmumiem par šo jautājumu.” [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

Piezīme: lai gan angļu valodā Amerikas Cilvēktiesību tiesas nosaukums ir „Inter-American Court of Human Rights”, kas, tieši tulkojot, nozīmē „Starpamerikas Cilvēktiesību tiesa”, tomēr, ņemot vērā, ka juridiskajā doktrīnā lietots apzīmējums „Amerikas Cilvēktiesību tiesa”, darbā būs izmantots pēdējais.

⁶⁶ *Sdružení Jihočeské Matky c. la République tchèque* (dec.), no. 12101/03, § 1.1., ECHR [irreceivable]; *Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary*, no. 37374/05, ECHR, judgement of 14 April 2009.

Skat. izvilkumu no *Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary*, no. 37374/05, ECHR, judgement of 14 April 2009:

„35. Sākumā tiesa atgādina, ka „10. pants nepiešķir indivīdam tiesības uz reģistru, kas satur informāciju par viņa personisko stāvokli, pieejamību, ne arī tas satur pienākumu valdībai šādu informāciju sniegt privātpersonai” (*Leander v. Sweden*, 26 March 1987, § 74 *in fine*, Series A no. 116), un ka „grūti atvasināt no konvencijas vispārīgas tiesības uz administratīvo ziņu un dokumentu pieejamību” (*Loiseau v. France* (dec.), no. 46809/99, ECHR 2003-XII (extracts)). Tomēr tiesa nesēn progresēja, [pieļaujot] plašāku interpretāciju „brīvībai saņemt informāciju” (skat. *Sdružení Jihočeské Matky c. la République tchèque* (dec.), no. 19101/03, 10 July 2006) un tādēļ [atzīstot] arī tiesības uz informācijas pieejamību.

36. [Neatkarīgi no iepriekš minētā] tiesa atzīmē, ka „tiesības uz brīvību saņemt informāciju būtībā aizliedz valdībai ierobežot personas [tiesības] saņemt informāciju, ko citi vēlas vai var vēlēties tai sniegt (*Leander, op. cit.*, § 74). Tā uzskata, ka konkrētā lieta īstenībā [vairāk] skar – pateicoties informācijas monopola cenzūras varai – sabiedrības sargsuņa līdzīgi kā preses funkciju īstenošanu, nevis vispārīgu tiesību uz oficiālu dokumentu pieejamību liegšanu. Šajā sakarā [vietā ir] salīdzinājums ar tiesas iepriekš [izteiktajām] bažām, ka sākotnējie šķēršļi, ko rada varas orgāni preses funkciju īstenošanai, prasa visuzmanīgāko izvērtējumu (skat. *Chauvy and Others v. France*, no. 64915/01, § 66, ECHR 2004-VI). Turklāt valsts pienākums preses brīvības jautājumos ietver ierobežojumu izskaušanu, lai prese varētu īstenot savas funkcijas; sabiedriskas intereses lietās šādi ierobežojumi pastāv tikai valsts orgānu informācijas monopola dēļ. Tiesa atzīmē tādu apstākļu sakrītību, ka šajā lietā iesniedzēja meklētā informācija bija gatava un pieejama (skat., *a contrario, Guerra and Others v. Italy*, 19 February 1998, § 53 *in fine, Reports of Judgments and Decisions* 1998-I) un neprasija valdībai nekādu ziņu vākšanu. Tādēļ tiesa uzskata, ka valstij bija pienākums netraucēt iesniedzēja meklētās informācijas plūsmu.” [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

2.2. Tiesības brīvi izplatīt informāciju

Tieši tāpat kā tiesību brīvi saņemt informāciju, arī tiesību brīvi izplatīt dažāda veida informāciju pamatā ir divi aspekti – privāttiesiskais un publiski tiesiskais. Tomēr, ievērojot, ka publiski tiesiskas informācijas aprites gadījumā informācijas sniedzējs – valsts varas īstenotājs – nav apveltīts ar brīvu gribu attiecībā uz informācijas izplatīšanu un ka tas kā valsts varas īstenotājs nebauda cilvēktiesību garantējošo aizsardzību attiecībā uz valsts varas īstenošanu, jautājums par informācijas sniedzēja tiesībām brīvi izplatīt informāciju, analizējot publiski tiesisko aspektu, var būt saistīts tikai ar informācijas sniedzēja pienākumu sniegt informāciju vai informācijas sniedzēja rīcības brīvības ierobežošanu, izplatot tā rīcībā esošo publisko informāciju. Tā kā pirmais jautājums ir izvērtēts iepriekš, analizējot tiesības brīvi saņemt informāciju, bet otrais jautājums būs analizēts citā darba sadaļā, tiesības brīvi izplatīt informāciju šajā sadaļā būs analizētas tikai privāttiesiskajā aspektā un tikai tik daudz, cik tas nepieciešams konkrētā darba mērķa sasniegšanai.

Tiesības brīvi izplatīt informāciju privāttiesiskajā aspektā nozīmē tiesības, izmantojot visus privātpersonai pieejamos un tiesiskos līdzekļus, nodot citiem savā rīcībā esošu informāciju. Līdz ar to tiesību brīvi izplatīt informāciju īstenošanas pamatā ir divi jautājumi: viens – izplatīšanai pakļautā informācija, otrs – pieejamo informācijas izplatīšanas resursu klāsts.

Izplatīšanai pakļauta visa veida informācija. Tā ir gan informācija, ko privātpersona pati radījusi, gan arī informācija, kas ir nonākusi tās rīcībā, tātad arī publiska informācija. Neraugoties uz šķietamību, ka izplatāmās informācijas sakarā valsts pienākumu apjoms ir samērā neliels, valstij tomēr jāveic virkne pasākumu. Tostarp valstij jānodrošina privātpersonai pieejamība informācijai, ko tā vēlas vai varētu vēlēt tālāk izplatīt, ja ne pati sniedzot tās rīcībā esošo publisko informāciju, tad vismaz nodrošinot, ka informācijas pieejamība nav nepamatoti ierobežota. Savukārt, lai aizsargātu citu privātpersonu cilvēktiesības, valstij jānosaka tas informācijas loks, ko nevar pakļaut izplatīšanai, kura izplatīšanai jābūt ierobežotai vai kura izplatīšana jāpakļauj noteiktiem nosacījumiem, tādējādi radot tiesisko ietvaru informācijas pieejamības nodrošināšanai.

Attiecībā uz pieejamo informācijas izplatīšanas resursu klāstu, jāņem vērā, ka tas, vai un kādi informācijas izplatīšanas resursi ir pieejami privātpersonai, atkarīgs no, cik efektīvi var īstenot tiesības brīvi izplatīt informāciju. Jo lielāks pieejamo informācijas izplatīšanas resursu klāsts, jo efektīvāk izmantojamas tiesības brīvi izplatīt informāciju. Praktiski viss, kas vien var būt par informācijas izplatīšanas līdzekli, par tādu arī atzīts atbilstoši Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai un Starptautiskajam paktam par pilsoņu un politiskajām tiesībām, un tā izmantošanas iespējamība arī aizsargāta.⁶⁷ Neskatoties uz iepriekš minēto, analizējot Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Cilvēktiesību komitejas praksi, var konstatēt, ka lielākie disputi radušies par plašsaziņas līdzekļu tiesību brīvi izplatīt informāciju īstenošanu, tostarp par to pienākumu nodrošināt noteiktas informācijas publicēšanu vai atturēties no tā un pienākumu būt pieejamiem privātpersonām informācijas paušanai.

Plašsaziņas līdzekļu tiesības brīvi izplatīt informāciju pamatā ir līdzvērtīgas citu privātpersonu tiesībām. Tomēr, ņemot vērā to, ka plašsaziņas līdzekļu pastāvēšanas mērķis ir informācijas izplatīšana un ka tādēļ tiesības brīvi izplatīt informāciju ir plašsaziņas līdzekļu eksistences pamatā, plašsaziņas līdzekļi vairāk nekā citas privātpersonas ir saistītas ar starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos paredzēto atbildību⁶⁸ par šo tiesību izmantošanu. Tas savukārt nosaka to, ka plašsaziņas līdzekļu tiesības brīvi izplatīt informāciju pakļautas detalizētākai regulācijai un līdz ar to arī lielākam pienākumu un ierobežojumu klāstam. Analizējamie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti neuzliek kādu noteiktu pienākumu plašsaziņas līdzekļiem attiecībā uz publiskas informācijas izplatīšanu,

⁶⁷ Skat. vairāk Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, pp. 445–446.

⁶⁸ Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija tieši un Vispārējā cilvēktiesību deklarācija netieši nosaka, ka tiesību brīvi izplatīt informāciju izmantošana saistīta ar atbildību, kas savukārt pamato domu, ka, jo lielāka šo tiesību izmantošana, jo lielāka atbildības nasta./ Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta pirmā daļa nosaka: „Katram cilvēkam ir pienākumi pret sabiedrību, kurā tikai ir iespējama viņa personības brīva un pilnīga attīstība.” Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešā daļa paredz: „Šā panta 2. punktā paredzēto tiesību izmantošana uzliek īpašus pienākumus un atbildību. Tāpēc tā var būt pakļauta zināmiem ierobežojumiem (..)”. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrā daļa nosaka: „Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem (..)”.

tomēr tajā pašā laikā tie arī neliedz valstij regulēt šo jautājumu tik daudz, iekams šāds regulējums nenonāk pretrunā brīvai gribai, īstenojot tiesības brīvi izplatīt informāciju. Tas nozīmē, ka plašsaziņas līdzekļu, kas ieņem nozīmīgu lomu uz demokrātismu virzītā valstī, ziņā, atspoguļojot publiskās norises, tai skaitā publisku informāciju, ir to darīt tiem pieņemamā veidā.⁶⁹ Plašsaziņas līdzekļi var paļauties gan uz valsts varas īstenojama sniegto informāciju,⁷⁰ respektīvi, atbildību šādā gadījumā par informācijas publicēšanu uzņemas informācijas sniedzējs, gan var arī izmantot citus resursus informācijas iegūšanai,⁷¹ kas savukārt nozīmē, ka tad atbildība piekrīt plašsaziņas līdzeklim.

Tā kā līdz šim pieļauts, ka publiski tiesiskas informācijas apritē privilēģēts statuss piemīt plašsaziņas līdzekļiem, jo viens no to uzdevumiem ir informēt sabiedrību par valsts varas īstenošanu, un tie spēj nodrošināt visplašāko pieeju publiskai informācijai,⁷² bija pašsaprotams arī pieļāvums, ka nepastāv vispārīgas un neierobežotas tiesības katrai privātpersonai informācijas izplatīšanai izmantot plašsaziņas līdzekļus.⁷³ Pieejamība plašsaziņas līdzekļiem galvenokārt nodrošināma gadījumos, kad to nosaka vēl kādas citas starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos nostiprinātas tiesības, piemēram, tiesības piedalīties valsts lietu kārtošanā var būt par pamatu nodrošināt pieejamību plašsaziņas līdzekļiem.

⁶⁹ „Presei ir būtiska loma demokrātiskā sabiedrībā. Neskatoties uz to, ka tā nevar pārkāpt noteiktas robežas, sevišķi attiecībā uz citu reputācijas un tiesību ievērošanu un nepieciešamību novērst konfidencialas informācijas atklāšanu, tās pienākums ir izplatīt – veidā, kas saskan ar tās pienākumiem un atbildību, – informāciju un idejas par dažādiem sabiedriskas intereses jautājumiem (skat. *De Haes and Gijssels v. Belgium* judgment of 24 February 1997, *Reports* 1997-I, pp. 233–34, § 37). Turklāt Tiesai rūp fakts, ka žurnālistu brīvība ietver arī iespējamo vēršanos pie noteiktas pakāpes pārspīlējumiem vai pat provokācijas (skat. *Prager and Oberschlick v. Austria* judgment of 26 April 1995, Series A no. 313, p. 19, § 38),” *Fressoz and Roire v. France* [GC], no. 29183/95, § 45 (ii), ECHR 1999-I, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

⁷⁰ *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway* [GC], no. 21980/93, § 68, ECHR 1999-III.

⁷¹ *Goodwin v. the United Kingdom* [GC], no. 17488/90, § 39, ECHR 1996-II.

⁷² Piemēram, skat. *Gauthier v. Canada*, Human Rights Committee, Communication No. 633/1995, views of 7 April 1999, § 13.4.

⁷³ Skat. Jayawickrama, N. *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, p. 687.

2.3. Tiesības meklēt informāciju

Tiesības meklēt informāciju jānošķir no tiesībām saņemt informāciju, proti, tiesību meklēt pamatā ir personas rīcība, kas vērsta uz informācijas resursu meklējumiem, informācijas vākšanu, savāktās informācijas izpēti un apstrādi, kā arī savāktās informācijas salīdzināšanu un pat informācijas radīšanu uz apstrādei pakļautās informācijas pamata.⁷⁴ Šo tiesību ideja ir nodrošināt iespēju pārliecināties par pieejamās informācijas precizitāti un atbilstību īstenībai un iespēju atlasīt sev interesējošāko un vajadzīgāko informāciju. Tomēr informācijas meklējumus tieši tāpat kā informācijas saņemšanu ierobežo tas, kas var būt par meklējamo un saņemamo informāciju. Šajā ziņā abas tiesības ir līdzīgas.

Lai gan tiesības meklēt informāciju tekstuāli nav tieši minētas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā, tomēr pašreizējā Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse un juridiskā doktrīna šajā jautājumā norāda, ka gan Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, gan arī Starptautiskajā paktā par pilsoņu un politiskajām tiesībām iekļautās tiesības meklēt informāciju izriet arī no Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā ietvertās informācijas atklātības.⁷⁵ Tekstuālu iztrūkumu aizstāj loģisks pieņēmums – ja, no vienas puses, ir tiesības brīvi izplatīt dažāda veida informāciju, bet, no otras puses, ir tiesības šādu informāciju saņemt, tad jābūt arī iespējai šādu informāciju sameklēt, jo sevišķi šāds pieņēmums izpaužas, vērtējot plašsaziņas līdzekļu tiesības nodrošināt brīvu informācijas apriti.⁷⁶

⁷⁴ Skat. vairāk Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, p. 446.

⁷⁵ Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, p. 446.

⁷⁶ Skat., piemēram: „Vispārīgi ir atzīts fakts, ka tiesas nevar darboties vakuumā. Kamēr tās ir strīdu izšķiršanas vieta, nenozīmē, ka nevar būt iepriekšējās strīda apspriešanas citviet, [piemēram], specializētajos žurnālos, vispārējā presē vai sabiedrībā kopumā. Turklāt, lai gan plašsaziņas līdzekļi nevar pārkāpt ierobežojumus, kas uzlikti [taisnīgas tiesas īstenošanas] interesēs, tiem ir [pienākums] izplatīt informāciju un idejas saistībā ar tiesas skatītajām lietām tieši tāpat kā citās sabiedriskas intereses jomās. Nav tikai tā, ka plašsaziņas līdzekļiem ir uzdevums šādu informāciju un idejas izplatīt, sabiedrībai ir arī tiesības saņemt to (skat., mutatis mutandis, Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen judgment of 7 December 1976, Series A no. 23, p. 26, para. 52, Series A no. 23, p. 26, para. 52),” *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 65, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā]. Skat. arī *Sunday Times v. the United Kingdom (No. 2)*, no. 13166/87, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 217, § 50 (b).

Iepriekš minētais norāda, ka, lai arī pastāv atšķirība informācijas atklātības formulējumos, tomēr šo starptautisko cilvēktiesību dokumentu piemērošanas prakse norāda, ka prasības attiecībā uz šīs pamatbrīvības ietvaros nodrošināmo tiesību klāstu ir līdzīgas. Līdz ar to var secināt, ka informācijas atklātības kodolā ietilpst – tiesības meklēt, saņemt un izplatīt informāciju. Tomēr, lai izprastu, cik plašs ir šī kodola saturs, papildu informācijas atklātību nodrošinošo tiesību satura noskaidrošanai, jāvērtē arī nosacījumi, ko uzliek attiecīgie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti, šo tiesību ierobežošanai.

3. Līdzsvars starp informācijas atklātību un slepenību starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos⁷⁷

Daudzas indivīda tiesības ir grūti vai pat neiespējami īstenot valstī, kas neatzīst informācijas atklātību. Tā, piemēram, vārda brīvība zaudētu savu vērtību tāpēc, ka uzskati un viedokļi būtu pamatoti ar nepilnīgu, subjektīvu un gandrīz visos gadījumos kļūdainu informāciju par faktiem. Tāpat tiesības piedalīties savas valsts lietu kārtošānā būtu apdraudētas. Tā kā sabiedrībai nebūtu pieejama informācija par faktiem, nebūtu iespējams uzraudzīt un kontrolēt valsts rīcību. Turklāt valsts varas īstenotājs sliktos noslēpt vai arī īstenībai neatbilstoši attēlot konkrēto situāciju. Pat tiesības uz taisnīgu tiesu būtu neiespējami īstenot, jo sabiedrībai nebūtu informācijas par pastāvošo tiesisko sistēmu, tādēļ persona nevarētu izmantot savas tiesības un pienācīgā veidā pildīt savus pienākumus. Nereti, risinot civiltiesiskus strīdus (lai tā būtu ģimenes, mantojuma, lietu vai saistību tiesību joma), personai var būt svarīgi zināt valsts varas īstenotāja rīcībā esošo informāciju, piemēram, valsts varas īstenotāju līdzšinējo administratīvo praksi jautājuma risināšanā.

Informācijas atklātība kalpo gan kā sistēma, kas nodrošina valsts varas īstenotāju atbilstošu rīcību, gan arī kā valsts varas īstenošanas kontroles līdzeklis. Sistēmas, kuru darbības pamatā ir arī informācijas atklātības princips, uzskata par pietiekami efektīvām, lai nodrošinātu tiesiskumu un objektivitāti. Turklāt valsts varas īstenotāji, apzinoties, ka to rīcību uzrauga sabiedrība, izjūt noderīgu

⁷⁷ Šis darba sadaļas secinājumi publicēti Jarinovska, K. „Informācijas atklātība kā cilvēka pamatbrīvība (II). Līdzsvars starp informācijas atklātību un slepenību starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 8. decembris, Nr. 49 (592).

psiholoģisku ietekmi un tādēļ daudzkārt nopietnāk pārdomā savas rīcības tiesiskumu un rīkojas atbilstošā veidā. Publiskā sabiedrības uzraudzības mehānisma zudums var novest pie valsts varas īstenotāju stagnācijas, amatpersonu kā sociālas grupas morālas degradācijas, instrumentālās degradācijas un var kļūt par pamatu koruptīvas sistēmas izveidei valsts varas iekšienē.

Neraugoties uz visiem ieguvumiem, ko indivīdam un sabiedrībai kopumā sniedz informācijas atklātība, tās darbība ir ierobežota. Padarot informācijas atklātību par absolūtu, apdraudētas būtu tādas cilvēktiesības kā tiesības uz privāto dzīvi. Turklāt privātās informācijas pārmērīgs daudzums publiskajā saziņā veicinātu subjektivitāti un diskrimināciju lēmumu pieņemšanā, neesot taisnīgā sabiedrībā derīgajam „neziņas plīvura aizsegam”⁷⁸. Arī publiskas informācijas absolūtai pieejamībai var būt negatīva ietekme gan uz indivīdu un sabiedrību, gan arī uz valsti kopumā. Lai panāktu līdzsvaru starp informācijas atklātību, no vienas puses, un citu tiesību un tiesisko interešu aizsardzības diktētu slepenību, no otras puses,⁷⁹ valsts ierobežo informācijas atklātības īstenošanu.

Informācijas atklātības ierobežojumi pat par plurālām un demokrātiskām uzskatītajās Eiropas Savienības valstīs atšķiras. Tie ir atkarīgi no katras valsts konstitucionālajām un politiskajām tradīcijām. Neraugoties uz atšķirībām, kādas pastāv starp dažādu valstu tiesiskajām sistēmām, ir iespējams konstatēt vispārēju tendenci, lai noteiktu vienotu pieeju informācijas atklātības ierobežošanai. Šī vispārējā tendence ir atrodamā starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, un to var izmantot, lai konstatētu informācijas atklātības kodolu.

⁷⁸ Tas atbilst Džona Rolza taisnīguma teorijai, atbilstoši kurai galvenais valsts varas īstenotāju uzdevums ir nolikt visus vienādā sākumpozīcijā („original position” – angļu val.), proti, pakļaut vienādiem taisnīgiem procesuālajiem nosacījumiem, tādējādi nodrošinot, ka visi principi, par kuru ievērošanu turpmāk vienosies, būs taisnīgi. Līdz ar to katrs indivīds neatkarīgi no tādiem apstākļiem kā sabiedrībā ieņemamās vietas, sociālā stāvokļa, panākumiem, zināšanu apjoma vai spēka ir „neziņas plīvura” („veil of ignorance” – angļu val.) aizsegā, kas nozīmē, ka lēmums attiecībā uz šo personu būs pieņemts, vadoties no vispārīgiem, nevis „neziņas plīvura” aizsegtiem apsvērumiem./ Rawls, J. *A Theory of Justice: Original Edition*, London, Harvard University Press, 2005 [1971], pp. 136–137. Skat. arī, piemēram, Lapinska, I. „Vai heteronomijas princips ētikā ir savienojams ar brīvību?” *Latvijas Universitātes Raksti*, 2005, 687. sēj, Filosofija, 45.–53. lpp.

⁷⁹ Par līdzsvara nepieciešamību norāda arī Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešā daļa un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrā daļa. Tās uzsver, ka ierobežojumu pamatā ir arī no informācijas atklātības izrietošie pienākumi un atbildība.

Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta otrā daļa, kas ietver vispārējus principus cilvēktiesību ierobežošanai un kas tādēļ attiecas arī uz informācijas atklātību, paredz, ka: „Realizējot savas tiesības un brīvības, katram cilvēkam ir jāpakļaujas tikai likumā noteiktiem ierobežojumiem, kuru nolūks ir vienīgi citu cilvēku tiesību un brīvību pienācīgas atzīšanas un cieņas nodrošinājums un morāles, sabiedriskās kārtības un vispārējas labklājības taisnīgu prasību apmierināšana demokrātiskā sabiedrībā.” Līdzīgi informācijas atklātības ierobežošanas nosacījumi ir iekļauti arī Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešajā daļā: „Šā panta 2. punktā paredzēto tiesību izmantošana uzliek īpašus pienākumus un atbildību. Tāpēc tā var būt pakļauta zināmiem ierobežojumiem, taču tiem jābūt likumā noteiktiem un nepieciešamiem: a) citu personu tiesību un reputācijas cienīšanai; b) nacionālās drošības⁸⁰, sabiedriskās kārtības⁸¹, sabiedrības veselības vai tikumības⁸² aizsardzībai.” Tāpat līdzīgi nosacījumi atrodami arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrajā daļā: „Tā kā šo brīvību īstenošana ir saistīta ar pienākumiem un atbildību, tā var tikt pakļauta tādām formalitātēm, nosacījumiem, ierobežojumiem vai sodiem, kas paredzēti likumā un nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts drošības⁸³, teritoriālās vienotības vai sabiedriskās drošības⁸⁴ intereses, nepieļautu nekārtības vai

⁸⁰ Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām angļu tekstā, kas atbilstoši pakta 53. panta pirmajai daļai uzskatāms par vienu no autentiskajiem tekstiem, „nacionālā drošība” ir „national security”.

⁸¹ Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām angļu tekstā „sabiedriskā kārtība” ir „public order (ordre public)”, savukārt franču tekstā, kas arī ir autentisks, „sabiedriskā kārtība” ir „l'ordre public”.

⁸² Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām angļu tekstā, kas atbilstoši pakta 53. panta pirmajai daļai uzskatāms par vienu no pieciem – ķīniešu, spāņu, franču, angļu un krievu – autentiskajiem tekstiem, angļu tekstā – „tikumība” ir „public morals”, franču tekstā – „la moralité publiques”, krievu tekstā – „нравственности населения”, spāņu tekstā – „la moral públicas”. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas angļu tekstā, kas atbilstoši konvencijas noslēguma nosacījumam uzskatāms par vienu no diviem – angļu un franču – autentiskajiem tekstiem, „morāle” ir „morals”, franču tekstā – „la morale”. Iepriekš minētais, kā arī juridiskā doktrīna norāda, ka abos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos lietotie jēdzieni ir tuvi. Skat., piemēram, Jayawickrama, N. *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, p. 718. Turklāt saturiski atbilstošākais tulkojums latviešu valodā būtu „sabiedrības tikumi”.

⁸³ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas angļu tekstā „valsts drošība” ir „national security”.

⁸⁴ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas angļu tekstā „sabiedriskā drošība” ir „public safety”, savukārt franču tekstā „sabiedriskā drošība” ir „la sûreté publique”.

noziegumus, aizsargātu veselību vai morāli, aizsargātu citu cilvēku reputāciju vai tiesības, nepieļautu konfidencialas informācijas izpaušanu vai lai saglabātu tiesas autoritāti un objektivitāti.”

Salīdzinot minētās tiesību normas, var konstatēt, ka visas kā priekšnosacījumu informācijas atklātības ierobežošanai izvirza likumību un nepieciešamību noteiktu mērķu sasniegšanai. Tātad abi priekšnosacījumi pieder informācijas atklātības kodolam. Tomēr, lai precīzi iezīmētu šo priekšnosacījumu veidotās aprises, tie jāanalizē atsevišķi, atklājot kopīgo un atšķirīgo.

3.1. Ierobežošanas likumība

Informācijas atklātības ierobežošanas likumību – informācijas atklātības ierobežojumam jābūt likumā noteiktam⁸⁵ vai paredzētam⁸⁶ – kā prasību izvirza visi analizējamie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti – Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta otrā daļa, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešā daļa un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrā daļa. Šāda nosacījuma izvirzīšanas pamatā ir vairāki tiesību principi, kuru ievērošanu valsts varas īstenošanā atzinušas par obligātu minēto starptautisko cilvēktiesību dokumentu izstrādājušās valstis. Līdz ar to informācijas atklātības ierobežošanas tiesiskuma pamatā ir izpratne par šo tiesību principu saturu.

Noteicošākais tiesību princips, kura iespaidā izveidojies informācijas atklātības ierobežošanas nosacījums – likumība –, ir tiesiskās noteiktības princips. Šī principa galvenā funkcija ir regulēt valsts varas īstenošanu tiesību jaunradi atklātības ierobežošanā. Proti, tiesiskās noteiktības princips uzliek par pienākumu valsts varas īstenošanai nodrošināt to, lai persona būtu savlaicīgi informēta par tiesību aktiem, kas var skart šīs personas tiesības vai pienākumus. Tiesiskās noteiktības ievērošana

⁸⁵ Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām angļu tekstā, kas atbilstoši pakta 53. panta pirmajai daļai uzskatāms par vienu no autentiskajiem tekstiem, vārdi „likumā noteiktiem” ir „provided by law”, savukārt franču tekstā, kas arī ir autentisks, „likumā noteiktiem” ir „être expressément fixées par la loi”.

⁸⁶ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas angļu tekstā, kas atbilstoši konvencijas noslēguma nosacījumam uzskatāms par vienu no autentiskajiem tekstiem, vārdi „paredzēti likumā” ir „prescribed by law”, savukārt franču tekstā, kas arī ir autentisks, „paredzēti likumā” ir „prévues par la loi”.

tiesību ierobežošanā nozīmē, ka tiesību ierobežojumam jābūt tiesiski nostiprinātam un savlaicīgi zināmam vai paredzamam tā adresātam. Tā arī nozīmē to, ka tiesību akti nevar būt ar atpakaļejošu spēku, jo tādā gadījumā tie nevar būt paredzami.⁸⁷

Likumības prasība saistīta arī ar tiesiskās noteiktības principam tuvu citu tiesību principu – tiesiskās paļāvības principu. Tiesiskās paļāvības princips aizsargā personas pārliecību, ka ar kādu, viņsprāt, tiesisku tiesību aktu piešķirtās tiesības vēlāk netiks pēkšņi atceltas. Citiem vārdiem sakot, šis princips nodrošina aizsardzību gadījumos, kad „tiesību sistēma rada individuāli ticību, ka viņš vai viņa sasniegs noteiktu rezultātu, ja viņš vai viņa darbosies atbilstoši [šīs sistēmas] noteikumiem”⁸⁸. Kā tiesiskās noteiktības, tā arī tiesiskās paļāvības principa neievērošanas gadījumā kādu no šiem principiem pārkāpjot tiesību akta darbību ierobežo vai izbeidz attiecībā uz neierobežotu personu loku (tiesiskās noteiktības pārkāpuma gadījumā) vai pieļauj atkāpi no tiesību akta (tiesiskās paļāvības pārkāpuma gadījumā) par labu personai, kas tiesiski paļāvusies uz kādu citu iepriekš pieņemtu tiesību aktu.⁸⁹

Visbeidzot, likumības prasības sakņojas arī informācijas atklātībā, proti, viena no informācijas atklātības izpausmēm – publiskas informācijas pieejamības nodrošināšana – attiecas arī uz tiesību aktiem. Šī izpausme jāņem vērā arī, ierobežojot citas informācijas atklātības izpausmes. Tātad informācijas atklātība var

⁸⁷ Par to, ka tiesiskās noteiktības princips ir nosacījuma par ierobežojumu likumību pamatā, norāda, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse. Skat., piemēram, joint dissenting opinion of judges Bonello, Strážnická, Bîrsan, Jungwirth and Del Tufo in *Maestri v. Italy* [GC], no. 39748/98, ECHR 2004-I.

Šo jautājumu darba autore vairāk analizējusi: *Ievads Eiropas Savienības tiesībās (Tiesu prakse un komentāri)*, 2. papildinātais izdevums, K. Jarinovskas zinātn. red., Rīga, TNA, 2004, 31.–36., 40.–41. lpp.; Alehno I., Buka A., Jarinovska K., Škoba L. *Ievads Eiropas Kopienas tiesībās (Tiesu prakse un komentāri)*, I. Alehno, A. Čevera zinātn. red., Rīga, TNA, 2001, 31.–32. lpp.

⁸⁸ Cairns, W. *Introduction to European Union Law*, 2nd edition, London, Cavendish Publishing, 2002, p. 87.

⁸⁹ Šo jautājumu darba autore vairāk analizējusi: *Ievads Eiropas Savienības tiesībās (Tiesu prakse un komentāri)*, 2. papildinātais izdevums, K. Jarinovskas zinātn. red., Rīga, TNA, 2004, 40.–42. lpp.; Alehno I., Buka A., Jarinovska K., Škoba L. *Ievads Eiropas Kopienas tiesībās (Tiesu prakse un komentāri)*, I. Alehno, A. Čevera zinātn. red., Rīga, TNA, 2001, 31.–33. lpp.

būt ierobežota, bet tikai ar tādiem tiesību aktiem, kas ir pieejami gan fiziski, gan arī saturiski.⁹⁰

Analizējot likumības formulējumu par autentiskiem uzskatāmajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentu tekstos, var konstatēt, ka Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta otrajā daļā un Starptautiskajā paktā par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešajā daļā attiecīgā ierobežojuma formulēšanai lietots vārdu salikums „likumā noteiktiem”, savukārt Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrā daļa lieto – „paredzēti likumā”. Tomēr, lai gan vārdu salikumi atšķiras, saturiski šie nosacījumi ir identiski. Šāds secinājums, pirmkārt, izriet no sistēmiskas dokumentu analīzes, kuras rezultātā var konstatēt, ka gan Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām, gan Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija neizceļas ar formulējumu vienveidību, jo sevišķi attiecībā uz nosacījumiem cilvēktiesību ierobežošanai.⁹¹ Līdz ar to nevar lietot legistikas⁹² iespaidā radušos argumentu, ka dažādi formulējumi juridiskajā tekstā ir ar dažādu nozīmi. Otrkārt, uz nosacījumu identiskumu norāda arī par analizējamo starptautisko cilvēktiesību dokumentu uzraudzību atbildīgo institūciju prakse.⁹³

⁹⁰ Šo jautājumu darba autore vairāk analizējusi: Jarinovska, K. „Publiskošana – spēkā esamības nosacījums”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 25. maijs, Nr. 21 (174); Jarinovska, K. „Latvijas Republikas Satversmes 90. pants – tiesības uz saprotamiem likumiem”, *Diena*, 2006, 7. februāris.

⁹¹ Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā nosacījumi cilvēktiesību un pamatbrīvību ierobežošanai ir ietverti atsevišķā pantā un vienlīdz attiecas uz visām deklarācijā ietvertajām cilvēktiesībām, nevis kā Starptautiskajā paktā par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā, kur katrā cilvēktiesības saturošajā pantā ir ietverti atsevišķi ierobežošanas nosacījumi.

⁹² Legistika ir viena no tiesību zinātnes apakšnozarēm; lai arī radusies samērā nesen, tomēr tās ietekme ir visai nozīmīga Eiropas Savienībā un tās dalībvalstīs, tai skaitā arī Latvijā. Legistikas mērķis ir atklāt normatīvo aktu jaunrades priekšnosacījumus un paņēmienus, kas palīdzētu efektīvi risināt tiesiskos jautājumus ar normatīvo aktu jaunrades palīdzību un normatīvo aktu jaunrades laikā. Skat. vairāk, piemēram, Morand, Ch.A. „The Contribution of „Légistique” to a Better Knowledge of the Law”, *Access to Legal Norms*, Proceedings, Multilateral seminar, 25–27 November 1998, Borovets, Bulgaria, Council of Europe, 2002, pp. 57–81. Darba autore par minēto jautājumu rakstījusi: Jarinovska, K. „Par atklātību un informāciju, un tās pieejamību administratīvajā procesā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2001. 18. decembris, Nr. 40 (233); Jarinovska, K. „Latvijas Republikas Satversmes 90. pants – tiesības uz saprotamiem likumiem”, *Diena*, 2006. 7. februāris.

⁹³ Piemēram, *Sunday Times v. the United Kingdom* (No. 2) lietā (no. 13166/87, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 217, § 48) Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka franču tekstam „prévues par la loi” angļu tekstā ir vairāki tulkojumi. Tā kā abi teksti uzskatāmi par autentiskiem, tiesai nācās meklēt kopīgo atšķirīgajos formulējumos.

Nosacījums, ka ierobežojumam jābūt noteiktam likumā, analizējamo starptautisko cilvēktiesību dokumentu izpratnē nozīmē, ka valstij, kas vēlas ierobežot starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos nostiprinātās cilvēktiesības, ir pienākums tiesiskajai sistēmai atbilstošā veidā nostiprināt ierobežojumu. Tā kontinentālajā tiesību sistēmā šāds ierobežojums būs ietverts normatīvajā aktā – tiesību normu kopumā, kas paredzēts nenoteikta skaita vairākkārtīgai noregulēšanai. Savukārt anglosakšu tiesību sistēmā šāds ierobežojums var būt ietverts gan normatīvajā aktā, gan arī tas var izrietēt no *common law*⁹⁴ piederīgas tiesību normas.⁹⁵ Līdz ar to jēdziens „likums” analizējamo starptautisko cilvēktiesību dokumentu izpratnē formas ziņā atšķiras no tā, ko ar to saprot Latvijas Republikas tiesiskajā sistēmā.⁹⁶ Tomēr bez formas prasībām jāievēro arī likuma kvalitātes prasības.

⁹⁴ Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas Juridiskās terminoloģijas apakškomisijas 2006. gada 30. oktobrī piedāvātais angļu valodas termina „common law” tulkojums latviešu valodā „anglosakšu tiesības” ir neprecīzs un maldinošs. Jēdziens „tiesības” aptver gan normatīvajos aktos ietvertās, gan arī normatīvajos aktos neietvertās tiesības. Savukārt jēdziens „anglosakšu” norāda uz tiesību piederību noteiktam ģeogrāfiskam reģionam. Lai gan anglosakšu un kontinentālo tiesību sistēmu pretnostatīšanas pamatā ir atšķirība izpratnē par tiesas secinājumu, ko anglosakšu tiesību sistēmā dēvē par precedentu tiesībām, vietu starp citiem tiesību avotiem, tomēr gan vienā, gan otrā tiesību sistēmā darbojas gan normatīvajos aktos nostiprinātās, gan nenostiprinātās tiesības, līdz ar to vārdu savienojums „anglosakšu tiesības” norāda uz visām konkrētajā ģeogrāfiskajā reģionā pastāvošajām tiesībām, nevis tikai uz konkrētajā ģeogrāfiskajā reģionā pastāvošajām, normatīvajos aktos neietvertajām un pie pamatavotiem piederošajām tiesībām, kāda ir parastā angļu valodas termina „common law” nozīme. Uz to, cik nepiemērots un maldinošs angļu valodas termina „common law” piedāvātais tulkojums latviešu valodā „anglosakšu tiesības”, norāda vairāki tālāk citēti Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un Cilvēktiesību komitejas paziņojumi.

⁹⁵ Skat., piemēram: „Tiesa norāda, ka vārds „likums” izteicienā „paredzēti likumā” attiecas ne tikai uz normatīvajiem aktiem, bet arī uz nerakstītām tiesību normām. Tādēļ tiesa nepiešķir nozīmi šeit faktam, ka necieņa pret tiesu ir *common law*, nevis likumdevēja radījums. Tas nepārprotami būtu pretēji konvencijas veidotāju nodomam uzskatīt, ka ierobežojumi, kas izriet no *common law*, nav „paredzēti likumā” tikai tāpēc, ka tas nav skaidri noteikts normatīvajos aktos; tas atņemtu *common law* valstij, kas ir Konvencijas dalībniece, 10. panta otrās daļas aizsardzību un iedragātu šīs valsts tiesisko sistēmu,” *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 47, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā]. Skat. arī *Observer and Guardian v. the United Kingdom*, no. 13585/88, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 216, § 52–53. Līdzīgā ieskatā ir arī Cilvēktiesību komiteja. Skat., piemēram, *Rafael Marques de Morais v. Angola*, Human Rights Committee, Communication No. 1128/2002, views of 29 March 2005.

⁹⁶ Likums starptautisko cilvēktiesību dokumentu izpratnē nav tikai likums kā hierarhiski augstākais normatīvais akts. Tas nav arī tikai jebkurš cits normatīvais akts, kas ir izdots uz likuma pamata, kā likuma jēdzienu Satversmē skaidro Satversmes tiesa. Skat., piemēram, „Par „Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumu” 59.1.6., 66. un 68. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 95. un 111. pantam”: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 24. oktobris, Nr. 154 (2729), § 2.

Atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei likuma kvalitāti nosaka tā pieejamība un paredzamība.⁹⁷ Pieejamība tiesas ieskatā nozīmē, ka privātpersonai ne vien jānodrošina iespēja iepazīties ar tiesību aktu kopumu, bet arī jābūt iespējai piekļūt tiem tiesību aktiem, kas piemērojami tieši viņa gadījumam.⁹⁸ Paredzamība savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesas ieskatā nozīmē, ka „normu nevar uzskatīt par „likumu”, ja vien tā nav formulēta ar pietiekamu precizitāti, lai dotu personai iespēju noteikt savu rīcību: personai jābūt iespēja – ja nepieciešams, saņemot atbilstošu padomu, – paredzēt, cik iespējams konkrētajā situācijā, uzsāktās rīcības sekas.”⁹⁹ Tiesa tajā pašā laikā atzīst, ka paredzamība nenozīmē to, ka likumam jābūt absolūti precīzam, kas nav iespējams. Likumam jāpiemīt pielāgotspējai mainīgajiem dzīves apstākļiem. Absolūtas precizitātes trūkums novēršams ar likuma interpretācijas un piemērošanas prakses pieejamību.¹⁰⁰ Tādējādi pat gadījumā, ja tiesību akts atbilst likuma jēdzienam, bet šī tiesību akta saturs ir pārāk vispārīgs un tā interpretācija un piemērošana nav pieejama vai tā nav iepriekš paredzama, piemēram, nav vienvērtīgas likuma interpretācijas un ir dažādi likuma piemērošanas gadījumi, šādu tiesību aktu nevar uzskatīt par likumu analizējamo starptautisko cilvēktiesību dokumentu izpratnē.

⁹⁷ Skat., piemēram, *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 49.

⁹⁸ „Likumam jābūt pienācīgi pieejamam, [proti] pilsonim jābūt norāde par to, kas ir adekvāts konkrētajā tiesību normas piemērošanas [gadījumā],” *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 49, [darba autores tulkojums no angļu val.].

⁹⁹ „[A] norm cannot be regarded as a „law” unless it is formulated with sufficient precision to enable the citizen to regulate his conduct: he must be able – if need be with appropriate advice – to foresee, to a degree that is reasonable in the circumstances, the consequences which a given action may entail. Those consequences need not be foreseeable with absolute certainty: experience shows this to be unattainable. Again, whilst certainty is highly desirable, it may bring in its train excessive rigidity and the law must be able to keep pace with changing circumstances. Accordingly, many laws are inevitably couched in terms which, to a greater or lesser extent, are vague and whose interpretation and application are questions of practice,” *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 49.

*„Šīm sekām nav jābūt paredzamām ar absolūtu konkrētību; pieredze rāda, ka tas nav sasniedzams. Tomēr, kamēr konkrētība ir ļoti vēlama, tā var radīt pārlietu lielu formalitāti, un likums nevarēs pielāgoties mainīgajiem apstākļiem. Līdz ar to daudzi likumi neizbēgami ir lielākā vai mazākā mērā neprecīzi, un to interpretācija un piemērošana ir prakses jautājums,” *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 49, [darba autores tulkojums no angļu val.].

¹⁰⁰ *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 49.

Salīdzinot ar Eiropas Cilvēktiesību tiesu, Cilvēktiesību komiteja jautājumu par likumību analizē daudz formālāk.¹⁰¹ Ja vien pastāv tāda tiesību norma, kas attiecīgajā tiesiskajā sistēmā var radīt vispāršaistošas sekas un tā izpilda vismaz elementāras iepriekš analizējamo tiesību principu, kas ir likumības prasības pamatā, prasības, šo jautājumu detalizēti neizskata.¹⁰² Tas, kam patiešām detalizēti pievērš uzmanību gan viena, gan otra par analizējamo starptautisko cilvēktiesību dokumentu uzraudzību atbildīgā institūcija, ir mērķi un to nepieciešamības izvērtējums.¹⁰³

3.2. Nepieciešamības pamatotība ierobežošanai

Tas, ko uzskata par pieņemamu mērķi informācijas atklātības ierobežošanai, katrā analizējamā starptautiskā cilvēktiesību dokumentā atšķiras gan skaita, gan arī satura ziņā. Tomēr tostarp var konstatēt sakritību, kas liecina arī par kopīgu mērķu esību. Tā – par kopīgiem mērķiem visos minētajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos uzskata: citu tiesību un brīvību aizsardzība, cilvēka cieņas nodrošinājums un morāles aizsardzība. Līdzīgi, lai arī atšķirīgi formulēti, ir arī kopīgie mērķi – sabiedriskā kārtība un veselība. Valsts drošība ir mērķis, kas nav minēts Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta otrajā daļā, bet ir gan Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešajā daļā, gan Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrajā daļā.

¹⁰¹ Skat., piemēram: *Keun-Tae Kim v. Republic of Korea*, Human Rights Committee, Communication No. 574/1994, views of 3 November 1998, § 12.2–12.3; *Malcolm Ross v. Canada*, Human Rights Committee, Communication No. 736/1997, views of 18 October 2000, § 11.3–11.4; *Robert Faurisson v. France*, Human Rights Committee, Communication No. 550/1993, views of 8 November 1996, § 9.5; *Ballantyne, Davidson, McIntyre v. Canada*, Human Rights Committee, Communications Nos. 359/1989 and 385/1989, views of 31 March 1993, § 11.4.

¹⁰² Lai nodrošinātu vienvērtīgu Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām piemērošanu attiecībā uz cilvēktiesību ierobežojumu un atrunu tiesiskuma izvērtējumu, 1984. gadā Sirakūzās (Itālija) organizētajā cilvēktiesību ekspertu konferencē izstrādāja Sirakūzu principus (United Nations, Economic and Social Council, Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. Doc. E/CN.4/1985/4, Annex (1985)), kas detalizēti izskaidro paktā ietvertu cilvēktiesību ierobežojumu un atrunu noteikšanas nosacījumu saturu. Lai gan ekspertu izstrādātajiem principiem nav saistošs raksturs, tomēr tie ir izmantojami kā vērtīgs juridiskās doktrīnas materiāls./ Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, p. 87.

¹⁰³ United Nations, Economic and Social Council, Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. Doc. E/CN.4/1985/4, Annex (1985).

Tā kā, pat pastāvot vienādiem un līdzīgiem mērķiem, tie katrā valstī var saturiski atšķirties, minētie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti demokrātiju min kā mērauklu valstu rīcības novērtējumam.¹⁰⁴ Līdz ar to mērķu īstenošanas, ierobežojot informācijas atklātību, pamatotība jāvērtē pēc tā, vai šāda mērķa īstenošana būtu nepieciešama un atbilstoša demokrātiskā valstī. Savukārt, tā kā demokrātiskā valstī informācijas atklātība vērtējama vienlīdz augstu kā vārda brīvība, kas ieņem ārkārtīgi svarīgu vietu apspriešanās demokrātijā¹⁰⁵, jebkurš šīs

¹⁰⁴ Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta otrā daļa un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrā daļa tieši nosaka, ka arī informācijas atklātības ierobežojumi vērtējami pēc to nepieciešamības demokrātiskā sabiedrībā un salīdzināmi ar to īstenošanu konkrētajā valstī. Savukārt nepieciešamība tieši tāpat vērtēt informācijas atklātības ierobežojumus arī Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām kontekstā izriet netieši. Lai gan tāda prasība nav minēta pakta 19. panta trešajā daļā un tās ietveršana bija noraidīta, tomēr, ņemot vērā, ka citviet paktā šāda prasība pastāv, ka paktā ir izdarīta atsauce uz Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, atzīstot tajā ietvertās pamatvērtības, tātad arī pamatprincipus cilvēktiesību ierobežošanas pieļaujamībai, šāda prasība loģiski iederas Starptautiskajā paktā par pilsoņu un politiskajām tiesībām. Vēl vairāk šādu pieņēmumu apstiprina arī Cilvēktiesību komitejas prakse, kur komiteja atsauca uz demokrātiju, izvērtējot arī informācijas atklātības ierobežošanas pamatotību, lai arī pakts to tieši neprasa. Skat., piemēram, *Adimayo M. Aduayom, Sofianou T. Diasso and Yawo S. Dobou v. Togo*, Human Rights Committee, Communication No. 422–424/1990, views of 12 July 1996, § 7.4: „Komiteja norāda, ka informācijas un vārda brīvības ir stūrakmeņi jebkurai brīvai un demokrātiskai sabiedrībai. Šo sabiedrību pamatā ir tas, ka tās pilsoņiem jābūt atļautam iepazīties ar informāciju par [eksistējošo] politisko sistēmu un [pie varas esošo] partiju alternatīvām un ka viņi var kritizēt un atklāti un publiski izvērtēt viņu valdības bez bailēm par iejaukšanos vai sodīšanu [ārpus] 19. panta trešās daļas [noteiktajām] robežām.” *Adimayo M. Aduayom, Sofianou T. Diasso and Yawo S. Dobou v. Togo*, Human Rights Committee, Communication No. 422–424/1990, views of 12 July 1996, § 7.4, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā]. Skat. arī: *Tae Hoon Park v. Republic of Korea*, Human Rights Committee, Communication No. 628/1995, views of 20 October 1998, § 10.3; *Gauthier v. Canada*, Human Rights Committee, Communication No. 633/1995, views of 7 April 1999, § 13.4. Par šo jautājumu skat. vairāk Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, pp. 459–460.

¹⁰⁵ Jēdziens „apspriešanās demokrātijā” ir atvasinājums latviešu valodā jēdzienam „deliberative democracy” (angļu val.), kuru plaši sociālo zinātņu teorijā ieviesa Jirgens Hābermāss un Džošuā Koens un kuru izdomāja un pirmoreiz lietoja Žozefs Besets darbā Bessette, J. „Deliberative Democracy: the Majority Principle in Republican Government”, *How Democratic is the Constitution?* R.A. Goldwin and W.A. Schambra (eds.), Washington, D.C., American Enterprise Institute, 1980, pp. 102–116.

Skat. vairāk: Cohen, J. „Deliberation and Democratic Legitimacy”, *The Good Polity*, A. Hamlin and P. Pettit (eds.), Oxford, Blackwell Publishing, 1989, pp. 17–34; Cohen, J. „Procedure and Substance in Deliberative Democracy”, *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*, S. Benhabib (ed.), Princeton, Princeton University Press, 1996, pp. 95–119; Fishkin, J.S. *Democracy and Deliberation: New Directions for Democratic Reform*, New Haven, Connecticut, Yale University Press, 1991, 123 p.; *Debating Deliberative Democracy*, J.S. Fishkin and P. Laslett (eds.), Oxford, Blackwell Publishing, 2003, 234 p. Skat. arī citas šo laikmetu konstituējošo sociālo zinātnieku publikācijas par apspriešanās demokrātiju, īpaši neapstrīdami izcilākā mūsdienās dzīvā kritiskās teorijas skolas filozofa Jirgena Hābermāsa atziņas, piemēram, Habermas, J. „Popular Sovereignty as Procedure”, *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*,

pamatbrīvības ierobežojums atbilstoši pakļauts striktam izvērtējumam.¹⁰⁶ Strikts izvērtējums nozīmē, pirmkārt, ka cilvēktiesību ierobežošanai nevar piesaukt nevienu citu pamatu kā vien attiecīgajā starptautiskajā cilvēktiesību dokumentā tieši minēto. Otrkārt, tas nozīmē, ka arī attiecīgajā starptautiskajā cilvēktiesību dokumentā tieši minētais pamats cilvēktiesību ierobežošanai ir saturiski ierobežots.

Tātad, ja informācijas atklātībai noteiktais ierobežojums nav pamatots ar vismaz vienu no attiecīgajā starptautiskajā cilvēktiesību dokumentā minētajiem mērķiem, šāds ierobežojums uzskatāms par nepamatotu. Turklāt jāievēro, ka ierobežojumam jābūt ne tikai formāli pamatotam ar kādu no attiecīgajā starptautiskajā cilvēktiesību dokumentā minētu mērķi, tam arī faktiski jābūt nepieciešamam minētā mērķa sasniegšanai. Seko, ka jāeksistē spiedīgām sabiedrības vajadzībām informācijas atklātības ierobežošanai.¹⁰⁷ Ja ar ierobežojumu nevar sasniegt mērķi, kādēļ tas ir noteikts, arī tad ierobežojums uzskatāms par nepamatotu. Savukārt tas, vai noteiktais ierobežojums nepārsniedz demokrātiskai valstij pieņemamo informācijas atklātības ierobežošanas apmēru, vērtējams, salīdzinot ierobežošanas pamatā esošo mērķi ar ierobežojuma sekām – paredzamajām vai radītajām. Tātad nepieciešamība nozīmē arī to, ka ierobežojumam jābūt proporcionālam mērķim, kādēļ informācijas atklātība ierobežota.¹⁰⁸

translated by W. Rehg, Cambridge, Massachusetts, Massachusetts Institute of Technology, 1996, pp. 463–490.

¹⁰⁶ „Vārda brīvība ir sevišķi svarīga jebkurā demokrātiskā sabiedrībā, un jebkuriem šīs tiesības ierobežojumiem jāatbilst striktai pamatojuma pārbaudei. Skat, cita starpā, Communication No. 574/1994, *Kim vs. the Republic of Korea*, Views dated 3 November 1998 and Communication No. 628/1995, *Park vs. the Republic of Korea*, Views dated 20 October 1998,” *Vladimir Petrovich Laptsevich v. Belarus*, Human Rights Committee, Communication No. 780/1997, views of 20 March 2000, § 8.2, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā]. Skat. arī partly dissenting opinion of judge Kreća in *Lepojic v. Serbia*, no. 13909/05, ECHR, § 9, judgement of 6 November 2007.

¹⁰⁷ *Observer and Guardian v. the United Kingdom*, no. 13585/88, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 216, § 59(c).

¹⁰⁸ „Komiteja norāda, ka prasība pēc nepieciešamības ir proporcionalitātes elements, proti, vārda brīvības ierobežojumam jābūt proporcionālam vērtībām, kuru aizsardzībai kalpo ierobežojums,” *Rafael Marques de Morais v. Angola*, Human Rights Committee, Communication No. 1128/2002, view of 29 March 2005, § 6.8, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā]; *Observer and Guardian v. the United Kingdom*, no. 13585/88, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 216, § 59(d).

Lai arī visi informācijas atklātības ierobežošanas gadījumi pakļauti striktam izvērtējumam, tomēr arī to starpā atkarībā no mērķa, kas izvirzīts informācijas ierobežošanai, vērojama atšķirība valsts piešķirtās rīcības brīvības apjomā.

3.3. Ierobežošanas mērķi

Atšķirīgus mērķus vērtē dažādi. Vispārīgi vērtējot katru no minētajiem mērķiem, sākot ar kopīgiem un beidzot ar atšķirīgiem, var secināt sekojošo. Visos analizējamajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos minētais mērķis – citu tiesību un brīvību aizsardzība – tiek vērtēts līdzīgi. Proti, gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa, gan arī Cilvēktiesību komiteja norādījusi, ka, pirmkārt, valstij, nosakot ierobežojumus informācijas atklātībai ar mērķi aizsargāt citu tiesības un brīvības, ir visai plaša rīcības brīvība, t.i., ierobežojuma pamatā var būt arī tādas tiesības, kas nav minētas attiecīgajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos.¹⁰⁹ Turklāt Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir arī norādījusi, ka valsts labāk nekā tiesa var novērtēt, vai citu tiesību un brīvību aizsardzība nepieciešama.¹¹⁰ To nosaka kaut vai tas apstāklis, ka valsts varas īstenotājiem noteikti ir pieejams daudz lielāks informācijas klāsts, kas apliecina nepieciešamību aizsargāt citu tiesības un brīvības. Otrkārt, valstij jāievēro, ka gadījumā, ja prenostata pienākumu, no vienas puses, nodrošināt brīvu informācijas apriti sabiedriski svarīgos jautājumos, tai skaitā valsts lietu kārtšanas jautājumos, bet, no otras puses, citu tiesības un brīvības, priekšroka parasti dodama brīvai informācijas aprītei.¹¹¹

Informācija atklātības ierobežošanas ar mērķi aizsargāt cilvēka cieņu un morāli pieļaujamību vērtē līdzīgi kā citu tiesību un brīvību aizsardzības gadījumā. Kā vienā, tā otrā gadījumā valstij ir samērā plaša rīcības brīvība.¹¹² Par analizējamo

¹⁰⁹ Skat. vairāk Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, pp. 462–463.

¹¹⁰ *Murphy v. Ireland*, no. 44179/98, § 67, ECHR 2003-IX; *Handyside v. the United Kingdom*, no. 5493/72, ECHR, judgement of 7 December 1976, Series A no. 24, § 48.

¹¹¹ *Murphy v. Ireland*, no. 44179/98, § 67, ECHR 2003-IX, *Adimayo M. Aduayom, Sofianou T. Diasso and Yawo S. Dobou v. Togo*, Human Rights Committee, Communication No. 422–424/1990, views of 12 July 1996, § 7.4.

¹¹² „Kā norādīts, pirmkārt, sabiedrības tikumi būtiski atšķiras. Nav universāli piemērojama kopīga standarta. Līdz ar to [šajā jautājumā] jāpiešķir noteiktu rīcības brīvību atbildīgajām nacionālajām valsts institūcijām,” *Leo Hertzberg et al. v. Finland*, Human Rights Committee, Communication No.

starptautisko cilvēktiesību dokumentu uzraudzību atbildīgās institūcijas balstās uz pieņēmumu, ka parasti valsts varas īstenotāji rīkojas atbildīgi. Tomēr gadījumos, kad ir runa par demokrātijas vērtību aizsardzību un sabiedriski svarīgiem jautājumiem, informācijas atklātības ierobežošana praktiski nav iespējama, pamatojoties vien uz cilvēka cieņas un morāles aizsardzības nepieciešamību.

Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. panta trešajā daļā un Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta otrajā daļā minētais informācijas atklātības ierobežošanas pamats – sabiedriskās kārtības aizsardzība – ir plaša satura jēdziens. Tas aptver gan Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta otrajā daļā minētos pamatus – sabiedriskās drošības intereses un nekārtību vai noziegumu nepieļaušanu –, gan arī turpat minētos, no skata unikālus cilvēktiesību ierobežojuma pamatus kā teritoriālā vienotība, konfidencialas informācijas izpaušanas nepieļaujamība un tiesas autoritātes un objektivitātes saglabāšana.¹¹³ Līdz ar to iespējamais ierobežojumu klāsts satura variāciju un skaita ziņā ir visai apjomīgs. Tomēr tas nenozīmē, ka valstij ir plaša rīcības brīvība šī pamatojuma piesaukšanai informācijas atklātības ierobežošanai. Tā kā viena no informācijas atklātības izpausmēm ir vērsta uz sabiedrībā pastāvošās kārtības izzināšanu, izmantošanu un nepieciešamības gadījumā vēršanos pret šo kārtību, informācijas atklātība neizbēgami var nonākt pretrunā ar sabiedrībā pastāvošo lietu kārtību, ko savukārt valsts var uzskatīt par sabiedriskās kārtības apdraudēšanu.

Tomēr ne vienmēr sabiedrībā pastāvošā kārtība atbilst demokrātiskas valsts pamatprincipiem, tādēļ informācijas atklātības ierobežošana ar mērķi aizsargāt

61/1979, views of 2 April 1982, § 10.3, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

„Atbilstošu likumu ieskats par tikumīguma prasībām ir atšķirīgs [dažādos laikos un dažādās vietās], jo sevišķi mūsu laikmetā, kas raksturojas ar strauju un tālejošu viedokļu attīstību šajā jautājumā. Valsts institūcijas, pateicoties to tiešam un pastāvīgam kontaktam ar viņu valstī [notiekošajām dzīves pārmaiņām], ir principā labākā situācijā nekā starptautiskais tiesnesis, lai sniegtu viedokli par konkrēto prasību saturu, kā arī par „ierobežojumu” „nepieciešamību” vai „sodu”, kas paredzēts [šo prasību] ievērošanas [nodrošināšanai],” *Handyside v. the United Kingdom*, no. 5493/72, ECHR, judgement of 7 December 1976, Series A no. 24, § 48, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

¹¹³ Skat. vairāk Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, p. 277, 464–465.

demokrātiskām vērtībām pretēju kārtību būtu vērtējama gan kā informācijas atklātības kodola būtisks aizskārums, gan arī kā vēršanās pret pamatvērtībām, kuru aizstāvēšanu sev par uzdevumu izvirzīja analizējamo cilvēktiesību dokumentu atzinušās valstis.¹¹⁴ Līdz ar to jāsecina, ka sabiedrībā pastāvošo lietu kārtība nav ekvivalents jēdzienam sabiedriskā kārtība. To arī apstiprina par analizējamo starptautisko cilvēktiesību dokumentu uzraudzību atbildīgo institūciju ieskats šajā jautājumā,¹¹⁵ kā arī citi par vērā ņemamiem atzīstami tiesību avoti. Piemēram, Sirakūzu principi sabiedrisko kārtību uzskata par tiesību normu kopumu, kas nodrošina sabiedrības darboties spēju un cilvēktiesību īstenošanu.¹¹⁶ Tātad, kamēr informācijas atklātības ierobežošana ar mērķi aizsargāt sabiedrisko kārtību kalpo par sabiedrības darboties spējas vai cilvēktiesību īstenošanas nodrošinājumu un tā neapdraud demokrātiskas vērtības, tā uzskatāma par pieļaujamu.

Lai gan Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 29. panta otrajā daļā nav minēta veselība kā informācijas atklātības iespējamais ierobežošanas mērķis, tomēr to, ka šāds mērķis izriet arī no deklarācijas, var secināt vien no tā, ka deklarācija kā mērķi izvirza labklājības nodrošināšanu. Veselības aizsardzība atšķirtībā no iepriekš minētajiem mērķiem, ko var izmantot informācijas atklātības ierobežošanai, ir ar samērā konkrētu saturu. Minot šādu pamatu informācijas ierobežošanai, jāeksistē objektīvām liecībām, ka informācijas atklātības ierobežošana kalpo indivīda vai

¹¹⁴ Skat. vairāk Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, p. 277, 465–466.

¹¹⁵ Skat., piemēram: „Valsts netieši pamatoja savu rīcību ar nacionālās drošības apsvērumiem un/vai sabiedrisko kārtību, argumentējot, ka autora tiesības uz vārda brīvību bija izmantotas, neievērojot valsts politisko kontekstu un ilgstošas cīņas par vienotību. Lai gan valsts norādīja, ka autora vārda brīvības ierobežojumi bija noteikti likumā, tomēr jānosaka, vai līdzekļi, ar ko vērsās pret autoru, bija nepieciešami, lai nodrošinātu nacionālo drošību un/vai sabiedrisko kārtību. Komiteja uzskata, ka autora arestēšana, ilgstoša turēšana apcietinājumā un izturēšanās pretēji 7. pantā [noteiktajam] nebija nepieciešama, lai nodrošinātu par viegli ievainojumu uzskatāmu nacionālo stabilitāti. Turklāt tā uzskata, ka ar daudzpartiju demokrātijas, demokrātijas principu un cilvēktiesību atbalstītāju apkļusināšanu nav sasniedzams leģitīms mērķis – nodrošināt un patiešām nostiprināt nacionālo vienotību sarežģītos politiskos apstākļos; līdz ar to nerodas jautājums, kuri līdzekļi atbilst „nepieciešamības” pārbaudei šajā situācijā. Ievērojot autora lietas apstākļus, Komiteja secina, ka ir pārkāpts pakta 19. pants,” *Womah Mukong v. Cameroon*, Human Rights Committee, Communication No. 458/1991, views of 21 July 1994, § 9.7, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā]. Skat. arī: *Ceylan v. Turkey*, no. 23556/94, ECHR 1999-IV.

¹¹⁶ Sirakūzu 22. princips (United Nations, Economic and Social Council, Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. Doc. E/CN.4/1985/4, Annex (1985)).

sabiedrības reāla un nopietna veselības apdraudējuma vai traucējuma novēršanai. Tomēr jāņem vērā, ka valsts rīcības brīvība attiecībā uz publisku diskusiju par veselību skarošiem jautājumiem ir daudzreiz ierobežotāka nekā komerciāla rakstura informācijas izplatības gadījumā.¹¹⁷ Tikai, pastāvot iespējai diskutēt par veselību skarošiem jautājumiem, var pievērst sabiedrības uzmanību arī maldīgiem uzskatiem un dot iespēju tos diskusijas rezultātā apkarot un radīt pamatu jauniem zinātniskiem atklājumiem veselības aizsardzības jomā, tādējādi panākot lielāku veselības aizsardzības līmeni.

Atšķirībā no visiem iepriekš analizētajiem informācijas atklātības ierobežošanas pamatiem, valsts drošības piesaukšana pieļaujama tikai ārkārtas gadījumos, galvenokārt, lai novērstu iekšējus vai ārējus draudus valstij un tās iedzīvotājiem kopumā. Atsaucoties uz valsts drošības aizsardzību, ierobežojot informācijas atklātību, jāievēro, ka draudiem jābūt reāliem un aktuāliem, turklāt tiem jābūt tādiem, kas apdraud demokrātiskas vērtības, nevis šiem ierobežojumiem pieļaujams būt tādiem, kas virzīti uz demokrātisku vērtību iznīcināšanu.¹¹⁸ Visizplatītākā informācijas atklātības ierobežošanas forma, kas pamatota ar valsts drošību, ir valsts noslēpuma statusa piešķiršana noteiktai informācijai, tādējādi

¹¹⁷ „Tomēr jāierobežo rīcības brīvība, [kad ir runa] nevis tikai par „komerciāliem” paziņojumiem, bet [personas] piedalīšanos diskusijā, kam ir ietekme uz vispārējo interesi, piemēram, par sabiedrības veselību (..)” *Hertel v. Switzerland*, no. 25181/94, § 47, ECHR 1998-VI, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

¹¹⁸ Piemēram, valsts noslēpuma noteikšana un saglabāšana tādai valsts rīcībai kā Padomju Sociālistisko Republiku Savienības kodolizmēģinājumi Totskā (Orenburgas apgabals, Krievija) un to radītās sekas izmēģinājuma dalībniekiem (pēc dažādiem avotiem – 44 000 militārpersonas – Advisory Committee on Human Radiation Experiments, Washington, DC (21 October 1994). *Human Radiation Experiments* (interim report), E-1.5. Available on the internet at: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/radiation/dir/mstreet/interim/interim.html>. Last visited at 5 May 2009), izmēģinājuma vietas apkārtnes iedzīvotājiem un videi būtu vērtējamas kā informācijas atklātības pārkāpums. Skat., piemēram, *The Radiation Legacy of the Soviet Nuclear Complex: an Analytical Overview*, N.N. Egorov, V.M. Novikov, F.L. Parker, V.K. Popov (eds.), London, Earthscan, 2000, 236 p.

Lai gan informācijas par līdzīga veida valsts rīcību ar radioaktīvām vielām ierobežošana, pamatojoties uz valsts drošības aizsardzības apsvērumiem, viennozīmīgi neatbilstu starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteiktajām prasībām, tomēr jautājums par informācijas par valsts rīcību ar radioaktīvām vielām pieejamību arvien ir diskutabls. Tā diskutabli, piemēram, vai informācija par Rīgas centrā esoša objekta, kura radioaktīvais starojums daudzkārt pārsniedz pieļaujamo normu, esību var būt valsts noslēpuma objekts. Par līdzīga veida jautājumiem skat. vairāk Chekouras, K. „Balancing National Security with a Community’s Right-to-Know: Maintaining Public Access to Environmental Information through EPCRA’s Non-Preemption Clause”, *Boston College Environmental Affairs Law Review*, Vol. 34, Issue 1 (2007), pp. 107–142.

ierobežojot šīs informācijas brīvu apriti. Lai gan par analizējamo starptautisko cilvēktiesību dokumentu uzraudzību atbildīgie parasti nepārbauda, vai valsts noslēpuma statuss attiecīgajai informācijai piešķirts pamatoti, pašaudamies uz valsts saprātīgumu, nosakot valsts noslēpuma statusu,¹¹⁹ tomēr tajos gadījumos, kad valsts saprātīgums acīmredzami var būt apšaubīts, piemēram, balstoties uz vispārīgiem novērojumiem attiecībā uz valsts līdzšinējo virzību uz demokrātisku vērtību iedzīvināšanu¹²⁰ vai vispārzināmu informāciju konkrētajā jautājumā,¹²¹ attiecīgās institūcijas vai nu pievēršas arī noteiktās informācijas statusa izvērtējumam un izdara atbilstošus secinājumus, vai arī, nevērtējot informācijas saturu pēc būtības, atzīst ierobežojumu par nepamatotu. Lai gan šāda par analizējamo starptautisko cilvēktiesību dokumentu uzraudzību atbildīgo rīcība pamatota ar ierobežotu līdzekļu klāstu, lai pārbaudītu valsts sniegtās informācijas atbilstību īstenībai, tomēr atsevišķi gadījumi, kad arī atklātākās un nostiprinātām demokrātijas tradīcijām bagātas valstis tiesai sniedz īstenībai neatbilstošu informāciju valsts noslēpuma jautājumos, norāda uz nepieciešamību kritiskāk vērtēt katras valsts sniegto informāciju.¹²²

Lai gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Cilvēktiesību komitejas argumentāciju stils atšķiras valsts rīcības izvērtējumā saistībā ar informācijas atklātību, tomēr abu institūciju ieskats par informācijas atklātības ierobežojumu sistēmu ir līdzīgs, kas apliecina to, ka šis ieskats pieder informācijas atklātības kodolam. Neatkarīgi no mērķiem, ko piesauc informācijas atklātības ierobežošanai,

¹¹⁹ *Leander v. Sweden*, no. 9248/81, ECHR judgement of 26 March 1987, Series A no. 116.

¹²⁰ Skat., piemēram: *Yong-Joo Kang v. Republic of Korea*, Human Rights Committee, Communication No. 878/1999, views of 15 July 2003, § 7.2; *Alba Pietraroia Alba Pietraroia v. Uruguay*, Human Rights Committee, Communication No. 44/1979, views of 27 March 1981; *Hadjianastassiou v. Greece*, no. 12945/87, ECHR, judgement of 16 December 1992, Series A no. 252.

¹²¹ Skat., piemēram: *Vereniging weekblad bluf! v. the Netherlands*, no. 16616/90, ECHR, judgement of 9 February, 1995, Series A no. 306-A, § 41–45; *Weber v. Switzerland*, no. 11034/84, ECHR, judgement of 22 May 1990, Series A no. 177, § 49; *Observer and Guardian v. the United Kingdom*, no. 13585/88, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 216, § 66–70.

¹²² Par īstenībai neatbilstošas informācijas sniegšanu, piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesai *Leander v. Sweden* lietā (no. 9248/81, ECHR, judgement of 26 March 1987, Series A no. 116) un tās ietekmi uz lietas iznākumu skat. vairāk Cameron, I. „Beyond the Nation State: the Influence of the European Court of Human Rights on Intelligence Accountability”, *Who's Watching the Spies? Establishing Intelligence Service Accountability*, H. Born, L.K. Johnson and I. Leigh (eds.), foreword by Ambassador Th.H. Winkler and Ambassador L. Mevik, Washington, D.C., Potomac Books, 2005, p. 44, 46–47.

un ierobežojumu nepieciešamības, valstij, respektējot informācijas kodolu, jānodrošina, ka informācijas atklātības ierobežojumu sistēma ir paredzama, vērsta uz demokrātisku vērtību aizsardzību un informācijas atklātības nodrošināšanu. Pretēja rīcība būtu vērtējama kā starptautiski atzīta informācijas atklātības nodrošināšanas prasību minimuma pārkāpums.

4. No informācijas atklātības kā cilvēka pamatbrīvības izrietošie valsts pienākumi

Lai uzskatītu, ka valsts nodrošina informācijas atklātības kodolu, nepietiek vien ar starptautisko cilvēktiesību dokumentu, kas min informācijas atklātību, ratifikāciju. Informācijas atklātība gan kā, cilvēkam dzimstot, radusies brīvība, gan arī kā starptautiski atzīta cilvēka pamatbrīvība uzliek valstij vairākus pienākumus. Var identificēt vismaz četrus pamatpienākumus. Pirmkārt, valstij jārada priekšnosacījumi informācijas atklātības īstenošanai tās tiesiskajā sistēmā. Otrkārt, valstij jārada informācijas atklātības ierobežojumu sistēma. Treškārt, valstij jāizveido informācijas atklātības efektīva aizsardzības sistēma. Visbeidzot, valstij jānosaka nosacījumi tās dalībai brīvā informācijas aprītē.

4.1. Priekšnosacījumi informācijas atklātības kā cilvēka pamatbrīvības īstenošanai

Valsts pienākums radīt priekšnosacījumus informācijas atklātības kā cilvēka pamatbrīvības īstenošanai tās tiesiskajā sistēmā izriet ne vien no starptautisko cilvēktiesību dokumentu tiesību normām, kas konkrēti regulē informācijas atklātību, bet arī no citām šajos cilvēktiesību dokumentos ietvertajām tiesību normām, kas vienlīdz attiecas uz visām konkrētā dokumenta aizsargājamām cilvēktiesībām. Tā – Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas ievadā pausta dalībvalstu apņemšanās „veicināt cilvēktiesību un pamatbrīvību vispārēju cienīšanu un ievērošanu”, un deklarācijas 30. pantā noteikts valsts rīcības brīvības ietvars cilvēktiesību īstenošanai. Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām ievadā minēta atziņa, ka ne tikai „valstu pienākums ir sekmēt cilvēktiesību un brīvību vispārēju respektēšanu un ievērošanu”, bet arī „katram atsevišķam cilvēkam, kam ir pienākumi pret citiem cilvēkiem un kolektīvu, kura loceklis viņš ir, jācenšas panākt šajā paktā atzīto tiesību

stimulēšanu un ievērošanu”. Turklāt minēto atziņu pastiprināšanai pakta II daļā iekļauti vairāki panti, kas precizē valsts pienākumu apjomu priekšnosacījumu radīšanai cilvēktiesību īstenošanai. Visbeidzot, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija ievaddaļā apstiprina Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas atziņu, ka valstij jānodrošina vispārēju un efektīvu cilvēktiesību atzīšanu un ievērošanu, un pamattekstā ietvertajos pantos, lai arī mazāk detalizēti nekā Starptautiskajā paktā par pilsoņu un politiskajām tiesībām, precizē valsts pienākumu priekšnosacījumu noteikšanā cilvēktiesību īstenošanai. Ievērojot minēto, lai noteiktu vismaz galvenos priekšnosacījumus, kas valstij jāievēro, lai nodrošinātu informācijas atklātības īstenošanu tās tiesiskajā sistēmā, jāanalizē minētās tiesību normas kopsakarā.

Analizējot minētos starptautiskos cilvēktiesību dokumentus, kā ar to piemērošanas praksi, var konstatēt, ka valsts pamatpienākums, lai nodrošinātu informācijas atklātības kā pamatbrīvības īstenošanu, ir informācijas atklātības iedzīvināšana tās tiesiskajā sistēmā. Neraugoties, cik valsts varas īstenotāji un cik katrs atsevišķs pilsonis ir atvērts informācijas atklātības „cienīšanai un ievērošanai”, ar apziņu vien, ka informācijas atklātība ir cilvēka pamatbrīvība, un tādēļ tā jāievēro, ir par maz. Apzināšanās vien nenodrošina paredzamas tiesiskās sekas. To arī nevar uzskatīt par vienīgo līdzekli informācijas atklātības cienīšanas un ievērošanas veicināšanai. Turklāt, ņemot vērā, ka informācijas atklātība ir plaša satura jēdziens, nepieciešama tā satura konkretizācija. Tādēļ valstij ir gan jāpozitivē no informācijas atklātības izrietošās un ar to saistītās tiesību normas, gan arī jāpiešķir informācijas atklātībai konkrētas saturiskas aprises.

Ietverot informācijas atklātību tiesiskajā sistēmā, svarīgi trīs jautājumi – tiesiskā ietvara forma, tiesiskā regulējuma saturs un tiesiskā regulējuma legistiskā kvalitāte.

Tiesiskā ietvara forma, kādā ietver informācijas atklātību, atkarīga no konkrētās tiesiskās sistēmas. Tomēr, izvēloties tiesiskā ietvara formu, jāievēro, ka informācijas atklātība vienlīdz rada tiesības un pienākumus valstij un privātpersonai. Līdz ar to informācijas atklātības regulējumam jābūt vispārsaistošam. Turklāt, lai nodrošinātu informācijas atklātības regulējuma efektivitāti, jautājumos, kas skar

informācijas atklātības kodolu, tam jābūt arī pašpietiekamam. Tādēļ tiesiskā ietvara formai, kas regulē minētos jautājumus, jābūt arī augstākai citu konkrētās tiesiskās sistēmas hierarhisku formu vidū,¹²³ lai tiesiskā ietvara forma nekļūtu par šķērslī informācijas atklātības efektīvai īstenošanai.

Lai gan tas, cik saturiski plašs un detalizēts ir informācijas atklātības regulējums, arī atkarīgs no konkrētās tiesiskās sistēmas, tomēr attiecībā uz regulējuma saturu pastāv minimālās prasības, kas saistītas ar valsts pienākumu nodrošināt informācijas atklātības kodola īstenošanas iespējamību. Obligāti regulējamās jautājumus nosacīti var sadalīt trīs kategorijās: tiesību normas, kas satur deklarējamās vērtības; procesuālās tiesību normas, kas nodrošina deklarēto vērtību īstenošanu un aizsardzību; ierobežojumus uzliedzošās tiesību normas, kas nodrošina līdzsvaru starp personas tiesību, kas izriet no deklarētajām vērtībām, īstenošanu un citu aizsargājamu tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

Tas, vai tiesiskais regulējums uzskatāms par atbilstošu minimālajām legistikas kvalitātes prasībām, atkarīgs no tā, cik lielā mērā to var uzskatīt par paredzamu. Šajā ziņā tiesiskā regulējuma vērtējums neatšķiras no informācijas atklātības ierobežojumu izvērtējuma. Proti, tiesiskajam regulējumam jābūt pietiekami precīzam. Precizitātes prasību apmierina gan kazuistisks, gan arī vispārīgs jautājuma regulējums, ja vien tā interpretācijas un piemērošanas prakse ir reizē vienveidīga un pieejama. Līdz ar to galvenā un reizē minimālā tiesību normas legistikas kvalitātes prasība ir tiesību normas radīto seku iepriekšparedzamība.

4.2. Informācijas atklātības ierobežojumu sistēma

Papildus tam, ka informācijas atklātības ierobežojumiem jābūt atbilstošā kārtībā pozitīviem valsts tiesiskajā sistēmā un konkretizētiem, tiem jābūt veidoti sistēmā. Sistēmas veidošanā jāievēro vispārīgie cilvēktiesību ierobežošanas nosacījumi. Turklāt sistēmai jābūt veidotai tā, lai tā nepārsniegtu maksimālo ierobežošanas līmeni, kas pieļaujams konkrēti attiecībā uz informācijas atklātību. Cilvēktiesību vispārīgie ierobežošanas nosacījumi ir tā robeža, kuru pārkāpjot cilvēktiesību ierobežojums pārtop par cilvēktiesību esības potenciālu vai

¹²³ Skat. Human Rights: International Protection, Monitoring, Enforcement, J. Symonides (ed.), Ashgate, UNESCO Publishing, p. 258.

reālu apdraudējumu. Pie vispārīgiem ierobežošanas nosacījumiem pieder nosacījums, ka ierobežojuma mērķis nevar būt vērsts uz cilvēktiesību likvidēšanu. Tas ir minēts Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 30. pantā, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 5. panta pirmajā daļā un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 17. pantā. Šis nosacījums ir vērsts ne tikai uz to, lai novērstu atklātus leģislatīvos vai prakses noteiktus cilvēktiesību likvidēšanas mēģinājumus, ko var konstatēt, piemēram, vien iepazīstoties ar konkrētās valsts tiesību aktiem, bet arī, lai nepieļautu instrumentālos pasākumus cilvēktiesību likvidēšanai. Proti, tādu rīcību, kuras rezultātā praktiski nav iespējams īstenot leģislatīvi nostiprinātas cilvēktiesības.

Vispārīgs ierobežošanas nosacījums ir arī nosacījums, ka ierobežojums nevar būt vērsts uz valsts sasniegtā vai valstij noteiktā – ar starptautisko cilvēktiesību dokumentu starpniecību, vispāratzīto tiesību principu, vispāratzītas prakses cilvēktiesību īstenošanā – cilvēktiesību aizsardzības līmeņa samazinājumu. Šāds nosacījums izriet no Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas preambulas daļas, kas paredz dalībvalstīm pienākumu „veicināt cilvēktiesību un pamatbrīvību vispārēju cienīšanu un ievērošanu”, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 2. panta otrās daļas un trešās daļas (b) apakšpunkta, 5. panta otrās daļas, kā arī preambulas daļas, kas paredz, ka dalībvalstīm ir pienākums „sekmēt cilvēktiesību un brīvību vispārēju respektēšanu un ievērošanu”, un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 53. panta, kā arī preambulas daļas, kas atsaucas uz Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju. Minētais nosacījums ir vērsts, lai maksimāli iespējamā veidā nodrošinātu cilvēktiesību īstenošanu. Praktiskā nosacījuma izpaušme – aizliegums izmantot kādu tiesību aktu – starptautisku vai nacionālu – kā argumentu iepriekš atzīta cilvēktiesību satura vai iepriekš noteiktu aizsardzības iespēju samazināšanai. Līdz ar to valstīm, ratificējot vai citādi atzīstot starptautiskos cilvēktiesību dokumentus, jāreķinās, ka cilvēktiesību īstenošanā būs jādod priekšroka tām tiesību normām, kas nosaka plašāku cilvēktiesību saturu un lielākas iespējas cilvēktiesību aizsardzībai. Tieši tāpat valstīm jāreķinās ar to, ka pašu aktivitātes rezultātā radīts nacionālais regulējums var būt par iemeslu, kādēļ jānodrošina arī tāds cilvēktiesību saturs un aizsardzības iespējas, kur valsts

ratificētie vai citādi atzītie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti nosaka daudz šaurāku saturu un daudz ierobežotākas aizsardzības iespējas. Turklāt, atzīstot noteiktu cilvēktiesību līmeni, valsts turpmāk nevar atteikties no tā turpmākas uzturēšanas.¹²⁴ Pienākums vismaz uzturēt, ja ne veicināt noteiktu cilvēktiesību līmeni gan neliedz valstij mainīt attiecīgās cilvēktiesības īstenošanas nosacījumus, tomēr šīs izmaiņas nevar būt tādas, kas sašaurina cilvēktiesību saturu, cilvēktiesību īstenošanas apjomu vai arī samazina iespējas aizsargāt cilvēktiesības.

Informācijas atklātības ierobežojumu sistēmai jābūt arī pietiekami konkrētai, paredzamai un atbilstošai gan vispārējiem cilvēktiesību ierobežošanas nosacījumiem, gan arī tam, kas pieļaujams konkrēti attiecībā uz informācijas atklātību. Praktiskā šī nosacījuma izpausme ir informācijas atklātības ierobežojumu kataloga ietveršana vienā vispāršaistošā, formas un kvalitātes ziņā atbilstošā tiesību aktā un tādas tiesiskās sistēmas izveide, kas liecinātu, ka informācijas atklātības ierobežojumu katalogs ir veidots sistēmā, un katra konkrētā ierobežojuma nepieciešamība izriet no attiecīgās tiesiskās sistēmas. Līdz ar to ierobežojums, kas nav veidots sistēmā, neatbilst obligāti nodrošināmam cilvēktiesību līmenim.

Tā kā konkrētie informācijas atklātības ierobežošanas nosacījumi iepriekš atsevišķi analizēti, šajā darba sadaļā tie atkārtoti nebūs analizēti.

4.3. Informācijas atklātības efektīva aizsardzības sistēma

Kā nākamais valsts pienākums attiecībā uz informācijas atklātības nodrošināšanu minams pienākums izveidot sistēmu, kas nodrošina informācijas atklātības aizsardzību, kas savukārt ietver arī pienākumu nepamatota aizskāruma gadījumā nodrošināt efektīvu kaitējuma novēršanu un zaudējumu atlīdzību, kā arī veikt nepieciešamo, lai līdzīgi aizskārumi nākotnē neatkārtotos.¹²⁵ Šādu valsts

¹²⁴ Skat., piemēram, Nowak, M. *U.N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary*. 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel Verlag, 2005, pp. 61–62. Šo jautājumu darba autore vairāk analizējusi Jarinovska, K. „Accessibility of Official Information”, *Third Year within the European Union: Topical Problems in Management of Economics and Law*, Proceedings of the International Conference, 27–28 April 2007, Riga, Juridiskā koledža, 2007, pp. 193–205.

¹²⁵ „Saskaņā ar konvencijas 2. panta trešās daļas (a) [apakšpunktu] valstij ir pienākums nodrošināt autoram efektīvu atlīdzību, ieskaitot atbilstošu kompensāciju. Valstij ir arī pienākums novērst līdzīgus pārkāpumus nākotnē.” *Victor Ivan Majuwana Kankanamge v. Sri Lanka*, Human Rights Committee, Communication No. 909/2000, views of 27 July 2004, § 11, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

pienākumu apstiprina Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 8. pants, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 2. pants un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 13. pants. Informācijas atklātības aizsardzība kā minimums ir nodrošināma tiesas ceļā, ko normālā situācijā uzskata par efektīvāko tiesību aizsardzības veidu.¹²⁶ Turklāt Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 2. panta trešās daļas (b) apakšpunkts norāda uz valsts pienākumu „veicināt aizsardzības iespējas tiesā”, tātad arvien palielināt tiesas ceļā aizsargājamo no attiecīgās cilvēktiesības izrietošo un ar to saistīto tiesību apjomu.¹²⁷ Tomēr atslēgvārds jautājumā par cilvēktiesību aizsardzību ir „efektivitāte”. Tas nozīmē, ka arī tad, ja valsts nodrošina, ka informācijas atklātības jautājumus skata tiesa, bet nenodrošina, ka tiesas darbs ir efektīvs attiecīgās pamatbrīvības aizsardzības veids, valsts nebūs izpildījusi pienākumu nodrošināt informācijas atklātības īstenošanu.¹²⁸ Ņemot vērā informācijas atklātības raksturu un īpašo nozīmi demokrātijas veicināšanā, aizsardzības iespēju īstenošanai jārada ātrs, kvalitatīvs un vairākkārtīgas kontroles iespējai pakļauts process. Informācijas aprīte nedrīkst nokļūt ķīlnieces lomā vairākus gadus gariem aizsardzības pasākumiem.¹²⁹ Tieši tāpat

¹²⁶ Skat. vairāk Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, pp. 63–64.

¹²⁷ Skat. vairāk Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, p. 64.

¹²⁸ „13. pantā paredzētajai atlīdzībai jābūt efektīvai kā praktiski, tā arī likumā, proti, tās piemērošana nevar būt nepamatoti kavēta ar atbildētājas valsts institūciju rīcību vai bezdarbību (skat. *Aksoy judgment* cited above, p. 2286, § 95; the *Aydın v. Turkey judgment* of 25 September 1997, *Reports* 1997-VI, pp. 1895–96, § 103; and the *Kaya v. Turkey judgment* of 19 February 1998, *Reports* 1998-I, pp. 329–30, § 106),” *Çakici v. Turkey* [GC], no. 23657/94, § 112, ECHR 1999-IV, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

¹²⁹ Šāds secinājums izriet, piemēram, no Eiropas Cilvēktiesību tiesas konsekventas judikatūras līdzīgos jautājumos./ „Tiesa atkārtoti, ka dalībvalstīm ir jāveido tiesiskā sistēmā tā, lai katram, nosakot to civilās tiesības un pienākumus, tiesas nodrošinātu tiesības uz gala nolēmumu saprātīgā termiņā (skat. see *Caillot v. France*, no. 36932/97, § 27, 4 June 1999, unreported),” *Frydlender v. France* [GC], no. 30979/96, § 45, ECHR 2000-VII, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā]. Skat. arī *Kenedi v. Hungary*, no. 31475/05, § 35–39, 45, ECHR, judgement of 26 May 2009, kur Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, ka tiesību uz informācijas pieejamību aizsardzības nenodrošināšana saprātīgā termiņā reizē ir gan tiesību uz taisnīgu tiesu, gan tiesību uz informācijas pieejamību pārkāpums. Turklāt termiņa, kādā īstenoja tiesību aizsardzība, noteikšanā iekļaujams ne tikai laiks, kas jāgaida līdz gala nolēmuma taisīšanai, bet arī laiks, kas bijis nepieciešams gala nolēmuma izpildes nodrošināšanai.

ir svarīgi, lai būtu pārlicība, ka kļūdu iespējamība¹³⁰ tik svarīgas demokrātijai pamatbrīvības aizsardzības procesā ir samazināta līdz minimumam.

Atsevišķi informācijas atklātības aspekti var būt par pamatu arī citu pasākumu veikšanai, piemēram, specializētas institūcijas izveidei, lai tādējādi nodrošinātu preventīvu informācijas atklātības aizsardzību, bet pārkāpuma rezultātā veiktu nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu personas atjaunošanu tiesībās. Tomēr viss, kas attiecas uz minimuma pārsniegšanu un papildu informācijas atklātības aizsardzības veicinošu pasākumu veikšanu, ir valsts ziņā tikmēr, kamēr valsts rīcību var uzskatīt par cilvēktiesību vispārējas cienīšanas un ievērošanas veicinošu, tātad vismaz cilvēktiesību līmeni nepazeminošu rīcību.

4.4. Nosacījumi valsts dalībai brīvā informācijas apritē

Kā pēdējais, tomēr ne mazāk svarīgākais valsts pienākums informācijas atklātības nodrošināšanai ir saistīts ar valsts dalību brīvā informācijas apritē, tai skaitā publiskas informācijas pieejamības nodrošināšana sabiedrībai un atsevišķai personai. Tā kā valsts varas īstenotāji nav apveltīti ar brīvu gribu, to dalības brīvā informācijas apritē gadījumus un nosacījumus jānostiprina valsts tiesiskajā sistēmā. Līdz ar to visi brīvas informācijas aprites jautājumi saistībā ar valsts dalību tajā jābūt atbilstošā kārtībā noregulētiem. Jo sevišķi valstij jānodrošina, ka informācijas atklātības ierobežojumu sistēma vienlīdz attieksies kā pret privātpersonām, tā arī valsts varas īstenotājiem. Turklāt, ievērojot to, ka mūsdienu demokrātiskā valstī valsts varas īstenošanas rezultātā valsts varas īstenotāju rokās nonāk liels informācijas daudzums, valstij jārada arī pašregulējošs mehānisms, kas novērstu ļaunprātīgu rīcību informācijas apritē. Visbeidzot, tā kā valstij noteiktos gadījumos jānodrošina publiskas informācijas pieejamība, valstij jādara publiski zināmi un tiesiski nostiprināti nosacījumi attiecīgas informācijas saņemšanai.

Vienlīdzīgas attieksmes nosacījums informācijas apritē pret privātpersonu un valsts varas īstenotāju izriet no starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos ietvertām

¹³⁰ „Iespējamība noteikti pastāv, ka augstākai vai augstākajai tiesai noteiktos apstākļos jānodrošina atlīdzība par sākotnējo konvencijas normu pārkāpumu (...)” *Cubber v. Belgium*, no. 9186/80, ECHR, judgement of 26 October 1984, Series A no. 86, § 33, [darba autores tulkojums no angļu val., oriģinālvalodā skat. pielikumā].

cilvēktiesībām – tiesībām uz vienlīdzīgu attieksmi un diskriminācijas aizliegumu (Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 1. un 7. pants, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 26. pants, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pants). Vienlīdzīgas attieksmes esība informācijas atklātības ierobežojumu sistēmā ir liecība tam, ka ierobežojumu sistēma pamatota ar īstiem un demokrātiskā valstī nepieciešamiem apsvērumiem. Piemēram, ja kādas informācijas aprite ir ierobežota, tā šādu statusu saglabā gan pret privātpersonu, gan arī pret valsts varas īstenotāju. Atšķirība var būt vērojama šādas informācijas aprites nosacījumos, tomēr, lai arī atšķirīgiem, nosacījumiem jābūt vienlīdz nepieciešamiem, vienlīdz attaisnojamiem un vienlīdz atbildību, kas rodas no dalības ierobežotas informācijas aprītē, uzliekošiem.

Tas, kādiem jābūt pašregulējošiem mehānismiem, lai novērstu valsts varas īstenotāja ļaunprātīgu rīcību, kā arī regulējums par valsts pienākumu nodrošināt publisku informāciju ir atkarīgs no konkrētās tiesiskās sistēmas. Šajos jautājumos valsts saglabā samērā lielu rīcības brīvību, kas nozīmē, ka informācijas atklātības kodola aprises attiecībā uz šiem jautājumiem ir joprojām nepietiekami iezīmētas. Tas, kas ierobežo valsts rīcību, ir pienākums nodrošināt, ka gan pašregulējošais mehānisms, gan arī regulējums par valsts pienākumu nodrošināt informāciju ir tiesisks, efektīvs un valsts sasniegto cilvēktiesību aizsardzības līmeni nepazeminošs.

5. Aktuālās tendences informācijas atklātības jautājumu regulējumā starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos¹³¹

Iepriekš analizētie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti uzskatāmi parāda, kā starptautisko institūciju un valstu prakses rezultātā visai skops starptautisks tiesību uz publiskas informācijas pieejamību regulējums kļūst izvērsts un iegūst konkrētas aprises. Tajā pašā laikā iepriekš analizētie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti un to piemērošanas prakse kalpo arī kā liecība tam, ka nepilnīgs regulējums var būt ne tikai svarīgas cilvēka pamatbrīvības daļas – tiesību uz

¹³¹ Par šo jautājumu darba autore ziņoja konferencē Jarinovska, K. „New Challenges for Europeans with Regard to Accessibility of Official Information”, *The Fifth Year as European Union Member States: Topical Problems in Management of Economics and Law*, Proceedings of the International Conference, 8–9 May 2009, Riga, Baltic Centre for Strategic Studies, Latvian Academy of Sciences, 2009, pp. 79–94.

publiskas informācijas pieejamību – nepilnvērtīgas aizsardzības iemesls, bet arī iemesls arvien pastāvošajām šaubām par šo tiesību piederību cilvēktiesību katalogam. Kā jau promocijas darba ievadā minēts, starptautiskās sabiedrības centieni novērst minēto situāciju, pieņemot saistošu starptautisku cilvēktiesību dokumentu informācijas atklātības jautājumu detalizētākai noregulēšanai, vairāku desmitu gadu garumā bijuši nesekmīgi. Šo ieceru spēja īstenot tikai Eiropas Padome, sākotnēji pieņemot rekomendējošus starptautiskus cilvēktiesību dokumentus, bet 2008. gada 27. novembrī arī normatīva rakstura dokumentu – Konvenciju par oficiālu dokumentu pieejamību¹³².

Lai gan Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību faktiski tikai fiksē vispāratzītu cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – minimumu, tātad nemaina citu starptautisko cilvēktiesību dokumentu iepriekš noteiktās šo tiesību kodola aprises, tomēr šis dokuments ir nozīmīgs solis ceļā uz lielāku augsta atklātības kultūras līmeņa izplatību. Tikai skaidri apzinoties prasību minimumu un uzturot jau sasniegto informācijas atklātības aizsardzības līmeni publiskas informācijas pieejamības sakarā, iespējama valstu tiesisko sistēmu faktiskā pilnveide. Tomēr pieticīgais konvencijas mērķis – noteikt prasību minimumu – izpelnījies arī kritiku, kā arī šī paša iemesla dēļ rezervētu attieksmi to valstu starpā, kas nav izcēlušās ar pārlieku lielu informācijas atklātības favorītismu un pieredzes un tradīciju bagātību.

To, vai un kad Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību stāsies spēkā, šobrīd grūti prognozēt. Tajā pašā laikā, ievērojot konvencijas izstrādes gaitu, tajā iesaistītās valstis un personas, konvencijas saturu un ar tās izstrādi saistītos

¹³² Convention on Access to Official Documents: Committee of Ministers of the Council of Europe, 27 November 2008. 2009. gada 18. jūnijā Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību bija atklāta parakstīšanai, ko šajā dienā arī izdarīja 12 Eiropas Padomes dalībvalstis, no kurām Beļģija, Somija, Norvēģija un Zviedrija ietilpa darba grupā, kas izstrādāja attiecīgo starptautisko cilvēktiesību dokumentu, bet pārējās – Igaunija, Gruzija, Ungārija, Lietuva, Melnkalne, Serbija, Slovēnija, un bijusī Dienvidslāvijas republika Maķedonija – neietilpa. Pēc: Council of Europe Conference of Justice Ministers (press release – 486(2009)) (18 June 2009). *Twelve Council of Europe member states sign the Convention on Access to Official Documents*. Available on the internet at: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1460929&Site=DC>. Last visited at 18 June 2009; Freedominfo.org (19 June 2009). *12 European Countries Sign First International Convention on Access to Official Documents*. Available on the internet at: <http://freedominfo.org/news/20090619c.htm>. Last visited at 19 June 2009.

dokumentus, viss kopā ņemts ir vērtīgs materiāls vispāratzīta cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – minimuma konstatēšanai un precizēšanai.

5.1. Konvencijas izstrāde

Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību pamatā ir vairāki saistoši starptautiskie cilvēktiesību dokumenti, tostarp Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (19. pants), Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (6., 8. un 10. pants), Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem¹³³ un Konvencija par fizisko personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisku apstrādi¹³⁴.¹³⁵ Tāpat konvencija izstrādāta, ņemot vērā arī vairākus Eiropas Padomes deklarātīva un ieteikuma rakstura dokumentus: 1982. gada 29. aprīļa Eiropas Padomes Ministru Komitejas deklarāciju par vārda un informācijas brīvību¹³⁶, Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendāciju Nr. R (81) 19 par pieeju valsts institūciju informācijai,¹³⁷ rekomendāciju Nr. R (91) 10 par personas datu, kas atrodas valsts institūciju rīcībā, paziņošanu trešajām pusēm,¹³⁸ rekomendāciju Nr. R (97) 18 par tādu personas datu aizsardzību, kas tiek vākti un apstrādāti statistikas nolūkos,¹³⁹ rekomendāciju Nr. R (2000) 13 par Eiropas politiku

¹³³ Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 26. aprīlis, Nr. 64 (2639).

¹³⁴ Konvencija par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 12. aprīlis, Nr. 59 (2446).

¹³⁵ Skat. Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību preambulas 3. punktu.

¹³⁶ Declaration of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the Freedom of Expression and Information, 29 April 1982.

¹³⁷ Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities.

¹³⁸ Recommendation No. R (91) 10 of the Committee of Ministers to Member States on the Communication to Third Parties of Personal Data Held by Public Bodies.

¹³⁹ Recommendation No. R (97) 18 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the Protection of Personal Data Collected and Processed for Statistical Purposes.

attiecībā uz pieeju arhīviem¹⁴⁰ un rekomendāciju Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem^{141, 142}.

Lai gan Eiropas Padomes ietvaros iecere par Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību izstrādi radās vēl 1994. gadā, tomēr tā ilgi neguva dalībvalstu atbalstu.¹⁴³ Iebildumu pamatā bija gan tas, ka sākotnējās ieceres apspriešanas brīdī vairākas Eiropas Padomes dalībvalstis vai nu neatzina vispārīgas tiesības uz publiskas informācijas pieejamību, vai arī šīs tiesības uztvēra par administratīvo tiesību daļu, nevis cilvēktiesībām, kādēļ nesaskatīja nepieciešamību izstrādāt normatīva rakstura cilvēktiesību dokumentu, kas regulētu publiskas informācijas pieejamības jautājumus. Tāpēc 1998. gadā, apspriežot šāda dokumenta pieņemšanas iespējamību, priekšroku deva idejai par jaunas rekomendācijas izstrādi, kas sekmējās Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijas Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem pieņemšanā, tādējādi atliekot idejas par normatīva rakstura cilvēktiesību dokumenta pieņemšanu īstenošanu.¹⁴⁴

Tikai 2006. gadā Eiropas Padomes Ministru Komiteja uzdeva izstrādāt konvencijas tekstu. Konvencijas izstrāde bija uzdots 15 valstu ekspertu grupai Zviedrijas ekspertes Helēnas Jēderblomas¹⁴⁵ vadībā.¹⁴⁶ Tomēr izstrāde nesekmējās,

¹⁴⁰ Recommendation No. R (2000) 13 of the Committee of Ministers to Member States on a European Policy on Access to Archives.

¹⁴¹ Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents.

¹⁴² Skat. Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību preambulas 4. punktu.

¹⁴³ Access Info Europe, Darbshire, H. (15 August 2007). *European Convention on Access to Official Documents – Background to the Drafting Process* (briefing note). Available on the internet at: <http://www.access-info.org/data/File/Briefing%20note%20on%20drafting%20process.doc>. Last visited at 12 January 2009.

¹⁴⁴ Access Info Europe, Darbshire, H. (15 August 2007). *European Convention on Access to Official Documents – Background to the Drafting Process* (briefing note). Available on the internet at: <http://www.access-info.org/data/File/Briefing%20note%20on%20drafting%20process.doc>. Last visited at 12 January 2009.

Līdz 1998. gadam vairāk kā puse Eiropas Padomes dalībvalstu nebija pieņēmušas publiskas informācijas pieejamību regulējošos normatīvos aktus, tai skaitā Albānija, Andora, Bulgārija, Horvātija, Krēta, Čehija, Igaunija, Vācija, Grieķija, Luksemburga, Malta, Moldova, Polija, Rumānija, Krievija, Sanmarīno, Slovākija, Slovēnija, Šveice, Turcija, Apvienotā Karaliste, Lihtenšteina. Pēc: Ackerman, J.M., Sandoval-Ballesteros I.E. „The Global Explosion of Freedom of Information Laws”, *Administrative Law Review*, Vol. 58, No 1 (2006), p. 97.

¹⁴⁵ Helēna Jēderbloma (Helena Jäderblom – zviedru val.) valstu ekspertu komisijas darbības laikā bijusi Zviedrijas Tieslietu ministrijas amatpersona, vēlāk tiesnese, vadīja arī valstu ekspertu komisiju, izstrādājot Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendāciju Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem

ievērojot atšķirīgos viedokļus publiskas informācijas pieejamības jautājumos. Lai arī bija būtiski mainījusies dalībvalstu attieksme pret tiesībām uz publiskas informācijas pieejamību,¹⁴⁷ tomēr radās jauns pamats domstarpībām – cilvēktiesību līmeņa noteikšana izstrādājamā konvencijā. Tā kā Eiropas Padomes dalībvalstīm ir atšķirīgs publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanas līmenis, atšķirīga ir arī to gatavība esošā līmeņa celšanai.¹⁴⁸ Apzinot labāko praksi publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanā, Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību izstrādātāji secināja, ka augstu prasību likšana publiskas informācijas pieejamībai radītu sarežģījumus daudzām Eiropas Padomes dalībvalstīm šo prasību īstenošanai. Tādēļ tapa kompromiss – radīt tādu starptautisko cilvēktiesību dokumentu, kuru akceptē iespējami lielāks dalībvalstu skaits, tādējādi radot labu pamatu turpmākai tiesību uz publiskas informācijas pieejamību attīstībai un efektīvai šo tiesību aizsardzībai visā Eiropā.¹⁴⁹

dokumenti, bija pieaicināta kā eksperte Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas Nr. 1049/2001 par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem (OJ L 145, 43./48) izstrādē. Pēc: Committee on European Communities, Sixteenth Report, Public Access to EU Documents, 25 July 2000. Available on the internet at: <http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/ld199900/ldselect/ldcom/102/10202.htm>. Last visited at 17 January 2009; Nataša Pirc Musar/Information Commissioner of the Republic of Slovenia, *et al.*, letter to Mme Deniz AKÇAY, Presidente, CDDH, Adjointe au Représentant permanent de la Turquie auprès du Conseil de l'Europe, Ljubljana, 17 March 2008. Available on the internet at: [http://www.update.dk/cfje/Lovbasen.nsf/f4204455af8994d6c1256966004697c3/6e94b02d54c68c87c1257472003a3872/\\$FILE/kritik%20og%20anbefalinger.pdf](http://www.update.dk/cfje/Lovbasen.nsf/f4204455af8994d6c1256966004697c3/6e94b02d54c68c87c1257472003a3872/$FILE/kritik%20og%20anbefalinger.pdf). Last visited at 17 January 2009.

¹⁴⁶ Tidningsutgivarna/The Swedish Newspaper Publishers' Association, CEO, letter to Prime Minister Fredrik Reinfeldt Minister of Justice Beatrice Ask, Minister for Foreign Affairs Carl Bildt, Minister for European Affairs Cecilia Malmström, Stockholm, 5 October 2007. Available on the internet at: http://www.tu.se/uploaded/document/2007/10/8/Brev_till_Reinfeldt.pdf. Last visited at 17 January 2009.

¹⁴⁷ Līdz 2006. gadam gandrīz visas Eiropas Padomes dalībvalstis bija pieņēmušas publiskas informācijas pieejamību regulējošos normatīvos aktus. Pēc: Ackerman, J.M., Sandoval-Ballesteros I.E., „The Global Explosion of Freedom of Information Laws”, *Administrative Law Review*, Vol. 58, No 1 (2006), pp. 97–98; Privacy International, Banisar, D. *Freedom of Information Around the World 2006. A Global Survey of Access to Government Information Laws*, pp. 166–168. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/global_survey2006.pdf. Last visited at 15 November 2008.

¹⁴⁸ Skat., piemēram, Access Info Europe, Darbishire, H. (15 August 2007). *European Convention on Access to Official Documents – Background to the Drafting Process* (briefing note). Available on the internet at: <http://www.access-info.org/data/File/Briefing%20note%20on%20drafting%20process.doc>. Last visited at 12 January 2009.

¹⁴⁹ Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report. Available on the internet at: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009, preamble § (iv).

5.2. Konvencijas saturs

Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību paredz pienākumu tās dalībvalstīm nodrošināt ikvienam tiesības uz oficiālu dokumentu¹⁵⁰ pieejamību.¹⁵¹ Tiesību īstenošana attiecas uz jebkāda veidolā ietvertu informāciju, ko ir saņēmis, radījis vai ko uzglabā valsts varas īstenotājs.¹⁵² Konvencija paredz šaurāko un plašāko valsts varas īstenotāja definīciju. Šaurākā – cilvēktiesību īstenošanas minimumam atbilstošā un obligāti konvencijas dalībvalstij ievērojamā – paredz, ka valsts varas īstenotājs ir valsts pārvalde tās plašākajā nozīmē, likumdevējs un tiesu vara tik daudz, cik tie veic pārvaldes funkcijas atbilstoši nacionālajiem normatīvajiem aktiem, un fiziska un juridiska persona tik, ciktāl persona īsteno valsts varu pārvaldes jomā.¹⁵³ Plašākā valsts varas īstenotāja definīcija – cilvēktiesību īstenošanas optimālam līmenim atbilstošā – paredz, ka valsts varas īstenotājs ir arī likumdevējs attiecībā uz pārējām tā funkcijām, tiesu vara attiecībā uz pārējām tās funkcijām, fiziska un juridiska persona, kas īsteno publisku funkciju vai rīkojas ar publiskiem līdzekļiem atbilstoši nacionālajiem normatīvajiem aktiem.¹⁵⁴ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību dalībvalsts nodrošina, ka tā pilnībā izpilda konvencijas prasības konvencijas spēkā stāšanās brīdī. Tā kā ne visas valstis Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību izstrādes un pieņemšanas brīdī bija gatavas garantēt oficiālas informācijas pieejamības optimālo līmeni, dalībvalstis ir aicinātas paplašināt konvencijas noteikto oficiālas informācijas pieejamības minimumu līdz optimālam līmenim, akceptējot daļēji vai pilnībā plašāku oficiālas informācijas pieejamības izpratni.

Salīdzinot Konvencijā par oficiālu dokumentu pieejamību noteikto vispārīgai pieejamībai pakļauto informācijas apjomu ar Eiropas Padomes rekomendācijās

¹⁵⁰ Ievērojot Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību nosaukumu, sadaļā par Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību analīzi būs izmantots konvencijas apzīmējums valsts varas īstenotāju rīcībā esošajai informācijai – „oficiāls dokuments”, attiecinot to uz dokumentiem, un „oficiāla informācija”, attiecinot to uz visa veida informāciju –, lai gan latviešu valodā atbilstošāks apzīmējums būtu attiecīgi publiski pieejamais dokuments un publiska informācija.

¹⁵¹ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 2. panta pirmā daļa.

¹⁵² Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 1. panta otrās daļas (b) punkts.

¹⁵³ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 1. panta otrās daļas (a) punkta (i) apakšpunkts.

¹⁵⁴ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 1. panta otrās daļas (a) punkta (ii) apakšpunkts.

minēto, var secināt, ka arī minimālistiskā pieeja pārsniedz līdz šim rekomendējamo pieejamo oficiālas informācijas apjomu. Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācija Nr. R (81) 19 par pieeju valsts institūciju informācijai ieteica valstīm nodrošināt tikai izpildvaras rīcībā esošo informāciju,¹⁵⁵ tātad neparedzot pienākumu likumdevējam un tiesu varai nodrošināt informācijas pieejamību. Savukārt Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācija Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem, lai arī izpratnes par vispārīgai pieejamībai pakļautās informācijas apjomu ziņā ir tuvāka, piemēram, tieši norādot uz fizisku un juridisku personu pienākumu sniegt informāciju apjomā, kas atbilst to iesaistīšanās apjomam valsts varas īstenošanā pārvaldes jomā,¹⁵⁶ tomēr likumdevēja un tiesu varas pienākuma sniegt informāciju apsvēršana rekomendācijā bija atstāta valstu ziņā.¹⁵⁷ Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību šajā ziņā gājusi daudz tālāk, pat minimālistiskā pieejā paredzot likumdevēja un tiesu varas iesaistīšanu oficiālas informācijas aprites nodrošināšanā.

Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību paredz vairākus nosacījumus oficiālas informācijas pieejamības nodrošināšanai, daudzi no kuriem pārņemti no iepriekšējos gados pieņemtajām rekomendācijām. Proti, informācijas sniegšanā jāievēro vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma princips.¹⁵⁸ Formālās prasības informācijas pieprasīšanai nedrīkst pārsniegt to, kas ir būtisks informācijas pieprasījuma apstrādei un informācijas sniegšanai.¹⁵⁹ Tāpat valstīm ir aizliegts uzlikt

¹⁵⁵ Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 1st principle.

¹⁵⁶ Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 1st principle.

¹⁵⁷ Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 1st principle, § 1.

¹⁵⁸ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 2. panta pirmā daļa. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 4th principle; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 3rd principle.

¹⁵⁹ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 4. panta trešā daļa. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 2nd principle: „Effective and appropriate means [sic!] shall be provided to ensure access to information”; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 5th principle, § 2: „Formalities for requests should be kept to a minimum.”

par pienākumu minēt iemeslus, kādēļ informācija prasīta.¹⁶⁰ Turklāt valstis aicinātas piešķirt informācijas pieprasītājiem rīcības brīvību izlemt, vai pieprasījumā minēt vārdu (juridiskajai personai – nosaukumu) vai palikt anonīmam. Pēdējais, acīmredzami, ir aizgūts no Zviedrijas oficiālas informācijas pieejamības nodrošināšanas modeļa, kur informāciju ir tiesības pieprasīt anonīmi, jo līdz šim šāda prasība nepastāvēja Eiropas Padomes rekomendācijās. Turklāt lielā daļā dalībvalstu tiesības uz oficiālas informācijas pieprasīšanas anonimitāti nepastāv.¹⁶¹

Lai arī rekomendācijās iepriekš minēts – Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijā Nr. R (81) 19 par pieeju valsts institūciju informācijai vispārīgi,¹⁶² bet rekomendācijā Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem konkrēti –, tomēr svarīgs ir normatīvais regulējums attiecībā uz valsts pienākumu atbalstīt oficiālas informācijas meklējumus. Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību ietvertas vairākas atbalstam veltītas tiesību normas. Tā – valstij iespēju robežās jāpalīdz identificēt meklējamo oficiālu informāciju,¹⁶³ valstij jāinformē un pat jāizglīto oficiālas informācijas pieejamības jautājumos,¹⁶⁴ valstij kļūdaina oficiālas informācijas pieprasījuma saņemšanas gadījumā jāpārsūta pieprasījums

*, „Lai nodrošinātu informācijas pieejamību, jāsaģādā efektīvi un atbilstoši līdzekļi [sic!],” Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 2nd principle, [darba autores tulkojums no angļu val.].

¹⁶⁰ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 4. panta pirmā daļa. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 3rd principle; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 5th principle, § 1.

¹⁶¹ Skat. Privacy International, Banisar, D. *Freedom of Information Around the World 2006. A Global Survey of Access to Government Information Laws*. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/global_survey2006.pdf. Last visited at 15 November 2008.

Tiesības pieprasīt oficiālu informāciju arī anonīmi garantē, piemēram, šādas valstis – Somija, Norvēģija un Zviedrija./ Privacy International, Banisar, D. *Freedom of Information Around the World 2006. A Global Survey of Access to Government Information Laws*. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/global_survey2006.pdf, p. 22, 114, 139. Last visited at 15 November 2008.

¹⁶² Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 2nd principle.

¹⁶³ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 5. panta pirmā daļa. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 6th principle, § 5.

¹⁶⁴ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 9. pants. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 10th principle, § 1.

tam, kura rīcībā ir pieprasītā informācija, vai, ja tas atbilst pieprasījuma raksturam, jānorāda personai, kur griezties pēc attiecīgās informācijas.¹⁶⁵

Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību ir mazrunīga attiecībā uz oficiālas informācijas pieprasījuma apstrādi un oficiālas informācijas sniegšanas nosacījumiem. Noteikts, ka pieprasītā informācija jāsniedz maksimāli iespējamā apjomā un personai pieņemamā veidā.¹⁶⁶ Tāpat noteikts, ka valsts par iepazīšanos ar informāciju tās atrašanās vietā nevar prasīt samaksu par to. Izņēmums pieļaujams tikai attiecībā uz arhīvu un muzeju sniegto informāciju.¹⁶⁷ Samaksu pieļaujams paredzēt tikai par informācijas reproducēšanu un nosūtīšanu, tomēr arī tad samaksa nevar pārsniegt tiešos ar reproducēšanu un nosūtīšanu saistītos izdevumus.¹⁶⁸ Nekas Konvencijā par oficiālu dokumentu pieejamību nav minēts par lēmuma sakarā ar oficiālas informācijas pieprasījumu pieņemšanas maksimālo termiņu, nav arī atrunātas tiesības un to izmantošanas gadījumi pagarināt lēmuma pieņemšanas termiņu. Tajā ietverts vienīgi princips, ka oficiālas informācijas pieprasījums jāizskata nekavējoties un lēmums tā sakarā jāsniedz, cik ātri vien iespējams vai iepriekš noteiktā saprātīgā termiņā.¹⁶⁹ Salīdzinot minētās konvencijas normas attiecībā uz oficiālas informācijas pieprasījuma apstrādi un oficiālas informācijas sniegšanu, var konstatēt, ka tā turpina Eiropas Padomes rekomendācijās minēto principu iedzīvināšanu, tomēr arvien nepietiekami precīzi un nerasniedzot optimālo cilvēktiesību aizsardzības līmeni.

¹⁶⁵ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 5. panta otrā daļa. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 6th principle, § 4.

¹⁶⁶ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 6. pants. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 7th principle.

¹⁶⁷ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 7. panta pirmā daļa. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 8th principle, § 1.

¹⁶⁸ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 7. panta otrā daļa. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 8th principle, § 2.

¹⁶⁹ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 5. panta ceturtnā daļa. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 6th principle; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 6th principle, § 3.

Izvērsti Konvencijā par oficiālu dokumentu pieejamību uzskaitīti ierobežošanai derīgi pamati. Analizējot to saturu un iespējamo piemērošanu, svarīgi ņemt vērā, no vienas puses, starptautiskos cilvēktiesību dokumentus, kas ir konkrētās konvencijas pamatā, un, no otras puses, valsts ratificētos starptautiskos cilvēktiesību dokumentus. Tas nozīmē, ka Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību interpretācija nevar nonākt pretrunā starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem, kas minēti konkrētās konvencijas pieņemšanas pamatā. Tāpat konvenciju nevar izmantot, lai neievērotu citus starptautiskos līgumus vai pazeminātu dalībvalsts sasniegto cilvēktiesību aizsardzības līmeni.¹⁷⁰

Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību paredz šaurāko un plašāko oficiālas informācijas ierobežošanas pamatu sarakstu. Šaurākā minēti šādi pamati oficiālas informācijas ierobežošanai: 1) nacionālā drošība, aizsardzība un starptautiskās attiecības; 2) sabiedrības drošība; 3) noziedzīgu darbību novēršana, izmeklēšana un kriminālvajāšana; 4) disciplinārā izmeklēšana; 5) valsts varas īstenotāju veiktā inspekcija, kontrole un uzraudzība; 6) privātums un citas legītimas privātās intereses; 7) komerciālās un citas ekonomiskās intereses; 8) valsts ekonomiskā, monetārā un maiņas kursa politika; 9) pušu vienlīdzība tiesas procesos un efektīva tiesu varas administrēšana; 10) vide; vai 11) apsvērumi saistībā ar jautājuma izskatīšanu vienas valsts institūcijas ietvaros vai vairāku valsts institūciju starpā.¹⁷¹ Konvencija šajā ziņā ir pārņēmusi faktiski visus iepriekš Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijā Nr. R (81) 19 par pieeju valsts institūciju informācijai un rekomendācijā Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem minētos pamatus,¹⁷² turklāt papildinot jau tāpat pēdējās rekomendācijas plašo oficiālas informācijas ierobežošanai derīgo pamatu klāstu vēl ar diviem, tādējādi radot tiesības ierobežot, arī pamatojoties uz to, ka informācijas ierobežošana nepieciešama disciplinārās izmeklēšanas aizsardzībai vai efektīvai tiesu varas administrēšanai.

¹⁷⁰ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 1. panta pirmā daļa.

¹⁷¹ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 3. panta pirmā daļa.

¹⁷² Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 4th principle, § 1.

Plašākais oficiālas informācijas ierobežošanas pamatu saraksts paredzēts tām valstīm, kas bez jau iepriekš minētajiem šaurākā sarakstā esošiem pamatiem vēlas paredzēt papildu ierobežojumus. Tādēļ klāt pie jau minētajiem pamatiem valsts, ratificējot Konvenciju par oficiālu dokumentu pieejamību, var paredzēt, ka oficiālas informācijas pieejamību leģitīmi var ierobežot arī tādēļ, lai aizsargātu saziņu ar karalisko ģimeni un tās piederīgajiem vai valsts galvu. Iepazīstoties ar skaidrojošo ziņojumu par Konvenciju par oficiālu dokumentu pieejamību, var konstatēt, ka minētais oficiālas informācijas pieejamības ierobežojošais pamats, kas nav sastopams ne Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijā Nr. R (81) 19 par pieeju valsts institūciju informācijai, ne rekomendācijā Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem minētos pamatus, ir iekļauts, lai novērstu iespējamo Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību kolīziju ar dalībvalsts konstitucionālo tradīciju. It sevišķi tas ir domāts tām valstīm, kurās pastāv monarha institūts.¹⁷³

Ņemot vērā, ka Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību pieņemta, pamatojoties uz jau Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas nodibinātajām vērtībām, tā ievēro arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas iedibinātos principus cilvēktiesību ierobežošanas pamatotības izvērtēšanai. Tā arī turpina Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijā Nr. R (81) 19 par pieeju valsts institūciju informācijai un rekomendācijā Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem minēto principu iedzīvināšanu. Protī, lai ierobežojums būtu uzskatāms par pamatotu, tam ir jābūt precīzi noteiktam likumā, ar tā palīdzību jābūt aizsargātam vai jābūt iespējai aizsargāt leģitīmu mērķi,¹⁷⁴ ierobežojumam jābūt nepieciešamam demokrātiskā sabiedrībā un samērojamam ar mērķi, kādēļ tas ir noteikts.¹⁷⁵ Konvencijas par

¹⁷³ Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report, § 35. Available on the internet at: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009.

¹⁷⁴ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 3. panta otrā daļa. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 5th principle; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 4th principle, § 2.

¹⁷⁵ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 3. panta pirmā daļa. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by

oficiālu dokumentu pieejamību pievienotā vērtība oficiālas informācijas pieejamības ierobežojuma izvērtējumā ir apstākļi, ka konvencija akcentē, ka ierobežojumam jābūt precīzi noteiktam likumā. Turklāt konvencija aicina dalībvalstis atteikties no oficiālas informācijas beztermiņa ierobežošanas, nosakot laiku, pēc kura ierobežošanai pakļautā informācija kļūst publiski pieejama.¹⁷⁶

Nozīmīgi, ka Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību uzliek par pienākumu pamatot daļēju vai pilnīgu oficiālas informācijas pieejas atteikumu, pēc pieprasījuma sniedzot to arī rakstveidā.¹⁷⁷ Turklāt gadījumā, ja daļa oficiālā dokumenta satur ierobežotas pieejamības informāciju, norādīts, ka jāatklāj ierobežošanai nepakļautā daļa, ja vien sniegtā oficiālā informācija neradīs maldīgu priekšstatu par dokumenta saturu vai ja vien informācijas izvilkumu sastādīšana neradīs nesamērīgu apgrūtinājumu valsts varas īstenotājam, un precīzi jānorāda vietas, kur informācija dokumentā izlaista.¹⁷⁸

Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību ir pamats tās dalībvalstīm caurskatīt savas tiesiskās sistēmas, lai konstatētu, vai tās ir pietiekami efektīvas tiesību uz oficiālas informācijas pieejamību nodrošināšanai, kā arī lai veiktu to uzlabojumus, ja vēl tas nav izdarīts, ņemot vērā Eiropas Padomes iepriekš rekomendēto. Sevišķa uzmanība dalībvalstīm atbilstoši konvencijai jāpievērš oficiālas informācijas aprītei labvēlīgas vides radīšanai – veicot pasākumus pārskatāmas un saprotamas oficiālas informācijas sistēmas radīšanai un tās efektīvas pieejamības nodrošināšanai¹⁷⁹, kā arī precīzu tiesisko priekšnosacījumu radīšanai

Public Authorities, 5th principle; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 4th principle, § 1.

¹⁷⁶ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 3. panta trešā daļa. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 4th principle, § 3.

¹⁷⁷ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 5. panta sestā daļa. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 7th principle; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 6th principle, § 7.

¹⁷⁸ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 6. panta otrā daļa. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 7th principle, § 2.

¹⁷⁹ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 9. pants. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public

oficiālas informācijas pieejamības nodrošināšanai, tai skaitā jautājumos par oficiālas informācijas pieejamību, tās saturiskiem ierobežojumiem,¹⁸⁰ samaksas noteikšanu oficiālas informācijas saņemšanai gadījumiem un apmēru,¹⁸¹ kompetenču un atbildības noteikšanu oficiālas informācijas aprites un uzglabāšanas nodrošināšanai¹⁸².

Turpinot Orhūsas konvencijas par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, citu starptautisko cilvēktiesību dokumentu, tai skaitā Ministru Komitejas rekomendācijas Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem un cilvēktiesību tiesu judikatūras atklāto informācijas atklātības aspekta iedzīvināšanu, Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību paredz valsts pienākumu nodrošināt oficiālas informācijas pieejamību arī pēc pašiniciatīvas, nesagaidot konkrētu oficiālas informācijas pieprasījumu. Valsts varas īstenotājiem pēc pašiniciatīvas jāsniedz oficiāla informācija, lai veicinātu valsts varas īstenošanas caurskatāmību un administrācijas efektivitāti, kā arī lai vairotu sabiedrības informētu piedalīšanos jautājumos, kas skar visas sabiedrības intereses. Skaidrojošā ziņojumā par Konvenciju par oficiālu dokumentu pieejamību minēti piemēri tam, kādu oficiālu informāciju valsts varas īstenotāji publisko pēc pašiniciatīvas, piemēram, informāciju par valsts varas struktūru, personāliju, budžetu, valsts varas īstenotāju rīcību, normatīvajiem aktiem, politikas plānošanas dokumentiem, lēmumiem, valsts varas īstenotāju pilnvaru nodošanu, informāciju par tiesībām piekļūt oficiālajai informācijai, kā arī cita veida sabiedriskā svarīguma informācijai, un to pieprasīt. Tomēr tas, kas konkrēti būtu jāpublisko pēc valsts varas īstenotāju pašiniciatīvas, atstāts pašas valsts ziņā, norādot gan uz to, ka labs kritērijs tam, kas ir publiskojams

Authorities, 2th principle; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 10th principle.

¹⁸⁰ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 3. panta pirmā daļa. Atbilstoši: Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities, 5th, 7th principle; Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 4th principle, § 1.

¹⁸¹ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 7. panta otrā daļa. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 8th principle.

¹⁸² Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 9. pants. Atbilstoši Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents, 10th principle.

pēc pašiniciatīvas, ir informācijas vai pat konkrēta dokumenta pieprasīšanas biežums. Tāpat konvencijas skaidrojošā ziņojumā netieši norādīts, ka oficiālas informācijas publicēšanai pēc pašiniciatīvas būtu jānotiek regulāri un iepriekš noteiktā un vispārzināmā kārtībā, izmantojot jaunāko informācijas tehnoloģiju sniegtās priekšrocības un publiski pieejamās lasītavas un bibliotēkas.¹⁸³ Tādējādi konvencija mēģina tuvināt tās dalībvalstis apspriešanās demokrātijas ideālam.

Izvērtējot Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību tiesību normas attiecībā uz tiesību uz oficiālas informācijas pieejamības aizsardzību, var konstatēt, ka arī šajā jautājumā tā iedzīvina jau Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijā Nr. R (81) 19 par pieeju valsts institūciju informācijai un rekomendācijā Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem minēto. Proti, tā paredz, ka valstīm jānodrošina tiesības vērsties tiesā vai citā neatkarīgā un objektīvā likumā noteiktā veidojumā par jebkuru oficiālas informācijas atteikumu – tiešu vai netiešu.¹⁸⁴

Veidojot minētās tiesību normas formulējumu, izmantota citu cilvēktiesību dokumentu, tostarp Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas, Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas tiesību uz taisnīgu tiesu, formula. Proti, Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību paredz, ka tiesību uz oficiālas informācijas pieejamību aizsardzību veic veidojums, kas ir gan veidots, gan vadās pēc diviem principiem – neatkarība un objektivitāte. Prasība pēc tā, lai veidojums būtu neatkarīgs, nozīmē to, ka veidojumam jābūt neatkarīgam no tā, kura rīcība varētu būt pakļauta attiecīgā veidojuma kontrolei, un konstitūcijas un likuma aizsargātam no lietas izspriešanās, iespējams, ieinteresēto ietekmes un spiediena lietas izspriešanās.¹⁸⁵ Savukārt prasība pēc objektivitātes norāda, no vienas puses, uz to, ka veidojums ir

¹⁸³ Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report, § 71–73. Available on the internet at: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009.

¹⁸⁴ Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 8. panta pirmā daļa.

¹⁸⁵ Skat. vairāk: General Comment No. 32, Article 14: Right to Equality before Courts and Tribunals and to a Fair Trial, CCPR/C/GC/32, 23 August 2007, § 19; Jayawickrama, N. *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, pp. 514–518.

neieinteresēts lietas iznākumā, brīvs no aizspriedumiem lietas sakarā un lietu skata, vadoties no lietas materiāliem atbilstoši likumam. No otras puses, tam jābūt objektīvam arī saprātīga novērotāja skatījumā.¹⁸⁶ Tas nozīmē, ka arī formāli neitrālas personas piedalīšanās lietas izspriešanā var liecināt par neobjektivitāti, piemēram, vērtējot tās uzvedību lietas izskatīšanas laikā.¹⁸⁷

Papildu tam, ka par jebkuru oficiālas informācijas atteikumu jābūt tiesībām vērsties neatkarīgā un objektīvā veidojumā, Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību paredz, ka dalībvalstīm jānodrošina nesadārdzināts un ātrs izskatīšanas process, ja ne tiesas līmenī, tad pirmstiesas izskatīšanas stadijā, kas kļūst obligāta, ja dalībvalsts tiesu sistēma nespēj izpildīt prasību pēc nesadārdzinātas un ātras lietas izskatīšanas.¹⁸⁸ Tā kā dalībvalstu pieredze pirmstiesas izskatīšanas stadijas organizēšanā atšķiras oficiālas informācijas atklātības jautājumos, piemērotākās pirmstiesas izskatīšanas stadijas noteikšana atstāta dalībvalstu ziņā.¹⁸⁹ Valsts varas īstenotājam tomēr jebkura oficiālas informācijas atteikuma gadījumā jānorāda vieta, kur personai vērsties savu tiesību aizsardzībai,¹⁹⁰ tādējādi veicinot tiesisko noteiktību.

Valsts aicināta noteikt arī citus līdzekļus, lai vērstos pret nopietniem oficiālas informācijas pieejamības nepamatotiem aizskārumiem, nosakot, piemēram, disciplināro, administratīvo, civiltiesisko vai pat krimināltiesisko atbildību.¹⁹¹

¹⁸⁶ Skat. vairāk General Comment No. 32, Article 14: Right to Equality before Courts and Tribunals and to a Fair Trial, CCPR/C/GC/32, 23 August 2007, § 21.

¹⁸⁷ Skat. vairāk Jayawickrama, N. *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, pp. 519–523.

¹⁸⁸ Skat. Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 8. panta otro daļu; Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report, § 66–67. Available on the internet at: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009.

¹⁸⁹ Skat. Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report, § 66. Available on the internet at: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009.

¹⁹⁰ Skat. Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report, § 67. Available on the internet at: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009.

¹⁹¹ Skat. Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report, § 64. Available on the internet at: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009.

Tiesības vērsties neatkarīgā un objektīvā veidojumā jebkuras oficiālas informācijas atteikuma – tieša vai netieša – gadījumā attiecināmas uz daudz plašāku tiesisko attiecību loku, nekā tas varētu šķist no burtiskas Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību interpretācijas. Skatot konvenciju kopsakarā ar tās pieņemšanas pamatā esošajiem dokumentiem, kā arī skaidrojošo ziņojumu, var konstatēt, ka tas aptver arī gadījumus, kad valsts varas īstenotājs oficiālas informācijas nodrošināšanā rīkojas pretēji pašas konvencijas vai dalībvalsts tiesiskajā sistēmā noteiktiem nosacījumiem oficiālas informācijas sniegšanā. Tātad arī oficiālas informācijas nesniegšana noteiktā termiņā,¹⁹² nepamatota samaksas noteikšana par oficiālas informācijas sniegšanu, nepilnīgas, neatbilstošas vai maldinošas informācijas sniegšana var būt par pamatu, lai izmantotu Konvencijā par oficiālu dokumentu pieejamību paredzētās tiesības vērsties neatkarīgā un objektīvā veidojumā.

5.3. Kritika konvencijas sakarā

No iepriekšējās analīzes var secināt, ka Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību galvenokārt atkārtu jau iepriekšējos gados Eiropas Padomes pieņemtos un dalībvalstu atbalstu guvušos starptautiskos cilvēktiesību dokumentus, jo sevišķi liela nozīme bijusi Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijai Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem, kura vietām ir pat pārņemta vārds vārdā. Tas saskan ar skaidrojošā ziņojumā par Konvenciju par oficiālu dokumentu pieejamību minēto mērķi – minimālā cilvēktiesību – tiesību uz oficiālas informācijas pieejamību – aizsardzības līmeņa starptautiska atzīšana, lai nākotnē varētu panākt optimāla līmeņa sasniegšanu. Tā kā vairākās Eiropas Padomes dalībvalstīs sasniegts daudz augstāks tiesību uz oficiālas informācijas pieejamību aizsardzības līmenis un tā kā kopš 2002. gada, kad pieņemts pēdējais cilvēktiesību dokuments, ko Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību min kā tās pamatā esošu, ir būtiski audzis starptautiski atzīts šo cilvēktiesību aizsardzības līmenis, Konvencija par

¹⁹² Skat. Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report, § 65. Available on the internet at: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009.

oficiālu dokumentu pieejamību ir izpelnījusies asu kritiku. Asi kritizēta konvencija ir arī tās pieņemšanas gaitas dēļ.¹⁹³

Galvenie iebildumi pret Konvenciju par oficiālu dokumentu pieejamību ir vērsti sakarā ar tās pieticīgo mērķi – noteikt minimālo tiesību uz oficiālas informācijas pieejamību aizsardzības līmeni, pamatojot to ar vēlmi panākt plašāku valstu atbalstu. Kritikas pamatā ir vairāki apsvērumi, tomēr pamatā ir tas, ka Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību ir pirmais starptautiskais cilvēktiesību normatīva rakstura dokuments, kas detalizēti regulē tiesības uz oficiālas informācijas pieejamību. Tas nozīmē to, ka tai būs izšķiroša nozīme citu starptautisku un nacionālu normatīva rakstura dokumentu izveidē šajā jautājumā. Līdz ar to tā vietā, lai panāktu, ka arī citviet tiek veicināta optimāla, ja ne augstākā līmeņa, tiesību uz oficiālas informācijas pieejamību aizsardzība, tiek popularizēta un veicināta zemākā iespējamā līmeņa pārņemšana gan starptautiskā, gan arī nacionālā līmenī. Tāpēc situācijā, kad vairākās Eiropas Padomes dalībvalstīs nav vēl izveidojusies noturīga tiesiska tradīcija attiecībā uz oficiālas informācijas pieejamības nodrošināšanu un kad Eiropas Savienība, kuras visas dalībvalstis ir arī Eiropas Padomes dalībvalstis, apspriež iespēju nostiprināt informācijas atklātību, paplašinot Eiropas Savienības oficiālas informācijas noteikto pieejamības līmeni,¹⁹⁴ normatīva dokumenta, kas pieprasa tās dalībvalstīm nodrošināt zemāko iespējamo

¹⁹³ Skat. Freedominfo.org (19 December 2009). *Council of Europe Adopts Weak Access to Information Convention*. Available on the internet at: <http://freedominfo.org/news/20081219.htm>. Last visited at 28 January 2009.

¹⁹⁴ Skat. par informācijas atklātības aizsardzības līmeņa celšanas nepieciešamību Eiropas Savienībā, piemēram, European Parliament resolution of 14 January 2009 on public access to European Parliament, Council and Commission documents (implementation of Regulation (EC) No 1049/2001 (2007/2154(INI)). Available on the internet at: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0022&language=EN>. Last visited at 28 January 2009. Par Eiropas Savienības informācijas atklātības aizsardzības līmeni un tā celšanas nepieciešamību darba autore vairāk analizējusi, piemēram: *Ievads Eiropas Savienības tiesībās (Tiesu prakse un komentāri)*, 2. papildinātais izdevums, K. Jarinovskas zinātn. red., Rīga, TNA, 2004, 31.–36. lpp.; Jarinovska-Buka, K. „Informācijas atklātības principa īstenošana Latvijā un Eiropas Savienībā”, *Eiropas Savienības tiesību īstenošana Latvijā*, I. Alehno zinātn. red., Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2003, 52.–91. lpp.; Jarinovska, K. „Freedom of Information in Latvia and the European Union”, *Politics and Law in the Context of the European Integration*, Proceedings of the International Conference, 14–15 February 2003, Rīga, Juridiskā koledža, 2003, pp. 129–135; Jarinovska, K. „Informācijas atklātības principa īstenošana valsts iepirkumā. Eiropas Savienības un Latvijas prakses pretnostatījums. Informācijas atklātības principa vispārējs regulējums Eiropas Savienībā”, *Aktuālas tiesību problēmas Eiropas integrācijas kontekstā*, zinātniskās konferences materiāli, 2004. gada 13. marts, Rīga, Juridiskā koledža, 2004, 34.–46. lpp.

tiesību uz oficiālas informācijas pieejamības līmeni, pieņemšana Eiropas Padomes ietvaros vājina gan noturīgas tiesiskas tradīcijas izveidi oficiālas informācijas pieejamības jautājumos, gan šo tiesību attīstību Eiropas Savienības līmenī, gan arī var būt par ieganstu jau iepriekš sasniegtā augstāka līmeņa nesaglabāšanai.¹⁹⁵

Kritika ir arī krietni specifiskāka – nepietiekami plašs oficiālas informācijas definējums, pārāk plašs un citu Eiropas Padomes dalībvalstu starptautiski uzņemtajām saistībām neatbilstošs oficiālas informācijas ierobežošanas pamatu klāsts, konkrētu termiņu, kas jāievēro, atbildot uz oficiālas informācijas pieprasījumu, trūkums, nepietiekamā apjomā, nepietiekami precīzi un stingri noteikta sūdzību par oficiālas informācijas atteikumu izskatīšanas kārtība.¹⁹⁶ Minētajai kritikai var pievienoties, to papildinot gan ar legistiskiem, gan ar saturiskiem priekšlikumiem. Tā legistikas ziņā Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību daudzkārt iegūtu, ja vien atteiktos no pakalptaisīšanās Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācijai Rek. (2002) 2 par pieeju oficiāliem dokumentiem, jo šobrīd tā atgādina pieticīgas prasības saturošu parauglikumu, nevis autoritatīvu norādi par cilvēktiesību īstenošanu. Satura ziņā Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību iegūtu, ja vien to vismaz saskaņotu ar citām Eiropas Padomes konvencijām, un tās prasības, kas jau izriet no minētajām konvencijām, vai nu ietvertu vai arī pārformulētu no vēlējuma uz vajadzības izteiksmi. Pretējā gadījumā šķiet absurdi, ka tikko pieņemts Eiropas Padomes dokuments atpauk par prasību ziņā pat no tādiem dokumentiem, kam ir pāri pusgadsimtam.¹⁹⁷

¹⁹⁵ Šādi apsvērumi minēti, piemēram, Tidningsutgivarna/The Swedish Newspaper Publishers' Association, CEO, letter to Prime Minister Fredrik Reinfeldt Minister of Justice Beatrice Ask, Minister for Foreign Affairs Carl Bildt, Minister for European Affairs Cecilia Malmström, Stockholm, 5 October 2007. Available on the internet at: http://www.tu.se/uploaded/document/2007/10/8/Brev_till_Reinfeldt.pdf. Last visited at 17 January 2009.

¹⁹⁶ Nataša Pirc Musar/Information Commissioner of the Republic of Slovenia, *et al.*, letter to Mr. Carl Bildt, Minister for Foreign Affairs, Sweden, Chairman of the Council of Europe Committee of Ministers, Ministry for Foreign Affairs, Ljubljana, 7 November 2008. Available on the internet at: <http://www.access-info.org/data/File/Info%20Commissioners%20letter%20Carl%20Bildt%2011%20Nov%202008.pdf>. Last visited at 28 January 2009.

¹⁹⁷ Skat. šī darba sadaļu „No informācijas atklātības kā cilvēka pamatbrīvības izrietošie valsts pienākumi”.

Lai gan Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību paredz, ka ekspertu komisija, kurai piešķirtas visas plašas pilnvaras,¹⁹⁸ atbildīga par grozījumu sagatavošanu, lai turpmāk ieviestu augstākas prasības tiesību uz oficiālas informācijas pieejamības nodrošināšanā, tomēr, ņemot vērā laiku, kas bija nepieciešams tās izstrādei un pieņemšanai, maz ticams, ka grozījumi sekos drīz un ka tiem būs tikpat liela ietekme, kā tad, ja to saturošās normas būtu ietvertas jau sākotnējā konvencijas redakcijā. Pirmā starptautiskā cilvēktiesību normatīva rakstura dokumenta priekšrocība ir tajā, ka tas uzstāda minimumu, kas laikmetīgā apspriešanās demokrātijā ir pieņemams un vēlams. Ja uzstādījumi ir necīgāki par tiem, pēc kuriem vadās vairums demokrātisku valstu, dokumentu var uztvert bez pienācīgas cieņas un tāpat arī bez nepieciešamā efekta attiecībā uz konkrētās cilvēktiesības ieviešanu. Tomēr, atbildot uz jautājumu, vai, apzinoties visas nepilnības, Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību būtu jāratificē, atbilde būtu apstiprinoša. Pretēja rīcība drīzāk veicinātu atteikšanos no vispāratzīta cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – aizsardzības minimuma, nekā palīdzētu jauna un kvalitatīvāka dokumenta izstrādei un pieņemšanai tuvākajā laikā. To apstiprina arī tas, ka augsta atklātības kultūras līmeņa valstis jau apliecināja gatavību uzņemties šādas starptautiskās saistības, lai arī pirms pieņemšanas izteica vērā ņemamu kritiku, savukārt tās Eiropas Padomes valstis, kur šis līmenis ir zemāks, izrāda rezervētu attieksmi.

¹⁹⁸ Skat. Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību 11. pantu.

III. Publiskas informācijas pieejamība – valststiesību daļa

1. Tiesību uz publiskas informācijas pieejamību pirmsākumi un izplatība¹⁹⁹

Publiskas informācijas pieejamība – viens no informācijas atklātības īstenošanai nepieciešamiem elementiem – ieņem nozīmīgu vietu laikmetīgā valstī. Līdz 2008. gada 28. septembrim – Starptautiskajai tiesību zināt dienai – vairāk nekā 80 pasaules valstis bija pieņēmušas normatīvo aktu, kas regulē publiskas informācijas pieejamību, tādējādi ne tikai atzīstot šādas tiesības, bet arī konkretizējot valsts pienākumu publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanā.²⁰⁰ Turklāt ar katru gadu valstu skaits, kas vismaz formāli atzīst publiskas informācijas pieejamību, pieņemot attiecīgo normatīvo aktu, arvien pieaug.²⁰¹ No aptuveni divus tūkstošus gadu ilgās publiskas informācijas slepenības tradīcijas par labu vismaz formāli pozitīvetai atklātībai ir atteikusies pat tāda valsts kā Ķīna, pieņemot 2008. gadā publiskas informācijas pieejamību regulējošo normatīvo aktu.²⁰² Šāda tendence

¹⁹⁹ Šīs darba sadaļas secinājumi publicēti Jarinovska, K. „Informācijas atklātība kā cilvēka pamatbrīvība (I). No informācijas atklātības izrietošās tiesības”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 20. oktobris, Nr. 42 (585).

²⁰⁰ Freedominfo.org (28 September 2008). *International Right-to-Know Day 2008. Milestones and Successes for Open Government in Latin America. Global Phenomenon Now Includes More Than 80 Countries*. Available on the internet at: <http://www.freedominfo.org/features/20080928b.htm>. Last visited at 13 November 2008.

²⁰¹ Piemēram, viena no relatīvi nesen attiecīgo normatīvo aktu pieņēmušām valstīm ir Gvatemala (2008. gada 24. septembrī pieņemtais likums par publiskas informācijas pieejamību stājās spēkā 2009. gada 21. aprīlī – Ley de acceso a la información pública: decreto número 57-2008. Available on the internet at: http://www.insivumeh.gob.gt/ley_de_acceso_a_la_informacion/Ley-AIP-Decreto-57-2008.pdf. Last visited at 3 May 2009). Skat. par likuma pieņemšanu un spēkā stāšanos Freedominfo.org (1 May 2009). *Guatemala's Transparency Law in Action*. Available on the internet at: <http://freedominfo.org/news/20090501.htm>. Last visited at 3 May 2009. Tāpat relatīvi nesen attiecīgo normatīvo aktu pieņēmusi ir arī Čīle (2008. gada 11. augustā izsludināts un 2009. gada 20. aprīlī spēkā stājies likums par publiskas informācijas pieejamību – Sobre acceso a la información pública: ley número 20.285. Available on the internet at: <http://www.leychile.cl/Navegar/>. Last visited at 3 May 2009). Skat. vairāk par likuma pieņemšanu un spēkā stāšanos Freedominfo.org (21 April 2009). *A Landmark Day in Chile as New Transparency Law Comes into Effect*. Available on the internet at: <http://freedominfo.org/news/20090421.htm>. Last visited at 3 May 2009.

²⁰² Hubbard, P. „Title China's Regulations on Open Government Information: Challenges of Nationwide Policy Implementation”, *Open Government: a Journal on Freedom of Information*, Vol. 4, Issue 1 (2008), pp. 1–34. Only available on the internet at: <http://www.opengovjournal.org/article/view/2651/2059>. Last visited at 27 January 2009.

parāda, ka par spīti starptautisko līgumu nekonkrētībai publiskas informācijas pieejamības sakarā līdz Konvencijas par oficiālu dokumentu pieejamību pieņemšanai šīs tiesības ir kļuvušas par neatņemamu valststiesību daļu.

Lai gan Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likumu²⁰³ uzskata par pirmo zināmo normatīvo aktu,²⁰⁴ turklāt konstitucionāla līmeņa normatīvo aktu, kas paredzēja ikvienam tiesības saņemt un publicēt oficiālus dokumentus,²⁰⁵ tomēr publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanai ir daudz senāka vēsture. Par vairāku valstu pastāvēšanu un to tiesisko sistēmu spriežam pēc tādiem vēstures lieciniekiem kā tiesību normu kopojumi. Šāds vēstures liecinieks ir pat, piemēram, plaši citētais Hamurapi²⁰⁶ kodekss, kas pieņemts ap 1750. gadu p. Kr.²⁰⁷ Tieši tāpat

²⁰³ Skat. *The World's First Freedom of Information Act: Anders Chydenius' Legacy Today*, Juha Mustonen (ed.), Kokkola, Finland, Anders Chydenius Foundation, 2006, 103 p. Available on the internet at: http://www.chydenius.net/pdf/worlds_first_foia.pdf. Last visited at 14 November 2008.

²⁰⁴ Tas, vai Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likums uzskatāms par pirmo likumu, kas garantē ikviena tiesības saņemt un publicēt oficiālus dokumentus, ir diskutabls fakts, jo, piemēram, Endrjū Stombergs (Andrew A. Stomberg – angļu val.) norāda, ka Zviedrija bija pirmā „pēc Anglijas” [„Sweden was thus the first country after England to establish freedom of the press by legislation”], kas pieņēma šādu likumu./ Stomberg, A.A. *A History of Sweden*, facsimile edition [1931], New York, AMS press, 1970, p. 539. To netieši apstiprina arī Juha Manninens (Juha Manninen – angļu val.), norādot, ka Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likumprojekta izstrādes centrālā persona – Anderss Hideniuss (Anders Chydenius – angļu val.) –, iespaidojās no politiska rakstura sacerējumu publicista Andersa Nordenkranca (Anders Nordencrantz – angļu val.) darbiem, jo sevišķi no tiem, kuros aprakstīja Anglijas un Ķīnas preses brīvības modeļus, kur par pirmo viņš sprieda pēc paša pieredzes, bet par pēdējo pēc franču valodā pieejamiem jezuīta Žanbatista Dialda (Jean-Baptiste Du Halde – franču val.) traktātā „Description géographique et historique de l'empire de la Chine et de la Tartarie chinoise” (1735) četros sējumos esošajiem citātiem. Jānorāda, ka A. Nordenkranca ieskatos Ķīnas modelim būtu jādod priekšroka./ *The World's First Freedom of Information Act: Anders Chydenius' Legacy Today*, Juha Mustonen (ed.), Kokkola, Finland, Anders Chydenius Foundation, 2006, pp. 18, 24, 38–39. Available on the internet at: http://www.chydenius.net/pdf/worlds_first_foia.pdf. Last visited at 14 November 2008.

²⁰⁵ Öberg, U. „EU Citizens' Right to Know: the Improbable Adoption of a European Freedom of Information Act”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), p. 304.

²⁰⁶ Hamurapi kodeksa nosaukuma atveidē latviešu valodā darba autore vadījās pēc Osipova, S. „Hamurapi kodekss Latvijas zinātnieku darbos par cilvēktiesībām”, *Latvijas Universitātes Raksti*, 2008, 740. sēj.: Juridiskā zinātne, 27.–41. lpp. Citos avotos latviešu valodā vārds „Hamurapi” rakstīts „Hammurapi”. Piemēram, *Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā*, I. Ziemeles zinātn. red., Rīga, Izglītības solī, 2000, 5. lpp. Citos avotos latīņu alfabētā rakstos šās svešvalodās arī sastopama atšķirīga vārda „Hamurapi” rakstība, piemēram, franču valodā – „Hammourabi”, „Hammurabi” un „Hammurapi”, angļu un vācu valodā – „Hammurabi” un „Hammurapi”. Tomēr zinātniska diskusija noris tikai burta „b” vai „p” lietošana sakarā, kas savukārt saistīta ar vārda nozīmi un to, kurai tā lietotājs dod priekšroku, proti, „Hammurabi” pēc dažu zinātnieku domām nozīmē „Hammu [Dievs, pēc dažiem avotiem – ģimene, vēl dažiem – radnieks] ir liels”, bet „Hammurapi” nozīmē „Hammu dziedē” (skat.: Ska, J.-L. *The Exegesis of the Pentateuch. Exegetical Studies and Basic Questions*, Forschungen zum Alten Testament, B. Janowski, M.S. Smith and H. Spieckermann (eds.), Vol. 66, Tübingen, Mohr Siebeck, 2009, p. 199; Cabrillac, R. *Les codifications*, Paris, Presses Universitaires de Frances, 2002, p. 11; Van De Mierop, M. *King Hammurabi of Babylon. A Biography*, Blackwell

kā šāda kopojuma pastāvēšana ir daļa no Senās Babilonijas vēstures, tā arī tas liecina, ka tādas publiskās informācijas kā normatīvo aktu pieejamības nodrošināšana bija pazīstama arī laikā, kad cilvēktiesību ideja, tai skaitā ikviena tiesības iepazīties ar publisku informāciju, nebija pazīstama. Vēstures liecību par publiskas informācijas nodrošināšanas gadījumiem ir visai daudz – gan pirms Hamurapi kodeksa kā, piemēram, Eshnunnas (Eshnunna – angļu val.) likumi (pieņemti ap 1770. gadu p. Kr.)²⁰⁸, Isinas valdnieka Lipitištaras (Lipit-Ishtar – angļu val.; Lipit-Istar – franču val.) likumi (pieņemti ap 1920. gadu p. Kr.)²⁰⁹ un Uras valdnieku dinastijas dibinātāja Urnammu likumi (pieņemti ap 2100. gadu p. Kr.)²¹⁰, gan arī pēc, kas norāda, ka ideja par publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanas nepieciešamību ir sena, un Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likums ir tikai idejas praktiskās realizācijas atspoguļojums. Tādēļ ne publiskas informācijas pieejamības nodrošināšana ir Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likuma unikalitātes pamatā, bet gan tas, ka tas ir pirmais normatīvais akts, kas nostiprināja pienākumu nodrošināt publiskas informācijas pieejamību, tādējādi ierobežojot valsts ekskluzīvās tiesības uz publiskas informācijas publiskošanu.

Ancient Lives, Malden, Massachusetts, Oxford, Carlton, Blackwell publishing, 2005, pp. 2–3). Citas atšķirības vārda rakstībā saistītas ar īpašvārdu atveides īpatnībām konkrētajā valodā.

²⁰⁷ Osipova, S. „Hamurapi kodekss Latvijas zinātnieku darbos par cilvēktiesībām”, *Latvijas Universitātes Raksti*, 2008, 740. sēj.: Juridiskā zinātne, 27. lpp. Minētajā piemērā Hamurapi kodekss piesaukts tikai, lai ilustrētu domas par publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanas nepieciešamību attīstību no atsevišķiem publiskas informācijas nodrošināšanas gadījumiem līdz likumsakarīgai un cilvēktiesību aizsardzības nepieciešamības idejā pamatotai valsts praksei. Tajā pašā laikā darba autore gan norobežojas no apgalvojumiem par to, ka Hamurapi kodekss līdz ar to būtu vērtējams par cilvēktiesību avotu vai par tādu, kas satur pēc dažu autoru domām „cilvēktiesībām līdzīgas idejas”.

²⁰⁸ Ska, J.-L. *The Exegesis of the Pentateuch. Exegetical Studies and Basic Questions*, Forschungen zum Alten Testament, B. Janowski, M.S. Smith and H. Spieckermann (eds.), Vol. 66, Tübingen, Mohr Siebeck, 2009, p. 199.

²⁰⁹ Cabrillac, R. *Les codifications*, Paris, Presses Universitaires de Frances, 2002, p. 11; Ska, J.-L. *The Exegesis of the Pentateuch. Exegetical Studies and Basic Questions*, Forschungen zum Alten Testament, B. Janowski, M.S. Smith and H. Spieckermann (eds.), Vol. 66, Tübingen, Mohr Siebeck, 2009, p. 199.

²¹⁰ Osipova, S. „Hamurapi kodekss Latvijas zinātnieku darbos par cilvēktiesībām”, *Latvijas Universitātes Raksti*, 2008, 740. sēj.: Juridiskā zinātne, 29. lpp.; Cabrillac, R. *Les codifications*, Paris, Presses Universitaires de Frances, 2002, p. 11; Ska, J.-L. *The Exegesis of the Pentateuch. Exegetical Studies and Basic Questions*, Forschungen zum Alten Testament, B. Janowski, M.S. Smith and H. Spieckermann (eds.), Vol. 66, Tübingen, Mohr Siebeck, 2009, p. 199.

Pirmais normatīvais akts, kas regulēja publiskas informācijas pieejamību, ir pieņemts vēl 18. gadsimtā, tomēr tikai pēc Otrā pasaules kara līdztekus plaša mēroga cilvēktiesību uzplaukumam sekoja arī publiskas informācijas pieejamības regulējuma izplatība. Tiesa, visplašākā izplatība notikusi gan tikai pēdējā desmitgadē.²¹¹ Min vairākus iemeslus publiskas informācijas pieejamības uzplaukumam tieši šajā laika periodā: valsts pārvaldes sarežģītības pakāpes pieaugšana, pilsoniskās sabiedrības stratifikācija un mērķtiecīgi centieni, dažādu starptautisko publisko tiesību subjektu spiediens, finansiāls atbalsts publiskas informācijas pieejamības izplatībai.²¹² Tomēr, pat pieņemot, ka viss iepriekš minētais ir bijis šāda uzplaukuma pamatā, plašas piekļuves iespējas interneta resursiem, kas publiskas informācijas slēpšanu apgrūtina, informācijas tehnoloģiju attīstība, kas būtiski atvieglo informācijas apstrādi, un to pieejamība, kas liedz valstij atsaukties uz nespēju veikt informācijas apstrādi tādā veidā, lai nodrošinātu vispārēju publiskas informācijas pieejamību, ir izšķiroši faktori, kas padarīja valstis „dzirdīgākas”.

2. Publiskas informācijas pieejamības ieviešanas teorijas

Publiskas informācijas pieejamības ieviešanas analīze būtu daudz vienkāršāka, ja vien visi jautājumi, kas skar publiskas informācijas pieejamības īstenošanu, būtu ietverti normatīvajos aktos, nepaļaujoties vien uz tiesiskās izpratnes līmeni, tradīciju nemainīgumu un rutīnas radītu tiesisku reakciju. Tomēr tiesiskās sistēmas un tiesiskās kultūras atšķirību dēļ arī publiskas informācijas pieejamības ieviešana atšķiras. Papildus tām atšķirībām publiskas informācijas pieejamības ieviešanā tiesiskajā sistēmā, kas parasti pastāv arī attiecībā uz citu tiesību normu ieviešanu un ko rada atšķirības valsts tiesiskajā sistēmā un tiesiskajā kultūrā, var identificēt publiskas informācijas pieejamības ieviešanai raksturīgo atšķirību kopas. Minēto priekšstatu atšķirību idejiskos pamatus identificējuši un analizējuši,

²¹¹ Skat. Ackerman, J.M., Sandoval-Ballesteros I.E. „The Global Explosion of Freedom of Information Laws”, *Administrative Law Review*, Vol. 58, No 1 (2006), p. 99.

²¹² Skat. plašāku publiskas informācijas izplatības iemeslu analīzi: Privacy International, Banisar, D. *Freedom of Information Around the World 2006. A Global Survey of Access to Government Information Laws*. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/global_survey2006.pdf. Last visited at 15 November 2008; Ackerman, J.M., Sandoval-Ballesteros I.E. „The Global Explosion of Freedom of Information Laws”, *Administrative Law Review*, Vol. 58, No 1 (2006), pp. 115–123.

piemēram, Kenets Robertsons un Kerola Harlova. Vadoties no viņu darbiem,²¹³ kā arī veicot patstāvību analīzi, var konstatēt, ka pastāv vismaz trīs galvenie virzieni informācijas atklātības ieviešanā, kas savukārt balstās uz trīs dažādu teoriju kopām, ko valstis izmanto, lai risinātu ar divu pretstatu – informācijas atklātības un slepenības – līdzāspastāvēšanu saistītos jautājumos.

Pirmais virziens publiskas informācijas pieejamības ieviešanā ir balstīts uz normatīvo teoriju kopu, kuras pamatā ir ideja par to, ka slepenība ir morāli nosodāma rīcība. Kenets Robertsons min Polu Kreigu (Paul Craig – angļu val.)²¹⁴ kā normatīvās teorijas atbalstītāju.²¹⁵ Tomēr, darba autores ieskatā, spilgtākais šīs teorētiskās domas pārstāvis ir Džons Stjuarts Mills, kas slepenību nosodīja morāli un raksturoja kā verdzības pazīmi, kurai, izņemot īpašus gadījumus, nav vietas pilntiesīgu personu (freemen – angļu val.) sabiedrībā.²¹⁶ Morāla nosodījuma pamats atrodams arī viņa nostājā vārda brīvības jautājumos, proti, pieņemot, ka vārda brīvības uzdevums ir veicināt patiesības noskaidrošanu,²¹⁷ jāpieņem, ka slepenības uzdevums ir patiesības noskaidrošanas kavēšana. Līdz ar to, dodot priekšroku šādam uzskatam, likumdevējs nostiprina šo morālo nosodījumu tiesiskajā sistēmā, parasti deklarējot informācijas atklātības pārkāpumu pār slepenību un nostiprinot to tiesiskajā sistēmā kā šīs sistēmas pamatvērtību. Otrais virziens izriet no uzraudzības teoriju kopas – uzraudzības teorija atbilst tam, ko Kerola Harlova sauc par „kontroles teoriju” –,²¹⁸ kas pamatojas uz uzskatu, ka informācijas atklātība ir valsts tiesiskās sistēmas pamatvērtība, tomēr tajā pašā laikā tas ir arī līdzeklis, ko valsts

²¹³ Skat., piemēram: Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, 202 p.; Harlow, C. „Freedom of Information and Transparency as Administrative and Constitutional Rights”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), pp. 283–302.

²¹⁴ Skat. darbus: Craig, P. „Public Law, Sovereignty and Citizenship”, *Rights of Citizenship*, R. Blackburn (ed.), London, Mansell Publishing, 1993, pp. 307–332; Craig, P. „Theory and Values in Public Law: A Response”, *Law and Administration in Europe: Essays in Honour of Carol Harlow*, P. Craig and R. Rawlings (eds), Oxford, Oxford University Press, 2003, pp. 23–46.

²¹⁵ Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, p. 162.

²¹⁶ Mill, J.S. *Thoughts on Parliamentary Reform*, London, John W. Parker and Son, 1859, p. 47.

²¹⁷ Mill, J.S. „Of the Liberty of Thought and Discussion”, *On Liberty*, London, John W. Parker and Son, 1859, pp. 31–99.

²¹⁸ Harlow, C. „Freedom of Information and Transparency as Administrative and Constitutional Rights”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), p. 290.

izmanto, lai nepamatoti iejauktos indivīda privātajā dzīvē un kontrolētu sabiedrību. Kenets Robertsons nosauc Maksu Vēberu (Max Weber – angļu val.)²¹⁹ un Entoniju Gidensu (Anthony Giddens – angļu val.)²²⁰ par uzraudzības teorijas atbalstītājiem.²²¹ Tiesību normu, kas balstītas uz šīs teorijas atziņām, uzdevums informācijas atklātību padarīt par līdzekli, lai nodrošinātu valsts pieņemto lēmumu tiesiskumu un objektivitāti. Trešais informācijas atklātības ieviešanas virziens pamatojas uz instrumentālo teoriju kopu²²² – instrumentālā teorija atbilst tam, ko Kenets Robertsons sauc par reālistisko teoriju –,²²³ kas informācijas atklātību uzskata par varas līdzsvaru ietekmējošu faktoru. Kenets Robertsons pieskaita sevi pie „reālistu” kategorijas.²²⁴ Tomēr, darba autores ieskatā, spilgtākais šādas nostājas pārstāvis vēl ir arī Džeremijs Bentams (Jeremy Bentham – angļu val.), kura ieskati slepenības un informācijas atklātības līdzāspastāvēšanas jautājumos atšķiras no ideālistiski utilitārā Džons Stjuarta Milla skatījuma un kura instrumentāli ulitārā pieeja šiem jautājumiem raksturojas ar to, ka ir daudzi praktiski apsvērumi, kādēļ valsts varas īstenošanā jāievēro informācijas atklātība.²²⁵ Īsumā šo apsvērumu esence apvienota vienā Džons Stjuarta Milla tēzē: „Neesot atklātībai, labais nav ilgstošs: atklātības aizbildnībā ļaunums nevar turpināties.”²²⁶ Tiesiskā sistēma, kas balstās uz šādu

²¹⁹ Skat. darbu Weber, M. *Economy and Society: an Outline of Interpretive Sociology*, G. Roth and C. Wittich (eds.), Berkeley, California, University of California Press, 1978, 604 p.

²²⁰ Skat. darbu Giddens, A. *A Contemporary Critique of Historical Materialism*, 2nd edition, Stanford, California, Stanford University Press, 1995, 294 p.

²²¹ Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, p. 9, 165.

²²² Harlow, C. „Freedom of Information and Transparency as Administrative and Constitutional Rights”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), p. 290.

²²³ Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, p. 9.

²²⁴ Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, p. 9.

²²⁵ Skat., piemēram, Bentham, J. „An Essay On Political Tactics, or Inquiries Concerning the Discipline and Mode of Proceeding Proper to be Observed in Political Assemblies: Principally Applied to the Practice of the British Parliament, and to the Constitution and Situation of the National Assembly of France”, *The Works of Jeremy Bentham* in 11 vols., J. Bowring (ed.), Vol. 2, Edinburgh, William Tait, 1843, Ch. II, pp. 310–317.

²²⁶ „Without publicity, no good is permanent: under the auspices of publicity, no evil can continue,” Bentham, J. „An Essay On Political Tactics, or Inquiries Concerning the Discipline and Mode of Proceeding Proper to be Observed in Political Assemblies: Principally Applied to the Practice of the British Parliament, and to the Constitution and Situation of the National Assembly of France”, *The*

pieņēmumu, informācijas atklātības regulējumu veido tā, lai tas kalpotu varas līdzsvaram.

Tiesa, viena virziena pastāvīga ieturēšana visu ar informācijas atklātību saistīto jautājumu, tai skaitā publiskas informācijas pieejamības, ieviešanā ir unikāla parādība. Tā kā informācijas atklātība skar plašu jautājumu spektru, tad dažādu jautājumu risinājums var būt pakļauts citam idejiskam virzienam. Tomēr arī šādos gadījumos visi informācijas atklātības ieviešanas virzieni tāpat kā jautājumi, ko tiem jārisina, nav vienlīdz nozīmīgi. Tāpēc parasti, nosakot valstij aktuālākos informācijas atklātības jautājumus un salīdzinot tos ar izvēlēto idejisko risinājumu, var konstatēt dominējošo virzienu informācijas atklātības ieviešanā.

Lai gan valstij kā suverēnam pastāv tiesības noteikt savu unikālu tiesisko kārtību un nodrošināt šīs kārtības aizsardzību, tomēr attiecībā uz publiskas informācijas pieejamību tās izveidē jārēķinās, pirmkārt, ar informācijas atklātības kodolu un, otrkārt, ar tās uzņemtajām saistībām pret pilsoņiem un starptautisko publisko tiesību subjektiem informācijas atklātības sakarā. Tā kā informācijas atklātība ir cilvēka pamatbrīvība, tad tās nodrošināšana vismaz kodola apmērā katrai demokrātiskai un uz cilvēktiesību aizsardzību orientētai valstij ir obligāta. Savukārt informācijas atklātības kodola noteikto robežu paplašināšanu nosaka gan pilsoņiem apsolītais informācijas atklātības līmenis, gan valsts starptautiski publiskās attiecības. Kopīgais gan visām demokrātiskām un uz cilvēktiesību aizsardzību orientētajām valstīm ir tas, ka, sasniedzot noteiktu informācijas atklātības aizsardzības, tai skaitā publiskas informācijas pieejamības, līmeni, valsts vairs attiecīgo līmeni pazemināt nav tiesīga. Šāda rīcība būtu uzskatāma par cilvēka pamattiesību²²⁷ pārkāpumu un reāliem draudiem demokrātiskai valsts iekārtai.²²⁸

Works of Jeremy Bentham in 11 vols., J. Bowring (ed.), Vol. 2, Edinburgh, William Tait, 1843, Ch. II, §2, p. 314.

²²⁷ Jēdziens „cilvēktiesības” darba ietvaros tiek attiecināts uz tiesībām, ko valstij jāievēro atbilstoši starptautiskajiem cilvēktiesību avotiem. Savukārt jēdziens „pamattiesības” darba ietvaros tiek attiecināts uz tiesībām, ko valsts garantē hierarhiski augstākā valsts tiesību normā – parasti konstitūcijā – neatkarīgi no tā, vai tās ir uzskatāmas par cilvēktiesībām vai nav, bet tajos gadījumos, kad pamattiesības ir arī cilvēktiesības, bieži vien paplašina cilvēktiesību saturu. Satversmes tiesa arī nošķir jēdzienu „cilvēktiesības” un „pamattiesības”, pēdējo skaidrojot šādi: „No Satversmes 89. pantā noteiktā, ka „valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības”, izriet, ka cilvēka pamattiesības ir saistošas valsts varai jebkurā tās izpaušmes formā.

3. Publiskas informācijas pieejamības ieviešanas izvērtēšana

Publiskas informācijas pieejamības analīzei izmanto vairākas kritēriju kopas, tomēr par veiksmīgāko uzskatāma informācijas atklātības satura un tās īstenošanas robežanalīze, vērtējot to pēc diviem pamatkritērijiem: informācijas atklātības, jo sevišķi publiskas informācijas, pieejamības vides stāvoklis un tiesiskie priekšnosacījumi tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai. Pirmais pamatkritērijs norāda, cik labvēlīga vide pastāv informācijas atklātības īstenošanai konkrētajā valstī. Otrais – norāda uz to, vai un kāds tiesiskais ietvars ir radīts tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas nodrošināšanai, kā arī to, vai un kā tiesiskais ietvars ietekmē tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanu. Katru no pamatkritērijiem iespējams izvērst.

3.1. Vides kritēriji

Labvēlīga vide informācijas atklātības īstenošanai konkrētajā valstī ir gan nepieciešams nosacījums, lai informācijas atklātības īstenošana būtu pietiekami efektīva, gan valsts gribas esības apliecinājums virzībai uz atklātību un demokrātijas vērtību orientāciju. Tādu faktoru ietekme uz informācijas atklātību: 1) valsts politiskā iekārta, 2) valsts labklājības līmenis, 3) valsts virzība uz zinātnes un

Pamattiesības darbojas nepastarpināti. To ierobežošana jebkādā jomā citādi kā vien Satversmē noteiktā kārtībā būtu pretrunā ar šo principu” (Par „Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumu” 59.1.6., 66. un 68. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 95. un 111. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 24. oktobris, Nr. 154 (2729), § 3). Satversmes tiesa norādījusi arī uz cilvēktiesību un pamattiesību savstarpējo iedarbību: „Satversmes 89. pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. No šā panta redzams, ka likumdevēja mērķis nav bijis pretstatīt Satversmē ietvertās cilvēktiesību normas starptautiskajām cilvēktiesību normām, bet bijis gluži pretējs – panākt šo normu savstarpēju harmoniju” (Par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9. panta 5. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 1. septembris, Nr. 307/309 (2218/2220), § 5).

²²⁸ Par minēto valsts pienākumu arī vides informācijas pieejamības sakarā darba autore, piemēram, rakstījusi Jarinovska, K. „Vides tiesības”, *Eiropas tiesības*, 2. papildinātais izdevums, T. Jundža red., Rīga, Juridiskā koledža, 2007, 442. lpp.

inovāciju attīstību, 4) publiski pieejamās informācijas kvalitāte – izmantojama informācijas atklātības īstenošanai radītas vides labvēlīguma novērtēšanā.²²⁹

3.1.1. Valsts politiskā iekārta

Valsts politiskajai iekārtai ir būtiska ietekme uz brīvu informācijas apriti. Informācijas atklātības īstenošana organiski sader ar apspriešanās demokrātiju – laikmetīgu demokrātiskas valsts iekārtas izpausmi. Tā kā apspriešanās demokrātijas pamatā ir tautas gribā sakņota valsts pārvaldīšana,²³⁰ tautas informētības nodrošināšana ir vērtējama kā tautas gribas īstuma nodrošināšana. Protams, izvērtējams aizrādījums, ka informācijas atklātība var būt uztverta arī kā „demokrātijas gala simptoms, nevis tās piepildījums”²³¹, jo sabiedrības intereses pieaugumu pēc informācijas par valsts varas īstenošanu nosaka tās neuzticība valsts varas īstenošanai. Tajā pašā laikā – valsts iekārta, kas nav pamatota tautas gribā un ko īsteno, neievērojot tautas gribu, nesader ar informācijas atklātības ideju. Tas gan neizslēdz iespējamību, ka vismaz formāli šāda valsts izrādīs gatavību nodrošināt brīvu informācijas apriti, piemēram, kā Ķīna, 2008. gada sākumā pieņemot normatīvo aktu, kas uzliek par pienākumu nodrošināt publiskas informācijas

²²⁹ Izvēloties labvēlīgas vides informācijas atklātības īstenošanai raksturojošos faktoros, darba autore vadījās no vispārēju atzinību guvuša informācijas atklātības jautājumu pētnieku vidū Transparency International pētījuma – Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper). Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007. Pētījumā minētos faktoros – 1) politiskā stabilitāte, 2) tiesiskās sistēmas autonomija un 3) komunikācijai nepieciešamās un atbilstošās infrastruktūras esība vai neesība – darba autore ir izvērsusi, precizējusi un aktualizējusi atbilstoši jaunākajām tendencēm informācijas atklātības jomā./ Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper), Ch.4. Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.

²³⁰ Skat. Elster, J. „Introduction”, *Deliberative Democracy*, J. Elster (ed.), Cambridge, Cambridge University Press, 1998, p. 8.

²³¹ „In 1982 I argued that the question was whether freedom of information was a symptom of the end of democracy rather than its fruition and this question is even more pertinent today,” Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, p. 3.

*„1982. gadā es apgalvoju, ka jautājums bija, vai informācijas atklātība bija demokrātijas gala simptoms, nevis tās piepildījums, un šis jautājums ir [aktuāls] šodien,” Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, p. 3, [darba autora tulkojums no angļu val.].

pieejamību, tomēr šāda apņemšanās būtu jāvērtē uzmanīgi, salīdzinot to ar reālo, praktisko situāciju.

Tiesa, demokrātiska valsts iekārta arī nenozīmē automātiski to, ka valsts nodrošina brīvu informācijas apriti, jo sevišķi publiskas informācijas pieejamību.²³² Par to var pārliecināties, kaut vai salīdzinot to, kad katra valsts ir pieņēmusi publiskas informācijas pieejamību regulējošu normatīvo aktu un kāda politiskā iekārta bijusi minētajā valstī. Tā Vācijas Federatīvā Republika, kuras tiesiskās sistēmas elementi kalpoja un joprojām kalpo par tiesību transplantātiem²³³ valstīm, kas vēlas transformēt savu tiesisko sistēmu tā, lai tā atbilstu demokrātiskas valsts paraugam,²³⁴ federālā līmeņa informācijas atklātības likumu pieņēma tikai 2005. gadā, kas stājās spēkā 2006. gadā.²³⁵ Šveice, ko, pateicoties tās tiesiskajai tradīcijai

²³² „In some forms of democracy it can at least be argued, without this being a contradiction in terms, that secrecy contributes to democracy, while it is equally appropriate to argue that in other form of democracy openness greatly contributes to democracy. The value of secrecy and openness are secondary in that both are instrumental and must be judged in the light of their contribution to democracy,” Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, p. 2.

Arī Holzner, B., Holzner, L. *Transparency in Global Change. The Vanguard of the Open Society*, Pittsburg, Pennsylvania, University of Pittsburgh Press, 2006, p. 13 norāda uz to, ka, lai arī informācijas atklātība un demokrātija ir savstarpēji saistītas, tomēr informācijas atklātību nebūtu jāidentificē ar demokrātiju.

*, „Dažās demokrātijas formās var vismaz apgalvot, [lai nenokļūstu pretrunās], ka slepenība sekmē demokrātiju, tomēr tikpat [pamatoti] var apgalvot, ka dažās demokrātijas formās atklātība ievērojami sekmē demokrātiju. Slepenības un atklātības vērtība abās gan ir sekundāra; to piensums demokrātijai ir tas, ko jāvērtē un kas ir derīgs [jeb instrumentāls],” Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, p. 2, [darba autorens tulkojums no angļu val.].

²³³ Šī termina ekvivalents angļu valodā ir „legal transplant”. Par tiesību transplantāta lomu tiesiskajās sistēmās skat. vairāk *Adapting Legal Cultures*, D. Nelken and J. Feest (eds.), Oxford, Hart Publishing, 2001, 282 p.

²³⁴ Skat., piemēram, Ungārijas piemēra aprakstu cilvēka pašcieņas jautājumā Dupré, C. *Importing the Law in Post-Communist Transitions: the Hungarian Constitutional Court and the Right to Human Dignity*, Oxford, Hart Publishing, 2003, pp. 53–54. Skat. arī ieteikumus Latvijas normatīvo aktu izstrādātājiem: Krūmiņa, V., Skujiņa, V. *Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata*, Rīga, Valsts kanceleja, 2002, 13. lpp. Skat. Itālijas tiesiskās sistēmas izvērtējumu saistībā ar tiesību transplantātiem: Monateri, P.G. „The ‘Weak Law’ Contaminations and Legal Cultures (Borrowing of Legal and Political Forms)”, *Transnational Law & Contemporary Problems*, Vol. 13, No 2 (2003), pp. 575–575. Skat. vispārīgu analīzi par tiesību transplantātiem Austrumeiropā, jo sevišķi Krievijā, Ajani, G. „By Chance and Prestige: Legal Transplants in Russia and Eastern Europe”, *American Journal of Comparative Law*, Vol. 43 (1995), pp. 93–117.

²³⁵ Gesetz zur Regelung des Zugangs zu Informationen des Bundes (Informationsfreiheitsgesetz – IFG), 5. September 2005 (BGBl. I S. 2722). Pieejams internetā: <http://www.gesetze-im-internet.de/ifg/BJNR272200005.html>. Skatīts 2009. 28. janvārī.

plaši izmantot valsts pārvaldīšanā dažāda veida tiešās demokrātijas līdzekļus, uzskata par demokrātiskas valsts piemēru,²³⁶ federālā līmeņa informācijas atklātības likumu pieņēma tikai gadu pirms Vācijas Federatīvās Republikas²³⁷. Apvienotā Karaliste, kas, pateicoties 1215. gadā pieņemtajam dokumentam – Magna Carta²³⁸ (Lielā Harta – latīņu val.) –, kurš ierobežoja monarha varu un ko tādēļ uzskata par milzīgu soli ceļā uz laikmetīgu demokrātiju,²³⁹ un kas, pateicoties gandrīz septiņus gadsimtus ilgajai parlamentārisma pieredzei,²⁴⁰ pamatoti uzskatāma par senu demokrātiju, nacionāla līmeņa informācijas atklātības likumu pieņēma 2000. gadā, kas pilnā apmērā stājās spēkā tikai 2005. gadā²⁴¹. Ievērojot minēto, var secināt, ka, lai arī informācijas atklātība sekmīgāk un iedarbīgāk īstenojama demokrātiskā valsts iekārtā, tomēr pati par sevi šāda valsts iekārta negarantē informācijas atklātības pastāvēšanu.²⁴²

Papildus demokrātiskai valsts iekārtai nozīme informācijas atklātības īstenošanai ir arī politiskajai stabilitātei valsts varas īstenošanā. Jo politiski stabilāka ir valsts, jo brīva informācijas aprīte labāk garantējama.²⁴³ Šāda secinājuma pamatā ir, pirmkārt, apsvērums, ka politiskā stabilitāte valsts amatpersonām rada pašapziņu,

²³⁶ Skat., piemēram: Fossedal, G.A. *Direct Democracy in Switzerland*, New Brunswick, New Jersey, Transaction Publishers, 2005, 304 p.; LeDuc, L. *The Politics of Direct Democracy: Referendums in Global Perspective*, Toronto, Broadview Press, 2003, 214 p.; Suksi, M. *Bringing in the People: a Comparison of Constitutional Forms and Practices of the Referendum*, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1993, 312 p.

²³⁷ Loi fédérale du 17 décembre 2004 sur le principe de la transparence dans l'administration (Loi sur la transparence, LTrans), RS 152.3. Pieejams internetā: <http://www.admin.ch/ch/f/ff/2004/6807.pdf>. Skatīts 2009. 28. janvārī.

²³⁸ Magna Carta. Pieejams internetā: <http://www.magnacartaplus.org/magnacarta/latin.htm#latin-text>. Skatīts 2007. 9. decembrī.

²³⁹ Turner, R.V. *Magna Carta: Through the Ages*, Harlow, England, Pearson/Longman, 2003, p. 76.

²⁴⁰ 1295. gadā Anglijas Edvards I sasauca pirmo parlamentu./ Turner, R.V. *Magna Carta: Through the Ages*, Harlow, England, Pearson/Longman, 2003, p. 76.

²⁴¹ Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

²⁴² Šādu secinājumu izdara arī Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper), Ch.4. Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.

²⁴³ Šādu secinājumu izdara arī Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper), Ch.4. Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.

kādēļ tās nebaidās ne atklātību, ne arī pilsoņu dalību valsts lietu kārtšanā,²⁴⁴ kas savukārt nozīmē, ka tās ir vairāk tendētas atklāt publisku informāciju. Otrkārt, politiskā stabilitāte nozīmē arī stabilitāti tiesiskajā sistēmā, kas savukārt garantē efektīvu informācijas atklātības īstenošanas iespējamību, jo šāda sistēma ir paredzama un saprotama. Turklāt, politiskās un tiesiskās stabilitātes dēļ, iespējama lielāka tiesu varas neatkarība, kas savukārt veicina efektīvāku informācijas atklātības aizsardzību.²⁴⁵ Tiesu varas neatkarība jo sevišķi svarīga publiskas informācijas pieejamības sakarā, jo izvērtējama ir valsts varas īstenošanu rīcība.

Tomēr tieši tāpat kā demokrātiskā valsts iekārta, tā arī politiskā stabilitāte pati par sevi neievieš informācijas atklātību valsts tiesiskajā sistēmā. Apvienotā Karaliste tam ir labs piemērs. Neskatoties uz salīdzinoši lielu politisko stabilitāti, līdz pat 21. gadsimta sākumam Apvienotajā Karalistē dominēja slepenības kultūra²⁴⁶, kas pati par sevi ir apliecinājums politiskajai stabilitātei, jo kļuva par daļu no konstitucionālās tradīcijas, kur sabiedrības uzticamību valdībai nodrošina ar ministru atbildību par savu rīcību parlamenta priekšā, nevis ar publiskas informācijas

²⁴⁴ Šādu secinājumu izdara arī Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper), Ch.4. Available on the internet at: http://www.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.

²⁴⁵ Šādu secinājumu izdara arī Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper), Ch.4. Available on the internet at: http://www.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.

²⁴⁶ Jēdzienu „culture of secrecy” (slepenības kultūra – angļu val.) lieto vairāki informācijas atklātības un slepenības jautājumu pētnieki. Skat., piemēram: Vincent, D. *The Culture of Secrecy. Britain, 1832-1998*, New York, Oxford University Press, 1998, pp. 9–18; Ponting, C. *Secrecy in Britain*, London, Blackwell Publishing, 1990, 87 p.; Öberg, U. „EU Citizens’ Right to Know: the Improbable Adoption of a European Freedom of Information Act”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), p. 303; Davis, R.W. „Public access to community documents: a fundamental human right?” *European Integration Online Papers*, Vol. 3, No 8 (1999). Only available on the internet at: <http://eiop.or.at/eiop/texte/1999-008a.htm>. Last visited at 27 January 2009; Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, 202 p.

Vienu no precīzākajiem jēdziena „slepenības kultūra” skaidrojumiem, darba autore ieskatā, deva Klaivs Pontings (Clive Ponting – angļu val.). Viņaprāt, slepenības kultūra atspoguļo pieņēmumu, ka laba pārvaldība ir tāda pārvaldība, kur sabiedrībai ir tiesības zināt tikai to, ko pārvaldība tai ļauj zināt./ Ponting, C. *Secrecy in Britain*, London, Blackwell Publishing, 1990, p. 1.

pieejamību.²⁴⁷ Savukārt Zviedrija, kurā jau vairāk nekā divus gadsimtus dominē atklātības kultūra, lēmumu par pievēršanos informācijas atklātībai pieņēma kā apliecinājumu politikas krasajām pārmaiņām. Viens no Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likuma pieņemšanas pamatmērķiem bija norādīt uz priekšteču²⁴⁸ – politisko oponentu – pieļautajām kļūdām, jo sevišķi uz finanšu līdzekļu izšķērdēšanu, korupcijas gadījumiem un finansiāli motivētu rīcību citas valsts labā,²⁴⁹ un apliecināt gatavību atšķirīgi rīkoties. Arī informācijas atklātības idejas nostiprināšanās un saglabāšanās saistāma vairāk ar vēlmi pēc politiskām pārmaiņām un politisko izdevīgumu²⁵⁰ nekā ar stabilas politikas rezultātu. Līdz ar to Apvienotās Karalistes un Zviedrijas piemērs liecina, ka politiskā stabilitāte, lai arī tai ir veicinoša nozīme informācijas atklātības nostiprināšanā valsts tiesiskajā sistēmā, tomēr pati par sevi nekalpo par iemeslu informācijas atklātības ieviešanai. Tiesa, abi piemēri arī norāda, ka informācijas atklātības ieviešanas un uzturēšanas pamatā ir politiskās gribas esība, kas savukārt veiksmīgi īstenojas demokrātiskā valsts iekārtā un politiskās stabilitātes apstākļos.

²⁴⁷ Davis, R.W. „Public Access to Community Documents: a Fundamental Human Right?” *European Integration Online Papers*, Vol. 3, No 8 (1999). Only available on the internet at: <http://eiop.or.at/eiop/texte/1999-008a.htm>. Last visited at 27 January 2009.

²⁴⁸ Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likums radīts „brīvību laikmetā” (1720–1771), kas nomainīja „Impērijas laikmetu” līdz ar 1720. gada Zviedrijas konstitūcijas, ar ko monarha absolūtā vara bija būtiski ierobežota, nododot praktiski visus valsts varas īstenošanas jautājumus parlamentam, pieņemšanu un kas beidzās līdz ar parlamenta pilnvaru būtisku ierobežošanu Gustava III laikā (1772–1792). „Brīvības laikmeta” parlamentā dominēja divi politiskie veidojumi, vienu no kuriem mēdz dēvēt „Cepures” („hattarna” – zviedru val.) (nosaukums radies sakarā ar oficeru cepurēm – trijstūrēnēm), bet otru – „Mices” („mössorna” – zviedru val.) (nosaukums radies kā pretstats cepures nēsātājiem, lai norādītu uz attiecīgās politiskās apvienības „mīkstmiešību”, identificējot tos ar naktsmicēm). Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likums ir „Miču” uzvaras pār „Cepurēm” rezultāts./ Heckscher, E.F. *An Economic History of Sweden*, translated by G. Ohlin, with a supplement by G. Hecksher, a preface by A. Gerschenkron, 3rd edition, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1968 [1954], pp. 130–131; Stomberg, A.A. *A History of Sweden*, facsimile edition [1931], New York, AMS press, 1970, pp. 529–562; Öberg, U. „EU Citizens’ Right to Know: the Improbable Adoption of a European Freedom of Information Act”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), p. 304.

²⁴⁹ Öberg, U. „EU Citizens’ Right to Know: the Improbable Adoption of a European Freedom of Information Act”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), p. 304. Skat. vairāk Stomberg, A.A. *A History of Sweden*, facsimile edition [1931], New York, AMS press, 1970, pp. 538–539.

²⁵⁰ Ironiski – Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likums deva iespēju „Cepurēm” kritizēt „Miču” rīcību un rezultātā atgūt varu parlamentā. Skat. Stomberg, A.A. *A History of Sweden*, facsimile edition [1931], New York, AMS press, 1970, p. 540.

3.1.2. Valsts labklājības līmenis

Līdztekus valsts politiskajai iekārtai arī valsts virzībai uz labklājību ir ietekme uz brīvu informācijas apriti. Uz labklājību virzīta valsts organiski sader ar informācijas atklātības ideju, un tās īstenošana apliecina virzības uz informācijas atklātību īstumu. To apstiprina, pirmkārt, tas, ka informācijas atklātība ir cilvēka dzīves kvalitātes un tās pilnveides iespēju pamatā, un tieši cilvēka dzīves kvalitātes pakāpes celšana un tās pilnveides iespēju vairošana ir uz labklājību virzītas valsts mērķis. Otrkārt, informācijas atklātība ir arī būtisks līdzeklis valsts centienos nodrošināt iespēju īstenot uz labklājību virzītu politiku. Informācijas atklātība ir tā, kas nodrošina valsts resursu vismaz tiesisku, ja ne efektīvu izlietojumu, samazinot korupcijas iespējas valsts varas īstenošanā rīcībā un veicinot rūpīgāku valsts resursu izlietojumu, jo virzība uz labklājību bez valsts resursiem vai nepietiekamu resursu gadījumā faktiski nav iespējama.

Informācijas atklātības un valsts labklājības līmeņa savstarpējo saistību akcentē arī vairāki starptautiskie cilvēktiesību dokumenti. Tā vēl Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 25. panta pirmajā daļā minēto un tad arī Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām²⁵¹ 11. panta pirmajā daļā nostiprināto cilvēktiesību – tiesību uz cilvēka cienīgu dzīves kvalitāti – īstenošana saistīta ar valsts pienākumu informēt par dzīves kvalitātes, tātad arī labklājības līmeņa celšanai nepieciešamajiem jautājumiem. Informēšanas pienākums attiecas gan uz visai specifiskiem jautājumiem, piemēram, kā zināšanas par uztura principiem, kā to paredz Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 11. panta otrā daļā, gan attiecībā uz tādiem vispārīgiem jautājumiem, kas liek indivīdiem apzināties pārmaiņas, kas notiek sabiedrībā kopumā²⁵², kas saistīti ar sociālo progresu un attīstību²⁵³ un kas veicina iedzīvotāju

²⁵¹ Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā].

²⁵² Deklarācijas par sociālo progresu un attīstību 5. panta (b) apakšpunkts./ Declaration on Social Progress and Development, General Assembly resolution 2542 (XXIV) of 11 December 1969.

²⁵³ Deklarācijas par sociālo progresu un attīstību 24. panta (a) apakšpunkts.

līdzdalību visās jomās²⁵⁴. Turklāt valstis ir starptautisko cilvēktiesību dokumentu aicinātas arī attīstīt un paplašināt informācijas līdzekļus, kā arī to racionālu un pilnīgu izmantošanu, lai izglītotu un mudinātu indivīda piedalīšanos sociālās attīstības darbā.²⁵⁵ Tas norāda, ka informācijas atklātību uzskata par efektīvu līdzekli valsts labklājības līmeņa celšanā. Tomēr reizē tas, kāds ir valstī labklājības līmenis un cik lielā mērā valsts rīcība liecina par virzību uz labklājību, parāda arī valsts gatavību informācijas atklātības īstenošanai un tās efektīvai aizsardzībai.

3.1.3. Valsts virzība uz zinātnes un inovāciju attīstību

Tā kā informācijas atklātības īstenošana atkarīga no tehniskiem līdzekļiem, to esība un daudzveidības iespējamība nosaka informācijas atklātības ieviešanas un uzturēšanas efektivitāti.²⁵⁶ Informācijas apriti – saturisko bagātību, precizitāti, nepārtrauktību, drošumu un ātrumu – ietekmē vairāki apstākļi. Attīstīta infrastruktūra, publiskas informācijas resursu pieejamība, informācijas tehnoloģiju daudzveidība un pieejamība, zināšanu un prasmju esība rīcībai ar informācijas resursiem un to pārnēsēšanas līdzekļiem ir tas, kas nodrošina informācijas atklātības īstenošanas iespēju attīstību un pilnveidi. Tādēļ informācijas atklātības iespēju attīstība un pilnveide atkarīga no valsts virzības uz zinātnes un inovāciju attīstību.²⁵⁷

Iepriekš minētajam par apstiprinājumu kalpo tiesību uz publiskas informācijas pieejamību izplatības vēsture, jo sevišķi straujie izplatības tempi pēdējā desmitgadē, kas laika ziņā sakrīt ar interneta resursu piekļuves plašu izplatību un informācijas tehnoloģiju attīstību un to pieejamību. Atšķirībā no pirmajiem diviem vides faktoriem – valsts politiskās iekārtas un valsts labklājības līmeņa – valsts

²⁵⁴ Deklarācijas par tiesībām uz attīstību 8. panta otrā daļa./ Declaration on the Right to Development, General Assembly resolution 41/128 of 4 December 1986.

²⁵⁵ Deklarācijas par sociālo progresu un attīstību 21. panta (c) apakšpunkts.

²⁵⁶ Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper), Ch.4. Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.

²⁵⁷ Atsevišķi autori norādi uz to, ka pastāv arī atgriezeniskā saite, proti, informācijas atklātība var kalpot kā līdzeklis zinātnes un inovāciju attīstībai, un tā rezultātā arī valsts ekonomiskajai izaugsmei. Piemēram, attiecībā uz ASV izaugsmi skat. Podesta, J. „Need to Know: Governing in Secret”, *The War on Our Freedoms: Civil Liberties in an Age of Terrorism*, R.C. Leone, G. Anrig, Jr. (eds.), New York, BBS PublicAffairs, 2003, pp. 220–236.

virzība uz zinātnes un inovāciju attīstību, lai arī ir saistīta ar valsts gribas esību, tomēr publiskas informācijas pieejamība, kas ir šādas virzības rezultāts, var arī nebūt saistīta ar valsts gribu un pat būt pretēja valsts gribai. Šāda secinājuma pamatā ir pēdējās desmitgades sasniegumi publiskas informācijas pieejamībā. Slepēnības tradīcijas laušanas pamatā vairākām valstīm, kā, piemēram, Ķīnai, bijusi ne tik daudz pašas griba, kā neizbēgamas publiskas informācijas pieejamības idejas pieņemšana un iekļaušana iespējamajos tiesiskuma rāmjos. Neizbēgamas publiskas informācijas pieejamības pamatā savukārt ir privātpersonu iespēju palielināšanās informācijas aprītē, pateicoties interneta un informācijas tehnoloģiju pieejamībai, un pat valsts varas īstenošanu pārspēšana šādās iespējās. Šāda neizbēgamība pieņemta kā fakts, tādēļ arī valstis, kas līdz šim bijušas noturīgas slepenības tradīcijas ievērotājas, bija spiestas pieņemt normatīvos aktus, kas, pirmkārt, konstatē minēto faktu, reizē atzīstot arī tiesības uz publiskas informācijas pieejamību, un, otrkārt, kā kompensējošu pasākumu valsts „labvēlībai”, atzīstot *post factum* tiesības uz publiskas informācijas pieejamību, nosakot iespējamus ierobežojumus pastāvošajai praksei.

Lai gan zinātnei un inovācijām ir liela loma informācijas atklātības īstenošanā, tomēr tas vien, ka arī 18. gadsimtā Zviedrijā bija iespējama informācijas atklātības ieviešana un plaša publiskas informācijas pieejamības nodrošināšana, nozīmē vien to, ka sarežģījumi informācijas aprites tehniskajā nodrošināšanā nav iemesls ierobežot publiskas informācijas apriti. Ja ar 18. gadsimta tehniskajiem līdzekļiem bija iespējams nodrošināt publiskas informācijas pieejamību, tad 21. gadsimtā publiskas informācijas pieejamības nodrošināšana ir iespējama arī tad, ja būtu pieejami visniecīgākie šajā gadsimtā pieejamie informācijas apriti nodrošinošie tehniskie līdzekļi. Tas nozīmē, ka publiskai informācijai, kuras pieejamības nodrošināšana nav radījusi sarežģījumus pieejamības nodrošināšanai 18. gadsimtā, būtu jābūt pieejamai arī 21. gadsimtā.

3.1.4. Publiski pieejamās informācijas kvalitāte

Informācijas atklātības vērtība ir pieejamās informācijas kvalitātē – uzticamībā un saprotamībā.²⁵⁸ Valsts varā gan nav nodrošināt visas aprītē esošās informācijas kvalitāti. Ņemot vērā starp vārda brīvību un informācijas atklātību pastāvošās savstarpējās ietekmes un atkarības attiecības, informācijas aprites ierobežošana tieši tāpat kā vārda brīvības ierobežošana, pamatojoties uz tās kvalitātes izpausmēm, varētu būt vērtējama kā cenzūra. Savukārt cenzūra ir aizliegta.²⁵⁹ Tātad varas iespējas nodrošināt kvalitatīvu informācijas apriti ir visai ierobežotas un saistāmas galvenokārt ar pašas radītu informāciju un izglītojošiem pasākumiem, kas vērsti uz kvalitatīvas informācijas pieejamības vairošanu.

Kā publiskas informācijas daļas radītājai valstij jānodrošina radītās publiskās informācijas uzticamību un saprotamību. Tā kā valsts rīcība nav brīvas gribas vadīta, tās rīcības pamatā ir objektīvi nosakāmi kritēriji. Tas attiecas arī uz valsts radītas publiskās informācijas kvalitāti. Kvalitāte ir objektīvi nosakāma. Apspriešanās

²⁵⁸ Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper), Ch.4. Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.

²⁵⁹ Lai gan cenzūra ir vārda brīvības ierobežojums, tomēr tās izpausme un vērtējums apspriešanās demokrātijā ir tik kvalitatīvi atšķirīgi no citiem vārda brīvības ierobežojumiem, arī leģitīmiem, ka juridiskas precizitātes labad jēdzienu „cenzūra” jānošķir no jēdziena „vārda brīvības ierobežojums”, izvairoties no šo jēdzienu savstarpējās aizstāšanas. Skat. vairāk par apsvērumiem Jayawickrama, N. *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, pp. 697–698.

Iepazīstoties ar visai plašo literatūru jautājumā par cenzūru, var konstatēt, pirmkārt, to, ka jēdzienam „cenzūra” ir gan šaurākā (juridiskā), gan arī plašākā nozīme garazinātņu ietvaros. Pirmajā gadījumā ar to saprot valsts autorizētu rīcību, kuras rezultātā daļa vai visa vārda brīvības izpausme (parasti – autora darbs) kļūst nepieejama vai tās pieejamība ir vērā ņemami ierobežota vai arī daļas vai visas vārda brīvības izpausmes pieejamība atkarīga no tā, vai būs veiktas norādītās izmaiņas vai nē. Šādā veidā cenzūra aprakstīta, piemēram, Williams, A. *The Police of Paris. 1718–1789*, Baton Rouge, London, Louisiana State University Press, 1979, pp. 212–221. Otrajā gadījumā ar to saprot gan izdevēja redakcionālu politiku, gan autora darba pieejamības liegšanu nepilngadīgajiem, gan autora darba citādu traktēšanu, kas var izpausties nosaukuma maiņā, atsevišķu vārdu aizstāšanā ar citiem vai izmaiņas notikumu norises vietā, gan kritiku bez tiešas vai netiešas valsts autorizācijas, gan pat propagandu. Šādā veidā cenzūra aprakstīta, piemēram, Rubsamen, W.H. *Political and Ideological Censorship of Opera*, reprinted from the Papers of the American Musicological Society, Annual Meeting, 1941, pp. 30–42.

Īsumā cenzūru var raksturot kā valsts izveidotu sistēmu, kuras mērķis ir ar vai bez pamata uzspiest netīkama viedokļa paušanu tā vietā, ko bija iecerēts paust. Skat. vairāk Mill, J. „Liberty of the Press”, *Essays on Government Jurisprudence Liberty of the Press and Law of Nations: Written for the Supplement to the Encyclopaedia Britannica*, facsimile edition [1825], Fairfield, New Jersey, A.M. Kelley, Publishers, 1986, p. 24.

demokrātijā publiskas informācijas kvalitāti nosaka tās radīšanas procesa atbilstība konkrētai valsts tiesiskajai sistēmai. Šādā veidā, lai arī publiskas informācijas saturs joprojām pakļauts subjektīvam faktoram, kas izriet no apstākļa, ka tās radītājs ir cilvēks, tādēļ publiska informācija kvalitatīvi var atšķirties, ievērojot atšķirības tās radītāja zināšanās, prasmēs un pieredzē, tomēr kvalitatīvās atšķirības neietekmē publiskas informācijas kvalitāti, ja vien tie atbilst tiesiskajā sistēmā noteiktajiem. Tomēr, lai pēc iespējas mazinātu arī šīs kvalitatīvās atšķirības, laikmetīgas, demokrātisko vērtību orientētas valstis izvēlas savā tiesiskajā sistēmā iekļaut arī jaunākās jurisprudences atziņas un metodes kvalitatīvas publiskas informācijas radīšanai, kas tuvina publiskas informācijas radītājus zināšanās, prasmēs un pieredzē attiecīgās informācijas kvalitatīvākai izstrādei.

Izplatītākā jurisprudences piedāvātā metode publiskas informācijas kvalitatīvo atšķirību mazināšanai ir tās uzkrāšana, sistematizēšana un izveidotās informācijas sistēmas pieejamības nodrošināšana publiskas informācijas radītājiem. Šī metode efektīvi mazina atšķirības, kas var rasties starp iepriekšējās publiskās informācijas radītājiem un aktuālās publiskās informācijas radītāju, ievērojot atšķirīgās zināšanas un pieredzi, jo pastāv iespēja iepazīt praktisku zināšanu, prasmju un pieredzes izpausmi, salīdzināt un pat pilnveidot to. Ievērojot minēto, metode guvusi atzinību sevišķi attiecībā uz tiesību aktu jaunradi.²⁶⁰ Salīdzinoši juridisko atziņu kvalitatīvo atšķirību mazināšanai klāsts un to pielietojums ir tik daudzveidīgs, ka konkrētā darba ietvaros būtu nepamatoti izcelt vienu vai vairākas atziņas vai atziņu kopas.

3.2. Tiesiskie priekšnosacījumi

Nodrošinot informācijas atklātības principam labvēlīgu vidi, valstij reizē jā rūpējas arī par to, lai radītu tādu tiesisko ietvaru publiskas informācijas pieejamībai, kas ne vien ieviestu, bet arī nodrošinātu tās efektīvu aizsardzību un

²⁶⁰ Skat., piemēram: Ducmanis, K. „Augstāko tiesu jurisprudences kārtošana spriedumu birojos Vakareiropā. Studiju ceļojuma novērojumi Berlīnē, Leipcīgā, Vīnē, Prāgā, Brūnnē, Romā un Varšavā,” pirmpublicējums: *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, [1939] 616.–633., 882.–908. lpp., *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2002. 20. aprīlis, Nr. 16 (169); 2002. 27. aprīlis, Nr. 17 (170); *Access to Legal Norms*, Proceedings, Multilateral seminar, 25–27 November 1998, Borovets, Bulgaria, Council of Europe, 2002, 212 p.

attīstības iespējas. Lai novērtētu šo tiesisko ietvaru, jāveic tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai nepieciešamo tiesisko priekšnosacījumu analīze. Vadoties no starptautisko cilvēktiesību dokumentu izvirzītajām prasībām, tai skaitā no Johannesburgas principiem²⁶¹, kā arī izmantojot publiskas informācijas pieejamības ieviešanas dažādu teoriju sintēzes rezultātā gūtās atziņas, var nošķirt šādus būtiskus tiesiskos priekšnosacījumus publiskas informācijas pieejamības ieviešanai – valstij precīzi jādefinē publiski pieejamās informācijas apjoms; valstij jānosaka procesuālās garantijas publiskas informācijas savlaicīgai un precīzai saņemšanai; valstij jārada mehānismi, kas palīdz publiskas informācijas meklējumos; kā arī valstij jānodrošina efektīva publiskas informācijas pieejamības aizsardzības sistēma, kas ietver arī lēmuma par atteikumu sniegt prasīto informāciju izskatīšanas, apstrīdēšanas un pārsūdzības iespējas. Savukārt par tiesiskajiem priekšnosacījumiem var spriest, analizējot detalizēti šādus kritērijus: 1) to, ko uzskata par publisku informāciju un cik no šīs informācijas ir pieejams privātpersonām; 2) procesuālo garantiju publiskas informācijas saņemšanai esība un to spēja nodrošināt savlaicīgas un precīzas publiskas informācijas saņemšanu; 3) atbalsta mehānismu esība publiskas informācijas meklējumiem; 4) to, vai pastāv un cik efektīvs ir publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms. Šos kritērijus iespējams vēl vairāk detalizēt, tomēr, paliekot arī pie šeit minētajiem, iegūstams vispusīgs ieskats tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanā, bet, salīdzinot to ar starptautiskajām prasībām un citviet sasniegto, var izdarīt secinājumus gan par konkrētās valsts īstenojamo cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – līmeni, gan arī par iespējām un nepieciešamību paplašināt cilvēktiesību kodola robežas.

Analizējot tiesiskos priekšnosacījumus, jāņem vērā, ka pastāv dažādi publiskas informācijas pieejamības samazināšanas paņēmieni.²⁶² Samērā skaidra

²⁶¹ The Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression and Access to Information, Freedom of Expression and Access to Information, U.N. Doc. E/CN.4/1996/39 (1996), Article 19.

²⁶² Juridiskajā doktrīnā identificē arī citas šķēršļu grupas publiskas informācijas pieejamībai, kas var būt par iemeslu publiskas informācijas slēpšanai, piemēram, materiālie, psiholoģiskie un ideoloģiskie šķēršļi. Skat. vairāk Rangeon, F. „L'accès à l'information administrative”, *Information et transparence administratives*, actes du colloque, 11 mars 1988, Amiens, France, Paris, Presses universitaires de France, 1988, p. 103–106.

situācija ir leģislatīvās slēpšanas gadījumā. Informācijas atklātības aizsardzības līmenis viennozīmīgi samazinās, ja normatīvajos aktos nosaka daudz mazāku pieejamās publiskās informācijas apjomu, nekā tas bijis iepriekš vai nekā tas pieļaujams – iepriekšējā tiesiskā regulējuma neesības gadījumā. Arī faktiskā slēpšana – prakse, kad valsts varas īstenotājs slēpj informāciju, tomēr, to darot, tas necenšas šo praksi legalizēt – norāda uz tendenci samazināt informācijas atklātības aizsardzības līmeni, tomēr, atšķirībā no pirmā slēpšanas veida, tās konstatēšanai ir nepieciešama vispusīga prakses analīze. Instrumentālā slēpšana ir tādu nosacījumu, lai saņemtu publisku informāciju, radīšana, kas tik ļoti ierobežo ikvienai personai reālu iespēju piekļūt publiskai informācijai, ka tam, kas ir pieejams atbilstoši normatīvajiem aktiem, vairs nav nozīmes, jo publiska informācija tik un tā nebūs pieejama. Šo informācijas atklātības aizsardzības līmeņa samazināšanas veidu ir visgrūtāk identificēt, jo, lai to identificētu, jāzina ne vien formālā tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas puse – normatīvie akti un dokumentētā prakse šo normatīvo aktu īstenošanā –, bet arī subjektīvā privātpersonas pieredze, izmantojot minētās tiesības.

Iepriekš minētos publiskas informācijas pieejamības samazināšanas veidus gan jānošķir no šķietamās slēpšanas gadījumiem, kad, no vienas puses, normatīvajos aktos likumdevējs liedz iepriekš pastāvējušās tiesības vai tās būtiski ierobežo, tomēr, izvērtējot pārmaiņas kopsakarā ar tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas tiesiskajiem priekšnosacījumiem, var konstatēt, ka liegtās, iepriekš pastāvošās tiesības vai iepriekš daudz plašāk noteiktās tiesības kompensē cits tiesiskais instruments. Parasti gan šādos gadījumos valsts, pieņemot attiecīgās pārmaiņas normatīvajos aktos, norāda uz apstākļiem, kas ir bijuši par pamatu pārmaiņām, un kompensējošiem pasākumiem. Pretēja rīcība drīzāk norāda uz vēlmi samazināt publiski pieejamo informāciju, nevis celt informācijas atklātības aizsardzības līmeni.

3.2.1. Publiski pieejamā informācija

Tiesisko priekšnosacījumu analīzes atskaites punkts ir tiesiskā regulējuma esība, kam pēc formas, satura un leģislatīvās kvalitātes jāatbilst vismaz minimālajām

starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos izvirzītajām prasībām.²⁶³ Prasības – valstij precīzi definēt publiski pieejamās informācijas apjomu – izpilde norāda gan uz to, vai aizsargāts cilvēktiesību kodols, gan arī uz to, kāds ir attiecīgo cilvēktiesību īstenošanas līmenis konkrētajā tiesiskajā sistēmā. Veidojot tiesisko ietvaru prasības – valstij precīzi definēt publiski pieejamās informācijas apjomu – izpildei, iespējami vairāki rīcības modeļi. Neatkarīgi no izvēlēta rīcības modeļa, vispārējā nostādne, kas parādās starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, ir tāda, ka valstij precīzi ar tai pieejamajiem tiesiskajiem līdzekļiem jānosaka publiskas informācijas ierobežošanas gadījumi. Turklāt, to darot, nevar pārsniegt starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktos ierobežojumus. Savukārt tas, kā nosakāma pieejamā publiskā informācija – ietverot vispārējā tiesību normā, kas pakļauj visu valsts varas īstenotāju rīcībā esošo informāciju publiskai pieejamībai, uzskaitot publiskas informācijas pieejamības gadījumus vai nosakot pieejamās publiskās informācijas apjomu abos minētajos veidos –, atstāts valsts ziņā. Tomēr, jo vispārīgāk definēta pieejamā publiskā informācija, konkretizējot tikai tās ierobežošanas gadījumus un tādējādi nostiprinot principu, ka publiskas informācijas ierobežošana ir izņēmums, nevis norma, jo augstāks aizsardzības līmenis garantēts informācijas atklātībai. Ierobežošanas gadījumu konkretizācija un stingru procesuālo nosacījumu piemērošana to noteikšanai arī liecina par augsta līmeņa informācijas atklātības aizsardzību.

3.2.2. Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai

Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai ir ciešā saistībā ar valsts varas īstenošanas organizēšanas modeli konkrētajā valstī. Tas nosaka to, ka procesuālo garantiju variācijas ir daudzējādas un ka to savstarpējā salīdzināšanā jāņem vērā attiecīgās valsts varas īstenošanas organizēšanas modelis. Tomēr arī šajā daudzveidībā var identificēt vienotas prasības minimālo procesuālo garantiju radīšanai, kā arī aizsardzības līmeņa palielināšanai nepieciešamos attīstības virzienus.

²⁶³ Skat. šī darba sadaļu „Informācijas atklātība – cilvēka pamatbrīvība”.

Nosacīti procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai var iedalīt tajās, kas vērstas uz publiskas informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu, un tajās, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu. Pie pirmajām no starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos minētajām minimālajām procesuālajām garantijām var pieskaitīt šādas prasības: 1) formālās prasības publiskas informācijas pieprasīšanai nedrīkst pārsniegt to, kas ir būtisks publiskas informācijas pieprasījuma apstrādei un prasītās informācijas sniegšanai; 2) aizliegts uzlikt par pienākumu minēt iemeslus, kādēļ publiska informācija prasīta; 3) par iepazīšanos ar publisku informāciju, izņemot ar arhīva un muzeja informāciju, tās atrašanās vietā nevar prasīt samaksu; samaksu pieļaujams paredzēt tikai par publiskas informācijas reproducēšanu un nosūtīšanu, tomēr arī tad samaksa nevar pārsniegt tiešos ar reproducēšanu un nosūtīšanu saistītos izdevumus. Iespējas vienkāršot publiskas informācijas pieprasīšanu un līdz ar to arī palielināt informācijas atklātības aizsardzības līmeni ir diezgan lielas, jo sevišķi pateicoties mūsdienu informācijas tehnoloģijām un internetam. Tā, ņemot vērā arvien pieaugošo tendenci saglabāt publisku informāciju arī elektroniski, var radīt iespēju ikvienam interesentam tiešsaistes režīmā patstāvīgi izvēlēties no internetā publiski pieejamā informācijas klāsta interesējošo publisko informāciju un bez jebkādu formālo prasību izpildes, arī nepieciešamības sevi identificēt, vai samaksas iegūt interesējošo publisko informāciju.

Pie otrās kategorijas procesuālajām garantijām var minēt šādas prasības: 1) publiskas informācijas sniegšanā jāievēro vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma princips; 2) publiskas informācijas pieprasījums jāizskata nekavējoties un lēmums tā sakarā jāsniedz pēc iespējas ātrāk vai iepriekš noteiktā saprātīgā termiņā; 3) publiska informācija sniedzama maksimāli iespējamā apjomā un personai pieņemamā veidā. Ja pirmās kategorijas procesuālo garantiju nenodrošināšanas gadījumā publiskas informācijas saņemšana būtiski apgrūtinās, tomēr joprojām ir iespējama, tad otrās kategorijas procesuālo garantiju nenodrošināšanas gadījumā publiskas informācijas saņemšana faktiski nav iespējama. Neraugoties uz minēto, tieši procesuālajām garantijām, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu, starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteiktais minimums nav pietiekami precīzs.

Tomēr tas nenozīmē, ka līdz ar to valsts ir ieguvusi plašu rīcības brīvību šo garantiju satura noteikšanai. Dažādu publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanai radīto tiesisko sistēmu salīdzināšana dod iespēju novērtēt analizējamo tiesisko sistēmu. Turklāt ar salīdzinājumu iespējams noteikt gan to, kāds relatīvais publiskas informācijas pieejamības aizsardzības līmenis sasniegts, gan arī to, vai apsvērumi, ko min konkrētā valsts kā pamatojumu noteiktajai tiesiskajai sistēmai, ir pietiekami ticami.

Salīdzināšana vērtīga, piemēram, analizējot to, vai valsts noteiktais termiņš publiskas informācijas sniegšanai ir saprātīgs un atbilst maksimālajam ātrumam, kādā valsts spēj sazināties ar publiskas informācijas pieprasītāju. Publiskas informācijas pieprasījuma saņemšanas gadījumā jāveic virkni darbību, kas nozīmē, ka, ja vien publiska informācija nav pieejama tiešsaistes režīmā, tās saņemšana būs atkarīga no laika, ko valsts varas īstenotājs patērē publiskas informācijas pieprasījuma izpildei. Turklāt no tā, kā ir pieprasīta publiska informācija, kāda ir publiskas informācijas uzglabāšanas sistēma, vai un kā publiska informācija apstrādājama un pielāgojama tās pieprasītāja interesēm un kā publiska informācija nododama tās pieprasītājam, var būtiski mainīties iespējamais publiskas informācijas sniegšanas termiņš. Tādēļ, lai nodrošinātu tiesisko noteiktību un viestu uzticēšanos valsts varas īstenotāja rīcībai, atzīta prakse ir noteikt tādu termiņu, kas parasti nepieciešams vienkārša publiskas informācijas pieprasījuma izpildei, paredzot reizē iespēju saīsināt vai pagarināt publiskas informācijas sniegšanas termiņu atkarībā no apstākļiem, kas padara izpildi parastajā termiņā par nesaprātīgu.

Salīdzinot vairāku valstu praksi publiskas informācijas sniegšanas termiņu noteikšanā, var konstatēt būtiskas atšķirības gan attiecībā uz rīcību, kuras īstenošanai noteikts termiņš, gan arī uz to, kā termiņš formulēts – precīzi minot skaitli, aprakstot nosacījumus vai arī kombinējot skaitļus un aprakstošus nosacījumus rīcības īstenošanai. Parasta prakse – noteikt maksimāli pieļaujamo termiņu, kādā jāpieņem sākotnējais lēmums par publiskas informācijas sniegšanu. Termiņi mēdz būt dažādi – līdz 30 dienām (Indijā²⁶⁴, Jamaikā²⁶⁵, Japānā²⁶⁶, Dienvidāfrikā²⁶⁷), līdz 20

²⁶⁴ Section 7 (2) of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009.

darbadienām (Meksikā²⁶⁸, Apvienotajā Karalistē²⁶⁹, ASV²⁷⁰), līdz 21 dienai (Ugandā²⁷¹), līdz 14 dienām (Bulgārijā²⁷²), līdz 7 darbadienām (Azerbaidžānā²⁷³, Peru²⁷⁴), līdz 5 darbadienām (Igaunijā²⁷⁵).²⁷⁶ To nosakot, vairums valstu paredz iespēju mainīt šo termiņu, pagarinot vai saīsinot, atkarībā no nosacījumiem, kas būs iestājušies. Parasts pagarinājuma iemesls – iepriekš normatīvajā aktā noteikts apstākļu kopums, kas liedz publisku informāciju sagatavot noteiktā termiņā.

²⁶⁵ Section 7 (4,a) of the Access to Information Act, No. 21— 2002: Jamaica. Available on the internet at: http://www.jis.gov.jm/special_sections/ATI/ATIACT.pdf. Last visited at 12 February 2009.

²⁶⁶ Section 10 (1) of the Act on Access to Information Held by Administrative Organs, No. 42, 1999: Japan. Available on the internet at: <http://www.kl.i.is.nagoya-u.ac.jp/told/h11a04201en.1.1.txt>. Last visited at 12 February 2009.

²⁶⁷ Section 25 (1) of the Promotion of Access to Information Act, 2000, No. 2: South Africa. Available on the internet at: <http://www.info.gov.za/gazette/acts/2000/a2-00.pdf>. Last visited at 12 February 2009. Jāatzīmē gan, ka Dienvidāfrika paredzēja, ka pirmajā likuma darbības gadā publiskas informācijas sniegšanas maksimāli pieļaujamais termiņš, kas noteikts 25. panta pirmajā daļā, ir nevis 30 dienas, bet gan 90 dienas, bet otrajā likuma darbības gadā maksimāli pieļaujamais termiņš ir 60 dienas./ Section 87 (1) of the Promotion of Access to Information Act, 2000.

²⁶⁸ Section 44 § 1 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26142/12047262363Mexico.pdf/Mexico.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁶⁹ Section 10 (1) of the Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

²⁷⁰ Section 6 (a, 1) of the Openness Promotes Effectiveness in our National Government Act of 2007: United States of America. Available on the internet at: <http://www.usdoj.gov/oip/amendment-s2488.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁷¹ Section 16 (1) of the Access to Information Act, 2005: Uganda. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/uganda_ati_act_2005.pdf. Last visited at 12 February 2009.

²⁷² Article 28 (1) of the Access to Public Information Act, 2000: Bulgaria. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26136/12047260813Bulgaria.mht/Bulgaria.mht>. Last visited at 12 February 2009.

²⁷³ Article 24 (1) of the Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁷⁴ Article 11 (b) of the Law of Transparency and Access to Public Information, 2002: Peru. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26143/12047262653Peru.doc/Peru.doc>. Last visited at 12 February 2009.

²⁷⁵ § 18 (1) of the Public Information Act, 2000: Estonia. Available on the internet at: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>. Last visited at 12 February 2009.

²⁷⁶ Pēc: UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

Pagarinājuma iespējas tāpat kā sākotnējais maksimāli pieļaujamais termiņš mēdz būt atšķirīgas. Tā sākotnējā lēmuma pieņemšanas termiņu var pagarināt līdz 60 dienām (Apvienotajā Karalistē²⁷⁷), par 30 dienām (Jamaikā²⁷⁸, Japānā²⁷⁹, Dienvidāfrikā²⁸⁰), par 21 dienu (Ugandā²⁸¹), par 15 darbadienām (Igaunijā²⁸²), par 7 darbadienām (Azerbaidžānā²⁸³), par 10 dienām (Bulgārijā²⁸⁴), par 5 darbadienām (Peru²⁸⁵).²⁸⁶ Savukārt, lai risinātu gadījumus, kad publiska informācija sniedzama pirms maksimāli pieļaujamā termiņa notecējuma sākotnējā lēmuma pieņemšanai, vairums valstu izvēlējušās atstāt to konkrētā valsts varas īstenotāja rīcībā, vērtējot konkrēto publiskas informācijas pieprasījumu. Parasti gan valsts varas īstenotāja rīcības brīvību ierobežo ar nosacījumu, ka publiska informācija sniedzama pēc iespējas

²⁷⁷ Section 10 (4) of the Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

²⁷⁸ Section 7 (4,b, § 2) of the Access to Information Act, No. 21— 2002: Jamaica. Available on the internet at: http://www.jis.gov.jm/special_sections/ATI/ATIACT.pdf. Last visited at 12 February 2009.

²⁷⁹ Section 10 (2) of the Act on Access to Information Held by Administrative Organs, No. 42, 1999: Japan. Available on the internet at: <http://www.kl.i.is.nagoya-u.ac.jp/told/h11a04201en.1.1.txt>. Last visited at 12 February 2009.

²⁸⁰ Section 26 (1) of the Promotion of Access to Information Act, 2000, No. 2: South Africa. Available on the internet at: <http://www.info.gov.za/gazette/acts/2000/a2-00.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁸¹ Section 17 (1) of the Access to Information Act, 2005: Uganda. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/uganda_ati_act_2005.pdf. Last visited at 12 February 2009.

²⁸² § 19 of the Public Information Act, 2000: Estonia. Available on the internet at: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>. Last visited at 12 February 2009.

²⁸³ Article 25 (1) of the Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁸⁴ Article 30 (1) of the Access to Public Information Act, 2000: Bulgaria. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26136/12047260813Bulgaria.mht/Bulgaria.mht>. Last visited at 12 February 2009.

²⁸⁵ Article 11 (b) of the Law of Transparency and Access to Public Information, 2002: Peru. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26143/12047262653Peru.doc/Peru.doc>. Last visited at 12 February.

²⁸⁶ Pēc: UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

ātrāk.²⁸⁷ Turklāt vairākas valstis papildus tam ir arī radījušas precīzāku regulējumu, paredzot publiskas informācijas sniegšanas termiņu – līdz 24 stundām

²⁸⁷ Skat., piemēram: „The interested party must be notified of the response to his request in the shortest possible time (..)” Section 44 § 1 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26142/12047262363Mexico.pdf/Mexico.pdf>. Last visited at 12 February 2009. „Request for information is executed as soon as practicable (..)” Article 24 (1) of the Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009. „Each application for access to public information shall be considered within the shortest possible time (..)” Article 28 (1) of the Access to Public Information Act, 2000: Bulgaria. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26136/12047260813Bulgaria.mht/Bulgaria.mht>. Last visited at 12 February 2009. „Subject to the proviso to sub-section (2) of section 5 or the proviso to sub-section (3) of section 6, the Central Public Information Officer or State Public Information Officer, as the case may be, on receipt of a request under section 6 shall, as expeditiously as possible, and in any case within thirty days of the receipt of the request, either provide the information on payment of such fee as may be prescribed or reject the request for any of the reasons specified in sections 8 and 9 (..)” Section 7 (1, § 1) of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009. „A public authority shall respond to an application as soon as practicable but not later than (..)” Section 7 (4) of the Access to Information Act, No. 21— 2002: Jamaica. Available on the internet at: http://www.jis.gov.jm/special_sections/ATI/ATIACT.pdf. Last visited at 12 February 2009. „The interested party must be notified of the response to his request in the shortest possible time (..)” Section 44 § 1 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26142/12047262363Mexico.pdf/Mexico.pdf>. Last visited at 12 February 2009. „The information officer to whom a request for access is made or transferred shall, subject to section 17, as soon as reasonably possible (..)” Section 16 (1) of the Access to Information Act, 2005: Uganda. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/uganda_ati_act_2005.pdf. Last visited at 12 February 2009. „An official document to which the public has access shall be made available on request forthwith, or as soon as possible (..)” Article 12 of the Freedom of the Press Act, SFS 1949:105: Sweden. Available on the internet at: http://www.riksdagen.se/templates/R_Page___6313.aspx. Last visited at 19 February 2009.

* „Ieinteresēto pusi jāinformē par atbildi uz tās pieprasījumu īsākā iespējamā termiņā (..)” Section 44 § 1 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico, [darba autores tulkojums no angļu val.].

** „Informācijas pieprasījumu izpilda tik ātri, cik iespējams (..)” Article 24 (1) of the Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan, [darba autores tulkojums no angļu val.].

*** „Katrā iesniegumu par publiskas informācijas pieejamību jāizvērtē īsākā iespējamā termiņā (..)” Article 28 (1) of the Access to Public Information Act, 2000: Bulgaria, [darba autores tulkojums no angļu val.].

**** „Ievērojot 5. panta otrās daļas nosacījumus vai 6. panta trešās daļas nosacījumus, Centrālā publiskas informācijas amatpersona vai Štata publiskas informācijas amatpersona, atkarībā no gadījuma, saņemot pieprasījumu atbilstoši 6. pantam, cik ātri vien iespējams un, jebkurā gadījumā, vismaz trīsdesmit dienu laikā no pieprasījuma saņemšanas brīža sniedz informāciju, saņemot paredzētajā apmērā samaksu, vai atsaka [sniegt informāciju], pamatojoties uz apsvērumiem, kas minēti 8. un 9. pantā (..)” Section 7 (1, § 1) of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India, [darba autores tulkojums no angļu val.].

Azerbaidžānā²⁸⁸ vai 48 stundām Indijā²⁸⁹ – ārkārtas gadījumos, piemēram, kad publiskas informācijas sniegšanai garākā termiņā nav jēgas²⁹⁰ vai kad publiskas informācijas sniegšana ir dzīvības vai brīvības jautājums²⁹¹.

Lai nodrošinātu, ka, izmantojot dažādos nosacījumus, termiņš nav bezgalīgi pagarināms, mēdz noteikt termiņu, kura pārsniegšana nav pieļaujama nekādā gadījumā²⁹² vai kura pārsniegšanas rezultātā iestājas publiskas informācijas pieprasījuma iznākumu determinējošas tiesiskās sekas. Tā Meksikā apstāklis, ka nav pieņemts lēmums par publiskas informācijas sniegšanu 20 darbadienu laikā, ir iemesls tam, ka valsts varas īstenotājs zaudē tiesības atteikties sniegt publisku informāciju un pieprasīt samaksu par to. Turklāt 10 darbadienu laikā pēc attiecīgā

****, „Valsts institūcijai jāatbild uz iesniegumu, cik ātri vien iespējams, bet ne vēlāk kā (...)” Section 7 (4) of the Access to Information Act, No. 21— 2002: Jamaica, [darba autores tulkojums no angļu val.].

*****, „Ieinteresēto pusi jāinformē par atbildi uz tās pieprasījumu īsākā iespējamā termiņā (...)” Section 44 § 1 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico, [darba autores tulkojums no angļu val.].

*****, „Informācijas amatpersona, kurai iesniegts vai pārsūtīts [informācijas pieprasījums], ievērojot 17. panta [nosacījumus], cik ātri vien saprātīgi iespējams (...)” Section 16 (1) of the Access to Information Act, 2005: Uganda, [darba autores tulkojums no angļu val.].

*****, „Publiski pieejama oficiāla dokumenta pieejamību jānodrošina nekavējoties vai tik ātri, cik iespējams (...)” Article 12 of the Freedom of the Press Act, SFS 1949:105: Sweden, [darba autores tulkojums no angļu val.].

²⁸⁸ Article 24 (2) of the Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁸⁹ Section 7 (1, § 2) of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009. Tāpat: Article 24 (3) of the Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁹⁰ Article 24 (2) of the Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁹¹ Section 7 (2, § 2) of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009. Tāpat: Article 24 (3) Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁹² Piemēram, Igaunijā vispārpieejamas un bezmaksas publiskas informācijas sniegšanas nodrošināšana nevar pārsniegt 20 darbadienu robežu. Skat. § 18 (1), § 19 of the Public Information Act, 2000: Estonia. Available on the internet at: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>. Last visited at 12 February 2009.

apstākļa iestāšanās jāsniiedz prasītā publiskā informācija bez maksas.²⁹³ Savukārt Indijā, ja kāda no informācijas komisijām konstatē termiņa nokavējumu, tā gan uzdod sniegt prasīto publisko informāciju, gan uzliek arī sodu par katru nokavēto dienu.²⁹⁴ Tāpat valstis mēdz noteikt, ka gadījumā, ja publiskas informācijas pieprasītājs noteiktā termiņā neizpilda kādus publiskas informācijas priekšnosacījumus, piemēram, noteiktā termiņā nav veikta samaksa publiskas informācijas saņemšanai, šāda publiskas informācijas pieprasītāja rīcība var būt vērtēta kā pieprasījuma atsaukums.²⁹⁵

Analizējot un savstarpēji salīdzinot dažādus termiņus, jāņem vērā gan tieši ar termiņiem saistītus apsvērumus, piemēram, valstu praksi par publiskas informācijas sniegšanu prasīt samaksu, gan arī netieši ar termiņu noteikšanu saistītus apsvērumus – pastāvošās atšķirības informācijas atklātības vides stāvoklī dažādās valstīs. Tā valstīs, kur ir prakse par publiskas informācijas sniegšanu prasīt samaksu, valsts varas īstenotāja rīcībai noteiktais termiņš attiecas vai nu tikai uz lēmuma par publiskas informācijas sniegšanu izdošanu,²⁹⁶ vai arī gan uz lēmuma par publiskas informācijas sniegšanu izdošanu, gan tā izpildi, proti, publiskas informācijas sniegšanu.²⁹⁷ Pēdējā gadījumā valstis parasti nosaka, ka no brīža, kad izdots lēmums par publiskas informācijas sniegšanu, līdz brīdim, kad saņemts apliecinājums par

²⁹³ Section 53 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26142/12047262363Mexico.pdf/Mexico.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁹⁴ Section 20 (1) of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009.

²⁹⁵ Piemēram, Apvienotajā Karalistē paredzēts, ja trīs mēnešu laikā nav veikta samaksa pēc lēmuma par publiskas informācijas sniegšanu samaksas noteikšanas gadījumā, uzskatāms, ka publiskas informācijas pieprasītājs zaudējis tiesības saņemt prasīto informāciju, un tam tā jāprasa no jauna, ja tomēr ir vēlme saņemt attiecīgo informāciju./ Section 9 (2) of the Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

²⁹⁶ Section 44 § 1–2 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26142/12047262363Mexico.pdf/Mexico.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

²⁹⁷ Section 10 (1), (2) of the Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

samaksas veikšanu publiskas informācijas saņemšanai, termiņa tecējumu aptur.²⁹⁸ Līdz ar to termiņu analīze un savstarpējā salīdzināšana jābalsta ne vien uz likumā noteikto termiņu publiskas informācijas sniegšanai, bet arī uz to, kāds ir faktiskais publiskas informācijas sniegšanas termiņš.

Arī pastāvošajām atšķirībām informācijas atklātības vides stāvoklī dažādās valstīs var būt izšķiroša nozīme termiņu analīzē un savstarpējā salīdzinājumā. Tas, ka atšķirīgie vides faktori ietekmē tiesisko ietvaru, kas radīts tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas nodrošināšanai, uzskatāmi redzams, salīdzinot reālos publiskas informācijas sniegšanas termiņus valstīs ar līdzīgi formulētiem publiskas informācijas sniegšanas nosacījumiem. Piemēram, vispārīgi formulēts nosacījums publiskas informācijas sniegšanai, neminot precīzus termiņus, Zviedrijas konstitūcijas daļā – Preses brīvības likumā²⁹⁹ – ir pietiekams garants publiskas informācijas sniegšanas nodrošināšanai atkarībā no pieprasītās publiskās informācijas un pieprasījuma veida vai nu uzreiz, vai arī dažu dienu laikā.³⁰⁰ Savukārt Taizemes Oficiālās informācijas likuma vispārīgi formulētā tiesību norma par publiskas informācijas sniegšanu saprātīgā termiņā, bez norādes uz precīziem termiņiem,³⁰¹ ir neefektīvs līdzeklis savlaicīgai publiskas informācijas pieejamības

²⁹⁸ Section 10 (1), (2) of the Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

²⁹⁹ Article 12 (Chapter 2) of the Freedom of the Press Act, SFS 1949:105: Sweden. Available on the internet at: http://www.riksdagen.se/templates/R_Page___6313.aspx. Last visited at 19 February 2009.

³⁰⁰ Gerapetritis, G. „Right of Access to Administrative Documents”, *Access to Legal Norms*, Proceedings, Multilateral seminar, 25–27 November 1998, Borovets, Bulgaria, Council of Europe, 2002, p. 37; UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, p. 103. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³⁰¹ „If any person making a request for any official information other than the official information already published in the Government Gazette or already made available for public inspection or already made available for public studies under section 26 and such request makes a reasonably apprehensible mention of the intended information, the responsible State agency shall provide it to such person within a reasonable period of time, unless the request is made for an excessive amount or frequently without reasonable cause,” Section 11 § 1 of the Official Information Act, B. E. 2540 [1997]: Thailand. Available on the internet at: http://www.oic.go.th/content_eng/act.htm. Last visited at 24 February 2009.

*, „Ja kāda persona pieprasa kādu oficiālu informācijas, izņemot oficiālu informāciju, kas ir publicēta Valdības Vēstnesī vai kas kļuvusi pieejama publiski vai ir pieejama publiski, pamatojoties uz 26. pantu, un šādā pieprasījumā ir saprātīgi un saprotami minēta vēlamā informācija, atbildīgā valsts institūcija nodrošina to attiecīgajai personai saprātīgā termiņā, izņemot tad, ja pieprasījumā bez

nodrošināšanai.³⁰² Turklāt tikpat vispārīgi formulēts nosacījums termiņa pagarināšanai un maksimāli pieļaujamo termiņu publiskas informācijas sniegšanai trūkums faktiski dod iespēju izvairīties no pienākuma sniegt publisku informāciju.³⁰³ Viens no iemesliem šādai atšķirībai līdzīgu tiesību normu piemērošanā ir atšķirības informācijas atklātības vides stāvoklī, jo sevišķi pieredzes atklātības kultūrā. Ja Zviedrijā atklātības kultūra dominē jau vairāk nekā divus gadsimtus, un tā arvien attīsta informācijas atklātības aizsardzības līmeni,³⁰⁴ tad Taizemē šāda pieredze ir tikai kopš B. E.³⁰⁵ 2540. [1997.] gada, kad ar pieņemtās konstitūcijas palīdzību Taizemes tiesiskajā sistēmā ieviesa informācijas atklātību.³⁰⁶ Līdz ar to, pat pastāvot

dibināta iemesla prasa pārmērīgu [informācijas] apjomu vai [tas tiek darīts] pārāk bieži,” Section 11 § 1 of the Official Information Act, B. E. 2540 [1997]: Thailand. Available on the internet at: http://www.oic.go.th/content_eng/act.htm. Last visited at 24 February 2009, [darba autores tulkojums no angļu val.].

³⁰² UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, pp. 107–108. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³⁰³ Analizējot statistikas rādītājus, kas pieejami Oficiālās informācijas komisijas biroja mājaslapā angļu valodā, var secināt, ka kopš pieejamiem statistikas datiem gada ietvaros (B. E. 2542. [1999.] – B. E. 2551. [2008.]) sūdzību un apelāciju skaits ir dubultojies, salīdzinot to skaitu par B. E. 2542. [1999.] gadu – 189 sūdzības un 87 apelācijas – ar B. E. 2551. [2008.] gadu – 269 sūdzības un 122 apelācijas. Skat. *Chart of Appeals and Complaints of the Office of the Official Information Commission of the Kingdom of Thailand*. Available on the internet at: http://www.oic.go.th/content_eng/stat.htm. Last visited at 24 February 2009. Diemžēl pēc publiski pieejamajiem statistikas rādītājiem nevar spriest par sūdzību un apelāciju iemesliem, jo pieejami ir tikai dati par sūdzību un apelāciju iesniedzējiem un institūcijām, par ko sniedz sūdzības un apelācijas. No pastarpinātas informācijas gan var spriest, ka galvenais sūdzību un apelāciju objekts ir pārlietu garie publiskas informācijas sniegšanas termiņi. Skat. UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, pp. 107. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³⁰⁴ Skat. vairāk Government of Canada's Access to Information Review Task Force (10 June 2002). *Consultations of the Task Force with other Jurisdictions on their Access to Information Regimes. Sweden. Access to Information Regime*. Available on the internet at: <http://www.atirtf-geai.gc.ca/consultation-sweden-e.html>. Last visited at 24 February 2009.

³⁰⁵ B. E. saīsinājums „budistu ēra”.

³⁰⁶ „A person shall have the right to get access to public information in possession of a State agency, State enterprise or local government organisation, unless the disclosure of such information shall affect the security of the State, public safety or interests of other persons which shall be protected as provided by law,” Section 58 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B. E. 2540 [1997]. Available on the internet at: http://www.servat.unibe.ch/law/icl/th00000_.html. Last visited at 24 February 2009. Skat. vairāk: Thailand Law Forum, Uwanno, B., Burns, W.D. *The Thai Constitution of 1997 Sources and Process*. Available on the internet at: <http://www.thailawforum.com/articles/constburns1.html>, <http://www.thailawforum.com/articles/constburns2.html>. Last visited at 24 February 2009; UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, pp. 106. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

līdzīgiem tiesiskiem priekšnosacījumiem, atšķirības ir neizbēgamas. Konkrētais piemērs turklāt norāda uz to, ka atklātības kultūras veiksmīgas ieviešanas un veicināšanas pamatā ir ne tik daudz tieša tiesību normu pārņemšana no valstīm ar lielāku informācijas atklātības aizsardzības līmeni, bet gan tādu tiesību normu veidošana, kas gan pārņem citu valstu pieredzi, gan reizē vadās no konkrētās tiesiskās sistēmas un pastāvošās vides savietojamības iespējām ar pārņemamo tiesību normu. Taizemes piemērs pamato iepriekš izteiktās šaubas par Konvenciju par oficiālu dokumentu pieejamību, it sevišķi saistībā ar tās iespējām veicināt savlaicīgu publiskas informācijas sniegšanu.

Analizējot dažādu valstu praksi publiskas informācijas sniegšanas termiņu noteikšanā, var konstatēt, ka divi būtiskākie šķēršļi ātrākai publiskas informācijas aprītei ir neefektīva publiskas informācijas sistēma, kas valsts varas īstenotājam liedz ātri, precīzi un vienkārši veikt dažāda apjoma publiskas informācijas atlasī, apstrādi un tās sagatavošanu nodošanai, un samaksas noteikšana, kas faktiski darbojas kā publiskas informācijas sniegšanas novilcināšanas veids. Tas norāda, ka valstīm, nosakot maksimāli pieļaujamus termiņus publiskas informācijas sniegšanai, reāli jāvērtē iespējas izpildīt attiecīgās tiesību normas. Tajā pašā laikā tām arī jāveic nepieciešamo, lai efektīvizētu publiskas informācijas sistēmu, kā arī jāmeklē risinājumu samaksas jautājumiem tā, lai tie nedarbojas kā publiskas informācijas sniegšanas kavēklis, vai arī jāatsakās no šādu prasību uzstādīšanas.³⁰⁷ Arī

*„Personai ir tiesības saņemt publisku informāciju, kas ir valsts institūcijas, valsts uzņēmuma vai pašvaldības institūcijas rīcībā, izņemot [gadījumu], ja šādas informācijas atklāšana var ietekmēt valsts drošību, sabiedrības drošību vai citu personu likuma aizsargātas intereses,” Section 58 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B. E. 2540 [1997], [darba autores tulkojums no angļu val.].

B. E. 2540. [1997.] gada konstitūcijas tradīcijas informācijas atklātībā turpina arī B. E. 2550. [2007.] gada pieņemtā konstitūcija. Skat. Part 10 of the Constitution of the Kingdom of Thailand, B. E. 2550 [2007]. Available on the internet at: <http://www.asianlii.org/th/legis/const/2007/>. Last visited at 24 February 2009.

³⁰⁷ Piemēram, Zviedrijā, lai arī pastāv tiesiskais regulējums, kas paredz samaksu par publiskas informācijas sniegšanu, ja tas saistīts ar vairāk nekā deviņu lapu kopēšanu, tomēr, ņemot vērā apgrūtināto samaksas organizēšanas sistēmu, samaksu par publiskas informācijas sniegšanu un kopēšanu pieprasa reti. Skat. Government of Canada's Access to Information Review Task Force (10 June 2002). *Consultations of the Task Force with other Jurisdictions on their Access to Information Regimes. Sweden. Access to Information Regime*. Available on the internet at: <http://www.atirtf-geai.gc.ca/consultation-sweden-e.html>. Last visited at 24 February 2009. Samaksas organizēšanas sistēmas sarežģītība un dārdzība, kā arī relatīvais neizdevīgums – ienākumi no samaksas par pieeju publiskai informācijai neatsver ieguldītos resursus attiecīgās sistēmas uzturēšanai un kavē vispārējas informētības par Eiropas Savienības tiesību normām – , minēti kā iemesli tam, lai Eiropas Kopienai

starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos minētās minimālās garantijas, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu, iespējams paplašināt, pateicoties mūsdienu informācijas tehnoloģijām un internetam. Piemēram, bezpersoniska publiskas informācijas saņemšana tiešsaistes režīmā ierobežo iespējas diskriminēt informācijas meklētājus. Tāpat tādā veidā meklēta un saņemta informācija arvien būs savlaicīga un personai pieņemamā veidā pārveidojuma. Vēl vairāk – pateicoties informācijas brīvas aprites veicināšanai tieši elektroniskā veidā, var panākt būtisku laikmetīgai valstij svarīgas vērtības aizsardzību, piemēram, vides aizsardzību.

Analizējot tiesisko priekšnosacījumu – procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai –, gan jāuzmanās no pārsteidzīgu spriedumu izdarīšanas par valsts īstenojamo informācijas atklātības aizsardzības līmeni. Minētā tiesiskā priekšnosacījuma analīze var būt saistīta ar nepieciešamību izvērtēt, vai procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai nesatur instrumentālās slēpšanas pazīmes, kas parasti ietekmē tās procesuālās garantijas, kas vērstas uz publiskas informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu. Lai konstatētu instrumentālās slēpšanas gadījumu, jāizprot procesuālo garantiju, kas vērsta uz publiskas informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu, noteikšanas iemeslus.

Katrai procesuālajai garantijai, kas vērsta uz publiskas informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu, atbilst kāds brīvas publiskas informācijas aprites nodrošināšanai nepieciešams organizatorisks apsvērums. Piemēram, pienākums minēt personas vārdu publiskas informācijas pieprasījumā parasti saistīts ar nepieciešamību nodrošināt publiskas informācijas sniegšanas uzraudzību un kontroli. Vārds ir parocīgs publiskas informācijas pieprasījuma identificēšanas līdzeklis, tādēļ arī uzraudzība pār to, vai publiska informācija ir sniegta, ir daudz vienkāršāka, zinot šo informāciju. Turklāt publiskas informācijas sniegšanas kontrole faktiski nav īstenojama, ja tās pieprasījumā nav minēts vārds, tātad arī tiesību uz publiskas informācijas pieejamību nenodrošināšanas vai neatbilstošas

Oficiālo publikāciju birojs piedāvātu atteikties no maksas pieprasīšanas par datubāzes CELEX izmantošanu. Skat. arī Council of the European Union, Working Party on Legal Data Processing, Summary of discussions (12 and 13 June 2002), 9998/02, Jurinfo 6, Brussels, 21 June 2002. Available on the internet at: <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/02/st09/09998en2.pdf>. Last visited at 24 February 2009.

rīcības publiskas informācijas sniegšanā gadījumā aizsardzība nav iespējama, jo anonimitāte var būt šķērslis tiesiskā aizskāruma pierādīšanai. Tomēr identitāte var būt arī līdzeklis instrumentālajai slēpšanai, kas var izpausties visdažādākajos veidos. Tā valsts varas īstenotājs var nesniegt publisku informāciju, pamatojot to ar argumentu par nepietiekami pilnīgu, skaidru vai īstenībai neatbilstošu identitātes norādīšanu fiziskas personas gadījumā vai nepilnīgu, neskaidru vai īstenībai neatbilstošu ziņu minēšanu juridiskas personas gadījumā. Lai gan formāli šāds arguments, izņemot gadījumus, kad tas neatbilst īstenībai, varētu būt pamatots, tomēr, ievērojot, ka pieprasījums ir saistīts ar publiskas informācijas sniegšanu un identifikācijas pienākums nenosaka publiskas informācijas sniegšanas iespējamību, bet galvenokārt ir saistīts ar nepieciešamību nodrošināt uzraudzību un kontroli, publiskas informācijas nesniegšana minētajos gadījumos drīzāk liecinās par instrumentālo slēpšanu, nevis par tiesisku rīcību. Ja publiska informācija nav ierobežota, tai jābūt pieejamai visiem, tādēļ identitātes atklāšanas pakāpei vai atklāšanai vispār nav būtiskas nozīmes publiskas informācijas sniegšanas nodrošināšanai. Līdz ar to vienīgais, ko var iespaidot nepietiekami pilnīgas, nepietiekami skaidras vai īstenībai neatbilstošas identitātes norādīšana fiziskas personas gadījumā vai nepilnīgu, neskaidru vai īstenībai neatbilstošu ziņu minēšana juridiskas personas gadījumā, ir valsts varas īstenotāja uzraudzības sistēmas organizēšana un iespējas nodrošināt kontroles iespējamību.

Pienākuma minēt publiskas informācijas pieprasītāja dzīvesvietu vai juridisko adresi – atkarībā no tā, kas ir publiskas informācijas pieprasītājs – pamatā ir apsvērumi, kas saistīti ar valsts varas īstenotāja pienākumu noteiktos gadījumos nosūtīt publisku informāciju tās pieprasītājam. Pienākuma īstenošanas pamatā ir ziņas par adresi, kur pieprasīto publisko informāciju var saņemt tās pieprasītājs. Lai novērstu situāciju, ka valsts varas īstenotājs nosaka publiskas informācijas pieprasītājam nerasniedzamu publiskas informācijas saņemšanas vietu, izveidojusies prakse publisku informāciju nosūtīt uz publiskas informācijas pieprasītāja dzīvesvietu vai juridisko adresi – atkarībā no tā, kas ir publiskas informācijas pieprasītājs. Tajā pašā laikā šo praksi var izmantot instrumentālajai slēpšanai, kas var izpausties kā atteikums publisku informāciju nosūtīt uz citas personas

dzīvesvietu vai juridisko adresi, atteikums publisku informāciju sniegt valsts varas īstenotāja atrašanās vietā, atteikums publisku informāciju nosūtīt uz bezpersonisku adresi, piemēram, abonenta kastīti vai saņemšanu pēc pieprasījuma noteiktā pasta nodaļā. Tā kā publiskas informācijas sniegšanas iespējas ierobežo tikai neziņa par to, kur publiskas informācijas pieprasītājs vēlas saņemt publisku informāciju, vai arī faktiskā neiespējamība nosūtīt uz minēto vietu, publiskas informācijas sniegšanas atteikums, tikai pamatojoties uz norādīto publiskas informācijas saņemšanas vietu, vērtējams kā instrumentālā slēpšana.

Pienākums minēt precīzi vēlamu publisku informāciju saistīts, no vienas puses, ar nepieciešamību nodrošināt efektīvu tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanu, bet, no otras puses, ar vēlmi izvairīties no valsts varas īstenotāja noslogošanas, kas var sarežģīt citu valsts varas īstenotājam uzticēto pienākumu izpildi. Tomēr arī šī prasība var būt par pamatu instrumentālajai slēpšanai, kas var izpausties visai plašā valsts varas īstenotāja rīcības spektrā. Lai varētu pieprasīt nepieciešamo publisku informāciju, tās pieprasītājam jābūt ziņām gan par šīs informācijas identificējošām pazīmēm, gan arī par šīs informācijas vismaz aptuveno saturu. Līdz ar to, lai publiska informācija būtu precīzi identificējama, valsts varas īstenotājam jāreģistrē pienācīgā veidā publiska informācija un jānodrošina publiska pieeja attiecīgajam reģistram. To nenodrošinot, valsts varas īstenotājs nevar atsaukties uz publiskas informācijas pieprasītāja pienākumu precīzi minēt nepieciešamo publisku informāciju, un, pat pastāvot minētajiem nosacījumiem, valsts varas īstenotājs nevar prasīt perfektu publiskas informācijas identifikāciju. Pretēja rīcība būs vērtējama kā instrumentālā slēpšana.

Prasības pēc samaksas par iepazīšanos ar publisku informāciju, izņemot ar arhīva un muzeja informāciju, pamatā ir vairāki apsvērumi. Tā kā iepazīstināšana ar publisku informāciju rada izdevumus – tā var būt saistīta ar nepieciešamību algot attiecīgu personu, kas nodrošina publiskas informācijas pieprasījumu apstrādi un publiskas informācijas sniegšanu vai tās sniegšanas atteikuma sagatavošanu, tā var būt saistīta ar nepieciešamību nodrošināt telpas publiskas informācijas pieprasīšanai un saņemšanai, var būt saistīta ar pavairošanu, cita veida datu pārnesei veikšanu, datu pārnesei līdzekļu iegādi un ekspluatāciju –, tad valsts varas īstenotājs,

vēlēdamies, lai publiskas informācijas pieprasītāji vai nu sedz attiecīgos izdevumus (pilnībā vai daļēji), vai lai panāktu atbildīgu publiskas informācijas pieprasīšanu, veicinot tikai nepieciešamākās pieprasīšanu, vai arī lai rosinātu noteiktā veidā ietvertas informācijas pieprasīšanu, panākot, piemēram, ievērojamā apjomā papīra veidā sniegtās publiskās informācijas samazināšanos, nosaka samaksu. Tajā pašā laikā prasība pēc samaksas slēpj sevī instrumentālās slēpšanas riskus. Samaksa par publiskas informācijas saņemšanu var būt par šķērslī gan tādēļ, ka personai, kas vēlas izmantot minētās tiesības var nebūt līdzekļu šādu izdevumu segšanai, gan tādēļ, ka persona, kas citkārt izmantotu šādas tiesības, samaksas iespējamības atbaidīta, atteiksies no publiskas informācijas pieprasīšanas, gan arī tādēļ, ka samaksa var būt par iemeslu publiskas informācijas saņemšanas kavēšanai. Lai novērstu šādas nelabvēlīgās sekas, radīts iepriekš minēts garants, kas paredz, ka par iepazīšanos ar publisku informāciju, izņemot ar arhīva un muzeja informāciju, tās atrašanās vietā nevar prasīt samaksu un ka samaksu pieļaujams paredzēt tikai par publiskas informācijas reproducēšanu un nosūtīšanu, tomēr arī tad samaksa nedrīkst pārsniegt tiešos ar reproducēšanu un nosūtīšanu saistītos izdevumus. Tas nozīmē, ka samaksa attiecināma tikai uz šauru izdevumu klāstu, kas neietver, piemēram, darbaspēka, valsts varas īstenotāja rīcībā esošo un publiskas informācijas sniegšanai izmantojamo telpu, informācijas tehnoloģiju un datubāzu uzturēšanas, izmantošanas, kā arī amortizācijas izdevumus.

Tomēr arī šo garantu ar instrumentālās slēpšanas paņēmieniem var padarīt par neefektīvu, piemēram, paredzot, ka par samaksas apmēru valsts varas īstenotājs informē rakstveidā un ka publiska informācija sniedzama tikai pēc samaksu apliecināša dokumenta saņemšanas, kas informācijas saņemšanu būtiski pagarina, bet dažkārt padara neiespējamu steidzamos gadījumos. Publiskas informācijas saņemšanu vēl vairāk var sarežģīt kļūdainu samaksas rēķinu neefektīva apstrīdēšanas un pārsūdzības sistēma. Ņemot vērā pastāvošos riskus, kā arī lai veicinātu personu piedalīšanos valsts lietu kārtīšanā, vairākas attīstītas labklājības valstis kā Zviedrija sliecas samazināt vai vispār atcelt jebkādu maksu par publiskas informācijas sniegšanu. Tādējādi, ja valsts prioritāte ir publiskas informācijas pieejamības veicināšana, jāveidojas tendencei ar laiku atbrīvojot personas no maksas

par publiskas informācijas saņemšanu ar iespēju to saglabāt minimālā veidā, piemēram, tikai attiecībā uz videi nelabvēlīgu informācijas reproducēšanas un nosūtīšanas veidu.

3.2.3. Valsts palīdzība publiskas informācijas meklējumos

Kā procesuālās garantijas, tā arī valsts palīdzības nodrošināšana publiskas informācijas meklējumos ir ciešā saistībā ar valsts varas īstenošanas organizēšanas modeli konkrētajā valstī. Tātad arī šī tiesiskā priekšnosacījuma izpausmēs pastāv plašs variāciju klāsts, un tādēļ to savstarpējā salīdzināšanā neizbēgami jāņem vērā attiecīgās valsts varas īstenošanas organizēšanas modelis. Tomēr, neskatoties uz esošo daudzveidību, izmantojot starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos minēto, var identificēt tendences, kas vērtējamas kā cilvēktiesību aizsardzības līmeņa minimums attiecībā uz valsts pienākumu palīdzēt publiskas informācijas meklējumos. Proti, 1) valstij iespēju robežās jāpalīdz identificēt meklējamo publisko informāciju, 2) valstij jāinformē un pat jāizglīto publiskas informācijas pieejamības jautājumos, 3) valstij kļūdaina publiskas informācijas pieprasījuma saņemšanas gadījumā jāpārsūta pieprasījums tam, kura rīcībā ir pieprasītā informācija, vai, ja tas atbilst pieprasījuma raksturam, jānorāda personai, kur vērsties pēc attiecīgās informācijas.

Pastāv dažādas iespējas, kā palīdzēt identificēt meklējamo publisko informāciju. Izplatītākais veids, kā valstis nodrošina šāda veida palīdzību, ir nosacījums, kas paredz, no vienas puses, reģistrēt publisku informāciju un, no otras puses, paredzēt tiesības personai iepazīties ar reģistra datiem. Publiskas informācijas reģistrēšana ir publiskas informācijas apzināšanas, uzskaites un saglabāšanas garantēšanas priekšnosacījums. Līdz ar to, jo vairāk informācijas reģistrē valsts varas īstenošanās, jo lielāks iespējamais informācijas atklātības aizsardzības līmenis.³⁰⁸

³⁰⁸ Tas, ka reģistrēšanai pakļautās informācijas apjoms ir pamats lielāka informācijas atklātības līmeņa nodrošināšanai, apliecina, piemēram, Zviedrijas piemērs. Tā Zviedrijas konstitūcijas daļā – Preses brīvības likumā – ietverta informācijas atklātības līmeni palīdz īstenot Zviedrijas Slepēnības likuma 15. nodaļas nosacījumi par to, kas pakļauts reģistrēšanai valsts varas īstenošanās reģistrā un kā veicama reģistrēšana. Skat. Sekretesslag, 1980:100: Sweden. Pieejams internetā: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19800100.htm>. Skatīts 2009. 5. martā.

Tāpēc, lai noskaidrotu patieso publiskas informācijas pieejamības līmeni, jākonstatē, vai un kādu publisku informāciju reģistrē.

Reģistrs kalpo visdažādākajiem mērķiem, tostarp arī tiesību uz publiskas informācijas pieejamību nodrošināšanai. Pastāvot tiesībām iepazīties ar reģistra datiem, iespējams noskaidrot, vai valsts varas īstenotāja rīcībā esošais publiskas informācijas klāsts personai ir nepieciešams, un intereses par konkrētās publiskās informācijas saturu gadījumā precīzi norādīt vajadzīgo publisko informāciju. Tomēr laikmetīgā valstī reģistra datu pieejamība nav pietiekams līdzeklis publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanai, jo, valsts pārvaldei kļūstot sarežģītākai, palielinās publiskas informācijas apjoms. Tas savukārt nozīmē, ka sarežģītāka kļūst publiskas informācijas reģistru datu apzināšana. Šo situāciju palīdz risināt internets un mūsdienu informācijas tehnoloģijas. Elektroniski publiskas informācijas reģistri, dažādas meklēšanas iespējas un to brīva pieeja internetā palīdz personai gan ātri un precīzi noskaidrot, vai un kāda valsts varas īstenotāja rīcībā ir viņam interesējošā publiskā informācija, gan atvieglo valsts varas īstenotāja uzdevumu palīdzēt identificēt meklējamo publisko informāciju. Elektronisku publiskas informācijas reģistru nozīme publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanas efektīvizēšanā labi redzama Eiropas Savienības piemērā. Ievērojot to, ka lielākajai Eiropas Savienības pilsoņu daļai Eiropas Savienības institūcijas ir grūti pieejamas, īpaši ģeogrāfiskā novietojuma dēļ, prakse atspoguļot Eiropas Savienības publisku informāciju internetā³⁰⁹ ir faktiski vienīgais šobrīd pieejamais efektīvais līdzeklis Eiropas Savienības publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanai. Tomēr tas

³⁰⁹ Par to, cik nozīmīgs, piemēram, Eiropas Savienības oficiālais portāls – <http://europa.eu/> –, kurā atrodas svarīgākā informācija par Eiropas Savienību – fakti, aktualitātes, tiesību akti un to projekti – un kas dod iespēju ērti, izmantojot tajā iekļautās saites uz Eiropas Savienības institūciju tīmekļa vietnēm, iepazīties konkrēti ar katras Eiropas Savienības institūcijas darbību, var spriest pēc šī portāla apmeklējumu statistikas: 2003. gadā – 84 246 706 apmeklējumu reizes, 2004. gadā – 112 405 850 apmeklējumu reizes, 2005. gadā – 138 197 818 apmeklējumu reizes, 2006. gadā – 166 573 429 apmeklējumu reizes, 2007. gadā – 172 784 625 apmeklējumu reizes, 2008. gadā – 252 293 575 apmeklējumu reizes. Statistika balstīta uz pieņēmumu, ka viena apmeklējuma reize atbilst jebkuram portāla apmeklējumam un ka vairāk nekā 30 minūšu bezdarbība uzskatāma par apmeklējuma beigām. Pēc: EUROPA, *Statistics for Last 5 Years*. Available on the internet at: <http://europa.eu/abouteuropa/stat/index.htm>. Last visited at 5 March 2009.

Eiropas Savienības oficiālajā portālā atrodama arī atsevišķa sadaļa, kas veltīta tiesību uz informācijas pieejamību īstenošanai Eiropas Savienībā (http://ec.europa.eu/transparency/access_documents/index_en.htm).

nav vienīgais gadījums, kad šāds risinājums attaisnojas. Jo plašāks publiskas informācijas apjoms ir pieejams tieši un nepastarpināti ar interneta starpniecību, jo lielāku informācijas atklātības aizsardzības līmeni iespējams nodrošināt, līdztekus nepalielinot un pat samazinot ar publiskas informācijas nodrošināšanu saistītos izdevumus, kas citādi rastos, meklējot, reproducējot un nosūtot prasīto informāciju.

Papildu publiskas informācijas reģistru veidošanai, lai tādējādi arī palīdzētu identificēt meklējamo publisko informāciju, var minēt vēl divus pietiekami plaši izplatītus publiskas informācijas meklēšanas palīdzības veidus – „vienas pieturas aģentūru”³¹⁰ veidošana un publiskas informācijas meklēšana pēc vispārīga apraksta. „Vienas pieturas aģentūras” idejas pamatā ir vairāku publisku pakalpojumu sniegšana un valsts varas rīcības vairākos jautājumos nodrošināšana vienuviet.³¹¹ Publiskas informācijas pieejamības nodrošināšana „vienas pieturas aģentūras” ietvaros līdz ar to var izpausties dažādi – gan fiziskā veidā, piemēram, kā viena institūcija vai institūcijas struktūrvienība, kas pieņem – uz vietas vai ar komunikācijas līdzekļu starpniecību – vai nu visus publiskas informācijas pieprasījumus, vai arī ar konkrēto jomu saistītus publiskas informācijas pieprasījumus un nodrošina prasītās informācijas sniegšanu uz vietas vai ar komunikācijas līdzekļu starpniecību, gan arī interneta portāla veidā. Pēdējais faktiski apvieno publiskas informācijas identifikācijas palīdzības veidus – publiskas informācijas reģistru pieejamības nodrošināšana un „vienas pieturas aģentūras” izveide interneta portāla veidā – vienā.

„Vienas pieturas aģentūras” priekšrocība ir tā, ka, no vienas puses, personai nav jābūt informētai par valsts varas īstenošanas kompetenču sadalījumu, konkrētās publiskās informācijas atrašanās vietu un ir jāapmeklē tikai vienu fizisku vietu vai virtuālu vietni publiskas informācijas meklējumos, kas ietaupa laiku un citus resursus. No otras puses, šādā veidā „vienas pieturas aģentūra” koncentrē visus vai daļu publiskas informācijas pieprasījumu vienuviet, tādējādi atbrīvojot pilnībā vai

³¹⁰ Latviešu terminam „vienas pieturas aģentūra” atbilst vairāki termini angļu valodā ar līdzīgu saturu, tai skaitā „one-stop agency”, „one-stop shop”, „service counter”, „single window”, „information kiosk”.

³¹¹ Organisation for Economic Co-operation and Development, *Cutting Red Tape: National Strategies for Administrative Simplification*, Paris, OECD Publishing, 2006, pp. 62–64.

daļēji citas institūcijas no nepieciešamības radīt apstākļus, lai veiktu visas nepieciešamās darbības publiskas informācijas pieprasījumu sakarā, tai skaitā nodrošinot apstākļus, lai varētu iepazīties ar publisku informāciju uz vietas. Lai gan arvien vairāk valsts varas īstenotāji dod priekšroku „vienas pieturas aģentūras” izveidei interneta portāla veidā, tomēr arvien nozīmīga ir fizisku veidojumu esība, jo publiskas informācijas meklējumi interneta portālā arvien būs ierobežoti ar tajā ievietotās publiskās informācijas apjomu un iepriekš noteiktiem meklēšanas parametriem, kas var arī neatbilst personas zināšanām par meklējamo publisko informāciju. Turklāt uzskata, ka par interneta portālu atbildīgo atbildīguma līmenis par publiskas informācijas nodrošināšanu ir daudz mazāks nekā tas ir fiziskā veidojumā.³¹²

Atšķirībā no pirmajiem diviem minētajiem palīdzības veidiem publiskas informācijas identificēšanā publiskas informācijas meklēšana pēc vispārīga apraksta ir maz saistīta ar priekšrocībām, ko dod šis veids valsts varas organizācijai. Šīs palīdzības nodrošināšana ir saistīta ar tiešu valsts varas īstenotāja iesaistīšanu publiskas informācijas meklēšanā, turklāt tas parasti prasa arī papildu zināšanas par meklējamo publisko informāciju. Ievērojot minēto, leģitīms pamats publiskas informācijas pieprasījuma atteikumam ir pārāk vispārīgs publiskas informācijas pieprasījums, kas liedz iespēju identificēt nepieciešamo publisko informāciju pat personai ar papildu zināšanām par meklējamo publisko informāciju.

Valsts pienākums informēt un pat izglītēt publiskas informācijas pieejamības jautājumos īstenojams gan uz valsts varu īstenojošām personām, gan arī uz privātpersonām. Valsts varas īstenotāju informēšanu un izglītošanu ir garants tiesiskai rīcībai, nodrošinot informācijas atklātības īstenošanu un aizsardzību. Viens no veidiem, kā iespējams īstenot valsts varas īstenotāju informēšanu un izglītošanu par rīcību publiskas informācijas pieprasījuma sakarā, ir vadlīnijas.³¹³ Vadlīnijās

³¹² Organisation for Economic Co-operation and Development, *Cutting Red Tape: National Strategies for Administrative Simplification*, Paris, OECD Publishing, 2006, p. 63.

³¹³ Piemēram, Ugandas Informācijas pieejamības likums paredz ministra tiesības izdot vadlīnijas normatīvā akta veidā samaksas par publiskas informācijas saņemšanu samazināšanas vai atbrīvošanas gadījumiem./ Section 41 (1,b) of the Access to Information Act, 2005: Uganda. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/uganda_ati_act_2005.pdf. Last visited at 12 February 2009. Meksikas Federālais atklātības un publiskas valdības informācijas pieejamības likums savukārt paredz plašu jautājumu loku, ko paralēli normatīvajiem aktiem var regulēt arī ar vadlīnijām,

jābūt precīzām ziņām par nepieciešamo rīcību un tās secīgumu publiskas informācijas pieprasījuma saņemšanas gadījumā. Tādējādi šīs vadlīnijas būtu kā norāde valsts varas īstenotājiem attiecībā uz vēlamo uzvedības modeli publiskas informācijas pieprasījuma gadījumā. Īstenojot šādu ierosinājumu, jāņem gan vērā, ka iespējamās divas vadlīniju formas – normatīva un nenormatīva. Proti, vadlīnijas var būt ārēja vai iekšēja normatīvā akta vai arī nenormatīvā akta formā.

Pieņemamas abas formas. Tas, kādu izvēli izdarīt, atkarīgs no tā, vai un kādas tiesiskās sekas vēlas sasniegt ar attiecīgajām vadlīnijām. Tā – vadlīnijas, kas ietvertas ārējā normatīvajā aktā, rada pamatu, lai atbildīgajam valsts varas īstenotājam iestātos atbildība par rīcību ar publiskas informācijas pieprasījumu. Turklāt šādā gadījumā vadlīnijas var būt izmantotas sūdzības par valsts varas īstenotāja rīcību pamatošanai. Iekšēja normatīvā akta formā ietvertas vadlīnijas savukārt būs ar daudz mazāku iespējamo tiesisko seku klāstu, taču joprojām efektīvi noteiks valsts varas īstenotāju atbildību.

Savukārt nenormatīva akta formā ietvertās vadlīnijas ir efektīvs līdzeklis valsts varas īstenotāju informēšanai un izglītošanai par pienākumiem, ko uzliek informācijas atklātība, tikmēr, kamēr tās atspoguļo normatīvajos aktos noteikto. Vadlīnijas nevar aizstāt normatīvos aktus, kas nosaka procesuālās garantijas publiskas informācijas pieejamībai. Tādēļ nenormatīva akta formā ietvertās vadlīnijas maksimums būtu veidojamas kā palīg līdzeklis darbam ar publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanu, ko varētu izmantot arī kā informējošo un izglītojošo materiālu privātpersonām.³¹⁴

Privātpersonu informēšana un izglītošana gan nodrošina iespēju pilnvērtīgi izmantot cilvēktiesības, gan reizē atvieglo valsts varas īstenotāju pienākumu izpildi, samazinot, piemēram, kļūdaiņu publiskas informācijas pieprasījumu skaitu un

piemēram, par to, kāda publiska informācija uzskatāma par tādu, kas publicējama pēc valsts varas īstenotāja iniciatīvas./ Section 7, 9 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26142/12047262363Mexico.pdf/Mexico.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

³¹⁴ Ierosinājumu veidot vadlīnijas privātpersonām informācijas atklātības jautājumos izteica, piemēram, Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper), Ch.3. Available on the internet at: http://www1.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.

tādējādi atbrīvojot valsts varas īstenotāju no iespējamās rīcības to sakarā. Lai gan valstij ir pienākums informēt un pat izglītēt publiskas informācijas pieejamības jautājumos, šāda rīcība ir pat abpusēji izdevīga, tomēr situācija, ka valsts varas īstenotājs saņem kļūdainu publiskas informācijas pieprasījumu, ir faktiski nenovēršama parādība. Tādēļ identificējams vēl viens valsts palīdzības veids publiskas informācijas meklējumos. Proti, valstij kļūdaina publiskas informācijas pieprasījuma saņemšanas gadījumā jāpārsūta pieprasījums tam, kura rīcībā ir pieprasītā informācija, vai, ja tas atbilst pieprasījuma raksturam, jānorāda personai, kur griezties pēc attiecīgās informācijas. Šāds valsts palīdzības veids publiskas informācijas meklējumos izveidots, lai novērstu tādu instrumentālās slēpšanas gadījumu, kad valsts varas īstenotājs, izmantojot valsts varas organizācijas sarežģītību, atsaucas uz publiskas informācijas ziņu trūkumu par meklētās publiskās informācijas atrašanās vietu un tādējādi nolemj publiskas informācijas pieprasītāju ilgstošiem un pat neveiksmīgiem meklējumiem.

Lai izvērtētu un salīdzinātu valstu pieredzi palīdzības sniegšanā publiskas informācijas meklējumos, jāvadās galvenokārt no valstu prakses konkrētajā jautājumā. Ja arī normatīvajos aktos būs indikācijas par valstī pastāvošo praksi valsts palīdzības sniegšanā publiskas informācijas meklējumos, tie būs minimāli.

3.2.4. Publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms

No tā, vai pastāv un cik efektīvs ir publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms, atkarīgs tas, vai informācijas atklātības īstenošanai radīta labvēlīga vide un visi iepriekš minētie priekšnosacījumi sekmēsies optimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa nodrošināšanā, vai arī paliks kā indikatori iespējai īstenot optimālo līmeni. Pastāv vairāki veidi, kā iespējams nodrošināt uzraudzību un kontroli pār cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – piemērošanu praksē. Apzinot iespējas, kādas ir valstij, lai tās varas īstenotāju personā nodrošinātu uzraudzību un kontroli, var identificēt vismaz trīs mehānismus publiskas informācijas atteikuma – tieša un netieša – sakarā: pirmstiesas uzraudzība, tiesas kontrole un neatkarīgā ārpusstiesas veidojuma veiktas darbības, kā arī vairākus mehānismus sodīšanai par rīcību publiskas informācijas pieejamības sakarā.

Tā kā dažādās valstīs atšķiras valsts varas organizācija, uzraudzības un kontroles mehānismu izveidē jābalstās uz konkrētās valsts specifiku, ņemot vērā starptautiskajos cilvēktiesību dokumentu noteikto un izvērtējot citu valstu pieredzes izmantošanas iespējas. Tomēr var identificēt kopīgas prasības optimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa nodrošināšanai, kā arī tiesiskās sistēmas attīstības iespējas, nodrošinot arvien efektīvāku uzraudzību un kontroli pār tiesību uz publiskas informācijas pieejamību piemērošanu praksē. Proti: 1) valstij jānodrošina pēc iespējas pirmstiesas uzraudzība;³¹⁵ 2) vismaz pirmreizējai sūdzības izskatīšanai jābūt ātrai un nesadārdzinātai; 3) valstij jānodrošina sūdzību izskatīšana neatkarīgā un objektīvā veidojumā, kā arī jāveicina, lai to īsteno tiesa; 4) sūdzību izskatīšanā gan pirmstiesas, gan tiesas procesā sūdzības izskatītājam jābūt nodrošinātai pieejai publiskai informācijai, kuras pieejamība ir atteikta;³¹⁶ 5) lēmumā par publiskas informācijas atteikumu jābūt norādītai vietai un veidam sūdzības iesniegšanai par publiskas informācijas atteikumu. Līdz ar to, lai noteiktu, kādam informācijas atklātības aizsardzības līmenim atbilst konkrētā tiesiskā sistēma, sākotnēji jākonstatē tās atbilstība minētajām prasībām un tendence stiprināt uzraudzību un kontroli. Savukārt, lai tiesiskie priekšnosacījumi būtu arī respektēti praksē, jāvērtē statistikas un prakses pētījumos paustās atziņas, piemēram, par to, cik liels sūdzību skaits pakļauts pirmstiesas uzraudzībai un cik tiesas kontrolei, cik ilgs ir pirmstiesas un tiesas izskatīšanas process kopumā līdz gala lēmuma pieņemšanai sūdzības sakarā, cik lieli ir izdevumi, vai un kādā apmērā apmierinātas izskatītās sūdzības, cik

³¹⁵ Piemēram, apstākli, ka Bulgārijā nav paredzēta pirmstiesas izskatīšana sūdzību publiskas informācijas pieejamības jautājumu sakarā, uzskata par būtisku trūkumu. Skat. UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, p. 54. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³¹⁶ The Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression and Access to Information, Freedom of Expression and Access to Information, U.N. Doc. E/CN.4/1996/39 (1996), principle 14. Šādas tiesības informācijas atklātību īstenojošajās valstīs parasti izriet no vispārēja satura normatīvajiem aktiem, kas regulē sūdzības izskatošo institūciju pilnvaru saturu, vai arī ir tieši paredzētas publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanu regulējošajos normatīvajos aktos. Tā Indijā attiecībā gan uz Centrālo informācijas komisiju, gan uz Štata informācijas komisiju attiecinātas Civilprocesa kodeksā paredzētās tiesas pilnvaras. Skat. Section 18 (3) of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009. Bulgārijā šādas pilnvaras tiesai piešķirtas ar Publiskas informācijas pieejamības likumu. Skat. Article 41 of the Access to Public Information Act, 2000: Bulgaria. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26136/12047260813Bulgaria.mht/Bulgaria.mht>. Last visited at 12 February 2009.

kvalitatīvi ir pieņemtie lēmumi sūdzību sakarā, atteikumu pieņemt sūdzības skaits un pamatojums. Indikators par nepietiekami efektīvu pirmstiesas un tiesas sistēmu publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanai var būt statistikas un prakses pētījumu trūkums vai arī tajos ietverto ziņu nepilnvērtība.

Neatkarīgs ārpusstiesas veidojums, kam dažādās valstīs ir atšķirīgs nosaukums, piemēram, tiesībsargs (Latvijā), informācijas komisārs (Apvienotajā Karalistē, Kanādā), ombuds (Zviedrijā),³¹⁷ tiesību uz publiskas informācijas pieejamību ierobežošanas sakarā var darboties kā pirmstiesas uzraudzības³¹⁸ vai tai alternatīvs veidojums³¹⁹, vai arī kā vienlaikus gan pirmstiesas uzraudzībai, gan tiesas kontrolei paralēli pastāvošs veidojums³²⁰. Tas nav pakļauts valsts pārvaldei un arī nepieder tiesu sistēmai, līdz ar to vairākās tiesiskajās sistēmās var darboties arī kā privātpersonas tiesību un tiesisko interešu pārstāvis gan pirmstiesas, gan arī tiesas procesā.³²¹ Minētā veidojuma nozīmīgums pierādījies, piemēram, Zviedrijas tiesiskajā sistēmā, kur tas bez pārtraukuma darbojas kopš tā dibināšanas 1809.

³¹⁷ Skat. izvērstu pētījumu par neatkarīgiem ārpusstiesas veidojumiem Dreifelds, J. „Par ombudsmeni pasaulē un Latvijas iespējām”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 27. aprīlis, 4., 11., 18. maijs, Nr. 17 (170), 18 (171), 19 (172), 20 (173).

³¹⁸ Indijas Tiesību uz informāciju likums paredz neatkarīga ārpusstiesas veidojuma izveidi Centrālās informācijas komisijas un Štata informācijas komisijas veidā, kas darbojas kā pirmstiesas uzraudzības veidojums. Lai gan ar Tiesību uz informāciju likuma 23. pantu mēģināts panākt, ka lēmums, kas pieņemts, pamatojoties uz šo likumu, nav pārsūdzams tiesā, līdz ar to padarot minētās komisijas par vienīgo sūdzības par publiskas informācijas pieejamību saistītajiem pārkāpumiem izskatošo institūciju, tomēr, ievērojot to, ka pieeja augstākiem tiesu varas orgāniem Indijā ir konstitucionāli garantētas tiesības, attiecīgie tiesu varas orgāni izskata arī lietas saistībā ar Tiesību uz informāciju likuma piemērošanu. Skat. Section 23 of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009; UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, p. 61. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³¹⁹ Piemēram, Zviedrijā ir neatkarīgs ārpusstiesas veidojums ombuda veidā, kas darbojas kā pirmstiesas uzraudzībai alternatīvs veidojums. Skat. Dreifelds, J. „Par ombudsmeni pasaulē un Latvijas iespējām”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 27. aprīlis, 4., 11., 18. maijs, Nr. 17 (170), 18 (171), 19 (172), 20 (173).

³²⁰ Azerbaidžānas Republikas likums par tiesībām saņemt informāciju paredz neatkarīga ārpusstiesas veidojuma izveidi pilnvarota pārstāvja informācijas lietās veidā, kas darbojas kā pirmstiesas uzraudzībai un arī tiesas kontrolei paralēli pastāvošs veidojums un kas rīkojas kā privātpersonas tiesību un tiesisko interešu pārstāvis pirmstiesas un tiesas procesā./ Article 48.1.3 of the Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

³²¹ Zviedrijā, Eiropas Savienībā.

gadā.³²² Arī citviet šāda veidojuma esība publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanai atzīta par labu esam.³²³ Tomēr neatkarīgs ārpusstiesas veidojums nav obligāts priekšnosacījums, lai uzskatītu tiesisko sistēmu par gana efektīvu optimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa nodrošināšanai, ja vien pastāv efektīva pirmstiesas un tiesas aizsardzība. Piemēram, ievērojot to, ka Dienvidāfrikā tiesvedība publiskas informācijas pieejamības jautājumos ir gan dārga, gan arī ilgstoša, apstākli, ka Dienvidāfrikā nepastāv neatkarīgs ārpusstiesas veidojums, uzskata par būtisku trūkumu optimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa nodrošināšanai.³²⁴

Lai gan mazāk uzsvērti, tomēr nenoliedzami svarīgi ir mehānismi sodīšanai par rīcību publiskas informācijas pieejamības sakarā. Sodīšanas iespējas par nopietniem tiesību uz publiskas informācijas pieejamību aizskārumiem ir efektīvs līdzeklis, lai sodīšanai pakļautā rīcība būtu nevēlama publiskas informācijas aprītē iesaistītajām personām, kā arī lai novērstu aizskāruma, ja tāds būtu bijis, atkārtēšanos turpmāk. Tas, kāda veida atbildība jāparedz par aizskārumiem publiskas informācijas aprītē, atkarīgs no katras konkrētās tiesiskās sistēmas un tiem vides faktoriem, kas to ietekmē. Piemēram, Azerbaidžāna paredzējusi administratīvo atbildību par plašu prettiesiskas rīcības klāstu publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanas sakarā.³²⁵ Tāpat administratīvā atbildības paredzēta arī Bulgārijā, Indijā, Jamaikā, Meksikā.³²⁶ Jamaikā pārkāpumi publiskas informācijas sakarā var

³²² Dreifelds, J. „Par ombudsmeni pasaulē un Latvijas iespējām”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 27. aprīlis, 4., 11., 18. maijs, Nr. 17 (170), 18 (171), 19 (172), 20 (173).

³²³ Skat., piemēram, Reif, L. C. *The ombudsman, good governance, and the international human rights system*, Leiden, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2004, 426 p.

³²⁴ Skat. UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, p. 99. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³²⁵ Skat. UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, p. 50. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³²⁶ Article 42 of the Access to Public Information Act, 2000: Bulgaria. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26136/12047260813Bulgaria.mht/Bulgaria.mht>. Last visited at 12 February 2009. Section 20 of the Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009. Section 34 of the Access to Information Act, No. 21—2002: Jamaica. Available on the internet at: http://www.jis.gov.jm/special_sections/ATI/ATIACT.pdf. Last visited at 12 February 2009. Section 44 § 1 of the Federal Transparency and Access to Public Government Information

beigties ar līdz sešu mēnešu ilgu cietumsodu, bet Dienvidāfrikā – pat līdz divu gadu ilgu cietumsodu.³²⁷ Arī Peru sevišķi smagi pārkāpumi publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanas sakarā var būt kriminālatbildības pamatā.³²⁸ Savukārt Zviedrijā, lai arī pastāv atbildība par publiskas informācijas pieejamības pārkāpumiem, tomēr nav tik izvērsti un specifiski regulēta kā citviet.³²⁹ Iepriekš minētais norāda, ka, jo valsts ir atklātāka un tiesiskāka, jo mazāka nepieciešamība pēc soda mehānismiem. Līdz ar to – mehānismi sodīšanai par rīcību publiskas informācijas pieejamības sakarā jāvērtē kopsakarā ar to, vai un cik bieži tos izmanto.

Law, 2002: Mexico. Available on the internet at: <http://portal.unesco.org/ci/en/files/26142/12047262363Mexico.pdf/Mexico.pdf>. Last visited at 12 February 2009. Skat. UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, pp. 86–87. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³²⁷ Section 34 of the Access to Information Act, No. 21 – 2002: Jamaica. Available on the internet at: http://www.jjis.gov.jm/special_sections/ATI/ATIACT.pdf. Last visited at 12 February 2009. Section 90 of the Promotion of Access to Information Act, 2000, No. 2: South Africa. Available on the internet at: <http://www.info.gov.za/gazette/acts/2000/a2-00.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

³²⁸ Skat. UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, p. 92. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

³²⁹ Skat. UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*, p. 106. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

IV. Publiskas informācijas pieejamība Latvijā

Analizējot Latvijas tiesisko sistēmu un tiesību uz publiskas informācijas pieejamību vietu un tām garantēto aizsardzības līmeni, būs izmantoti iepriekš minētie un saturiski iztirzātie kritēriji – vide un tiesiskie priekšnosacījumi. Ievērojot darba specifiku, analīzes pamatā būs tiesiskās sistēmas formālie rādītāji, uz kuru pamata izdarītie secinājumi būs pēc nepieciešamības precizēti ar tiesiskās sistēmas praktisko novērojumu rādītāju sniegtajām ziņām.

1. Vides kritēriji

1.1. Valsts politiskā iekārta

Latvijas valsts politiskā iekārta un tās ietekme uz informācijas atklātības īstenošanu vērtējama pēc tā, vai pastāvošā valsts iekārta ir informācijas atklātības īstenošanai labvēlīga, cik politiski stabila ir valsts un vai konstatējama politiskā griba nodrošināt optimālo informācijas atklātības aizsardzības līmeni. Vērtējumā par pamatu var ņemt dažādus avotus, tomēr, ievērojot, ka konkrētā darba analīzes objekts ir informācijas atklātība un tās vieta tiesiskajā sistēmā; tad arī vērtējums par valsts politisko iekārtu izdarāms, pamatojoties uz tiesiskās sistēmas formālajiem rādītājiem un praktiskajiem novērojumiem. Pēc tiesiskās sistēmas formālajiem rādītājiem Latviju būtu jāuzskata par demokrātisku parlamentāru republiku,³³⁰ kas veidota kā pārstāvības demokrātija ar dažiem tiešās demokrātijas elementiem.³³¹ Ņemot vērā Satversmē minēto valsts varas sadali, kā arī tās īstenošanas kompetences

³³⁰ Satversmes 1. pants skatīts kopā ar citām Satversmes tiesību normām. Skat., piemēram, Satversmes tiesas secinājumus lietā „Par Saeimas 1999. gada 29. aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1. punkta un 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57. pantam un citiem likumiem” (*Latvijas Vēstnesis*, 1999. 5. oktobris, Nr. 325/327 (1785/1787), § 1).

³³¹ Satversme paredz vairākus gadījumus, kad tiesiskās sistēmas jautājumi izlemjami tautas nobalsošanā, piemēram, Satversmes 48. pants paredz, ka tautas nobalsošanā izlemjams jautājums par Valsts prezidenta ierosinātas Saeimas atļaušanas pieļaujamību; Satversmes 50. pants paredz, ka Valsts prezidenta ierosināta, bet tautas nobalsošanā nepieļauta Saeimas atļaušana ir pamats Valsts prezidenta atļaušanai; Satversmes 68. pants paredz, ka Latvijas dalība Eiropas Savienībā un būtiskas izmaiņas šīs dalības nosacījumos pakļaujami tautas nobalsošanai; Satversmes 72. un 77. pants paredz, ka tautas nobalsošana var būt par instrumentu likumu un konstitucionālu pārgrozījumu tiesiskuma uzraudzībai. Turklāt Satversmes 64. un 78. pants paredz tautas likumdošanas tiesības.

robežas,³³² var secināt, ka ir radīts pamats, lai Latvijas tiesiskā sistēma būtu uzskatāma par demokrātiskai valstij piederošu, tātad tādu, kas uzskatāma par optimālu informācijas atklātības īstenošanai.

Analizējot Latvijas politisko stabilitāti pēc tiesiskās sistēmas formālajiem rādītājiem, var konstatēt, ka arī politiskās stabilitātes garantēšanai ir radīts pietiekami daudz priekšnosacījumu, lai novērstu krasas pārmaiņas, kas savukārt varētu sekmēt nelabvēlīgas vides izveidi informācijas atklātības īstenošanai. Par valsts politiskās iekārtas garantu darbojas Satversmes 77. un 79. pants, kuri paredz, ka Saeimas grozījumi Satversmes 1., 2., 3., 4., 6. vai 77. pantā, kas satur Latvijas valsts politiskās iekārtas esenci,³³³ apstiprināmi tautas nobalsošanā, kur par šo

³³² Par Satversmē minēto varu sadali, varas īstenošanas kompetences robežām un to atbilstību demokrātiskā valstī noteiktajam skat., piemēram, Satversmes tiesas spriedumus: Par Saeimas vēlēšanu likuma 38. panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 6., 8., 91. un 116. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 24. septembris, Nr. 136 (2711); Par likuma „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997. gada 7. augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” un likuma „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” 1. panta vārdu „ievērojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu” atbilstību Latvijas PSR Augstākās padomes 1990. gada 4. maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulai un 9. punktam un 2007. gada 27. martā parakstītā Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma par Latvijas un Krievijas valsts robežu un likuma „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 30. novembris, Nr. 193 (3769); Par Finanšu ministrijas un Ekonomisko reformu ministrijas 1993. gada kopīgā skaidrojuma atbilstību likumiem: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 12. marts, Nr. 66 (1127); Par Ministru kabineta 2007. gada 8. maija noteikumu Nr. 312 „Grozījumi Ministru kabineta 2005. gada 13. septembra noteikumos Nr. 712 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai un nosaka finansiāli atbalstāmās kvotas biodegvielai”” 4. punkta par finansiāli atbalstāmo kvotu biodīzeļdegvielas ražošanai 7813953 litri – lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajai sabiedrībai „Latraps” (LV58503007191) un 3255814 litri – akciju sabiedrībai „Baltic Holding Company” (LV40003558603) atbilstību Biodegvielas likuma 8. panta pirmajai daļai un likuma „Par akcīzes nodokli” 8. panta ceturtās daļas 1. punktam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 30. septembris, Nr. 151 (3935); Par „Nolikuma par kārtību, kādā izīrējami brīvie dzīvokļi Valsts nekustamā īpašuma aģentūras pārvaldīšanā esošajos namīpašumos” atbilstību likumiem: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 14. jūlijs, Nr. 229/230; Par Satversmes tiesas likuma 7. panta ceturtās daļas vārdu „bez pilnvaru termiņa ierobežojuma” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 83. pantam, 91. pantam un 101. panta pirmajai daļai: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 23. oktobris, Nr. 170 (3746); Par Saeimas 1999. gada 29. aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1. punkta un 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57. pantam un citiem likumiem: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 5. oktobris, Nr. 325/327 (1785/1787); Par likuma „Par tiesu varu” 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 5. februāris, Nr. 19 (2784).

³³³ Uz minēto norāda Satversmes 77. un 79. panta pirmajā daļā ietvertā procedūra attiecīgo tiesību normu grozīšanas leģitimēšanai. Šāds viedoklis ir izteikts arī juridiskajā doktrīnā. Skat., piemēram,

grozījumu jāizsakās vismaz pusei no visiem balsstiesīgiem. Turklāt no krasām politiskām izmaiņām aizsargā arī citas Satversmes normas – kā pienākums ievērot starptautiskas saistības, tai skaitā cilvēktiesību jomā,³³⁴ nodrošināt Satversmē noteiktās pamattiesības³³⁵ un aizsargāt valsts tiesisko iekārtu ar demokrātiskai valstij raksturīgiem līdzekļiem³³⁶. Satversmes tiesa ir viens no daudziem līdzekļiem, kas darbojas gan kā tiesiskās iekārtas tiesiskuma garants, gan arī kā politiskās stabilitātes nodrošinātājs, radot iespēju mazākumam un tiesiskās sistēmas pienācīgu funkcionēšanu uzraugošajām personām izmantot konstitucionālas uzraudzības mehānismu pret vairākuma uzspiestu tiesiskajai sistēmai neatbilstošu gribu. Ievērojot minēto, arī politiskā stabilitāte pēc tiesiskās sistēmas formālajiem rādītājiem atbilst tam, kas uzskatāms par labvēlīgu informācijas atklātības īstenošanai.

Lai konstatētu politisko gribu nodrošināt optimālo informācijas atklātības aizsardzības līmeni arī pēc tiesiskās sistēmas formālajiem rādītājiem, jāvērtē gan

Jelāgins, J. „Tiesību pamatavoti”, *Mūsdienu tiesību teorijas atziņas*, E. Melķīša zinātn. red., Rīga, TNA, 1999, 69.–70. lpp.

³³⁴ Satversmes 89. pants. Skat. Satversmes tiesas secinājumus „Par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9. panta 5. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantam” lietā (Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 1. septembris, Nr. 307/309 (2218/2220), § 5).

³³⁵ Satversmes 89. pants. Skat. Satversmes tiesas secinājumus „Par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9. panta 5. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantam” lietā (Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 1. septembris, Nr. 307/309 (2218/2220), § 5).

³³⁶ Satversmes 6. nodaļa kā vienu no tiesiskās iekārtas tiesiskuma garantiem min tiesu. Uz tiesu varas nozīmīgumu tiesiskuma nodrošināšanā norādījusi arī Satversmes tiesa, piemēram, lietās: Par Ministru kabineta 2007. gada 8. maija noteikumu Nr. 312 „Grozījumi Ministru kabineta 2005. gada 13. septembra noteikumos Nr. 712 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai un nosaka finansiāli atbalstāmās kvotas biodegvielai”” 4. punkta par finansiāli atbalstāmo kvotu biodīzeļdegvielas ražošanai 7813953 litri – lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajai sabiedrībai „Latraps” (LV58503007191) un 3255814 litri – akciju sabiedrībai „Baltic Holding Company” (LV40003558603) atbilstību Biodegvielas likuma 8. panta pirmajai daļai un likuma „Par akcīzes nodokli” 8. panta ceturtās daļas 1. punktam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 30. septembris, Nr. 151 (3935); Par „Nolikuma par kārtību, kādā izīrējami brīvie dzīvokļi Valsts nekustamā īpašuma aģentūras pārvaldīšanā esošajos namīpašumos” atbilstību likumiem: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 14. jūlijs, Nr. 229/230; Par Satversmes tiesas likuma 7. panta ceturtās daļas vārdu „bez pilnvaru termiņa ierobežojuma” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 83. pantam, 91. pantam un 101. panta pirmajai daļai: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 23. oktobris, Nr. 170 (3746).

līdzekļi informācijas atklātības nostiprināšanai tiesiskajā sistēmā, gan arī izmaiņas, ja tādas būtu bijušas, kas skāra informācijas atklātības saturu. Tā kā informācijas atklātības tiesiskais regulējums ietverts vairākās Satversmes normās – 90., 100. un 115. pantā³³⁷ –, kas garantē šīm cilvēktiesībām pamattiesību statusu tiesiskajā sistēmā, pieņemams, ka ir pausta politiskā griba nodrošināt optimālo informācijas atklātības aizsardzības līmeni. Tomēr, tā kā Satversmē ietvērto informācijas atklātības, jo sevišķi publiskas informācijas pieejamības, saturu precizē likumi un citi normatīvie akti, par aktuālu politisko gribu nodrošināt optimālo līmeni var spriest pēc attiecīgu normatīvo aktu un tur izdarīto izmaiņu analīzes.

Kopš Informācijas atklātības likuma pieņemšanas³³⁸ ir pagājuši vairāk nekā desmit gadi. Šajā laikā Informācijas atklātības likums ir grozīts septiņas reizes,³³⁹ tomēr līdz pat 2005. gada nogalē pieņemtajiem grozījumiem³⁴⁰ likuma izmaiņām bija tikai precizējošs raksturs, kas nemainīja informācijas atklātības īstenošanai radīto aizsardzības līmeni. 2006. gada 1. februāris, kad stājās spēkā 2005. gada nogalē Saeimas izdarītie grozījumi Informācijas atklātības likumā, bija nozīmīgs pavērsiens Latvijas rakstītajā tiesību sistēmā pretim lielākam informācijas atklātības aizsardzības līmenim.³⁴¹ Tomēr jau 2006. gada 14. oktobrī, kad stājās spēkā vienbalsīgi steidzamības kārtībā 2006. gada 5. oktobrī pieņemtie kārtējie grozījumi

³³⁷ Šīs Satversmes tiesību normas saturu darba autore vairāk analizējusi Jarinovska-Buka, K. „Vides tiesību principu ieviešana Latvijas tiesību sistēmā un Eiropas Savienības vides tiesības”, *Eiropas Savienības tiesību īstenošana Latvijā*, I. Alehno zinātn. red., Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2003, 355.–366. lpp.

³³⁸ Informācijas atklātības likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 6. novembris, Nr. 334/335 (1395/1396).

³³⁹ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 3. jūnijs, Nr. 82 (2847); Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 11. decembris, Nr. 175 (2940); Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 3. marts, Nr. 34 (2982); Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369); Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. oktobris, Nr. 164 (3532); Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033); Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 26. jūnijs, Nr. 97 (4083).

³⁴⁰ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369).

³⁴¹ Skat. izvērstu darba autores analīzi: Jarinovska, K. „Mums vajag mazāk noslēpumu”, *Diena*, 2006. 21. augusts; Jarinovska, K. „Informācijas atklātības princips: teorija un prakse Latvijā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2006. 18. jūlijs, Nr. 28 (431).

Informācijas atklātības likumā,³⁴² ne tikai samazināta 2006. gada 1. februārī uzliktā latiņa informācijas atklātības aizsardzībā, bet arī pirms tam ar Informācijas atklātības likuma spēkā stāšanos noteiktais informācijas atklātības aizsardzības līmenis.³⁴³ Tiem sekojošie Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem”³⁴⁴ vēl vairāk samazināja publiskas informācijas pieejamību.³⁴⁵ Tomēr vislielāko informācija atklātības aizsardzības līmeņa samazinājumu panāca ar 2008. gada 15. septembrī Ministru kabinetā atbalstīto Tieslietu ministrijas sagatavoto projektu „Grozījumi Informācijas atklātības likumā”³⁴⁶, kas Saeimā pieņemts 2009. gada 12. martā. Grozījumu dēļ mainīta pastāvošā pārsūdzības kārtība publiskas informācijas pieejamības lietās. Ja līdz tam iestādes lēmumu varēja pārsūdzēt trijās instancēs, tad ar grozījumiem praktiski panākts Ministru kabineta iecerētais, ka „administratīvās rajona tiesas spriedums nav pārsūdzams”³⁴⁷. To, ka izmaiņas faktiski vērstas uz informācijas atklātības aizsardzības līmeņa samazināšanu, apstiprina arī attiecīgā likumprojekta anotācija, kurā, cita starpā, minēts, ka „šīs [publiskas informācijas pieejamības] lietas lielākoties nav saistītas ar būtisku personas interešu ierobežojumu. [...] [I]r salīdzinoši vienkāršas un parasti nav saistītas ar būtiska kaitējuma vai apdraudējuma radīšanu personas vai sabiedrības interesēm. [...] [Š]o

³⁴² Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. oktobris, Nr. 164 (3532).

³⁴³ Skat. izvērstu darba autores analīzi: Jarinovska, K. „Kā slepenība sekmē labklājību?”, *Diena*, 2006. 25. oktobris; Jarinovska, K. „Publiskās informācijas pieejamības principi un prakse”, *Likums un Tiesības*, 2007. janvāris, februāris, 9. sējums, Nr. 89, 90.

³⁴⁴ Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem: Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 940, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 24. novembris, Nr. 190 (3558).

³⁴⁵ Skat. izvērstu darba autores analīzi Jarinovska, K. „Accessibility of Official Information”, *Third Year within the European Union: Topical Problems in Management of Economics and Law*, Proceedings of the International Conference, 27–28 April 2007, Rīga, Juridiskā koledža, 2007, pp. 193–205.

³⁴⁶ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekts, *Ministru kabinets*, 2008. 15. septembris, TA-2451, Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/L2451_8.2451.doc. Skatīts 2009. 9. martā; Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2009. 4. marts, Nr. 855/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/19FEFA5589E14893C225756F0041AE05?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā.

³⁴⁷ Ministru prezidenta Ivara Godmaņa 2008. gada 29. septembra informācija Nr. 111-1/310 Saeimas priekšsēdētājam Gundaram Daudzem, 64. lpp. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/Likumdosana/lik_imag9/LM0516_0.pdf. Skatīts 2009. 9. martā.

lietu izskatīšana visās trijās tiesu instancēs nav lietderīga un ir pretrunā ar procesa efektivitātes principu.³⁴⁸ Apstiprinošu vektoru noturīgai tendencei pret informācijas atklātības aizsardzības līmeņa uzlabošanu piešķīra pēdējais grozījums, kas stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā³⁴⁹ un kura pieņemšana panākta, ētiski apšaubāmā veidā izmantojot situāciju, ka valsts samazina izdevumus, lai uzlabotu ekonomisko situāciju. Informācijas atklātības likumā svītrotā tiesību norma, kas Datu valsts inspekcijai uzdeva uzraudzīt likuma ievērošanu. Līdz ar to vēl vairāk samazinātas iespējas efektīvi aizsargāt tiesības uz publiskas informācijas pieejamību. Simptomātiski, ka pašu neizdarība izmantota par attaisnojumu attiecīgās tiesību normas svītrošanai.³⁵⁰ Iepriekš minētais liecina par to, ka aktuālā politiskā griba ir pretēji vērsta sākotnējai vēlmei nodrošināt optimālo informācijas atklātības aizsardzības līmeni. Tas savukārt liecina par to, ka, lai arī Latvijas politiskā iekārta ir pietiekami labvēlīga optimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa nodrošināšanai, tomēr politiskās gribas pārmaiņu dēļ – līmenis samazināts.

1.2. Valsts labklājības līmenis

Latvijas virzību uz labklājības nodrošināšanu, pamatojoties uz tiesiskās sistēmas formālajiem rādītājiem, apliecina gan virkne Satversmes normu³⁵¹, gan arī

³⁴⁸ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta anotācija, *Ministru kabinets*, 2008. 15. septembris, TA-2451, Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/TMAnot_070808_IAL.2451.doc. Skatīts 2009. 9. martā. Skat. detalizētāku darba autores analīzi Jarinovska, K. „Darvas pilinātāji valsts atklātumā”, *Diena*, 2008. 1. oktobris.

³⁴⁹ Grozījums Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 26. jūnijs, Nr. 97 (4083).

³⁵⁰ „Tā kā Inspekcijai līdz šim likumā nav bijušas noteiktas procedūras likuma uzraudzībai, kā arī sankcijas, ko varētu piemēros likumpārkāpējiem, tādējādi līdzšinējais likuma uzraudzības mehānisms uzskatāms par neefektīvu. Līdz ar to nepieciešams grozīt likuma 19. pantu, nosakot, ka inspekcija neveic likuma uzraudzību,” Grozījums Informācijas atklātības likumā: likumprojekts un anotācija, *Ministru kabinets*, 2009. 27. maijs, TA-1725. Pieejams internetā: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40126873&mode=mk&date=2009-05-27>. Skatīts 2009. 15. septembrī. Skat. vairāk par šo jautājumu sadaļā par Latvijas publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānismu.

³⁵¹ Piemēram, Satversmes 91. pants, kas ietver vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principu; Satversmes 105. pants, kas paredz īpašuma tiesību aizsardzību; Satversmes 106.–108. pants, kas garantē darba tiesību un vairāku citu ar to īstenošanu saistītu tiesību nodrošināšanu; Satversmes 109. pants, kas uzliek par pienākumu valstij veidot sociālās aizsardzības sistēmu; Satversmes 93. un 111. pants, kas uzdot valstij veidot dzīvības un veselības aizsardzības sistēmu; Satversmes 115. pants, kas uzliek par pienākumu valstij rūpēties par labklājīgas vides saglabāšanu un uzlabošanu.

Latvijai par saistošiem atzīto starptautisko cilvēktiesību dokumentu daudzums³⁵². Tātad, balstoties vien uz Latvijas rakstītās tiesību sistēmas pamata, varētu secināt, ka tas liecina par valsts virzību optimālā labklājības līmeņa nodrošināšanai, tomēr secinājumu par virzības uz labklājību īstumu apgāž tiesiskās sistēmas praktisko novērojumu rādītāji, kas konstatējami, salīdzinot Latvijas rakstīto tiesību sistēmu ar tajā ietverto normu īstenošanu.

Uzskatāms iepriekš minētais kļūst, izvērtējot, pirmkārt, tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanu ar labklājību saistītajos jautājumos un, otrkārt, labklājības faktora nozīmi publiskas informācijas pieejamības regulējuma noteikšanā. Tas, vai un kā īsteno tiesības uz publiskas informācijas pieejamību ar labklājību saistītajos jautājumos, konstatējams dažādos veidos. Viens no tiem ir apzināt publiskas informācijas apjomu, ko valsts varas īstenošanas sniedz pēc pašiniciatīvas jautājumos, kuru svarīgumu uzsvēruši starptautiskie cilvēktiesību dokumenti. Lai ierobežotu analizējamo jautājumu loku, pievērsīsimies tiem, kas jau ir minēti vispārējās analīzes sadaļā. Proti, vairāki starptautiskie cilvēktiesību dokumenti, tostarp Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 25. panta pirmā daļa un Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 11. panta pirmā daļa pasludina par aizsargājamām tādas cilvēktiesības kā tiesības uz cilvēka cienīgu dzīves kvalitāti. Īstenojot šīs cilvēktiesības, valsts pienākumos ietilpst arī informēšana par dzīves kvalitāti, tātad arī par labklājības līmeņa celšanas jautājumiem. Tas, ka aktuālās publiskās informācijas apjoms par dzīves kvalitāti

³⁵² Piemēram, Vispārējā cilvēktiesību deklarācija; Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām; Konvencija par minimālās algas noteikšanu [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā]; Konvencija par darba drošību un veselību un darba vidi [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā]; Konvencija par apmaksātu atvaļinājumu [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā]; Konvencija par darba attiecībām [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā]; Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija; Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem; Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām; Piespiedu darba konvencija: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. aprīlis, Nr. 60 (3428); Minimālā vecuma konvencija: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. aprīlis, Nr. 60 (3428); Konvencija par tiesībām uz apvienošanās organizācijās un kolektīvo līgumu slēgšanu: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 19. februāris, Nr. 27 (3811); Konvencija par vienlīdzīgu atalgojumu: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 19. februāris, Nr. 27 (2792); Vispārējā konvencija par klimata izmaiņām: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 9. marts, Nr. 37 (320); Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 3. janvāris, Nr. 1/2 (716/717); Eiropas ainavu konvencija: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 18. aprīlis, Nr. 63 (3639).

Latvijā nav apmierinošs, secināms no starptautisko organizāciju novērojumiem. Piemēram, ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja 2007. gada 16. maijā noslēguma apsvērumos par kārtējo Latvijas ziņojumu par Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām īstenošanu vairākkārtīgi uzsvēra informācijas, kas ļautu objektīvi novērtēt labklājības līmeni Latvijā un tā atbilstību uzņemtajām starptautiskajām saistībām, trūkumu.³⁵³ Līdzīgas informācijas trūkumu konstatēja arī Eiropas Padomes Eiropas Sociālo tiesību komiteja 2007. gada decembra secinājumos.³⁵⁴ Ievērojot, ka pat par starptautiski uzņemto saistību uzraudzību atbildīgajām institūcijām trūkst publiskas informācijas to pilnvaru īstenošanai, apšaubāms, vai vidusmēra indivīds var objektīvi novērtēt labklājības līmeni Latvijā un tā atbilstību uzņemtajām starptautiskajām saistībām, lai izdarītu turpmākos secinājumus, vai un kādas pārmaiņas notiek sabiedrībā kopumā,³⁵⁵ vai un kāds ir valsts sociālais progress un attīstība,³⁵⁶ vai un kā līdzdarboties,³⁵⁷ it sevišķi lai veicinātu sociālo attīstību³⁵⁸ un labklājības līmeņa celšanu. Šaubas pastiprina arī publiskas informācijas, ko publicējušas par ar labklājības līmeņa celšanu atbildīgās Latvijas institūcijas, saturs un apjoms attiecīgajā jautājumā.³⁵⁹ Ievērojot minēto, var secināt, ka, lai arī Latvijas rakstītās tiesību sistēmas hierarhiski augstākās tiesību

³⁵³ Skat. United Nations, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Consideration of reports submitted by States parties under articles 16 and 17 of the Covenant [on Economic, Social and Cultural Rights]: concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Latvia, 7 January 2008, E/C.12/LVA/CO/1. Available on the internet at: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/478c6cc32.html>. Last visited at 10 March 2009.

³⁵⁴ Council of Europe, European Committee of Social Rights, European Social Charter, Conclusions XVIII-2 (LATVIA), Articles 1, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 14, 16 and 17 of the Charter, December 2007. Available on the internet at: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/conclusions/State/LatviaXVIII2_en.pdf. Last visited at 10 March 2009.

³⁵⁵ Deklarācijas par sociālo progresu un attīstību 5. panta (b) apakšpunkts./ Declaration on Social Progress and Development, General Assembly resolution 2542 (XXIV) of 11 December 1969.

³⁵⁶ Deklarācijas par sociālo progresu un attīstību 24. panta (a) apakšpunkts.

³⁵⁷ Deklarācijas par tiesībām uz attīstību 8. panta otrā daļa./ Declaration on the Right to Development, General Assembly resolution 41/128 of 4 December 1986.

³⁵⁸ Deklarācijas par sociālo progresu un attīstību 21. panta (c) apakšpunkts.

³⁵⁹ Ilustrācijai var minēt, ka starptautisko organizāciju, kuru dalībvalsts ir Latvija, apsvērumi par labklājības līmeni Latvijā un tā atbilstību uzņemtajām starptautiskajām saistībām nav publiski pieejami pilnā apjomā latviešu valodā, arī informācija, ko sniedz Latvija attiecīgajām organizācijām par labklājības līmeni un tā atbilstību uzņemtajām starptautiskajām saistībām, nav publiski pieejama pilnā apjomā latviešu valodā.

normas ir pamats Latvijas virzībai uz optimālā labklājības līmeņa nodrošināšanu, tomēr tiesiskās sistēmas praktiskie novērojumi liek secināt, ka pasākumi informētības un izpratnes radīšanai par labklājības līmeni valstī nav pietiekami, lai varētu prasīt no indivīda sociāli atbildīgu rīcību un līdzdalību labklājības līmeņa celšanā.

Savukārt, lai konstatētu tiesiskās sistēmas praktisko novērojumu rādītājus par labklājības faktora ievērošanu publiskas informācijas pieejamības regulējuma noteikšanā, jāvērtē, vai tiesiskie priekšnosacījumi publiskas informācijas saņemšanai ir veidoti sociāli taisnīgi. Uzskatāmi tas parādās attiecībā uz to, vai un kādos gadījumos publiska informācija sniedzama par maksu un vai sociāli svarīgos jautājumos publiskas informācijas pieejamība nodrošināta privātpersonai iespējami labvēlīgākā veidā.

Informācijas atklātības likums kopš tā pieņemšanas paredz, ka vispārpieejamā informācija, kam nav nepieciešama papildu apstrāde, sniedzama bez maksas. Šī tiesību norma līdz pat 2006. gada 21. novembrim, kad pieņēma Ministru kabineta noteikumus Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem”, bija izprasta tādējādi, ka praktiski visa valsts pārvaldes rīcībā esošā publiskā informācija bija sniegta bez maksas – neatkarīgi no pieprasītā publiskās informācijas apjoma un sagatavošanas sarežģītības pakāpes.³⁶⁰

³⁶⁰ Pastāvēja vairāki izņēmumi, daudzu no kuriem tiesiskums sakarā ar to izdevēju attiecīgo pilnvaru neesību, izdošanas tiesiskā pamata neesību un neatbilstošu tiesiskā ietvara formu ir apšaubāms, piemēram: Par Valsts meža dienesta darbinieku maksas pakalpojumu veidiem un izcenojumiem: Valsts meža dienesta 1996. gada 10. aprīļa rīkojums Nr. 29, *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 23. maijs, Nr. 89 (574) [zaudējis spēku]; Par maksas pakalpojuma izcenojumiem: Zemkopības ministrijas 2001. gada 26. februāra rīkojums Nr. 72, *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 21. marts, Nr. 46 (2433) [zaudējis spēku]; Par maksas pakalpojumu izcenojumiem: Zemkopības ministrijas 2002. gada 16. janvāra rīkojums Nr. 16, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 25. janvāris, Nr. 14 (2589) [zaudējis spēku]; Kārtība, kādā no valsts budžeta finansējamās iestādes var sniegt maksas pakalpojumus: Ministru kabineta 1997. gada 5. jūnija instrukcija Nr. 4, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 5. septembris, Nr. 114/115 [zaudējuši spēku], skatot to kopsakarā ar Ministru kabineta 1999. gada 3. augusta noteikumu Nr. 275 „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai” 15. punktu (*Latvijas Vēstnesis*, 1999. 10. augusts, Nr. 251/252 (1711/1712) [zaudējuši spēku]). Vairāk par šo jautājumu skat. darba autore sagatavoto un tieslietu ministres vietā ārlietu ministra R. Pīka virzīto Informatīvo ziņojumu par tiesībām izdot ārējus normatīvos aktus (Ministru kabineta 2004. gada 21. jūnija protokollēmuma Nr. 38, 8. §. Pieejams internetā: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file40999.doc>. Skatīts 2009. 29. martā). Tāpat skat. Jarinovska, K. „Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 2007. 9. janvāris, Nr. 2 (455).

Izveidojusies prakse līdz ar to nodrošināja gan informācijas atklātību veicinošu, gan arī sociāli taisnīgu kārtību publiskas informācijas pieejamībai.

Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” minēto praksi būtiski mainīja, ievērojami ierobežojot tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas iespējas, ieviešot sociāli netaisnīgu kārtību publiskas informācijas pieejamībai, kā arī nonākot pretrunā ar virkni hierarhiski augstākiem normatīvajiem aktiem. Jebkuras publiskas informācijas sagatavošana un izsniegšana neatkarīgi no apjoma un apstrādes sarežģītības no iestādes datubāzes ir par maksu.³⁶¹ Par maksu sniedzama arī publiska informācija, ja kopēšanai vai dublikāta izgatavošanai pakļautais publiskas informācijas apjoms ir lielāks par 20 lapām.³⁶² Turklāt, ja notiek publiskas informācijas pārnese uz elektroniskiem datu nesējiem, maksa pieprasāma neatkarīgi no pārneses sarežģītības un apjoma.³⁶³ Izvērtējot Ministru kabineta noteikto maksu par publiskas informācijas sniegšanu, it sevišķi kopēšanu, dublikātu izgatavošanu, pārnesi uz elektroniskiem datu nesējiem, var konstatēt, ka tā atbilst vai pat ievērojami pārsniedz maksu, ko prasa komersanti par līdzīgu darbību veikšanu. Ievērojot minēto, var secināt, ka Ministru kabineta noteiktās maksas pieprasīšana par publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanu neatbilst vismaz starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktam minimālajam informācijas atklātības aizsardzības līmenim.³⁶⁴

Papildus tam, ka Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” ieviesa maksu par publiskas informācijas sniegšanu, acīmredzami neņemot vērā, ka kopš Informācijas atklātības likuma spēkā stāšanās praktiski visa valsts pārvaldes rīcībā

³⁶¹ Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumu Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” 3.2. apakšpunkts, skatot to kopsakarā ar noteikumu pielikumu.

³⁶² Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumu Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” 3.3. apakšpunkts.

³⁶³ Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumu Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” pielikums.

³⁶⁴ Skat. detalizētu darba autores analīzi Jarinovska, K. „Accessibility of Official Information”, *Third Year within the European Union: Topical Problems in Management of Economics and Law*, Proceedings of the International Conference, 27–28 April 2007, Rīga, Juridiskā koledža, 2007, pp. 193–205.

esošā publiskā informācija bija sniegta bez maksas, un nevērtējot maksas noteikšanas sociālās sekas,³⁶⁵ noteikumi ir arī sociāli netaisnīgi. Lai gan invalīdi, Černobiļas atomelektrostācijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieki, pensionāri, kuriem pensijas apmērs nepārsniedz valstī noteikto minimālo darba algu, par trūcīgām atzītas privātpersonas un personas, ja to pieprasītā informācija nepieciešama bērna tiesību un interešu aizsardzībai vai kuru dokuments ir zudis nelaiemes gadījumā vai prettiesiskas rīcības dēļ, ir atbrīvoti pilnā apmērā no samaksas par publiskas informācijas sniegšanu,³⁶⁶ bet represētājām personām, aizbildņiem un aizgādņiem maksu samazina uz pusi³⁶⁷. Tomēr tas, ka atbrīvojumu no maksas var saņemt tikai tad, ja uzrāda attiecīgu tiesisko statusu apliecināšu dokumentu vai ja min iemeslu, kādēļ publiska informācija pieprasīta, papildus apgrūtina jau tā sociāli jutīgas personas ar instrumentālajai slēpšanai līdzvērtīgām prasībām. Sociālo netaisnību pastiprina tas, ka nav acīmredzama pamatojuma atbrīvojumam no maksas un ka citām personām, iespējams, vēl nelabvēlīgākā sociālā stāvoklī nekā minētās, nespējot pierādīt tiesību uz maksas atbrīvojumu esību un reizē nespējot samaksāt publiskas informācijas maksu, ir liegta pieeja publiskai informācijai. Savukārt, vērtējot maksas noteikšanas nosacījumus, var atklāt vēl vismaz vienu sociālu netaisnību, proti, tā kā ir paredzēta maksa par publiskas informācijas sniegšanu un tādēļ attālinās iespējamais publiskas informācijas saņemšanas brīdis, radīta situācija, ka ar Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumu Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” pieņemšanu izveidots vērā ņemams šķērslis, lai nodrošinātu publiskas informācijas sniegšanu, kad tas ir nekavējoties nepieciešams.³⁶⁸ Ievērojot minēto, Ministru

³⁶⁵ Skat. Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumu Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” anotāciju./ Ministru kabineta noteikumu projekta „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem, maksas atvieglojumiem un atbrīvojumiem no tās un kārtību, kādā privātpersonas veic samaksu par informācijas sniegšanu” anotācija, *Ministru kabinets*, 2006. 21. novembris, TA-2218. Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/FManot_111006_IAL.doc. Skatīts 2009. 11. martā.

³⁶⁶ Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumu Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” 5. punkts.

³⁶⁷ Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumu Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” 6. punkts.

kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” ir gan sociāli netaisnīgi, gan var būt sociāli netaisnīgas rīcības pamats.

Jāņem vērā, ka Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumos Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” noteiktā kārtība var būt izmantota arī kā līdzeklis, lai liegtu, no vienas puses, personas tiesību un tiesisko interešu īstenošanas un aizsardzības iespējas, jo valsts varas īstenotājs, kura lemšanai nodots publiskas informācijas pieprasījums, var būt ieinteresēts publiskas informācijas nesniegšanā vai vismaz ievērojamu šķēršļu radīšanā, lai tādējādi vai nu panāktu personas atteikšanos no prasītās publiskās informācijas, vai arī novilcinātu prasītās publiskās informācijas sniegšanu. No otras puses, šāda kārtība var būt arī kā līdzeklis pret sabiedrības līdzdalību valsts lietu kārtīšanā un kā veids, lai slēptu valsts varas īstenotāja prettiesisku rīcību. Tā kā maksas noteikšana paildzina publiskas informācijas sniegšanu, var būt situācija, ka, piemēram, plašsaziņas līdzekļi nesaņem publisku informāciju tā, lai savlaicīgi informētu sabiedrību par valsts varas īstenotāja rīcību. Tas savukārt var būt par iemeslu valsts resursu prettiesiskam, neefektīvam un bezatbildīgam izlietojumam un korupcijas iespēju pieaugšanai valsts varas īstenotāju rīcībā, kā rezultātā apdraudēti kļūst valsts resursi, bez kā virzība uz labklājību nav faktiski iespējama.

Ievērojot minēto, var secināt, ka, lai arī Latvijas rakstītās tiesību sistēmas pamats norāda uz valsts virzību optimālā labklājības līmeņa nodrošināšanai, tomēr vispārējs tiesiskās sistēmas izvērtējums liecina par aktuālas politiskas gribas trūkumu nodrošināt Latvijas rakstītajā tiesību sistēmā iepriekš aprakstīto saistībā ar optimālā labklājības līmeņa sasniegšanu un garantēšanu. Līdz ar to šī informācijas atklātības vidi raksturojoša kritērija izvērtējumā konstatētie sarežģījumi jāvērtē drīzāk kā nelabvēlīgi informācijas atklātības īstenošanai, nekā labvēlīgi.

³⁶⁸ Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumu Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” 9. punkts paredz, ka valsts varas īstenotājam gadījumā, ja publiska informācija sniedzama par maksu, jāizsniedz publiskas informācijas pieprasītājam rēķins vai tāme. Noteikumu 10. punkts paredz, ka publiskas informācijas pieprasītājam jāveic attiecīgajā rēķinā vai tāmē minētās maksas samaksa, un tikai pēc tam, uzrādot samaksu apliecināšu dokumentu atbilstošu noteikumu 12. punktam, var saņemt prasīto publisko informāciju. Ievērojot minēto, publiskas informācijas saņemšanas brīdis ievērojami pagarinās un vairs neatbilst Informācijas atklātības likumā minētajiem termiņiem.

1.3. Valsts virzība uz zinātnes un inovāciju attīstību

Valsts apliecinājums virzībai uz zinātnes un inovāciju attīstību ir zinātniskās jaunrades brīvības nodrošinājums, turklāt visvairāk tāds ir finanšu līdzekļu apmērs, ko piešķir zinātnes un inovāciju attīstībai. Jāņem vērā, ka svarīgs informācijas atklātības attiecīgā vides faktora izvērtējumā ir kopējais finanšu līdzekļu īpatsvars tautsaimniecībā, nevis kādas konkrētās zinātņu nozares, apakšnozares vai kāda noteikta rakstura inovāciju finansējums. Tikai tā valsts, kura nodrošina daudzveidīgas informācijas brīvu apriti, patiesi īsteno informācijas atklātību. Tātad tikai tad, ja kopējais finansējums zinātnei un inovācijām ir pienācīgs, var runāt par patiesi labvēlīgu vidi informācijas atklātības īstenošanai.

Zinātniskās jaunrades brīvībai tāpat kā tās rezultātam Satversmes 113. pants piešķir pamattiesību statusu, līdz ar to arī valsts apņēmusies garantēt augstāko iespējamo šo tiesību aizsardzības līmeni. Ievērojot vēl arī virkni normatīvo aktu, kas konkretizē zinātniskās jaunrades un tās rezultātu īstenošanai un aizsardzībai nepieciešamos tiesiskos apstākļus, var konstatēt, ka vismaz tiesiskās sistēmas formālie rādītāji liecina par valsts virzību uz labvēlīgas vides nodrošināšanu informācijas atklātībai. Šādu secinājumu pastiprina vēl arī tas, ka Zinātniskās darbības likuma³⁶⁹ 8. panta ceturtā daļa paredz, ka no valsts budžeta finansētais, zinātniskās darbības rezultātā radītais īpašums ir valsts īpašums, par ko atbilstoši šī likuma 9. pantam informācija ir atklāta. Līdz ar to Latvijas radītā tiesiskā sistēma veido labvēlīgus apstākļus, lai ar zinātniskās darbības un inovāciju palīdzību nodrošinātu labāku informācijas brīvu apriti un lai ar informācijas atklātību bagātinātu informācijas apriti par valsts finansētu zinātnisko darbību un tās rezultātiem. Tādējādi palielinās arī iespēja paaugstināt zinātniskās darbības līmeni, kā arī tā rezultātu pielietojamību valsts labklājības un katras atsevišķas personas dzīves kvalitātes celšanai.

Vērtējot zinātniskās darbības un inovāciju finansējumu, neiztikt bez salīdzināšanas, jo valsts piešķiramā un zinātniskai jaunradei pieejamā finansējuma apjoms nerāda, vai konstatējama virzība uz zinātnes un inovāciju attīstību. Tāpat bez adekvāta salīdzinājuma nav izdarāms secinājums par virzības kvantitatīvajiem un

³⁶⁹ Zinātniskās darbības likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 5. maijs, Nr. 70 (3228).

kvalitatīvajiem rādītājiem. Savukārt adekvāta salīdzinājuma pamatā ir salīdzināmu lietu izvērtēšana kopsakarā ar tiem kopīgi noteikto mērauklu. Ievērojot minēto, Latvijas virzības uz zinātniskās darbības un inovāciju attīstību izvērtējums var būt saistāms ar Eiropas Savienības dalībvalstu virzību uz minēto mērķi un Eiropas Savienības kopīgi visām dalībvalstīm noteikto sasniedzamo mērķi.³⁷⁰

Līdz ar Eiropas Ekonomikas kopienas un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanu zinātnes un inovāciju attīstība uzskatīta par pilntiesīgu Eiropas Savienības politikas daļu. Tomēr kvalitatīva izaugsme šajā jomā notika 1984. gadā, pieņemot Eiropas stratēģisko programmu pētījumiem informācijas tehnoloģijās Esprit³⁷¹, kas bija paredzēta fundamentālo pētījumu, konkrēti, mikroelektronikā, atbalstam. 1986. gadā ar Vienoto Eiropas aktu³⁷² pētniecības un tehnoloģiju attīstība rūpniecības starptautiskās konkurētspējas sekmēšanai nokļuva Eiropas Savienības atbildības sfērā³⁷³, bet 1993. gadā Līgums par Eiropas Savienību³⁷⁴ nostiprināja pētniecību un tehnoloģiju attīstību kā Eiropas Savienības pamatdarbību³⁷⁵. Konkrētāk – Eiropas Kopienas dibināšanas līguma³⁷⁶ 163. panta pirmā daļa paredz, ka Eiropas Savienības mērķis ir stiprināt Eiropas Savienības „rūpniecības zinātnisko un tehnoloģisko pamatu un veicināt tās konkurētspēju starptautiskā līmenī, atbalstot visas pētniecības darbības, kas atzītas par vajadzīgām sakarā ar citām šā Līguma nodaļām”. Šī nolūka īstenošanai Līgumā noteikts Eiropas Savienībai rosināt arī universitāšu un pētniecības centru rīcību to augstas kvalitātes zinātnes un

³⁷⁰ Darba autore Eiropas Savienības lomu zinātniskajā darbībā vairāk analizējusi Jarinovska, K. „Zinātniskās darbības un kultūras joma”, *Eiropas tiesības*, 2. papildinātais izdevums, T. Jundža red., Rīga, Juridiskā koledža, 2007, 553.–556. lpp.

³⁷¹ Décision du Conseil du 28 février 1984 relative à un programme européen de recherche et de développement dans le domaine des technologies de l'information (Esprit), [1984] JOCE L 67/54.

³⁷² Single European Act (1986), [1987] OJ L 169/1.

³⁷³ Vienotā Eiropas akta 24. pants, kas papildināja Eiropas Ekonomikas kopienas dibināšanas līgumu ar VI sadaļu – Pētniecība un tehnoloģijas attīstība.

³⁷⁴ Treaty on European Union (1992), [1992] OJ C 191/1.

³⁷⁵ Līguma par Eiropas Savienību G pants, kas izteica Eiropas Ekonomikas kopienas dibināšanas līguma 3. pantu jaunā redakcijā, kuras 3. panta (m) apakšpunkts paredz, ka, lai sasniegtu Eiropas Savienības mērķus, Eiropas Savienība arī veicina pētniecības un tehnoloģiju attīstību. Izteikta arī jaunā redakcijā bija sadaļa – Pētniecība un tehnoloģijas attīstība.

³⁷⁶ Līguma par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma konsolidētās versijas, [2006] OV C 321 E/1.

tehnoloģiskās attīstības nodarbēs, atbalstīt centienus savstarpējai sadarbībai, lai pilnībā izmantotu Eiropas Savienības iekšējā tirgus potenciālu, sevišķi, radot brīvu pieeju valstu pasūtījumiem, nosakot kopējus standartus un likvidējot juridiskus un fiskālus šķēršļus šai sadarbībai.³⁷⁷ Lai īstenotu Eiropas Savienības mērķi – zinātnes un tehnoloģiju attīstību –, 2000. gadā Komisija, vērtējot Eiropas Savienības un atsevišķi katras Eiropas Savienības dalībvalsts devumu zinātnes un inovāciju attīstībai Eiropas Savienības līmenī, izvirzīja vairākus uzdevumus, tai skaitā izveidot finansiāli nodrošinātu un tiesiski aizsargātu Eiropas pētniecības telpu.³⁷⁸ Šos uzdevumus caurmērā apstiprināja tajā pašā gadā Lisabonas Eiropadome, izvirzot mērķi līdz 2010. gadam „klūt par viskonkurētspējīgāko un dinamiskāko zināšanu ekonomiku pasaulē”³⁷⁹.³⁸⁰ Barselonas Eiropadome 2002. gadā precizēja Lisabonas Eiropadomes izvirzītos mērķus, nosakot, ka pētniecības un tehnoloģiju attīstība panākama ar finansējuma palielinājumu, kam līdz 2010. gadam jābūt vismaz 3% no iekšzemes kopprodukta, ko veido 2/3 privātpersonu investīcijas un attiecīgi 1/3 valsts finansējuma.³⁸¹

Sekojoš kopīgajam Eiropas Savienības mērķim, Latvija, pieņemot 2005. gadā Zinātniskās darbības likumu, noteica valdībai pienākumu, iesniedzot Saeimai gadskārtējo likumu par valsts budžetu, paredzēt ikgadēju finansējuma pieaugumu zinātniskajai darbībai ne mazāku par 0,15% no iekšzemes kopprodukta (turpmāk – IKP), līdz valsts piešķirtais finansējums zinātniskajai darbībai sasniedz vismaz 1%

³⁷⁷ Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 163. panta otrā daļa.

³⁷⁸ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards a European Research Area, COM (2000) 6 final, 18 January 2000. Available on the internet at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0006:FIN:EN:PDF>. Last visited at 18 March 2009.

³⁷⁹ „[T]o become the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world (...)” Lisbon European Council, Presidency Conclusions, 23 and 24 March 2000, § 5. Available on the internet at: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm. Last visited at 18 March 2009.

³⁸⁰ Skat. Lisbon European Council, Presidency Conclusions, 23 and 24 March 2000. Available on the internet at: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm. Last visited at 18 March 2009.

³⁸¹ Barcelona European Council, Presidency Conclusions, 15 and 16 March 2002, § 47. Available on the internet at: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf. Last visited at 18 March 2009.

no IKP gadā.³⁸² Turklāt Zinātniskās darbības likums paredz, ka ikgadējais kopējais valsts un privātpersonu finansējuma apjoms zinātniskajai darbībai – 3% no IKP – sasniedzams līdz 2010. gadam.³⁸³ Zinātniskās darbības finansiālo situāciju uzlabo apstākļi, ka no Augstskolu likuma 72. panta otrās daļas 1. punkta izriet, ka valstij ir pienākums nodot augstskolām īpašumā to kustamo un nekustamo mantu, kas šīm augstskolām ir dāvināta, ko tās mantojušas vai kas ir iegādāta par augstskolu pašu līdzekļiem, tomēr ko līdz attiecīgo grozījumu izdarīšanai 2005. gadā Augstskolu likumā³⁸⁴ nebija tiesības ierakstīt uz augstskolas vārda.³⁸⁵ Savukārt no Augstskolu likuma 72. panta otrās daļas 2. punkta izriet augstskolas tiesības pieprasīt, no vienas puses, valstij tās autonomā kompetencē ietilpstošo tiesību un pienākumu īstenošanai nepieciešamās mantas iegādi vai, no otras puses, pieprasīt valstij nodot mantu, tai skaitā augstskolas valdījumā esošo valsts kustamo un nekustamo mantu, bez atlīdzības augstskolas īpašumā.³⁸⁶ Ja vien tiesiskās sistēmas praktisko novērojumu rādītāji neliecinātu par pretēju rīcību, varētu secināta, ka Latvija radījusi nepieciešamos apstākļus tās virzībai uz zinātnes un inovāciju attīstību.

Lai gan Latvijas valsts budžeta līdzekļu ieguldījums pētniecībā un attīstībā kopš 2004. gada ir audzis no 0,18% no IKP 2004. gadā līdz 0,33% no IKP 2007. gadā,³⁸⁷ tomēr, salīdzinot ar citām Eiropas Savienības dalībvalstīm minētajā laika periodā, jāsecina, ka izaugsme bijusi nenozīmīga, jo vidējais valsts budžeta līdzekļu ieguldījums pētniecībā un attīstībā eirozonas valstīs 2004. gadā bijis 0,76% no IKP,

³⁸² Zinātniskās darbības likuma 33. panta otrā daļa.

³⁸³ Zinātniskās darbības likuma pārejas noteikumu 5. punkts.

³⁸⁴ Grozījumi Augstskolu likumā: Ministru kabineta 2005. gada 23. augusta noteikumi Nr. 635, kas izdoti Latvijas Republikas Satversmes 81. panta kārtībā, *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 30. augusts, Nr. 136 (3294), zaudējuši spēku ar: Grozījumi Augstskolu likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 23. marts, Nr. 48 (3416), pieņemšanu. Augstskolu likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 17. novembris, Nr. 179 (462).

³⁸⁵ Šis pienākums neattiecas uz tiem nekustamajiem īpašumiem, kas pretēji Civillikuma (LR likums, *Valdības Vēstnesis*, 1937. 20., 22., 23., 24., 25., 26., 27. februāris, Nr. 41–47) un Zemesgrāmatu likuma (LR likums, *Valdības Vēstnesis*, 1937. 24. decembris, Nr. 293.) normām bija nostiprinātas uz augstskolu vārda pirms augstskolas ieguva atvasinātas publiskas personas statusu, jo ar brīdi, kad augstskolas ieguva atvasinātas publiskas personas statusu, iepriekš izdarītais ieraksts zemesgrāmatā ir kļuvis tiesisks.

³⁸⁶ Skat. vairāk Jarinovska, K. „Augstskolu jaunais tiesiskais stāvoklis”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2006. 30. maijs, Nr. 21 (424).

³⁸⁷ Darba izstrādes brīdī Eurostat dati par Eiropas Savienības valsts budžeta ieguldījuma pētniecībā un attīstībā apmēru ir pieejami galvenokārt līdz 2007. gadam.

bet 2007. gadā 0,74% no IKP. Mazāk par Latviju 2004. gadā pētniecībā un attīstībā no darba izstrādes brīdī esošajām Eiropas Savienības dalībvalstīm valsts budžeta līdzekļus ieguldīja tikai Rumānija – 0,17% no IKP, bet līdzīgā apmērā – tikai Malta. Savukārt mazāk par Latviju 2007. gadā pētniecībā un attīstībā no darba izstrādes brīdī esošajām Eiropas Savienības dalībvalstīm valsts budžeta līdzekļus ieguldīja Bulgārija – 0,28% no IKP, Grieķija – 0,3% no IKP, Malta – 0,21% no IKP, Polija – 0,32% no IKP, Slovākija – 0,21% no IKP. Vērtējot Latvijas valsts budžeta ieguldījuma pētniecībā un attīstībā pieauguma tendenci un salīdzinot to ar Eiropas Savienības un Latvijas tiesiskajās sistēmās noteikto mērķi – 1% valsts budžeta līdzekļu ieguldījums pētniecībā un zinātnē no IKP gadā līdz 2010. gadam –, rodas pamatotas šaubas par mērķa sasniegšanas iespējamību. Savukārt, vērtējot Latvijas valsts budžeta ieguldījuma pētniecībā un attīstībā pieauguma tendences kopsakarā ar valstīm, kuru pārspēšanu līdz 2010. gadam sev par mērķi izvirzīja Eiropas Savienība Lisabonas Eiropadomē, arī šī mērķa sasniegšana šķiet maz ticama. Piemēram, ASV valsts budžeta līdzekļu ieguldījums pētniecībā un attīstībā 2004. gadā bija 1,08% no IKP, savukārt 2007. gadā – 1,03% no IKP.³⁸⁸

Vērtējot Latvijas valsts varas īstenotāju rīcību, izpildot no Augstskolu likuma 72. panta otrās daļas 1. un 2. punkta izrietošos valsts pienākumus, var konstatēt politiskās gribas trūkumu ne tikai nodrošināt no Latvijas tiesiskās sistēmas izrietošās tiesību normas, bet arī ievērot Eiropas Savienības noteikto mērķi sekmēt universitāšu un pētniecības centru pētniecisko darbību. Lai gan kopš 2005. gada noteiktām valsts augstskolām piešķirts atvasinātas publiskas personas statuss, bet citām – atvasinātas publiskas personas statusa piešķiršana noteikta pēc augstskolas satversmes apstiprināšanas Saeimā,³⁸⁹ tomēr līdz darba izstrādes brīdim nav veiktas

³⁸⁸ Eurostat, *Share of Government Budget Appropriations or Outlays for Research and Development - (% of GDP)*. Available on the internet at: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal>. Last visited at 2 November 2009.

³⁸⁹ Augstskolu likuma 7. panta pirmā daļa paredz: „Valsts dibinātās augstskolas (izņemot Latvijas Policijas akadēmiju un Latvijas Nacionālo aizsardzības akadēmiju) ir atvasinātas publiskas personas.” Savukārt Augstskolu likuma pārejas noteikumu 19. punkts paredz: „Augstskola nodrošina satversmes atbilstību Augstskolu likumā noteiktajām prasībām un līdz 2006.gada 1.septembrim iesniedz satversmi Izglītības un zinātnes ministrijai. Valsts dibinātā augstskola kļūst par atvasinātu publisku personu pēc satversmes apstiprināšanas Saeimā. Līdz satversmes apstiprināšanai Saeimā augstskola turpina darboties līdzšinējā — valsts budžeta iestādes — statusā. Valsts dibinātās universitātes un augstskolas, kuru satversmes ir apstiprinātas Saeimā, uzskatāmas par atvasinātām publiskām personām.”

nepieciešamās darbības, lai nodrošinātu valsts augstskolu kā atvasinātu publisku personu darbību. Tā rezultātā valsts dibinātu augstskolu iespējas pilnvērtīgi piedalīties pētniecībā un tās personāla iespējas īstenot zinātniskās darbības brīvību ir ierobežotas.³⁹⁰ Ievērojot minēto, valsts augstskolas, kam būtu jābūt par valsts pētniecības pamatu, tādējādi sekmējot arī Eiropas Savienības mērķu sasniegšanu, nevar pilnvērtīgi īstenot savus uzdevumus.

No iepriekšējās analīzes var secināt, ka, lai gan Latvijas tiesiskās sistēmas formālie rādītāji ir apmierinoši Latvijas virzībai uz zinātnes un inovāciju attīstību, tomēr praktiskie novērojumi rada pamatu apšaubīt politiskās gribas īstumu virzībai uz zinātnes un inovāciju attīstību. Tas savukārt padara mazāk labvēlīgu vidi informācijas atklātības īstenošanai.

1.4. Publiski pieejamās informācijas kvalitāte

Lai gan informācijas atklātības vērtība ir pieejamās informācijas kvalitātē, tomēr faktisku un praktisku apsvērumu dēļ nav iespējams viena darba ietvaros izvērtēt kaut vai tikai valsts varas īstenoāja radītās publiski pieejamās informācijas kvalitāti. Tāpēc, izvērtējot informācijas atklātības vides labvēlīgumu pēc publiski pieejamās informācijas kvalitātes kritērija, var vadīties no tā, vai un kādu rīcību valsts varas īstenoājs veicis, lai panāktu tā radītās informācijas kvalitāti. Tā kā izplatītākā jurisprudences piedāvātā metode informācijas kvalitatīvo atšķirību mazināšanai ir informācijas uzkrāšana, sistematizēšana un izveidotās informācijas sistēmas pieejamības nodrošināšana vismaz informācijas radītājiem, tad par rādītāju valsts virzībai uz publiski pieejamās informācijas kvalitātes celšanu kalpo publiskas informācijas krātuvju pieejamība.

Bibliotēka ir viena no visizplatītākajiem un tradicionālākajiem daudzveidīgas un saturiski bagātas publiskas informācijas uzkrāšanas, sistematizācijas un publiskas pieejamības nodrošināšanas veidiem. Turklāt līdztekus augstskolām un citām izglītības institūcijām bibliotēku vēsturiski uzskata arī par zināšanu aprites vietu.³⁹¹

³⁹⁰ Šo jautājumu darba autore vairāk analizējusi, piemēram, Jarinovska, K. „Vai būs zināšanu tauta?” *Diena*, 2008. 6. jūnijs.

³⁹¹ Melody, W. „Electronic Networks, Social Relations and the Changing Structure of Knowledge”, *Communication Theory Today*, D.J. Crowley and D. Mitchell (eds.), Stanford, California, Stanford University Press, 1994, p. 271.

Tādēļ bibliotēku sniegto pakalpojumu pieejamība un daudzveidība, kā arī to piedāvāto krājumu saturiskā ietilpība ir tas, pēc kā var spriest, vai ir radīti vismaz elementāri priekšnosacījumi publiski pieejamās informācijas kvalitātes nodrošināšanai valstī. Savukārt par minēto var spriest pēc finansējuma apjoma un pēc tā, vai un ko dara, lai padarītu bibliotēku pakalpojumus pieejamākus un lai mazinātu personas mantiskā stāvokļa ietekmi uz iespējām izmantot šos pakalpojumus.³⁹² Dažādu valstu pieredzes salīdzinājums visprecīzāk raksturotu informācijas atklātības vides stāvokli, tomēr konkrētā jautājuma analīzi sarežģī apstākļi, ka nav publiski pieejama aktuāla statistika un tās apkopojums par bibliotēku darbību kaut vai tikai Eiropā.³⁹³ Līdz ar to konkrētā analīze pamatosies uz to, vai vērojams progress un sekošana vismaz svarīgākajām tendencēm.

Latvijā uz 2007. gadu bija reģistrētas 2021 bibliotēka^{394, 395} no kurām sešās bibliotēkās bija vairāk nekā miljons dokumentu (informācijas vienību) – Patentu tehniskajā bibliotēkā – 34 981 546, Latvijas Nacionālajā bibliotēkā – 4 072 188, Latvijas Akadēmiskajā bibliotēkā – 3 440 512, Rīgas Tehniskās universitātes zinātniskajā bibliotēkā – 2 084 972, Latvijas Universitātes bibliotēkā – 1 925 159, Rīgas Centrālajā bibliotēkā – 1 008 570. Ja salīdzina līdzīgas statistikas ziņas par

³⁹² Par nelabvēlīgām sociālām sekām, ko rada informācijas tehnoloģiju izmantošana bibliotēku pakalpojumu nodrošināšanā, skat., piemēram, Melody, W. „Electronic Networks, Social Relations and the Changing Structure of Knowledge”, *Communication Theory Today*, D.J. Crowley and D. Mitchell (eds.), Stanford, California, Stanford University Press, 1994, p. 269.

³⁹³ Piemēram, Eiropas Savienības 5. ietvarprogrammas atbalstīts projekts LibEcon, kura mērķis bija izveidot aktuālu datubāzi par bibliotēku darbību un ar to saistītajām izmaksām, vācot un apkopojot Eiropas Savienības un Eiropas Brīvās Tirdzniecības Asociācijas (EFTA – no nosaukuma angļu val. European Free Trade Association) dalībvalstu, citu Eiropas un pasaules valstu, tostarp, Japānas, Kanādas un ASV sniegtās statistikas ziņas par dažāda veida bibliotēkām, līdz ar finansējuma izbeigšanos 2004. gadā arī tika izbeigts. Savukārt cita līdzīga projekta rezultāti šobrīd nav publiski pieejami, bet aktuālie pētījumi par attiecīgo jautājumu pamatojas vēl uz LibEcon veiktajiem pētījumiem. Skat. vairāk par LibEcon, piemēram, LibEcon, *Background Project Information*. Available on the internet at: <http://www.libecon.org/>. Last visited at 5 March 2009. Skat., piemēram, par LibEcon izmantošanu: Goulding, A. *Public Libraries in the 21st Century: Defining Services and Debating the Future*, Aldershot, Ashgate Publishing, 2006, 387 p.; *Management, Marketing and Promotion of Library Services Based on Statistics, Analyses and Evaluation*, T.K. Flaten (ed.), Munchen, Saur, 2006, 462 p.

³⁹⁴ Atbilstoši Bibliotēku likumam./ Bibliotēku likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 9. jūnijs, Nr. 167/169 (1228/1230).

³⁹⁵ Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 5. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

2003. un turpmākajiem gadiem, var secināt, ka reģistrēto bibliotēku kopskaits ir pakāpeniski samazinājies,³⁹⁶ dokumentu (informācijas vienību) skaits, ņemot vērā katru gadu jaunpienākušo dokumentu (informācijas vienību) un izslēgto dokumentu (informācijas vienību) skaitu, relatīvi ir vai nu nenozīmīgi pieaudzis kā gadījumā ar Latvijas Akadēmisko bibliotēku, vai arī samazinājies kā gadījumā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku un augstskolu bibliotēkām^{397, 398}. Izņēmums ir specializētās bibliotēkas, pie kurām pieder arī Patentu tehniskā bibliotēka – lielākā Latvijas specializētā bibliotēka – un kuru dokumentu (informācijas vienību) kopskaits ir būtiski pieaudzis.³⁹⁹ Bibliotēku pakalpojumus vidēji izmanto 45,6% Latvijas iedzīvotāju.⁴⁰⁰ Salīdzinot bibliotēku apmeklējumu skaitu un izsniegto dokumentu (informācijas vienību) skaitu no 2003. gada līdz 2007. gadam, var konstatēt, ka, lai

³⁹⁶ Kopējais reģistrēto bibliotēku skaits Latvijā 2003. gadā bija 2 119, 2004. gadā – 2 063, 2005. gadā – 2 071 un 2006. gadā – 2 035. Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 5. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

³⁹⁷ Tā kā nav publiski pieejamo statistikas ziņu par katru atsevišķu augstskolu bibliotēku līdz 2006. gadam ieskaitot, tad vērtēt var kopīgu augstskolu bibliotēku krājumu pieaugumu laika posmā no 2003. gada līdz 2007. gadam. Salīdzinot augstskolu bibliotēku krājumu apjoma izmaiņas attiecīgajā periodā (2003. gadā – 6 744 629, 2004. gadā – 6 814 910, 2005. gadā – 6 706 713, 2006. gadā – 6 597 649, 2007. gadā – 6 522 744), jāņem gan vērā arī reģistrētais augstskolu bibliotēku kopskaits attiecīgajā laika periodā (2003. gadā – 32, 2004. gadā – 30, 2005. gadā – 28, 2006. gadā – 28, 2007. gadā – 30). Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 7. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

³⁹⁸ Skat. Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 6., 7. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

³⁹⁹ 2003. gadā – 28 935 247, 2004. gadā – 32 135 963, 2005. gadā – 34 767 283, 2006. gadā – 34 511 524 un 2007. gadā – 36 115 911. Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 6., 7. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

⁴⁰⁰ Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 10. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

arī bibliotēku apmeklējumu skaits ir pieaudzis,⁴⁰¹ tomēr samazinājies ir izsniegto dokumentu (informācijas vienību) skaits,⁴⁰² jo sevišķi Latvijas Nacionālajā bibliotēkā⁴⁰³ un pašvaldību publiskajās bibliotēkās⁴⁰⁴, kas norāda, ka samazinās bibliotēkas loma informācijas un zināšanu ieguvē, bet palielinās tās nozīme kā komunikāciju telpai.

Vērtējot Latvijas bibliotēku finansējumu, var konstatēt, ka arī finansējuma apmērs un tā izlietojums apstiprina iepriekš minēto secinājumu par bibliotēkas lomu. Proti, lai gan finansējums bibliotēku kārtējo izdevumu segšanai ir būtiski palielinājies, teju par 42,7% kopš 2003. gada,⁴⁰⁵ tomēr, salīdzinot kopējā finansējuma palielinājumu ar izdevumiem bibliotēku krājumu komplektēšanai, var konstatēt, ka 2007. gadā bibliotēku krājumu komplektēšanai bija atvēlēti tikai aptuveni 14,6% no kopējā finansējuma, turklāt attiecība kopš 2003. gada ir

⁴⁰¹ 2003. gadā – 10 425 118, 2004. gadā – 10 167 850, 2005. gadā – 11 079 998, 2006. gadā – 11 633 873 un 2007. gadā – 12 069 574. Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 6. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

⁴⁰² 2003. gadā – 34 653 583, 2004. gadā – 33 769 661, 2005. gadā – 31 886 814, 2006. gadā – 30 938 035 un 2007. gadā – 29 127 178. Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 6. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

⁴⁰³ 2003. gadā – 2 414 571, 2004. gadā – 2 263 439, 2005. gadā – 1 855 419, 2006. gadā – 1 681 691 un 2007. gadā – 1 689 741. Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 6. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

⁴⁰⁴ 2003. gadā – 20 580 679, 2004. gadā – 19 951 200, 2005. gadā – 19 256 255, 2006. gadā – 17 712 708 un 2007. gadā – 16 132 200. Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 6. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

⁴⁰⁵ 2003. gadā – LVL 11 065 124, 2004. gadā – LVL 12 831 554, 2005. gadā – LVL 14 495 247, 2006. gadā – LVL 17 217 828 un 2007. gadā – LVL 25 937 867. Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 8. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

pakāpeniski samazinājusies par aptuveni 6,2%.⁴⁰⁶ Ja izvērtē Latvijas Nacionālajai bibliotēkai, kas, cita starpā, ir atbildīga gan par nacionālā kultūras mantojuma pastāvīgu saglabāšanu, apstrādi un publisku izmantošanu,⁴⁰⁷ gan par cittautu (ārvalstu) iespieddarbu un dokumentu, kas ir nozīmīgi Latvijas valstiskuma, zinātnes, tautsaimniecības, izglītības un kultūras attīstībai, glabāšanu un pieejamības nodrošināšanu,⁴⁰⁸ kārtējo izdevumu segšanai piešķirtā finansējuma attiecību ar to, kas izlietots krājuma komplektēšanai, var konstatēt, ka arī tā relatīvi ir sarukusi līdz pat 6,1%.⁴⁰⁹ Ja salīdzina publiski pieejamās ziņas par minēto attiecību citās valstīs, kā arī finansējuma apmēru krājumu papildināšanai absolūtos skaitļos, tad gan attiecība, gan arī apmērs absolūtos skaitļos ir viens no mazākajiem attīstīto pasaules valstu vidū.⁴¹⁰ Labāk finansēts ir augstskolu bibliotēku krājumu papildinājums, kas,

⁴⁰⁶ 2003. gadā attiecība bija aptuveni 20,8%, 2004. gadā – (~20,7%), 2005. gadā – (~20,2%) un 2006. gadā – (~17,5%). Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 8. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

⁴⁰⁷ Obligāto eksemplāru likuma 2. panta pirmā daļa./ Obligāto eksemplāru likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 6. jūnijs, Nr. 87 (3455).

⁴⁰⁸ Likuma „Par Latvijas Nacionālo bibliotēku” 6. pants./ Par Latvijas Nacionālo bibliotēku: LR likums, *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 1993. 14. janvāris, Nr. 1.

⁴⁰⁹ Latvijas Nacionālās bibliotēkas finansējums kārtējo izdevumu segšanai 2003. gadā sastādīja LVL 1 464 251, 2004. gadā – LVL 1 592 646, 2005. gadā – LVL 1 803 824, 2006. gadā – LVL 2 458 554 un 2007. gadā – LVL 5 254 232, no tā 2003. gadā krājuma papildināšanai bija atvēlēti LVL 168 451, 2004. gadā – LVL 177 774, 2005. gadā – LVL 296 071, 2006. gadā – LVL 191 995 un 2007. gadā – LVL 312 168. Tas nozīmē, ka krājuma papildināšanai atvēlēta finansējuma attiecība 2003. gadā bija 11,5%, 2004. gadā – 11,2%, 2005. gadā – 16,4%, 2006. gadā – 7,8% un 2007. gadā – 6,1%. Pēc: Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 8. lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.

⁴¹⁰ Vadoties pēc LibEcon datiem par 2001. gadu, attiecība starp kopējo piešķirto finansējumu nacionālajām bibliotēkām un krājuma papildināšanai atvēlēto finansējumu bija šāda: Bulgārijā – 5,4%, Kanādā – 8%, Dānijā – 11,2%, Igaunijā – 7,4%, Somijā – 33,2%, Vācijā – 21,6%, Japānā – 8%, Latvijā – 15,8%, Lietuvā – 4,9%, Luksemburgā – 22,7%, Norvēģijā – 2,5%, Polijā – 3,4%, Portugālē – 2,4%, Slovākijā – 9%, Slovēnijā – 12,5%, Zviedrijā – 4,6%, Šveicē – 6,5% un Apvienotajā Karalistē – 18,5%. Pēc: LibEcon, *National Libraries (Recurrent Expenditure: Acquisition of Stock/Recurrent Expenditure: Total Expenditure)*. Available on the internet at: <http://www.libecon.org/>. Last visited at 27 March 2009. Vērtējot finansējuma apmēru absolūtos skaitļos, jāņem vērā, ka Latvijas Bankas noteiktais eiro (EUR) kurss 2007. gada 31. decembrī bija 0,70290 un ka 2007. gadā krājuma papildināšanai paredzētais finansējums attiecīgi ir aptuveni EUR 444114. Mazāks finansējums absolūtos skaitļos atbilstoši LibEcon ziņām par 2001. gadu bijis Bulgārijai – EUR 38154, Igaunijai – EUR 313673, Ungārijai – EUR 293499, Latvijai – EUR 336597, Lietuvai – EUR 141887, Polijai – EUR 419116, Rumānijai – EUR 98306, Islandei – EUR 40117, Lihtenšteinai – EUR 13603, Portugālei – EUR 354321, Turcijai – EUR 147521. Pēc: LibEcon,

skatot kopsakarā ar finansējumu kārtējiem izdevumiem uz 2007. gadu, bija 33,3%, tomēr arī šī attiecība ir pakāpeniski samazinājusies.⁴¹¹ Turklāt absolūtie skaitļi rāda, ka visu augstskolu bibliotēku finansējums kārtējo izdevumu segšanai 2007. gadā ir bijis par LVL 1 468 719 mazāks nekā Latvijas Nacionālajai bibliotēkai piešķirtais, tomēr augstskolas par LVL 949 759 vairāk ieguldījušas bibliotēku krājumu papildināšanai nekā Latvijas Nacionālā bibliotēka. Ja salīdzina publiski pieejamās ziņas par minēto attiecību citu valstu augstskolās, tad tā ir lielākā finanšu līdzekļu ieguldījumu attiecība, tomēr, vērtējot ieguldījuma apmēru absolūtos skaitļos, tas joprojām atpaliek no lielākās daļas attīstīto pasaules valstu.⁴¹² Ņemot vērā iepriekš minēto, jāsecina, ka, neskatoties uz Latvijas bibliotēku darbības salīdzinošo finansējuma pieaugumu absolūtos skaitļos, ieguldījums kvalitatīvas informācijas aprites nodrošināšanai nav tik pietiekams, lai to uzskatītu par labvēlīgu informācijas atklātības vides raksturlielumu.

Informācijas krātuves, kas nepastarpināti saistītas ar valsts varas īstenotāju radītās publiskās informācijas uzkrāšanu, sistematizēšanu un pieejamības nodrošināšanu vismaz valsts varas īstenotājiem, ir tikpat izplatīts un tradicionāls publiskas informācijas uzkrāšanas un sistematizācijas veids kā bibliotēkas. Tajā pašā laikā atšķirībā no bibliotēkām publiskas informācijas krātuvju pamatuzdevums nav nodrošināt vispārēju publiskas informācijas pieejamību, bet gan būt par atbalstu valsts varas īstenošanā. Līdz ar to publiskas informācijas krātuvju, kas nepastarpināti

National Libraries, 2001. Available on the internet at: http://www.libecon.org/database/current/nat_2003.xls. Last visited at 27 March 2009.

⁴¹¹ 2003. gadā – 41,4%, 2004. gadā – 38,4%, 2005. gadā – 35,8% un 2006. gadā – 35,4%.

⁴¹² Vadoties pēc LibEcon datiem par 2001. gadu, attiecība starp kopējo piešķirto finansējumu nacionālajām bibliotēkām un krājuma papildināšanai atvēlēto finansējumu bija šāda: Beļģijā – 11,5%, Kanādā – 14%, Dānijā – 14,4%, Igaunijā – 31%, Vācijā – 13,4%, Islandē – 13,4%, Latvijā – 14,4%, Lihtenšteinā – 10,9%, Norvēģijā – 13,7%, Portugālē – 15,1%, Rumānijā – 10,4%, Slovākijā – 10,4%, Slovēnijā – 19,3% un Apvienotajā Karalistē – 13,1%. Pēc: LibEcon, *Libraries of Institutions of Higher Education (Recurrent Expenditure: Acquisition of Stock/Recurrent Expenditure: Total Expenditure)*. Available on the internet at: <http://www.libecon.org/>. Last visited at 27 March 2009. Vērtējot finansējuma apmēru absolūtos skaitļos, jāņem vērā, ka Latvijas Bankas noteiktais eiro (EUR) kurss 2007. gada 31. decembrī bija 0,70290 un ka 2007. gadā krājumu papildināšanai paredzētais finansējums attiecīgi ir aptuveni EUR 1795315. Mazāks finansējums absolūtos skaitļos atbilstoši LibEcon ziņām par 2001. gadu bijis Bulgārijai – EUR 1319389, Igaunijai – EUR 1379407, Latvijai – EUR 1032319, Lietuvai – EUR 787172, Slovākijai – EUR 960166, Islandei – EUR 766395, Lihtenšteinai – EUR 95800, Luksemburgai – EUR 233335. Pēc: LibEcon, *Libraries of Institutions of Higher Education, 2001*. Available on the internet at: http://www.libecon.org/database/current/high_2003.xls. Last visited at 27 March 2009.

saistītas ar valsts varas īstenošanu radītās informācijas uzkrāšanu, sistematizēšanu un pieejamības nodrošināšanu, pieejamība saistīta ar to, cik lielā mērā šo krātuvju pieejamība nepieciešama valsts varas īstenošanas atbalstam. Tāpēc, vērtējot attiecīgās publiskas informācijas krātuves, jākonstatē, vai un kā valsts varas īstenošanas uzkrāj, sistematizē un nodrošina pieejamību sevis radītajai publiskajai informācijai.

Tā kā konkrētā darba mērķa sasniegšanai nav nepieciešama vispusīga un detalizēta minētā jautājuma analīze, darba turpinājumā tas tiks tikai ieskicēts ar atsevišķu laikmetīgai demokrātiskai valsts organizācijai raksturīgāko informācijas krātuvju analīzi, kam ir arī nozīme publiski pieejamās informācijas kvalitātes celšanā. Pie šādām laikmetīgai demokrātiskai valsts organizācijai nepieciešamām publiskas informācijas krātuvēm pieder tās, kas saistītas ar tiesību aktu uzkrāšanu, to sistematizāciju un vispārējas pieejamības nodrošināšanu. Pats apstākļi vien, ka tiesību akta saturs dara zināmu šī tiesību akta adresātam un ka atbildība seko tikai apzināti prettiesiskai rīcībai, ir tiesiskas valsts pamatiezīme. Par to, ka valsts varas rīcībai, lai to uzskatītu par tiesisku, jābūt pamatotai ar publiski pieejamiem apsvērumiem, tostarp arī tiesību normām, norādījis vēl Imanuels Kants (Immanuel Kant – vācu val.).⁴¹³ Tomēr, pateicoties laikmetīgas demokrātiskas valsts pārvaldes sarežģītības pakāpei, tiesību aktu apjoms ir tik liels, ka to praktiska iegaumēšana ne to radītājiem, ne arī to faktiskajiem vai potenciālajiem adresātiem nav iespējama. Tādēļ, lai nodrošinātu tiesiski apzinātu rīcību un saskanīgu tiesisko sistēmu, tiesību aktus uzkrāj, sistematizē un nodrošina pieejamību to faktiskajiem un potenciālajiem adresātiem.⁴¹⁴

Latvijā situāciju tiesību aktu uzkrāšanā, sistematizācijā un pieejamības nodrošināšanā uzskatāmi raksturo divu tiesību aktu – normatīvo aktu un tiesas nolēmumu – uzkrāšana, sistematizācija un pieejamības nodrošināšana. Satversmes

⁴¹³ Skat., piemēram, Kant, I. *Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf*, Königsberg, Friedrich Nicolovius, 1795, Anhang II, § 3. Vispārīgu pārskatu par normatīvo aktu pieejamības jautājumiem un to saistību ar tiesisku valsti skat., piemēram, Kutz, Chr. „Secret Law and the Value of Publicity”, *Ratio Juris*, Vol. 22, Issue 2 (2009), pp. 197–217.

⁴¹⁴ Vairāk tiesību aktu pieejamību darba autore analizējusi: Jarinovska, K. „Par atklātību un informāciju, un tās pieejamību administratīvajā procesā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2001. 18. decembris, Nr. 40 (233); Jarinovska, K. „Latvijas Republikas Satversmes 90. pants – tiesības uz saprotamiem likumiem”, *Diena*, 2006. 7. februāris.

90. pants paredz, ka „ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības”, par normatīvo aktu uzkrāšanu datorizētajā informatīvajā sistēmā un to sistematizēšanu atbild Tieslietu ministrija⁴¹⁵ un par normatīvo aktu vispārējas pieejamības nodrošināšanu atbild valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas Vēstnesis”⁴¹⁶. Tā rezultātā ir radītas divas valsts varas īstenotāju atbildības sfērā esošas datorizētas normatīvo aktu krātuves – Normatīvo aktu informācijas sistēmas pārlūka programma⁴¹⁷ un

⁴¹⁵ Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1994. 18. jūnijs, Nr. 72 (203), 11. pants; Tieslietu ministrijas nolikums: Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumi Nr. 243, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 13. maijs, Nr. 70 (2835), 5.1.4. apakšpunkts; Noteikumi par normatīvo aktu sistematizāciju: Ministru kabineta 2004. gada 16. aprīļa noteikumi Nr. 279, *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 16. aprīlis, Nr. 60 (3008).

⁴¹⁶ Skat. vairāk par sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Latvijas Vēstnesis” pienākumiem normatīvo aktu pieejamības nodrošināšanā Par atteikumu nodot privatizācijai valsts sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Latvijas Vēstnesis”: Ministru kabineta 2007. gada 1. augusta rīkojums Nr. 483, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 3. augusts, Nr. 125 (3701).

⁴¹⁷ Normatīvo aktu informācijas sistēmas pārlūka programma ir Tieslietu ministrijas, akciju sabiedrības „DATI” un sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Komercentrs DATI grupa” sadarbības rezultāts, kas pamatojas uz sadarbības līgumu un kas saistīts ar Tieslietu ministrijas likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 11. pantā, uz tā izdoto Ministru kabineta 2004. gada 16. aprīļa noteikumos Nr. 279 „Noteikumi par normatīvo aktu sistematizāciju” un Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumu Nr. 243 „Tieslietu ministrijas nolikums” 5.1.4. apakšpunktā noteikto. Šīs sadarbības ietvaros Tieslietu ministrija nodrošina Normatīvo aktu informācijas sistēmu ar saturu, ievadot tajā normatīvos aktus, konsolidējot un sistematizējot tos, un ievadot aktuālo informāciju par normatīvajiem aktiem, savukārt akciju sabiedrība „DATI” un sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Komercentrs DATI grupa” nodrošina Normatīvo aktu informācijas sistēmas pārlūka programmas darbību, kā arī noteiktus valsts varas īstenotājus ar bezmaksas vai pazeminātas maksas pieeju Normatīvo aktu informācijas sistēmas pārlūka programmai.

Publiski pieejamā informācija par minēto sadarbību ir visai skopa. Analizējot 2005. gada novembra Tieslietu ministrijas iekšējās sarakstes materiālus [nav publicēti] un koncepciju par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu (Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra rīkojums Nr. 814. Pieejams internetā: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file18610.doc>. Skatīts 2009. 29. martā), var secināt, ka iemesli ierobežotam publiski pieejamās informācijas klāstam ir saistīti arī ar to, ka sadarbība nav pietiekamā apmērā bijusi vērsta uz Ministru kabineta un Saeimas gribas izziņāšanu, nav atbilstoši ārējo normatīvo aktu pamatota un nav pienācīgi dokumentēta. Tā rezultātā par sadarbību var spriest pēc 1999. gada 23. decembra līguma par sadarbību Nr. 5/43-99 starp sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Komercentrs DATI grupa” un Tieslietu ministriju, kas nav publiski pieejams un ko min koncepcija par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu. Lai arī minētais sadarbības līgums pamatojas uz Ministru kabineta 1995. gada 16. maija instrukciju Nr. 2 „Instrukcija par likumu un citu normatīvo aktu sistematizāciju datorizētā informācijas sistēmā” (*Latvijas Vēstnesis*, 1995. 23. maijs, Nr. 78 (361)) (darba autore ir šo noteikumu izstrādātāja), tomēr ne šī instrukcija, ne arī instrukcijas vietā pieņemtie un spēkā esošie Ministru kabineta 2004. gada 16. aprīļa noteikumi Nr. 279 „Noteikumi par normatīvo aktu sistematizāciju” neparedz, ka normatīvo aktu sistematizācija datorizētajā informācijas sistēmā veicama vai var būt veikta sadarbībā ar privātpersonu. Turklāt vairāki apstākļi –, piemēram, Ministru kabineta 1995. gada 16. maija instrukcija Nr. 2 „Instrukcija par likumu un citu normatīvo aktu sistematizāciju datorizētā

oficiālā laikraksta „Latvijas Vēstnesis” elektroniskā forma – portāls LV.LV – un vortāls www.likumi.lv. Tā kā Normatīvo aktu informācijas sistēmas pārlūka programma ir pieejama par brīvu tikai daļai valsts varas īstenotāju, bet visiem citiem tā ir pieejama par maksu,⁴¹⁸ un tā kā valsts ir izteikusi apņemšanos veidot līdzvērtīgu, tomēr bezmaksas vispārpiejamu publiskas informācijas krātuvi uz oficiālā laikraksta „Latvijas Vēstnesis” elektroniskās formas – portāla LV.LV – un

informācijas sistēmā”, kas paredzēja, ka normatīvo aktu sistematizācija notiek datorizētā informācijas sistēmā (neviens cits datorizēta informācijas sistēma, ko Tieslietu ministrija izmantoju sistemātizācijai nav bijusi), un fakts, ka sistemātizāciju līdz attiecīgā līguma noslēgšanai veica galvenokārt Tieslietu ministrijas darbiniece Anita Andrejeva, kas norādīts konsolidētajos normatīvajos aktos – liecina par to, ka sadarbība notikusi arī pirms, kas nozīmē, ka sadarbība nav bijusi atbilstošā viedā noformēta un dokumentēta.

Pirmais publiski pieejamais Ministru kabineta tiesību akts, kas tieši liecina par 1999. gada 23. decembra līguma par sadarbības Nr. 5/43-99 starp sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Komercentrs DATI grupa” un Tieslietu ministriju esību, ir Ministru kabineta 2003. gada 25. novembra protokollēmums Nr. 61, 34. § „Par esošajām un plānotajām izmaksām, kas saistītas ar Normatīvo aktu informatīvās sistēmas (NAIS) uzturēšanu aktuālā stāvoklī, sistēmas izmantošanas maksu, noslēgtajiem līgumiem un priekšlikumiem attiecīgās problēmas risināšanā” [nav publiski pieejams kopš izmaiņām Ministru kabineta mājaslapā 2006. gadā, minēts publiski pieejamajā Tieslietu ministrijas 2002. gada publiskajā pārskatā]. Turklāt šis pats dokuments ir arī pirmais publiski pieejamais Ministru kabineta tiesību akts, kas apliecina Ministru kabineta atbalstu šādai sadarbībai, tiesa, tikai vēl uz diviem gadiem un attiecīga protokola 2. punkta norādījumiem: „Tieslietu ministrijai, sagatavojot līgumu, vadīties no nepieciešamības paredzēt tajā Normatīvo aktu informācijas sistēmas (NAIS) uzstādīšanas un abonēšanas maksas atlaides piemērošanas iespējas no 50% līdz 100% apmērā tiešās valsts pārvaldes iestādēm, pašvaldību domēm un padomēm, augstākās izglītības iestādēm un bibliotēkām, kuras finansē no valsts un/vai pašvaldību budžeta.” Tomēr, spriežot pēc 2005. gada novembra Tieslietu ministrijas iekšējās sarakstes materiāliem un Konceptijas par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu, var secināt, ka Ministru kabineta uzdevums nebija izpildīts līdz pat 2007. gada 18. decembrim, proti, sadarbība turpināta uz iepriekšējā līguma pamata, kas gan pārsniedz Ministru kabineta pieļauto sadarbības turpināšanas laiku un kas neatbilst Ministru kabineta izteiktajiem nosacījumiem par līguma saturu. 2007. gada 18. decembrī jautājums par sadarbību, lai arī minēts, atsaucoties uz 2007. gada 13. jūlijā sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Komercentrs DATI grupa” piedāvāto sadarbības līgumprojektu „NAIS programmatūras licences un datubāzes neierobežotas lietošanas tiesību nodošana; normatīvo aktu oficiālas publikācijas nodrošināšana”, tomēr nav saņemtas Ministru kabineta norādes par attiecīgo sadarbību. Savukārt publiski pieejamās informācijas par to, ka sadarbība būtu izbeigta vai ka sadarbība turpinātos uz jauna līguma pamata, nav. Pēc neoficiālām ziņām – pēc jaunnoslēgtās vienošanās sadarbību paredzēts turpināt līdz 2011. gadam. Netieši faktu par to, ka sadarbība pagarināta, turklāt pamatojoties uz Ministru kabineta 2003. gada 25. novembra protokollēmumu Nr. 61, 34. § „Par esošajām un plānotajām izmaksām, kas saistītas ar Normatīvo aktu informatīvās sistēmas (NAIS) uzturēšanu aktuālā stāvoklī, sistēmas izmantošanas maksu, noslēgtajiem līgumiem un priekšlikumiem attiecīgās problēmas risināšanā”, tāpat uz jau nederīga pilnvarojuma pamata, apstiprina Tieslietu ministrijas 2009. gada 13. oktobra vēstule Nr. 1-24/1618-J „Par informācijas sniegšanu” [nav publicēta], kur norādīts, ka minētais protokollēmums ir pēdējā pagarinājuma pamatā.

⁴¹⁸ Šāda kārtība pamatojās uz 1999. gada 23. decembra līguma par sadarbību Nr. 5/43-99 starp sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Komercentrs DATI grupa” un Tieslietu ministriju.

vortāla www.likumi.lv bāzes,⁴¹⁹ tad Normatīvo aktu informācijas sistēmas pārlūka programmu nevar vairs uzskatīt par Satversmes 90. pantā ietverto pamattiesību īstenošanas līdzekli. Tomēr arī oficiālā laikraksta „Latvijas Vēstnesis” elektroniskā forma – portāls LV.LV – un vortāls www.likumi.lv nav joprojām pilnvērtīgs Satversmes 90. panta radīts īstenošanas līdzeklis, jo tas nenodrošina pilnvērtīgu normatīvo aktu pieejamību.

Tas, ka oficiālā laikraksta „Latvijas Vēstnesis” elektroniskā forma – portāls LV.LV – un vortāls www.likumi.lv nenodrošina pilnvērtīgu normatīvo aktu pieejamību, izriet no vairākiem apstākļiem. Pirmkārt, tie nenodrošina visu ārējo normatīvo aktu pieejamību,⁴²⁰ kas nozīmē, ka neizpildās tiesiskās valsts un reizē laikmetīgas demokrātiskas valsts pamatprasība – nodrošināt vienotu ārējo normatīvo aktu pieejamību. Otrkārt, lai gan kopš 2006. gada 16. oktobra vortāls www.likumi.lv nodrošina bezmaksas likumu un daļu Ministru kabineta noteikumu konsolidēto tekstu pieejamību, tomēr nav attaisnojama sistēma, ka grozījumu gadījumā pirmteksta vietā parādās normatīvā akta konsolidētais teksts, ko ar katru nākamo izdarīto grozījumu atbilstoši maina, nesaglabājot brīvpieejā iepriekšējo normatīvā akta konsolidēto versiju, un ka pirmtekstu jāmeklē atsevišķi portālā LV.LV, ja tas ir publicēts oficiālajā laikrastā „Latvijas Vēstnesis”, līdz ar ko vortāls nav parocīgs ārējo normatīvo aktu satura izziņas līdzeklis. Likumu konsolidācijas sistēma rada

⁴¹⁹ Skat. Par esošajām un plānotajām izmaksām, kas saistītas ar Normatīvo aktu informatīvās sistēmas (NAIS) uzturēšanu aktuālā stāvoklī, sistēmas izmantošanas maksu, noslēgtajiem līgumiem un priekšlikumiem attiecīgās problēmas risināšanā: Ministru kabineta 2003. gada 25. novembra protokollēmums Nr. 61, 34. § [nav publiski pieejams kopš izmaiņām Ministru kabineta mājaslapā 2006. gadā, minēts publiski pieejamajā Tieslietu ministrijas 2002. gada publiskajā pārskatā]; Tieslietu ministrijas 2002. gada publiskais pārskats. Pieejams internetā: http://www.tm.gov.lv/lv/documents/parskati/2002/990_publicais%20parskats.doc. Skatīts 2009. 31. martā; Par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu: Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra rīkojums Nr. 814, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 19. decembris, Nr. 203 (3779); Grozījums Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra rīkojumā Nr. 814 „Par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu”: Ministru kabineta 2008. 4. novembra rīkojums Nr. 679, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 7. novembris, Nr. 174 (3958); Konceptijas projekts „Par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu”: Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra protokollēmums Nr. 69, 52. §. Pieejams internetā: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file18609.doc>. Skatīts 2009. 29. martā.

⁴²⁰ Piemēram, pašvaldību saistošos noteikumus npublicē oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”, tāpēc tie nav pieejami ne oficiālā laikraksta elektroniskā formā – portālā LV.LV –, ne arī vortālā www.likumi.lv. Minētajos informācijas resursos nav pieejami vairāki Latvijas Republikai saistošie starptautiskie līgumi.

situāciju, ka valsts varas īstenotājam, piemērojot likuma tekstu, jāveic pastāvīga konsolidācija katru reizi, kad tiesiskās attiecības, kuru risināšana pakļauta valsts varas īstenotājam, risināmas pēc normatīvā akta, kas pēc attiecīgo tiesisko attiecību rašanās brīža ir grozīts. Tāpat, lai arī mazākā mērā, jārīkojas privātpersonai, kurai jānovērtē pagātnes tiesiskās attiecības, kas risināmas pēc normatīvā akta, kurš pēc attiecīgo tiesisko attiecību rašanās brīža ir grozīts. Savukārt Ministru kabineta noteikumu, no kuriem tikai daļa ir konsolidēta, satura izzināšana ir vēl sarežģītāka. Ja ņem vērā, ka vairumam nav zināšanu un iemaņu normatīvo aktu konsolidēšanā, pastāv risks, ka normatīvā akta saturs paliks nepieejams. Treškārt, lai gan normatīvā akta publikāciju oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” atbilstoši likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 2. pantam uzskata par oficiālu, tātad tādu, kas rada tiesiskas sekas un kas uzliek pienākumu to ievērot, tomēr šī prezumpcija nav attiecināma uz šī paša izdevuma elektronisko formu un uz tās pamata izveidoto normatīvo aktu datubāzi, kas pieejama ar vortālā www.likumi.lv starpniecību.⁴²¹ Tā rezultātā informācijas avots, kas ir faktiski papīra formā esošās informācijas tiešs pānesums un kas, salīdzinot ar citu likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 2. pantā trešajā daļā minēto oficiālas publikācijas vietu, ir daudz pieejamāks un parocīgāks lietošanai, netiek uzskatīts kaut vai tikai kā normatīvā akta autentiskumu garantējošu publikāciju.⁴²² Ievērojot minēto un salīdzinot ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu

⁴²¹ Par šāda uzskata esību skat., piemēram, Konceptijas par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu: Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra rīkojums Nr. 814. Pieejams internetā: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file18610.doc>. Skatīts 2009. 29. martā.

⁴²² Jēdziens „oficiāla publikācija” jānošķir no jēdziena „autentiska publikācija”, jo pirmais attiecināms uz tādu publikācijas veidu, kas ne tikai garantē publicētā normatīvā akta īstumu, kā tas ir autentiskas publikācijas gadījumā, bet arī ko parasti izmanto kā atskaites punktu normatīvā akta spēkā esības noteikšanai un prezumpcijas par to, ka persona ir savlaicīgi informēta par normatīvo aktu un tādēļ ir pakļauta normatīvā akta spēkam, darbībai (likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 7. pants). Ievērojot minēto, var secināt, ka par oficiālu publikāciju nosauktā publikācija izdevumā „Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs” šobrīd vērtējama vairāk kā autentiska publikācija nekā oficiāla publikācija, jo uz tās publicētajiem normatīvajiem aktiem attiecināma „īstuma” prezumpcija (likuma „Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību

praksi normatīvo aktu pieejamības nodrošināšanā,⁴²³ var secināt, ka Latvija arvien nav nodrošinājusi normatīvo aktu pieejamības laikmetīgu risinājumu.

Vērtējot Latvijas situāciju tiesību aktu uzkrāšanā, sistematizācijā un pieejamības nodrošināšanā saistībā ar tiesas nolēmumiem, jāņem vērā Latvijas tiesiskā sistēma. Proti, lai gan tiesu prakse ir palīgtiesību avots, kam nav vispārša rakstura, un to var izmantot tikai kā līdzekli tiesību normas satura un tās piemērošanas gadījumu atklāšanai,⁴²⁴ tomēr, pateicoties iedibinātajai legistikas tradīcijai ārējo normatīvo aktu izstrādē priekšroku dot vispārīgam tiesisko attiecību regulējumam pār kazuistisko un ievērojot arvien pieaugošo tendenci valsts varas īstenotāja rīcību pamatot ar vispārējiem tiesību principiem, tiesas nolēmumu pieejamība ir garants patstāvīgo tiesību avotu satura izzināšanai un tātad arī tiesību

un spēkā esamību” 2. panta trešā daļa), tomēr apstākļi, ka, publicējot šajā izdevumā, jānorāda uz attiecīgā normatīvā akta publikāciju oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”, ir pamats secināt, ka šī publikācija tiesisko seku ziņā ir daudz ierobežotāka nekā publikācija oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”. Tiesa, pateicoties Eiropas Savienības Oficiālo publikāciju biroja iniciētajam un ar Eiropas Savienības dalībvalstīm kopīgi īstenojamam projektam N-lex (Kopējs valstu tiesību aktu portāls. Pieejams internetā: <http://eur-lex.europa.eu/n-lex/pays.html?lang=lv>. Skatīts 2009. 31. martā), kas nodrošina pieeju oficiālajām tiesību aktu datubāzēm Eiropas Savienības dalībvalstīs, jēdziens „autentiska publikācija” ieguva jaunu nozīmi. Proti, „autentiska publikācija” ir virtuālas likumdošanas rezultāts, kas nevis tiek prezumēta esam autentiska, bet ir autentiska normatīvā akta versija. Skat., piemēram: Council of the European Union, Working Party on Legal Data Processing, Summary of discussions (12 and 13 June 2002), 9998/02, Jurinfo 6, Brussels, 21 June 2002. Available on the internet at: <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/02/st09/09998en2.pdf>. Last visited at 24 February 2009; Council of the European Union, General Secretariat of the Council to Working Party on Legal Data Processing, Electronic publishing of legislation – towards authenticity – Final report of the working group, 10651/07, Jurinfo 34, Brussels, 21 June 2007. Available on the internet at: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st10/st10651.en07.pdf>. Last visited at 31 March 2009.

Par oficiālu publikāciju darba autore rakstījusi Jarinovska, K. „Oficiāla publikācija ir valsts funkcija, ko nevar nodot privātpersonas kompetencē”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 21. aprīlis, Nr. 16 (569).

⁴²³ Skat. par Eiropas Savienības pieredzi normatīvo aktu nodrošināšanā, piemēram: Council of the European Union, Working Party on Legal Data Processing, Summary of discussions (12 and 13 June 2002), 9998/02, Jurinfo 6, Brussels, 21 June 2002. Available on the internet at: <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/02/st09/09998en2.pdf>. Last visited at 24 February 2009; Council of the European Union, General Secretariat of the Council to Working Party on Legal Data Processing, Electronic publishing of legislation – towards authenticity – Final report of the working group, 10651/07, Jurinfo 34, Brussels, 21 June 2007. Available on the internet at: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st10/st10651.en07.pdf>. Last visited at 31 March 2009; Koncepcijas par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu: Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra rīkojums Nr. 814. Pieejams internetā: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file18610.doc>. Skatīts 2009. 29. martā.

⁴²⁴ Par Latvijas tiesību avotu iedalījumu skat. vairāk: Jelāgins, J. „Tiesību pamatavoti”, *Mūsdienu tiesību teorijas atziņas*, E. Meļķīša zinātn. red., Rīga, TNA, 1999, 59.–86. lpp.; Iljanova, D. *Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana*, Rīga, Ratio iuris, 2005, 55.–58. lpp.

un pienākumu īstenošanai.⁴²⁵ Sevišķi nozīmīga loma tiesu praksei ir administratīvajā procesā. Atsaukšanās uz tiesu praksi ir kļuvusi par gandrīz katra administratīvās tiesas nolēmuma sastāvdaļu.⁴²⁶ Savukārt, tā kā atbilstoši likuma „Par tiesu varu”⁴²⁷ 7. panta pirmajai daļai administratīvās tiesas uzdevums ir veikt „kontroli pār izpildvaras darbību, kas attiecas uz konkrētu publiski tiesisku attiecību (administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības) tiesiskumu un pamatotību”, kā arī noskaidrot „personas publiski tiesiskos pienākumus vai tiesības”, tad šāda tiesu prakse ietekmē ne vien administratīvo procesu tiesā, bet tam ir ietekme uz visu valsts pārvaldi kopumā. Līdz ar to tiesu prakse, jo sevišķi administratīvajā procesā, ir vispārējas intereses objekts, tādēļ tai jābūt pieejamai.

Lai konstatētu veidu un apmēru, kādā būtu jānodrošina tiesu prakses pieejamība, vērtīgi ieskatīties atsevišķās Latvijas tiesību vēstures liecībās. Latvijas tiesiskajā sistēmā vienmēr ir dominējis uzskats par tiesu prakses pieejamības nepieciešamību. Tā tas ir bijis kopš Latvijas Republikas dibināšanas, tā – arī pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas 1990. gada 4. maijā.⁴²⁸ Disputi gan vienmēr pastāvējis par tiesu prakses pieejamības nodrošināšanas veidu un apmēru. Tā, piemēram, 1924. gadā Senāta Apvienotā sapulce skatīja strīdu par to, kur publicējami Augstākās tiesas Senāta un Senāta Apvienotās sapulces nolēmumi – izdevumā „Valdības Vēstnesis” vai izdevumā „Tieslietu Ministrijas Vēstnesis”.

⁴²⁵ Par tiesu praksi un tās pieejamības nodrošināšanas nepieciešamību darba autore analizējusi vairāk: Jarinovska, K. „Par tiesu prakses jēdzienu un izpratni Latvijā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 20. aprīlis, Nr. 16 (169); Jarinovska, K. „Par tiesu praksi un tās sistematizāciju”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*. 2000. 24. februāris, Nr. 8 (161).

⁴²⁶ Lai gan tiesu prakses izmantošana tiesas nolēmumos, lai pastiprinātu tiesību normas piemērošanā izdarītos secinājumus un tādējādi norādītu uz šo secinājumu pastāvīgu raksturu, ir apsveicama un lietderīga, tomēr kritiski jāvērtē tie gadījumi, kad tiesas nolēmuma pamatā faktiski ir tikai arguments par secinājumiem, kas izriet no tiesu prakses vai judikatūras. Vēl kritiskāk jāvērtē tāda atsaukšanās uz tiesu praksi vai judikatūru, kas nav publiski pieejama un par kuras saturu nevar secināt vien no izdarītās atsauces tiesas nolēmumā, kur tiesu prakse vai judikatūra minēta kā pamatojums tiesas nolēmumam. Tendence piedēvēt tiesu praksei lielāku lomu nekā tā varētu būt palīgtiesību avotam parādās arī, piemēram, *Administratīvais process tiesā*, J. Briedes zinātn. red., Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2008, 777 lpp.

⁴²⁷ Par tiesu varu: LR likums, *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 1993. 14. janvāris, Nr. 1.

⁴²⁸ Par tiesu prakses pieejamību darba autore analizējusi vairāk: Jarinovska, K. „Par tiesu prakses jēdzienu un izpratni Latvijā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 20. aprīlis, Nr. 16 (169); Jarinovska, K. „Par tiesu praksi un tās sistematizāciju”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*. 2000. 24. februāris, Nr. 8 (161).

Toreiz strīda izšķiršanā par labu Augstākās tiesas Senāta un Senāta Apvienotās sapulces nolēmumu publicēšanai izdevuma „Tieslietu Ministrijas Vēstnesis” pielikumā bija apsvērums, ka tādējādi tiks uzsvērts tiesas nolēmumu nesaistošais raksturs.⁴²⁹ Disputi jau pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas 1990. gada 4. maijā bijis arī par to, vai tiesu prakses pieejamība nodrošināma atsevišķu vienkopus pieejamu tiesas nolēmumu veidā vai arī Augstākās tiesas plēnuma lēmumu formā, kas ne tikai apkopo tiesu praksi tiesību normu piemērošanā, bet kas arī padara saistošus Augstākās tiesas plēnuma lēmumā minētos norādījumus par tiesību normu piemērošanu.⁴³⁰ Šo disputu, lai arī ar tiesu prakses pieejamības veidu netieši saistītā jautājumā, atrisināja Satversmes tiesa, norādot: „Nenoliedzot vienvērtīgas tiesu prakses nozīmi tiesību stabilitātes nodrošināšanā, tomēr nav pieļaujams, ka Augstākās tiesas plēnums kļūst līdzīgs likumdevējam un iepriekš nosaka vispārsaistošus (obligātus) priekšrakstus, no kuriem tiesnesis, izskatot konkrētu lietu, nav tiesīgs atkāpties.”⁴³¹ Disputi par tiesu prakses pieejamības nodrošināšanas veidu un apmēru joprojām turpinās, piemēram, attiecībā uz tiesu prakses pieejamības veidu – Augstākās tiesas veiktu tiesu prakses apkopojumu un skaidrojumu nepieciešamību un izmantošanas iespējām,⁴³² attiecībā uz tiesu prakses

⁴²⁹ „Senāta spriedumu publicēšanas jautājumā”, *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, 1924, Nr. 3, 197.–199. lpp.

⁴³⁰ Likuma „Par tiesu varu” 49. panta otrā daļa līdz likumam „Grozījumi likumā „Par tiesu varu”” (*Latvijas Vēstnesis*, 2002. 13. novembris, Nr. 168 (2743)) noteica: „Plēnuma pieņem tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu.”

⁴³¹ Par likuma „Par tiesu varu” 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 5. februāris, Nr. 19 (2784), § 2.3.

⁴³² Skat., piemēram, Augstākās tiesas priekšsēdētāja Andra Guļāna runu Latvijas tiesnešu konferencē, kur, cita starpā, norādīts uz nepieciešamību celt „tiesu prakses apkopojumu autoritāti un pastiprinātu to rekomendējošo nozīmi” un nosodīti gadījumi, kad ar tiesu prakses apkopojumu tiesneši vai nu iepazīstas novēloti (pat piecus mēnešus pēc to saņemšanas tiesā), vai neiepazīstas nemaz./ *Kādu tiesu varu Latvijā mēs vēlamies?* LR Augstākās tiesas priekšsēdētāja Andra Guļāna runa Latvijas tiesnešu konferencē, 2007. 9. marts. Pieejams internetā: <http://www.at.gov.lv/lv/about/chairman/speeches/2007/20070309/>. Skatīts 2009. 7. aprīlī. Tāpat skat., piemēram, Liberte, V. „Tiesiskās attiecības starp kapitālsabiedrību un valdes locekli”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 10. marts, Nr. 10 (563), kur norādīts uz Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta tiesu praksi par tiesisko attiecību starp kapitālsabiedrību un valdes locekli un attiecīgās tiesu prakses apkopojuma „Par likumu piemērošanu, izšķirot tiesās strīdus, kas saistīti ar darba līguma izbeigšanos vai grozīšanu” (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļa, 2004. decembris. Pieejams internetā: http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2005/Apkopojums_Darba_ligums.doc. Skatīts 2009. 7. aprīlī) iespējamo pretrunu ar starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos un Eiropas Savienības tiesību

pieejamības apmēru – tiesu prakses vai tikai judikatūras publicēšanu,⁴³³ publicējamā tiesas nolēmuma apjomu – personas datu izlaišanas iespējām, nepieciešamības personas vārdu un uzvārdu aizstāt ar atbilstošiem iniciāļiem, tiesas nolēmuma aprakstošās daļas saīsināšanas vai izlaišanas iespējām.⁴³⁴ Neskatoties uz disputu daudzveidību, tiesu prakses pieejamība kopš Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas 1990. gada 4. maijā nav sevišķi sekmējusies, salīdzinot ar tiesu prakses pieejamības apjomu laika posmā no Latvijas Republikas dibināšanas līdz Padomju Sociālistisko Republiku Savienības veiktajai valsts okupācijai. Valsts centienos nav tālāk tikts par tiesu prakses tiesu nolēmumu veidā fragmentāru publicēšanu (vispārējai vajadzībai)⁴³⁵ un sistematizētas tiesu prakses pieejamības nodrošināšanu datubāzes formā (specializētai vajadzībai)⁴³⁶. Protams, pieejamās informācijas tehnoloģijas paplašinājušas publicēšanas un datubāzes iespējas, tomēr principiāla atšķirība nav manāma. Iecere, kas sekoja iepriekš minētajam Satversmes tiesas spriedumam, nodrošināt vispārēju un bezmaksas tiesu prakses pieejamību un tādējādi sekot citviet pasaulē, arī Eiropā izplatītai praksei, joprojām nav pilnībā īstenota.⁴³⁷

normās noteikto. Kritika līdzīgā jautājumā izteikta arī Krivcova, E. „Valdes locekļa atsaukšana”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2008. 14. oktobris, Nr. 39 (544). Skat. arī vispārīgu analīzi par Augstākās tiesas plēnuma lēmumiem Voroncova, A. „Augstākās tiesas plēnuma lēmumi mūsdienā Latvijas tiesību sistēmā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2007. 24. aprīlis, Nr. 17/18 (470/471).

⁴³³ Skat., piemēram, par tiesu prakses un judikatūras pieejamības jautājumiem: Torgāns, K. „Judikatūras teorija un pielietojamā judikatūra”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2005. 13. decembris, Nr. 47 (402).

⁴³⁴ Skat. piemēram, par šo jautājumu: Vainovskis, M. „Par tiesu prakses atspoguļojumu Rietumeiropas valstīs mūsdienās”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 20. aprīlis, Nr. 16 (169); ANO Attīstības programma, Tieslietu ministrija, Vainovskis, M. (2004, februāris). *Pētījums par tiesu prakses vispārinājumu veikšanas metodoloģiju*, E. Meļķiņa red. Pieejams internetā: www.un.lv/files/2004/Pet_TP.V.pdf. Skatīts 2009. 7. aprīlī.

⁴³⁵ Piemēram, tiesu prakses tiesu nolēmumu veidā fragmentāru publicēšanu (vispārējai vajadzībai) nodrošina valsts akciju sabiedrība „Tiesu namu aģentūra”, izdodot grāmatas – tiesu prakses izlases – un uzturot Latvijas Tiesu Portālu, kur pieejami arī administratīvo tiesu spriedumi un aktuāli tiesu nolēmumi civillietās un krimināllietās. Tiesu prakses tiesu nolēmumu veidā fragmentāru publicēšanu nodrošina arī Augstākā tiesa savā mājaslapā.

⁴³⁶ Šāda datubāze ir Latvijas tiesu informācijas sistēma, kuras darbību nodrošina sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Lursoft IT” un valsts akciju sabiedrība „Tiesu namu aģentūra”.

⁴³⁷ Šis ieceres atspoguļojums atrodams, piemēram, ANO Attīstības programma, Tieslietu ministrija, Vainovskis, M. (2004, februāris). *Pētījums par tiesu prakses vispārinājumu veikšanas metodoloģiju*, E. Meļķiņa red. Pieejams internetā: www.un.lv/files/2004/Pet_TP.V.pdf. Skatīts 2009. 7. aprīlī.

Pamatojoties uz iepriekš analizēto, var secināt, ka apstākļi, kas nepieciešami brīvā apritē esošās informācijas kvalitātes paaugstināšanai, nav pietiekami labvēlīgi. Sevišķi nelabvēlīgi tie ir attiecībā uz pašas valsts radītās publiskās informācijas kvalitātes nodrošināšanu.

2. Tiesiskie priekšnosacījumi⁴³⁸

2.1. Publiski pieejamā informācija

Latvija 1990. gadā, atzīstot Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā ietvertās tiesību normas sev par saistošām, atzina sev par saistošu arī pienākumu nodrošināt tiesību uz publiskas informācijas īstenošanu un aizsardzību. Jau 1992. gadā līdz ar Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām ratificēšanu Latvija apliecināja attiecīgo cilvēktiesību īstenošanai un aizsardzībai nepieciešamā tiesiskā ietvara izveidi. Vēlāk – ar Satversmes 1998. gada grozījumiem⁴³⁹ – tiesībām uz publiskas informācijas pieejamību bija noteikta konstitucionāla līmeņa aizsardzība.

Satversmē iekļautas vairākas normas, kas tieši vai netieši ir saistītas ar tiesībām uz publiskas informācijas pieejamību, – Satversmes 90., 100. un 115. pants.⁴⁴⁰ Vistiešākajā veidā ar tiesībām uz publiskas informācijas pieejamību saistīts Satversmes 100. pants, kura saturs ir līdzīgs Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta pirmajai daļai. Šis pants nosaka informācijas atklātību kā vārda brīvības daļu. Tas nozīmē, ka Satversmē iekļauto vārdu „tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju” nozīme jāmeklē arī Eiropas Cilvēktiesību

⁴³⁸ Šis darba sadaļas secinājumi atspoguļoti, piemēram: Jarinovska, K. „Freedom of Information in Latvia and the European Union”, *Politics and Law in the Context of the European Integration*, Proceedings of the International Conference, 14–15 February 2003, Rīga, Juridiskā koledža, 2003, pp. 129–135; Jarinovska, K. „Informācijas atklātības princips: teorija un prakse Latvijā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2006. 18. jūlijs, Nr. 28 (431); Jarinovska, K. „Publiskās informācijas pieejamības principi un prakse”, *Likums un Tiesības*, 2007. janvāris, februāris, 9. sējums, Nr. 89, 90.

⁴³⁹ Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 23. oktobris, Nr. 308/312 (1369/1373).

⁴⁴⁰ Lai gan Satversmes 104. pantu mēdz saistīt ar informācijas atklātību, tomēr šī saistība ir netieša. Šī panta ietveršana Satversmes pamattiesību katalogā piešķīra petīcijas tiesībām konstitucionālas aizsardzības līmeni. Šo jautājumu vairāk darba autore analizējusi: Jarinovska, K. „Petīcija – tiesības piedalīties savas valsts lietu kārtošanā”, *Likums un Tiesības*, 2007. decembris, 9. sējums, Nr. 100; Jarinovska, K. „Publiskās informācijas pieejamības principi un prakse”, *Likums un Tiesības*, 2007. janvāris, februāris, 9. sējums, Nr. 89, 90; Jarinovska, K. „Priekšlikumu un sūdzību tiesiskais regulējums”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 2007. 3. aprīlis, Nr. 14 (467).

tiesas praksē. Tomēr Satversmes 100. pants ir interpretējams plašāk nekā Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. pants, jo sevišķi attiecībā uz publiskas informācijas pieejamību. Tas, pirmkārt, izriet no Satversmes 100. panta interpretācijas kopsakarā ar citām Satversmes tiesību normām, kas nosaka valsts pienākumu apjomu konkrētās publiskās informācijas pieejamības nodrošināšanas sakarā. Tā Satversmes 90. pants uzliek valstij pienākumu nodrošināt personai informāciju par tās tiesībām, bet 115. pants paredz valstij pienākumu nodrošināt informāciju „par vides stāvokli”. Otrkārt, konstitucionāli aizsargātas tiesības uz vispārēju publiskas informācijas pieejamību nosaka Latvijas Republikai saistoši starptautiskie cilvēktiesību dokumenti,⁴⁴¹ kuru noteikto tiesību aizsardzību paredz Satversmes 89. pants,⁴⁴² un Latvijas izveidotais tiesiskais ietvars tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai un aizsardzībai.

Lai nodrošinātu Latvijas Republikai saistošajos starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktās tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai un aizsardzībai nepieciešamās minimālās prasības, kā arī sekotu starptautisko organizāciju, kuras dalībniece ir Latvijas Republika vai par kuras dalībnieci Latvijas Republika bija iecerējusi kļūt,⁴⁴³ norādēm attiecībā uz publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanu,⁴⁴⁴ līdztekus konstitucionālajam tiesību uz publiskas informācijas pieejamību nostiprinājumam 1998. gadā bija pieņemts Informācijas

⁴⁴¹ Tostarp, Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām, Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem un Konvencija par fizisko personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisku apstrādi.

⁴⁴² Skat. vairāk par šo jautājumu Kovaļevska, A. „Satversmes 89. pants: vai deklaratīva norma Satversmē”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2008. 15. jūlijs, Nr. 26 (531).

⁴⁴³ Piemēram, izstrādājot Informācijas atklātības likumu, ņemtas vērā arī Eiropas Savienības ekspertu norādes. Skat. Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas devītajā sēdē 1998. gada 21. maijā Antas Rugātes (LZS, KDS frakcijas deputātes) iepazīstināšanas ar likumprojektu „Informācijas atklātības likums” pirmajam lasījumam runu./ Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas devītajā sēdē 1998. gada 21. maijā: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_98/st2105.html. Skatīts 2009. 11. aprīlī.

⁴⁴⁴ Tostarp, 1982. gada 29. aprīļa Eiropas Padomes Ministru Komitejas deklarācija par vārda un informācijas brīvību, Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācija Nr. R (81) 19 par pieeju valsts institūciju informācijai, rekomendācija Nr. R (91) 10 par personas datu, kas atrodas valsts institūciju rīcībā, paziņošanu trešajām pusēm, rekomendācija Nr. R (97) 18 par tādu personas datu aizsardzību, kas tiek vākti un apstrādāti statistikas nolūkos.

atklātības likums⁴⁴⁵. Analizējot Saeimas plenārsēžu, kurās apspriesta Informācijas atklātības likuma pieņemšana, stenogrammas, var secināt, ka Saeimas apsvērumi Informācijas atklātības likuma pieņemšanā vairāk atbilst normatīvajā publiskas informācijas pieejamības ieviešanas teorijā paustajām atziņām. Konstatējama raksturīga informācijas atklātības pārkuma pār slepenības apsvērumiem deklarēšana.⁴⁴⁶ Turklāt iztrūkst apsvērumu, kas norādītu par vēlmi publiskas

⁴⁴⁵ Informācijas atklātības likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 6. novembris, Nr. 334/335 (1395/1396).

⁴⁴⁶ Skat., piemēram, Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas devītajā sēdē 1998. gada 21. maijā Kārļa Čerāna (frakcijas „Latvijai” deputāta) minētos apsvērumus par likumprojektu „Informācijas atklātības likums” pirmajam lasījumam: „Augsti godātie deputāti! Es aicinu atbalstīt šo likumprojektu, jo es uzskatu, ka tas ir ļoti svarīgs. Šeit jau ziņotāja komisijas vārdā minēja to, ka šo likumprojektu jeb šo likumu gaida pašvaldības, bet es gribu pievērst jūsu uzmanību tam, ka šo likumu gaida arī Latvijas pilsoņi un iedzīvotāji, jo šis likums paredz iedzīvināt tādu principu, ka valsts pārvaldē esošā informācija, valsts pārvaldes informācija, būtu atklāti pieejama sabiedrībai. Mēs visi labi atceramies tās debates, kuras bija pirms vairāk nekā gada, kad mēs šeit skatījām likumu par valsts noslēpumu. Tajā brīdī bija redzama šī ačgārnā kārtība, ka faktiski valsts iestādes gribētu vairāk šo informāciju slēpt no cilvēkiem nekā cilvēkiem šo informāciju atklāt, un mums bija pat pavisam absurdi priekšlikumi no Valsts prezidenta puses – ieviest pat dienesta noslēpumu dažādās valsts pārvaldes iestādēs. Tagad šeit ir realizēta pretējā pieeja, proti, tā pieeja, ka informācija, kura ir valsts pārvaldē (atskaitot informāciju, kas ir uzkrāta par konkrētām fiziskām personām, un atskaitot vēl dažas citas atsevišķas informācijas grupas), ir atklāti pieejama sabiedrībai. Un tāpat tas ir tas princips, kas mums ir sabiedrībā jāiedzīvina. Diemžēl līdzšinējā pieredze, kāda ir ar šiem informācijas atklātību un pieejamību regulējošajiem likumiem, mūsu valstī ir samērā bēdīga, jo arī 5. Saeimā līdzīgas ievirzes likumprojekti ir tikuši skatīti, arī toreiz tas bija tieši priekšvēlēšanu laikā. Diemžēl, 5. Saeimai darbu beidzot, šie attiecīgie likumprojekti ir palikuši kaut kādos lasījumos un uz 6. Saeimu tie nepārnāca. Acīm redzami ir tas, ka valdošajām partijām nebija izdevīgi tas, ka mēs par šo informācijas atklātību runātu un pieņemtu attiecīgus likumus jau Saeimas darbības sākumā.

Bet es esmu ļoti priecīgs arī par to, ka arī šajā likumprojektā parādās ļoti daudzas tās domas, kuras bija iestrādātas jau Tautas kustības „Latvijai” sagatavotajā likumprojektā par informāciju, tās izmantošanu un aizsardzību, kas gan tika Saeimas komisijās noraidīts pēc atzinuma saņemšanas no ministrijām un arī no citām iestādēm. Bet tas fakts, ka šeit ir ļoti daudzas tādas domas iestrādātas, ir nenoliedzami vērtējams kā pozitīvs process un arī parāda to, ka tomēr opozīcijai iespējas ir vismaz intelektuālā veidā ietekmēt valstī notikumu tālāku virzību uz priekšu. Protams, ierobežotā, tomēr pilnīgi konkrētā veidā.

Un es gribu vērst jūsu uzmanību uz šī likumprojekta 10. pantu, kurā ir runa par informācijas reģistru un kurš nosaka to, ka turpmāk katrai iestādei atkarībā no tās rīcībā esošās informācijas veida un rakstura ir informācija jāreģistrē speciāli izveidotā informācijas reģistrā, kurā norāda glabātās informācijas grupu, informācijas nosaukumu un informācijas avotu. Svarīgi ir tas, ka informācijas pieprasītājiem ir tiesības iepazīties ar šo informācijas reģistru. Tāpat parādās šī bāze, lai cilvēkiem būtu tiešām iespējas pārskatīt visu šo informāciju, kas ir valsts pārvaldē, un piekļūt pie šīs informācijas.”/ Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas devītajā sēdē 1998. gada 21. maijā: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_98/st2105.html. Skatīts 2009. 11. aprīlī.

Tāpat skat., piemēram, debates Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas desmitajā sēdē 1998. gada 16. oktobrī par likumprojekta „Darba devēja organizāciju un to apvienību likums” 6. panta trešās daļas, kas paredzēja, ka „darba devēju organizācijām, to apvienībām ir tiesības pieprasīt un saņemt bez maksas no valsts pārvaldes institūcijām un pašvaldībām savu mērķu sasniegšanai

informācijas pieejamību izmantot tikai kā līdzekli, lai nodrošinātu valsts varas īstenotāju pieņemto lēmumu tiesiskumu un objektivitāti, vai valsts varas līdzsvarošanu, tādēļ nav konstatējams citu skaidri izteiktu publiskas informācijas pieejamības ieviešanas teoriju iespaids Informācijas atklātības likuma pieņemšanā. Līdz ar to Informācijas atklātības likums tā sākotnējā veidolā ir apliecinājums tam, ka līdz ar šā likuma pieņemšanu informācijas atklātība ir viena no Latvijas Republikas tiesiskās sistēmas pamatvērtībām.

nepieciešamo informāciju, ja likumos vai citos normatīvajos aktos nav noteikti ierobežojumi tās izsniegšanai”, svītrosānu trešajā lasījumā. Debates ievērojamas ar to, ka tās notika tajā pašā sēdē, kad apspriests likumprojekts „Informācijas atklātības likuma” otrajā lasījumā, turklāt minot likumprojektu „Informācijas atklātības likums” kā argumentu. Vairāki deputāti debatēs apliecināja informācijas atklātības svarīgumu un nosodīja slepenības kultūras tendences. Piemēram, Kārlis Čerāns (frakcijas „Latvijai” deputāts): „Es aicinātu atbalstīt komisijas viedokli, bet Pēterkopa kungam es gribētu atbildēt uz viņa sniegtajiem argumentiem tā, ka acīmredzot nodokļu maksātājiem visiem būtu jārūpējas par to, lai arodbiedrības varētu saņemt informāciju viņu darbam. Tāpat arī visiem šiem nodokļu maksātājiem būtu jārūpējas par to, lai šādu informāciju varētu saņemt arī darba devēju organizācijas, jo mums ir principiāli svarīgi tas, lai tieši šis mehānisms darbotos darba tiesisko attiecību neregulēšanai un lai tas strādātu labi. Tas ir valstiski svarīgs uzdevums, un tāpēc es aicinu neatbalstīt šo Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas iesniegto priekšlikumu. (...). Jautājumā par informācijas pieejamību es tiešām aizstāvu to, lai arī visiem pilsoņiem mūsu valstī būtu maksimāli pieejama informācija, un šajā ziņā man būs būtiskas pretenzijas pret šo tā saucamo Informācijas atklātības likumu, kas būs vēlāk, bet par to mēs parunāsim tajā brīdī, kad to skatīsim. Taču šobrīd es gribētu, lai tiktu nofiksēts tas, ka darba devēju organizācijām ir šīs tiesības saņemt informāciju.” Tāpat Ludmila Kuprijanova (Demokrātiskās partijas Saimnieks frakcijas deputāte): „Mēs, no vienas puses, visi ļoti moderni un demokrātiski te runājam, ka viss ir jāpārvalda trīspusējai padomei: tā ir valdība, tie ir darba devēji un tās ir arodbiedrības. Viss ir ļoti skaisti, bet tajā pašā laikā mēs visi baigi cīnāmies, lai darba devējiem nedotu nekādu informāciju. Interesanti, ko tad viņi tajā trīspusējā padomē visos līmeņos darīs? Vai dažādas baumas lasīs pa pasauli apkārt?”/ Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas četrpadsmitā sēde 1998. gada 29. oktobrī: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_98/st2810.html. Skatīts 2009. 11. aprīlī.

Skat. arī debates Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas desmitajā sēdē 1998. gada 15. oktobrī par likumprojektu „Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas likums” otrajā lasījumā, apspriežot Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes pienākumu nodrošināt savā darbībā atklātību, tai skaitā publiskas informācijas pieejamību./ Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas desmitā sēde 1998. gada 15. oktobrī: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_98/st1510.html. Skatīts 2009. 11. aprīlī.

Visbeidzot, skat., piemēram, Ilgas Kreituses (Darba partijas, Kristīgi demokrātiskās savienības, Latvijas Zaļās partijas apvienības frakcijas deputātes) uzstāšanos Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas četrpadsmitajā sēdē 1998. gada 29. oktobrī, apspriežot likumprojekta „Informācijas atklātības likuma” 9. pantu trešajā lasījumā, kur bija paustas bažas par to, vai Informācijas atklātības likuma piemērošana būs iespējama, ja nebūs uzsvērts valsts varas īstenotāju pienākums saglabāt publisku informāciju, un nosodījums valsts varas īstenotāju rīcībai, kā rezultātā „arhīvos veidojas katastrofāla situācija – 90. gadi dokumentāri ir „nenosegti”, jo netiek ievērota tā kārtība, kāda bija tanīs gados, kad darbojās Latvijas PSR likumdošana”./ Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas četrpadsmitā sēde 1998. gada 29. oktobrī: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_98/st2810.html. Skatīts 2009. 11. aprīlī.

Lai novērtētu Informācijas atklātības likuma ieviesto informācijas atklātības aizsardzības līmeni, sākotnēji jākonstatē vispārējai pieejamībai pakļautās publiskās informācijas⁴⁴⁷ apjoms. To savukārt var konstatēt, nosakot Informācijas atklātības likumā lietoto terminu „informācija” un „iestāde” saturu. Līdz Informācijas atklātības likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī,⁴⁴⁸ šajā likumā lietoto terminu „informācija” pielīdzināja jēdzienam „dokuments”, jo personām pieejamais apjoms bija valsts vai pašvaldību iestāžu rīcībā esošie dokumenti, dokumentu daļas vai to kompilācijas.⁴⁴⁹ Šobrīd Informācijas atklātības likumā lietotais termins „informācija” ir daudz plašāks. Tas ir paplašināts, pateicoties tam, ka ar iepriekš minētajiem grozījumiem bija paplašināts gan pieejamās informācijas (atkarībā no tās radīšanas veida) apjoms Informācijas atklātības likuma 2. panta pirmajā daļā, gan arī tam, ka bija paplašināts to personu loks, kurām nodrošināma informācijas pieejamība. Lai gan likuma 1. panta 1. punkts palicis nemainīgs un joprojām paredz, ka informācija ir „ziņa vai ziņu kopums jebkurā tehniski iespējamā fiksēšanas, uzglabāšanas vai nodošanas veidā”, taču grozījumi izdarīti 2. panta pirmajā daļā, kas noteic, ka likuma mērķis ir nodrošināt informāciju, kura ir iestādes rīcībā un kuru iestādei atbilstoši tās kompetencei ir pienākums radīt. Tādējādi Informācijas atklātības likums attiecas kā uz dokumentētu, tā arī vēl nedokumentētu informāciju. Savukārt termins „iestāde”⁴⁵⁰ atbilstoši Informācijas atklātības likuma 1. panta 4. punktam tagad nozīmē – „ikviena iestāde, kā arī persona, kas īsteno pārvaldes funkcijas un uzdevumus, ja šī persona informācijas apritē ir saistīta ar

⁴⁴⁷ Informācijas atklātības likums lieto terminu „informācija” līdzīgā nozīmē kā citviet darbā lietots jēdziens „publiska informācija” un terminu „iestāde” – kā citviet darbā lietots jēdziens „valsts varas īstenotājs”. Lai analīze būtu precīzāka un neradītu maldīgu iespaidu, darba sadaļā par Latvijas tiesisko priekšnosacījumu analīzi būs lietota arī Informācijas atklātības likuma terminoloģija.

⁴⁴⁸ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369).

⁴⁴⁹ Informācijas atklātības likuma 2. panta pirmās daļas redakcija līdz 2005. gada 22. decembrī bija pieņemti un 2006. gada 1. februārī stājās spēkā grozījumi Informācijas atklātības likumā (Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)).

⁴⁵⁰ Termins „iestāde” Informācijas atklātības likumā pirmo reizi bija ietverts ar grozījumiem Informācijas atklātības likumā, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī (Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)). Ar nākamajiem grozījumiem 2006. gada 5. oktobrī, kas stājās spēkā 2006. gada 14. oktobrī, termins „iestāde” bija nedaudz precizēts, nemainot likumdevēja sākotnēji iecerēto saturu (Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. oktobris, Nr. 164 (3532)).

attiecīgo funkciju un uzdevumu izpildi". Līdz ar to šobrīd Informācijas atklātības likumā noteiktās prasības ir jāizpilda ne vien valsts un pašvaldību iestādēm, bet arī tām personām, kuras īsteno valsts pārvaldes funkcijas un uzdevumus.

Šādu grozījumu nepieciešamību noteica tas, ka valsts varas īstenošana ir nodota arī privātpersonām. Lai nodrošinātu, ka šā iemesla dēļ nepamatoti neierobežo cilvēka pamattiesības – tiesības uz publiskas informācijas pieejamību –, pienākums nodrošināt informāciju ir attiecināts uz visiem, kas īsteno valsts varas funkcijas un uzdevumus. Tātad šobrīd, piemēram, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām ir arī jāievēro Informācijas atklātības likuma prasības, jo to pastāvēšana pati par sevi atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma⁴⁵¹ 88. panta pirmajai daļai nozīmē, ka tās īsteno iepriekš minētajā tiesību normā, kā arī citur minētos valsts pārvaldes uzdevumus.⁴⁵² Informācijas atklātības likums jāievēro arī visām akreditētajām augstskolām un koledžām – kā valsts, tā arī privātpersonu dibinātajām –, jo, izsniedzot valstiski atzītu diplomu, tās pilda Augstskolu likumā⁴⁵³ ietvertos valsts pārvaldes uzdevumus.⁴⁵⁴ Tāpat šā likuma normas attiecas arī uz visām citām personām, ar kurām, piemēram, ir noslēgts deleģēšanas līgums vai kuras atbilstoši normatīvajiem aktiem īsteno kādu valsts pienākumu, kura veikšanu valsts var uzticēt arī citam veidojumam normatīvajos aktos noteiktajos gadījumos, piemēram, publiska informācija jāsniedz biedrībai, kura, pildot publisku uzdevumu, izsniedz arhitektu profesionālās kvalifikācijas sertifikātus vai izsniedz ārvalstīs iegūtās

⁴⁵¹ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 21. jūnijs, Nr. 94 (2669).

⁴⁵² Šo jautājumu darba autore vairāk analizējusi Jarinovska, K. „Publiskas personas komercsabiedrības pamatpienākums informācijas atklātības aspektā”, *Latvijas Vēstnesis, Komersanta Vēstnesis*, 2008. 19. novembris, Nr. 47 (154).

⁴⁵³ Augstskolu likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 17. novembris, Nr. 179 (462).

⁴⁵⁴ Tā kā līdz Augstskolu likuma grozījumiem 2005. gada 23. augustā ar Ministru kabineta 2005. gada 23. augusta noteikumiem Nr. 635 „Grozījumi Augstskolu likumā”, kas izdoti Latvijas Republikas Satversmes 81. panta kārtībā (*Latvijas Vēstnesis*, 2005. 30. augusts, Nr. 136 (3294) [zaudējuši spēku]), visām valsts augstskolām bija valsts iestādes statuss, tad arī līdz attiecīgo likuma grozījumu veikšanai tām bija jāizpilda Informācijas atklātības likuma prasības. Tāpēc tādi pētījumi kā Gray, A. (October 2005). *Freedom of Information and Universities: a Brief International Survey, 2005*. Available on the internet at: <http://www.generalist.org.uk/foi/foi.html>. Last visited at 11 April 2009, kas, acīmredzami vadoties vien no Informācijas atklātības likuma redakcijām līdz tā papildināšanai ar terminu „iestāde”, secina, ka nav skaidrs, vai informācijas atklātības prasības attiecas uz universitātēm Latvijā Republikā, nav pamatoti attiecīgajā jautājumā.

profesionālās kvalifikācijas atzīšanas apliecības arhitekta reglamentētajā profesijā⁴⁵⁵. Tā kā atsevišķas valsts pārvaldes funkcijas un uzdevumus īstenojošas personas, piemēram, dažas kapitālsabiedrības, kurās valsts vai pašvaldība ir kapitāla daļu turētāja, līdz galam nav izpratušas savu pienākumu atklāt to rīcībā esošo informāciju,⁴⁵⁶ svarīgi, lai Latvijas Republikā iedibinātais informācijas atklātības īstenošanas uzraudzības un kontroles mehānisms būtu pietiekami efektīvs attiecīgās tiesību normas atbilstošas ievērošanas nodrošināšanā.⁴⁵⁷

Lai arī vispārējai pieejai pakļautā publiskā informācija ir vispārīgi definēta, tomēr, pateicoties tam, ka Informācijas atklātības likuma 2. panta trešā daļa paredz, ka „informācija ir pieejama sabiedrībai visos gadījumos, kad likumā nav noteikts citādi”, vispārējai pieejai pakļautās publiskās informācijas noteikšana ir vienkārša. Tā kā minētā tiesību norma iedibina prezumpciju, ka visa valsts varas īstenoātāja rīcībā esoša informācija ir vispārpieejama, ja vien nav likumā pamatota iemesla, kādēļ tā nevar būt pieejama, tad visos gadījumos, kad vien valsts varas īstenoātājs uzskata, ka tā rīcībā esošā informācija nevar būt pieejama, tam ir jāpierāda informācijas sniegšanas atteikuma likumība.⁴⁵⁸ Ievērojot minēto, var uzskatīt, ka šajā

⁴⁵⁵ Noteikumi par institūcijām, kas izsniedz ārvalstīs iegūtās profesionālās kvalifikācijas atzīšanas apliecības reglamentētajās profesijās: Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobris, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. novembris, Nr. 176 (3544), 2. punkts.

⁴⁵⁶ Skat., piemēram: Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 9. jūnija lēmumu lietā Nr. A42517806 [nav publicēts]; Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 11. novembra spriedumu lietā Nr. A42517806. Pieejams internetā: http://c4.vds.deac.lv/files/AL/2008/11_2008/11_11_2008/AL_1111_raj_A-6317-08_19.pdf. Skatīts 2009. 28. aprīlī.

Skat. arī piemērus no administratīvā procesa iestādē. Piemēram, Rīgas domes 2009. gada 30. jūlija lēmumā Nr. 1-43/RD-09-731-ap „Par apstrīdēto administratīvo aktu” [nav publicēts], konstatēts, ka sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Rīgas pilsētņēmums” 2009. gada 19. maija lēmums Nr. 1-9/RPB-09-116-ap, ar kuru atteikts sniegt informāciju, atsaucoties, cita starpā, uz to, ka Informācijas atklātības likuma neattiecas uz šo sabiedrību, ir nepamatots un atceļams.

⁴⁵⁷ Pozitīva tendence pienākuma sniegt publisku informāciju ievērošanas nodrošināšanā parādās, piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 9. jūnija lēmumā lietā Nr. A42517806 un Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 11. novembra spriedumā lietā Nr. A42517806, kur norādīts uz valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības nepārprotamu pienākumu izpildīt Informācijas atklātības likuma prasības./ Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 9. jūnija lēmums lietā Nr. A42517806 [nav publicēts]; Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 11. novembra spriedums lietā Nr. A42517806. Pieejams internetā: http://c4.vds.deac.lv/files/AL/2008/11_2008/11_11_2008/AL_1111_raj_A-6317-08_19.pdf. Skatīts 2009. 28. aprīlī.

⁴⁵⁸ To apstiprina arī Informācijas atklātības likuma 12. panta pirmā daļa.

jautājumā Latvija izpildījusi starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteiktās minimālās prasības un pat sasniegusi optimālo līmeni.

Tomēr jautājums par publiski pieejamās informācijas apjomu ir atkarīgs arī no tā, kāda ir publiskas informācijas ierobežojumu sistēma. To savukārt raksturo iepriekš konstatētie un analizētie kritēriji – publiskas informācijas pieejamības ierobežojumu sistēmas konkretizācijas pakāpe, paredzamība un atbilstība gan vispārējiem cilvēktiesību ierobežošanas nosacījumiem, gan arī tam, kas pieļaujams konkrēti attiecībā uz informācijas atklātību. Ievērojot konkrētā darba mērķi, Latvijas publiskas informācijas pieejamības ierobežojumu sistēma būs analizēta tikai vispārīgi.

Publiskas informācijas pieejamības ierobežojumu sistēmas atskaites punkts ir likuma „Par valsts noslēpumu”⁴⁵⁹ 3., 4. un 5. pants un Informācijas atklātības likuma 5. pants, kas, pirmkārt, iedibina divas ierobežotas pieejamības publiskas informācijas kategorijas – valsts noslēpums un ierobežotas pieejamības informācija⁴⁶⁰ –, otrkārt, nosaka pamatprasības publiskas informācijas kategorizēšanai un, treškārt, min publiskas informācijas klāstu, kas nekādā gadījumā nevar ietilpt kādā no ierobežotas pieejamības publiskas informācijas kategorijām.

⁴⁵⁹ Par valsts noslēpumu: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 29. oktobris, Nr. 181 (666).

⁴⁶⁰ Ievērojot to, ka Ministru kabineta 2005. gada 26. aprīļa noteikumi Nr. 280 „Kārtība, kādā aizsargājama informācija dienesta vajadzībām” (*Latvijas Vēstnesis*, 2005. 29. aprīlis, Nr. 68 (3226)) paredz atšķirīgu uzraudzības un kontroles kārtību ierobežotas pieejamības informācijai, kam noteikts statuss – dienesta vajadzībām –, no cita veida ierobežotas pieejamības informācijas, pastāv viedoklis, jo sevišķi valsts drošības iestādēs, ka šīs kategorijas publiska informācija ir nodalāma gan no ierobežotas pieejamības informācijas, gan arī no valsts noslēpuma, tomēr šādu viedokli neapstiprina likuma „Par valsts noslēpumu” 5. pants, kas min tikai divu veidu ierobežotas pieejamības publiskas informācijas kategorijas – valsts noslēpums un ierobežotas pieejamības informācija. Tāpat Informācijas atklātības likuma 5. panta otrā daļa publisku informāciju, kam noteikts statuss – dienesta vajadzībām –, pieskaita pie ierobežotas pieejamības informācijas. Ievērojot minēto un to, ka, piemēram, fiziskas personas datu, kas arī var būt ierobežotas pieejamības informācija, uzraudzība un kontrole arī pakļauta atšķirīgai kārtībai, ko nosaka Fizisko personu datu aizsardzības likums (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 6. aprīlis, Nr. 123/124 (2034/2035)), var secināt, ka šāda apgalvojuma pamatā nav tik daudz juridiskās zinātnes atziņas kā citi apsvērumi. Viens no tādiem apsvērumiem, piemēram, ir jauna likuma par informāciju dienesta vajadzībām pieņemšana, lai tādējādi mazinātu likuma „Par valsts noslēpumu” un Informācijas atklātības likuma noteikto informācijas atklātības aizsardzības līmeni. Šādas idejas īstenošanas mēģinājums ir likumprojekts jauna Informācijas atklātības likuma pieņemšanai, kas 2008. gada 6. oktobrī iesniegts Saeimai./ Informācijas atklātības likums: likumprojekts, *Ministru kabinets*, 2008. 23. septembris, TA-1074. Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/MKlik_210808_IAL.1074.doc. Skatīts 2009. 14. aprīlī.

Abas ierobežotas pieejamības publiskas informācijas kategorijas iedalās vēl sīkāk.⁴⁶¹ Tā kā publiskas informācijas saturiskais klāsts, kas var atbilst minētajām ierobežotas pieejamības publiskas informācijas kategorijām, ir daudzveidīgs, niansēta ir arī kārtība, kādā nosakāms attiecīgās publiskās informācijas statuss. Kopīgais gan ir tas, ka ierobežojumam jābūt individualizētam un jāatbilst likumā pieļautam ierobežošanas mērķim. Valsts noslēpuma gadījumā individualizēšana izpaužas Ministru kabineta noteikumu, kas, pamatojoties uz likuma „Par valsts noslēpumu” minētajiem par valsts noslēpumu atzīstamajiem gadījumiem, uzskaita par valsts noslēpumu atzīstamos objektus,⁴⁶² un tiesību akta, ar ko atzīst konkrētu objektu par atbilstošu kādam no Ministru kabineta noteikumos minētajiem valsts noslēpuma objektiem un ko izdod par konkrēto objektu atbildīgais,⁴⁶³ veidā. Savukārt individualizēšanai ierobežotas pieejamības informācijas sakarā kopš grozījumiem, kas stājās spēkā 2006. gada 14. oktobrī,⁴⁶⁴ jānotiek, pamatojoties uz tiesību aktu, ar ko atzīst konkrēto publisko informāciju par atbilstošu kādam no likumā minētajiem ierobežošanai pieļaujamajiem gadījumiem.⁴⁶⁵ Vispārējo pieejamību ierobežojošā tiesību akta saturs un forma atšķiras atkarībā no ierobežošanai pakļautās publiskās informācijas, tomēr neapšaubāmi – publiskas informācijas klasificēšana un

⁴⁶¹ Atbilstoši likuma „Par valsts noslēpumu” 3. panta pirmajai daļai informāciju, kas ir valsts noslēpums, klasificē sevišķi slepenā, slepenā un konfidenciālā informācijā. Savukārt atbilstoši Informācijas atklātības likuma 5. panta otrajai daļai ierobežotas pieejamības informācija ir informācija: „1) kurai šāds statuss noteikts ar likumu; 2) kas paredzēta un noteikta iestādes iekšējai lietošanai; 3) kas ir komercnoslēpums, izņemot gadījumus, kad ir noslēgts iepirkuma līgums saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu vai cita veida līgums par rīcību ar valsts vai pašvaldības finanšu līdzekļiem un mantu; 4) par fiziskās personas privāto dzīvi; 5) kas attiecas uz atestācijas, eksāmenu, iesniegto projektu (izņemot projektus, kuru finansēšana paredzēta ar valsts sniegtu galvojumu), konkursu (izņemot konkursus, kas saistīti ar iepirkumiem valsts vai pašvaldību vajadzībām vai citādi saistīti ar rīcību ar valsts vai pašvaldību finanšu līdzekļiem un mantu) un citu līdzīga rakstura novērtējumu procesu; 6) dienesta vajadzībām; 7) kas ir Ziemeļatlantijas līguma organizācijas vai Eiropas Savienības informācija, kura apzīmēta attiecīgi kā „NATO UNCLASSIFIED” vai „LIMITED”.”

⁴⁶² Likuma „Par valsts noslēpumu” 4. panta pirmā daļa; Valsts noslēpuma objektu saraksts: Ministru kabineta 2004. gada 26. oktobra noteikumi Nr. 887, *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 28. oktobris, Nr. 171 (3119).

⁴⁶³ Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi: Ministru kabineta 2004. gada 6. janvāra noteikumi Nr. 21, *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 3. februāris, Nr. 17 (2965), 47. punkts.

⁴⁶⁴ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. oktobris, Nr. 164 (3532).

⁴⁶⁵ Informācijas atklātības likuma 5. panta trešā un ceturtnā daļa.

ierobežotas pieejamības informācijas statusa noteikšana notiek līdz ar ierobežošanai pakļautā objekta radīšanu un atbilstoši iepriekš nodibinātai sistēmai, nevis tad, kad valsts varas īstenotājs saņem publiskas informācijas pieprasījumu un konstatē, ka „izdevīgāk” būtu to nesniegt.⁴⁶⁶

Ievērojot darba mērķi, likumā minētie publiskas informācijas ierobežošanu pamatojošie mērķi detalizēti nebūs analizēti; tā vietā būs analizēts kopīgais ierobežošanu pamatojošo mērķu attiecināšanās uz konkrēto publisko informāciju. Lemjot par publiskas informācijas ierobežošanu, jāievēro arī Satversmes tiesas pamatoti norādītais, ka neviens, izņemot Saeimu, normatīvi nevar ierobežot pieejamību publiskai informācijai.⁴⁶⁷ Savukārt, ja Saeima tomēr ir paredzējusi tiesības ierobežot publisku informāciju, tam, kas atsaucas uz šādām Saeimas dotajām tiesībām, publiskas informācijas pieejamības ierobežošana jāpamato ne tikai ar konkrētu likuma normu un citu tiesību aktu, ja tā izdošana paredzēta likumā, bet atbilstoši Satversmes 89. un 116. pantam jāpārlicinās par ierobežojuma atbilstību Satversmē un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktajām prasībām informācijas atklātības ierobežošanai.⁴⁶⁸ Turklāt gadījumā, ja likuma norma valsts

⁴⁶⁶ Tas saskan arī ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi šajā jautājumā. Skat., piemēram, *Kenedi v. Hungary*, no. 31475/05, § 42–45, ECHR, judgement of 26 May 2009.

⁴⁶⁷ Par Ministru kabineta noteikumu Nr. 46 „Noteikumi par vadības līgumiem” atbilstību Informācijas atklātības likumam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 7. jūlijs, Nr. 221/222 (1681/1682), § 2; Par likuma „Par valsts noslēpumu” 11. panta piektās daļas un Ministru kabineta 1997. gada 25. jūnija noteikumu Nr. 226 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” XIV nodaļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 24. aprīlis, Nr. 62 (2827), § 2.

Šādu viedokli apstiprina arī likumprojekta „Par valsts noslēpumu” apspriešana Latvijas Republikas 6. Saeimas pavasara sesijas vienpadsmitajā (ārkārtas) sēdē 1996. gada 5. jūnijā, Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas astotajā sēdē 1996. gada 5. septembrī un Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas astotajā sēdē 1996. gada 5. septembrī./ Latvijas Republikas 6. Saeimas pavasara sesijas vienpadsmitā (ārkārtas) sēde 1996. gada 5. jūnijā: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_96/st0506.html. Skatīts 2009. 14. aprīlī; Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas astotā sēde 1996. gada 5. septembrī: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_96/st0509.html. Skatīts 2009. 14. aprīlī; Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas divdesmit pirmā sēde 1996. gada 17. oktobrī: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_96/st1710.html. Skatīts 2009. 14. aprīlī.

⁴⁶⁸ Par Ministru kabineta noteikumu Nr. 46 „Noteikumi par vadības līgumiem” atbilstību Informācijas atklātības likumam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 7. jūlijs, Nr. 221/222 (1681/1682), § 1–2; Par likuma „Par valsts noslēpumu” 11. panta piektās daļas un Ministru kabineta 1997. gada 25. jūnija noteikumu Nr. 226 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” XIV nodaļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 24. aprīlis, Nr. 62 (2827), § 2.

varas īstenotājam piešķir rīcības brīvību publiskas informācijas ierobežošanai, rīcības brīvības izmantošana ir izvērsti jāpamato.⁴⁶⁹ Salīdzinot minēto publiskas informācijas ierobežošanas kārtību ar starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteikto un par starptautisko cilvēktiesību dokumentu piemērošanu atbildīgo institūciju norādīto, var konstatēt savstarpēju atbilstību.

Tomēr Latvijas tiesiskās sistēmas salīdzinājums ar starptautiskajos cilvēktiesību dokumentu iedibināto kārtību informācijas atklātības ierobežošanas jautājumos parāda arī kvalitatīvas priekšrocības Latvijas tiesiskajā sistēmā. Likuma „Par valsts noslēpumu” 5. pantā minētais publiskas informācijas, kuras ierobežošana, klasificējot vai piešķirot ierobežotas pieejamības statusu, ir aizliegta, uzskaitījums piešķir skaidras aprises valsts īstenotajam informācijas atklātības minimumam. Bezierunu vispārējai pieejamībai pakļauta šāda publiska informācija: „1) par stihiskām nelaimēm, dabas vai citām katastrofām un to sekām; 2) par vides, veselības aizsardzības, izglītības un kultūras stāvokli, kā arī demogrāfisko situāciju; 3) par cilvēktiesību pārkāpumiem; 4) par noziedzības līmeni un tās statistiku, korupcijas gadījumiem, amatpersonu nelikumīgu rīcību; 5) par ekonomisko stāvokli valstī, budžeta izpildi, iedzīvotāju dzīves līmeni, kā arī par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām un darbiniekiem noteiktajām algas likmēm, privilēģijām, atvieglojumiem un garantijām; 6) par valsts vadītāju veselības stāvokli.”⁴⁷⁰ Minētā uzskaitījuma esība skaidrojama, ar to, ka likums „Par valsts noslēpumu” pieņemts pirms normatīvā akta, kas regulē publiskas informācijas pieejamību Latvijas Republikā, tādēļ tā normām bija jāgarantē vismaz minimālais informācijas atklātības aizsardzības līmenis.⁴⁷¹ Tomēr tas nebūt nemazina tā nozīmi un attiecināmību uz

⁴⁶⁹ Par Ministru kabineta 2005. gada 11. janvāra noteikumu Nr. 17 „Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”” un 2005. gada 9. jūnija likuma „Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 203 (3361), § 23.3.2.

⁴⁷⁰ Likuma „Par valsts noslēpumu” 5. pants.

⁴⁷¹ Skat. informācijas atklātības apsvērumus, apspriežot Latvijas Republikas 6. Saeimas pavasara sesijas vienpadsmitajā (ārkārtas) sēdē 1996. gada 5. jūnijā un Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas astotajā sēdē 1996. gada 5. septembrī likumprojektu „Par valsts noslēpumu” pirmajam un otrajam lasījumam./ Latvijas Republikas 6. Saeimas pavasara sesijas vienpadsmitā (ārkārtas) sēdē 1996. gada 5. jūnijā: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_96/st0506.html. Skatīts 2009. 14. aprīlī; Latvijas Republikas 6.

visu tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas un aizsardzības sistēmu. Turklāt tas, ka kopš likuma „Par valsts noslēpumu” pieņemšanas, tātad arī pēc Informācijas atklātības likuma pieņemšanas, tā 5. pants nav grozīts, jo vairāk uzsver šajā pantā ietverto informācijas atklātības minimuma prasību nozīmīgumu.

Publiskas informācijas ierobežošana gan jānošķir no privātas informācijas ierobežošanas. Nošķiršanas nepieciešamība rodas, pirmkārt, gadījumos, kad privāta informācija nonāk valsts rīcībā, tādēļ tā kļūst publiska informācija un var būt pakļauta vispārējai pieejamībai, un, otrkārt, kad viena normatīvā akta normas vienlīdz attiecas gan uz valsts varas īstenotāju, gan arī uz privātpersonu. Pirmajā gadījumā darbojas vispārējais princips, ka lēmums par privātas informācijas pieejamību ir attiecīgās privātpersonas ziņā,⁴⁷² izņemot likumā noteiktus gadījumus.⁴⁷³ Otrajā gadījumā svarīgas ir valsts varas īstenotāja zināšanas un iemaņas tiesību normu piemērošanā. Piemēram, lai arī likums „Par grāmatvedību”⁴⁷⁴ attiecas gan uz komersantiem, gan arī uz iestādēm⁴⁷⁵, tomēr likumā minētais jēdziens komercnoslēpums⁴⁷⁶ ir privāto tiesību jēdziens, un līdz ar to saistītais tiesiskais regulējums attiecināms tikai uz komersantu, nevis iestādi. To apstiprina, no vienas puses, Komerclikuma 19. pants, kas, salīdzinot ar komercnoslēpumu saistītājām tiesību normām likumā „Par grāmatvedību”, ir gan speciāla, gan arī jaunāka tiesību norma un kas paredz, ka komercnoslēpuma statusu komersants var piešķirt tādām saimnieciska, tehniska vai zinātniska rakstura lietām un ziņām, kuras atbilst likumā

Saeimas rudens sesijas astotā sēde 1996. gada 5. septembrī: stenogramma. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/steno/st_96/st0509.html. Skatīts 2009. 14. aprīlī.

⁴⁷² Uz šādu principu norāda, piemēram, Informācijas atklātības likuma 7. pants un Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7. panta 1. punkts.

⁴⁷³ Piemēram, Informācijas atklātības likuma 5. panta otrās daļas 5. punkts paredz, ka tāda privātpersonas informācija kā informācija par iesniegto projektu, kura „finansēšana paredzēta ar valsts sniegtu galvojumu”, un kā informācija par konkursu, kas saistīts ar „iepirkumiem valsts vai pašvaldību vajadzībām” vai citādi saistīts ar „rīcību ar valsts vai pašvaldību finanšu līdzekļiem un mantu”, līdz ar tās nonākšanu valsts varas īstenotāja rīcībā kļūst par publisku informāciju un tādēļ vispārpieejamu.

⁴⁷⁴ Par grāmatvedību: LR likums, Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992, Nr. 44./45.

⁴⁷⁵ Likuma „Par grāmatvedību” 1. pants.

⁴⁷⁶ Par citiem privāttiesiskiem noslēpumiem darba autore vairāk analizējusi Jarinovska, K. „Publiskas informācijas pieejamības principi un prakse”, *Likums un Tiesības*, 2007. janvāris, februāris, 9. sējums, Nr. 89, 90.

izsmeļoši uzskaitītām pazīmēm, tajā skaitā pazīmēm, ka tām ir vērtība un to nonākšana citu personu rīcībā var radīt zaudējumus komersantam. Turklāt Informācijas atklātības likuma 7. panta pirmā daļa precizē, ka šajā gadījumā komercnoslēpuma atklāšanai jābūt ar iespējamību un tendenci būtiski negatīvi ietekmēt komersanta konkurētspēju. No otras puses, tas, ka ar komercnoslēpumu saistītais tiesiskais regulējums likumā „Par grāmatvedību” nav attiecināms uz iestādi, tieši izriet gan no Informācijas atklātības likuma 5. panta otrās daļas, kas paredz, ka „par komercnoslēpumu nevar uzskatīt informāciju, kas ir saistīta ar valsts pārvaldes funkciju vai uzdevumu izpildi”, jo iestāde vienmēr būs saistīta ar valsts pārvaldes funkciju vai uzdevumu izpildi⁴⁷⁷, gan no likuma „Par valsts noslēpumu” 5. panta 5. punkta, kas aizliedz „piešķirt valsts noslēpuma statusu un ierobežot pieejamību informācijai (..) par ekonomisko stāvokli valstī, budžeta izpildi, iedzīvotāju dzīves līmeni, kā arī par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām un darbiniekiem noteiktajām algas likmēm, privilēģijām, atvieglojumiem un garantijām”. Neskatoties uz šķietamu piemēra vienkāršību, augstāko valsts pārvaldes iestāžu prakses analīze rāda, ka arī minēto tiesību normu piemērošana izrādās esam sarežģīta, kādēļ seko nelikumīga valsts varas īstenotāja rīcība.⁴⁷⁸ Tas gan vairāk

⁴⁷⁷ Informācijas atklātības likuma 1. panta 4. punkts.

⁴⁷⁸ Piemēram, atbilstoši sabiedrības ar ierobežotu atbildību „Baltic Screen” veiktajam pētījumam par iestāžu ierobežotas pieejamības informācijas sarakstiem (Informācijas atklātības likuma 9. panta trešā daļa), konstatēts, ka likuma „Par grāmatvedību” 4. pants, kas, cita starpā, nosaka, ka „uzņēmuma grāmatvedībā esošā informācija uzskatāma par komercnoslēpumu”, izmantots par pamatu ierobežotas pieejamības statusa noteikšanai informācijai par Valsts kancelejā un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā strādājošo atalgojumu. Skat. Appolo, Baltic Screen, Lapsa, L., Jančevska, K. (2007. 22. janvāris) *Valsts iestādes cenšas noslepenot pat savus ētikas kodeksus*. Pieejams internetā: <http://www.apollo.lv/portal/news/articles/91043>. Skatīts 2008. 1. oktobrī.

Tas, ka šādi un līdzīga veida mēģinājumi slēpt valsts varas īstenotāju atalgojumu ir nelikumīgi, apstiprina arī administratīvās tiesas prakse. Skat., piemēram, Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 22. septembra spriedums lietā Nr. 42404707; Nr. A1697-08/20. Pieejams internetā: http://c4.vds.deac.lv/files/AL/2008/09_2008/22_09_2008/AL_2209_raj_A-1697-08_20.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī. Minētās lietas ietvaros konstatēts, ka Valsts kanceleja atteikusi laikrakstam „Diena” informāciju par 2006. gada 11. oktobrī no valsts budžeta izmaksātajām prēmijām Valsts kancelejas un Ministru prezidenta biroja darbiniekiem un pamatojusi atteikumu ar „likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 24. un 26. pantu, Fizisko personu datu aizsardzības likuma 6., 7., 10. un 19. pantu un likuma „Par valsts noslēpumu” 5. pantu”. Tiesvedības gaitā Valsts kanceleja atteikumu pamatojusi arī „ar likuma „Par nodokļiem un nodevām” 22. pantu, Kredītiestāžu likuma 61. pantu, Valsts statistikas likuma 12. un 18. pantu”. Savukārt pieteicēja argumentu, ka Administratīvās rajona tiesas 2005. gada 30. novembra spriedumā norādīts, ka „amatpersonai izmaksātās prēmijas apjoms saistībā ar konkrēto amatpersonu, nav ierobežotas pieejamības informācija”, mēģinājusi apgāzt ar pašiizteismīgi savdabīgu argumentu, ka „Latvijā tiesu prakse nav tiesību avots”. Šādu Valsts kancelejas pamatojumu prasītās informācijas atteikšanai, tiesa noraidīja,

liecina nevis par tiesiskās sistēmas nepilnību, bet gan par nepieciešamību pilnveidot valsts varas īstenotāju atlasī (to apstiprina kaut vai tas, ka izpratne par valsts finanšu līdzekļu izlietojuma publiskošanas nepieciešamību ir daudz senāka nekā par pirmo uzskatāmais normatīvais akts, kas paredzēja ikvienam tiesības saņemt un publicēt oficiālus dokumentus, – Zviedrijas 1766. gada rakstu un preses brīvības likums)⁴⁷⁹, tai skaitā ņemot vērā pretendenta zināšanas informācijas atklātības jautājumos, kas saskan arī ar jaunākajām starptautisko cilvēktiesību dokumentu atziņām.

2.2. Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai

Vērtējot publiskas informācijas pieejamības apmēru Latvijas tiesiskajā sistēmā, konstatējamas samērā augstas informācijas atklātības aizsardzības līmeņa pazīmes, kas izpaužas konkrētībā, ar kādu noteikti publiskas informācijas ierobežošanas gadījumi, un stingru procesuālo nosacījumu uzlikšanā publiskas informācijas ierobežošanai. Tomēr no vispārējai pieejamībai pakļautā publiskas informācijas apjoma vien nevar viennozīmīgi novērtēt analīzei pakļauto tiesisko sistēmu. Tas, vai vispārējai pieejamībai pakļautā publiskā informācija ir patiesi pieejama, secināms no procesuālo garantiju šīs informācijas saņemšanai esības un to ievērošanas.

Latvijas tiesiskās sistēmas radītās procesuālās garantijas vispārpieejamas publiskas informācijas saņemšanai sākotnēji veidotas, balstoties uz starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos piedāvāto, lai nodrošinātu vismaz minimālo informācijas atklātības aizsardzības līmeni, vēlāk, rodoties lielākai tiesiskajai izpratnei par Latvijas tiesisko sistēmu un valsts varas īstenošanas organizēšanas modeli, procesuālās garantijas pilnveidotas. Būtiskākās izmaiņas procesuālajās garantijās vispārpieejamas publiskas informācijas saņemšanai sekoja grozījumiem, kas stājās

norādot, ka „informācija par amatpersonas gūtajiem ienākumiem, konkrētajā gadījumā par prēmijas apmēru, ir vispārpieejama informācija”, un secinot, ka attiecīgā informācija ir sniedzama.

Plašāku darba autores analīzi par šo jautājumu skat. Jarinovska, K. „Publiskās informācijas pieejamības principi un prakse”, *Likums un Tiesības*, 2007. janvāris, februāris, 9. sējums, Nr. 89, 90.

⁴⁷⁹ Skat. vairāk Decroix, A. *Question fiscale et réforme financière en France, 1749-1789. Logique de la transparence et recherche de la confiance publique*, Aix-en-Provence, Presses universitaires d'Aix-Marseille, 2006, 638 p.

spēkā 2006. gada 1. februārī un 6. oktobrī, Informācijas atklātības likumā.⁴⁸⁰ Ievērojot minēto, turpmākā analizē būs vērtēts ne vien pastāvošais regulējums, bet arī izceltas svarīgākās izmaiņas, kas notikušas kopš 2006. gada 1. februāra.

Līdzīgi kā starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos Informācijas atklātības likumā var konstatēt gan procesuālās garantijas vispārpieejamas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz šīs informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu, gan tās, kas vērstas uz tās saņemšanas nodrošināšanu. Analizējot pirmās, jākonstatē, ka formālās prasības vispārpieejamas publiskas informācijas pieprasīšanai visumā nepārsniedz to, kas ir būtisks šī pieprasījuma apstrādei un vispārpieejamas publiskas informācijas sniegšanai, un pat ir konstatējama tendence formālo prasību nozīmes samazināšanai attiecīgas informācijas saņemšanai. Informācijas atklātības likuma 11. panta pirmā daļa paredz, ka persona var pieprasīt informāciju rakstveidā, mutvārdos vai elektroniskā veidā. Lai gan tikai pēc grozījumiem, kas stājās spēkā 2009. gada 1. aprīlī,⁴⁸¹ Informācijas atklātības likums tieši paredz, ka persona var pieprasīt informāciju elektroniskā veidā, tomēr arī pirms attiecīgo grozījumu spēkā stāšanās likums, lai arī netieši, pieļāva, ka informācija pieprasīta, izmantojot, piemēram, elektronisko pastu, tālruni, tiešsaisti mājaslapā vai interneta saziņas sistēmu „Skype”, ja vien iestāde ir spējīga saņemt šādu informācijas pieprasījumu.⁴⁸² Ievērojot šos apstākļus, kā arī Latvijā iedibināto legistikas tradīciju, jāsecina, ka attiecīgo grozījumu mērķis ir ne tik daudz atspoguļot normatīvajā aktā jau pastāvošo kārtību, kā saturiski papildināt attiecīgo tiesisko regulējumu. Konkrētajā gadījumā šāda likumdevēja rīcība vērtējama kā norāde par valsts varas īstenotāja pienākumu nodrošināt elektronisku informācijas pieprasījumu iesniegšanas iespējamību, ko apstiprina arī citi ar šo likuma papildinājumu saistītie grozījumi, piemēram, Informācijas atklātības likuma 11. panta otrā daļa, no kuras

⁴⁸⁰ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369); Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. oktobris, Nr. 164 (3532).

⁴⁸¹ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033).

⁴⁸² To apstiprina, piemēram, Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai: Ministru kabineta 1999. gada 3. augusta noteikumi Nr. 275, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 10. augusts, Nr. 251/252 (1711/1712) [zaudējuši spēku], 14. punkts.

izriet, ka iestāde var noteikt kārtību arī tiem informācijas pieprasījumiem, kas iesniegti elektroniskā veidā, bet normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā nav parakstīti ar elektronisko parakstu.

Pieprasot informāciju, privātpersonai bez jau iepriekš minētās informācijas pieprasījuma formas jāievēro vēl vairāki nosacījumi. Neatkarīgi no informācijas pieprasījuma formas informācijas pieprasījums precīzi jāformulē. Prasība pēc iespējas precīzāk formulēt informācijas pieprasījumu līdz ar grozījumu Informācijas atklātības likumā spēkā stāšanos 2006. gada 1. februārī⁴⁸³ ir mīkstināta, jo gadījumā, ja informācijas pieprasījums nav pietiekami precīzi formulēts, iestādei pirms atteikšanās sniegt pieprasīto informāciju jāizvērtē iespēja uzaicināt privātpersonu uz iestādi, lai abpusēji pieņemamā laikā iepazītos ar pieprasīto informāciju iestādē.⁴⁸⁴ Turklāt, pateicoties iestādes pienākumam nodrošināt vispārpieejamās informācijas uzskaites pieejamību⁴⁸⁵ un ierobežotas pieejamības sarakstu⁴⁸⁶, prasībai pēc informācijas pieprasījuma precizitātes ievērošanas principā nebūtu jāsigādā sarežģījumi.

Rakstveida un elektroniskas informācijas pieprasījumam ir papildu prasības. Pirmkārt, jānorāda informācijas pieprasītāja vārds un uzvārds [juridiskajai personai — nosaukums (firma)] un adrese, kur nosūtāma informācija. Otrkārt, šādam informācijas pieprasījumam jābūt parakstītam. Pēdējie grozījumi Informācijas atklātības likumā⁴⁸⁷ izskauduši pienākumu, pieprasot informāciju, norādīt dzīvesvietu vai uzturēšanās vietu Latvijā [juridiskajai personai – juridisko adresi], kas varēja dažādu apstākļu dēļ atšķirties no privātpersonai izdevīgākās informācijas saņemšanas vietas un kas radīja labvēlīgus apstākļus instrumentālās slēpšanas īstenošanai. Tomēr tas, ka arvien prasību informācijas pieprasījumā norādīt vārdu un

⁴⁸³ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369).

⁴⁸⁴ Informācijas atklātības likuma 11.² panta ceturtā daļa. Piezīme: atbilstoši Grozījumu Informācijas atklātības likumā, kas stājās spēkā 2006. gada 14. oktobrī, 8. pantam, Informācijas atklātības likuma 11.¹ pants pārnumurēts par Informācijas atklātības likuma 11.² pantu.

⁴⁸⁵ Informācijas atklātības likuma 9. panta otrā daļa.

⁴⁸⁶ Informācijas atklātības likuma 9. panta trešā daļa.

⁴⁸⁷ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033).

uzvārdu [juridiskajai personai — nosaukumu (firmu)] un to parakstīt neizpilde var būt par iemeslu informācijas pieprasījuma atteikumam atbilstoši Informācijas atklātības likuma 11. panta piektajai daļai, ir vērtējams kā instrumentālo slēpšanu veicinošs faktors. Tiesa, pēdējie grozījumi Informācijas atklātības likumā⁴⁸⁸ dod pamatu secināt, ka minēto prasību būtiskums ir mazināts un ka nepilnīga informācija par personas identitāti un paraksta trūkums nevar būt vienīgais iemesls informācijas atteikumam, bet tikai ierobežotām iespējām tiesību uz publiskas informācijas pieejamību aizsardzībai tiesā. Proti, tā kā Informācijas atklātības likuma 15. panta trešā daļa paredz, ka informācijas sniegšana tiesas ceļā nav iespējama, ja informācijas pieprasījums veikts elektroniski bez atbilstoša elektroniska paraksta, tad pieņemams, ka gan šāds, gan personu vairāk identificējošs informācijas pieprasījums ir apmierināms.

Analizējot procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz publiskas informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu, saistībā ar aizliegumu uzlikt par pienākumu minēt iemeslus, kādēļ informācija prasīta, jākonstatē, ka Informācijas atklātības likums pilnībā izpilda minēto prasību, tā 10. panta trešajā daļā nosakot, ka nepieciešamība pēc prasītās informācija nav jāpamato un ka iestādei aizliegts attaisnot informācijas nesniegšanu ar aizbildinājumu, ka prasītā informācija neattiecas uz informācijas pieprasītāju. Savukārt, vērtējot procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz publiskas informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu, saistībā ar maksas noteikšanas nosacījumiem, jāsecina, ka pastāvošais tiesiskais regulējums, kas iepriekšējā darba sadaļā detalizēti analizēts, neatbilst jaunākajām starptautisko cilvēktiesību dokumentos minētajām atziņām šajā jautājumā. Turklāt, ievērojot to, ka pēdējās Informācijas atklātības likuma grozīšanas ietvaros apspriests, bet noraidīts priekšlikums pilnveidot pastāvošo tiesisko regulējumu atbilstoši starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktajam,⁴⁸⁹ tā vietā izsakot tiesību normu par maksas

⁴⁸⁸ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033).

⁴⁸⁹ Skat. Kārļa Šadurska (Pilsoniskās savienības frakcijas deputāta) priekšlikumus likumprojektam „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” izskatīšanai Saeimā trešajā lasījumā./ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2009. 4. marts, Nr. 855/Lp9. Pieejams internetā:

noteikšanas nosacījumiem vēl absurdākā veidā,⁴⁹⁰ konstatējama apzināta attiecīgo prasību neievērošana. Tādēļ secināms, ka, neskatoties uz visumā optimāli veidotajām procesuālajām garantijām publiskas informācijas saņemšanai, pastāvošais maksas noteikšanas par informācijas sniegšanu regulējums nonivelē citu saturiski un kvalitatīvi pilnvērtīgāku garantiju esību iepretim starptautiski atzītajam informācijas atklātības aizsardzības līmenim.

Vērtējot procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu, saistībā ar prasību pēc vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principa ievērošanas informācijas sniegšanā, jāsecina, ka formāli šādu prasību paredz Informācijas atklātības likuma 10. panta trešā daļa. Turklāt, ievērojot to, ka vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principa ievērošana ir arī Satversmes garantēta,⁴⁹¹ uzskatāms, ka tiesiskais regulējums minētā principa ievērošanai informācijas pieprasījuma sakarā ir optimāls. Par optimālu uzskatāms arī tiesiskais regulējums, kas radīts, lai nodrošinātu, ka publiska informācija sniedzama maksimāli iespējamā apjomā un personai pieņemamā veidā. Līdz grozījumiem, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī,⁴⁹² jautājumu par to, kādā veidā iestādei jāatbild uz informācijas pieprasījumu, regulēja daļēji 2006. gada 1. jūlijā spēku zaudējušo Ministru kabineta 1999. gada 3. augusta noteikumu Nr. 275 „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai”⁴⁹³ radītais un daļēji arī administratīvās prakses radītais „spoguļa princips”, proti, informāciju vai informācijas atteikumu personai sniedza tieši tādā pašā veidā, kādā bija saņemts

<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/19FEFA5589E14893C225756F0041AE05?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā.

⁴⁹⁰ Piemēram, gramatiski interpretējot Informācijas atklātības likuma 13. panta otro daļu, var nonākt pie absurda secinājuma, ka maksā par iepazīšanos ar informāciju no arhīva fonda vai muzeja krājuma var iekļaut ne tikai izdevumus, kas saistīti ar informācijas meklēšanu, bet arī izdevumus, kas radušies, risinot juridiskos vai politiskos jautājumus un kuri saistīti ar atbildes sniegšanu uz informācijas pieprasījumu.

⁴⁹¹ Satversmes 91. pants.

⁴⁹² Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369).

⁴⁹³ Kārtība, kādā no valsts budžeta finansējamās iestādes var sniegt maksas pakalpojumus: Ministru kabineta 1997. gada 5. jūnija instrukcija Nr. 4, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 5. septembris, Nr. 114/115 [zaudējusi spēku], 11. un 12. punkts.

informācijas pieprasījums, ja vien, pieprasot informāciju, nebija lūgts cits informācijas sniegšanas veids. Lai gan minētie un turpmākie grozījumi nav atteikušies no attiecīgā principa piemērošanas, tomēr, pateicoties tiem, kārtība, kādā veidā sniedzama atbilde uz informācijas pieprasījumu, ieguva likuma aizsardzības līmeni, tādējādi samazinot Ministru kabineta ietekmi uz publiskas informācijas apriti, kas skaidri iezīmē instrumentālās teorijas ietekmi uz šiem un turpmākajiem grozījumiem Informācijas atklātības likumā, un radot pamatu lielākai tiesiskajai palātvībai uz noteiktu informācijas atklātības aizsardzības līmeni.

Grozījumi, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī,⁴⁹⁴ pārņēma arī citu 2006. gada 1. jūlijā spēku zaudējušo Ministru kabineta 1999. gada 3. augusta noteikumu Nr. 275 „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai”⁴⁹⁵ tiesību normu, nosakot, ka „pieprasīto informāciju izsniedz mutvārdos, rakstveidā vai, ja tas iespējams, izmantojot elektroniskos saziņas līdzekļus”⁴⁹⁶. Ievērojot Informācijas atklātības likuma pēdējos grozījumus elektroniskas saziņas sakarā,⁴⁹⁷ vārdi „ja tas iespējams” vairs nav attiecināmi uz gadījumiem, kad iestādes darba organizācija var būt minēta kā attaisnojums informācijas nesniegšanai elektroniski. Elektroniska informācijas nesniegšana var būt pamatota tikai ar tiem gadījumiem, kas attiecas arī uz rakstveida informācijas nesniegšanu. Papildu minētajam vērtīgs jauninājums informācijas sniegšanas kārtībā, pateicoties grozījumiem, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī, ir iestādes pienākums nodrošināt, lai informācijas pieprasītājs atbildi uz savu pieprasījumu saņem sev piemērotākajā veidā, „it īpaši rūpējoties par personām ar

⁴⁹⁴ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369).

⁴⁹⁵ Kārtība, kādā no valsts budžeta finansējamās iestādes var sniegt maksas pakalpojumus: Ministru kabineta 1997. gada 5. jūnija instrukcija Nr. 4, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 5. septembris, Nr. 114/115 [zaudējusi spēku], 14. punkts.

⁴⁹⁶ Informācijas atklātības likuma 11.² panta pirmā daļa. Piezīme: atbilstoši Grozījumu Informācijas atklātības likumā, kas stājās spēkā 2006. gada 14. oktobrī, 8. pantam Informācijas atklātības likuma 11.¹ pants pārnumurēts par Informācijas atklātības likuma 11.² pantu.

⁴⁹⁷ Grozījumu Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033)) 1. pants, ar ko izteikta Informācijas atklātības likuma 11. panta pirmā daļa jaunā redakcijā.

redzes vai dzirdes traucējumiem”⁴⁹⁸. Tādējādi šobrīd Informācijas atklātības likums satur labāko administratīvo praksi informācijas sniegšanā.

Lai gan joprojām optimāls ir informācijas atteikšanas regulējums, tomēr līdz ar pēdējiem grozījumiem Informācijas atklātības likumā, kas stājās spēkā 2009. gada 1. aprīlī,⁴⁹⁹ tas ir legistiski samocīts un norāda uz skaidru mērķu trūkumu tā noteikšanā. Informācijas atklātības likums paredz vairākus informācijas atteikuma pamatus. Pirmais atteikuma pamats – iestādei ir tiesības atteikties sniegt informāciju, ja persona nav izpildījusi obligātos informācijas pieprasījuma nosacījumus.⁵⁰⁰ Tomēr šajā gadījumā iestāde nevar aprobežoties tikai ar norādi, ka nav izpildīti obligātie informācijas pieprasījuma nosacījumi. Ja vien iespējams, iestādei ir jānorāda, kas darāms informācijas pieprasītājam, lai saņemtu vajadzīgo informāciju. Otrs atteikuma pamats ir tas, ka iestādei ir tiesības atteikties sniegt informāciju vai atteikties sniegt to informācijas pieprasītāja noteiktajā veidā, „ja informācijas pieprasījums vai tā izpildes nosacījumi nav samērojami ar iestādes rīcībā esošajiem resursiem, proti, informācijas pieprasījuma vai tā izpildes nosacījumu izpildes rezultātā ir apdraudēts iestādes darbs vai citu personu tiesības”⁵⁰¹. Šī norma ieviesta ar mērķi aizsargāt iestādes darbu un līdz ar to citu personu tiesības no tādu informācijas pieprasījumu izpildes, kurus izpildot iestāde pilnībā pārtrauktu savu darbu vai vismaz ilgstoši nespētu pildīt savas funkcijas. Tie ir Satversmes 116. pantā minētie apsvērumi. Tomēr jāievēro, ka tā ir imperatīva prasība pierādīt draudus iestādes darbam. Nepamatoti būtu to traktēt kā iespēju ar instrumentālās slēpšanas paņēmieniem atteikt dokumentu kopiju izsniegšanu tad, kad valsts varas īstenotājs nevēlas sniegt konkrētās ziņas vai kad jāpavairo vairāk par pārdesmit A4 lapām. Trešais informācijas atteikuma pamats saistīts ar to, ka pieprasītās informācijas iestādes rīcībā nav. Tad iestāde nevis atsaka informācijas sniegšanu, bet gan atbilstoši Informācijas atklātības likuma 12. panta otrajai daļai informē

⁴⁹⁸ Informācijas atklātības likuma 11.² panta otrā daļa. Piezīme: atbilstoši Grozījumu Informācijas atklātības likumā, kas stājās spēkā 2006. gada 14. oktobrī, 8. pantam Informācijas atklātības likuma 11.¹ pants pārnumurēts par Informācijas atklātības likuma 11.² pantu.

⁴⁹⁹ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033).

⁵⁰⁰ Informācijas atklātības likuma 11. panta piektā daļa.

⁵⁰¹ Informācijas atklātības likuma 11.² panta trešā daļa.

privātpersonu, kur šī informācija ir atrodama un, ja tas iestādei zināms, kādi ir informācijas saņemšanas nosacījumi. Ceturtais informācijas atteikuma pamats ir pēdējo grozījumu Informācijas atklātības likumā papildināts, paredzot, ka prasīto informāciju var atteikt arī tad, ja informācija pieejama internetā bez maksas, bet publikācija oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” var būt atteikuma pamats tikai likuma vai Ministru kabineta noteikumu pieprasīšanas gadījumā.⁵⁰² Tiesa, atbilstoši pēdējiem grozījumiem Informācijas atklātības likumā šāds informācijas atteikuma pamats nav pieļaujams gadījumos, kad „pieprasītājs ir norādījis, ka viņa tiesiskā statusa, veselības stāvokļa vai citu pamatotu apstākļu dēļ nav iespējas iegūt informāciju internetā”⁵⁰³. Lai gan minētā atruna acīmredzami ir ceļu mērķu vadīta, tomēr veids, kā tā noteikta, padara šo atteikuma pamatu par lietderīgu līdzekli instrumentālajai slēpšanai. Piemēram, tā kā internetā pieejamā informācija nav uzskatāma par dokumentu atbilstoši Ministru kabineta 1996. gada 23. aprīļa noteikumiem Nr. 154 „Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi”⁵⁰⁴, gadījumos, kad personai savu tiesību un tiesisko interešu aizsardzībai nepieciešams iestādes rīcībā esoša dokumenta oriģināla atvasinājums, iestādes atbildes saņemšana, ka prasītā dokumenta oriģināla atvasinājums nebūs sniegts, jo dokuments pieejams internetā bez maksas, var būt vērtējama kā Satversmē garantēto pamattiesību, tai skaitā tiesību uz taisnīgu tiesu un taisnīgu atlīdzinājumu, būtisks aizskārums. Atsaucoties uz šo informācijas atteikuma pamatu, jāvērtē, vai tādējādi nebūs aizskartas arī citviet aizsargātas personas tiesības un tiesiskās intereses.

Pēdējie grozījumi ir ieviesuši vēl vienu legistiski neprecīzu tiesību normu, kas, lai arī nav saistīta tieši ar informācijas atteikumu, tomēr var būt izmantota kā līdzeklis instrumentālajai informācijas slēpšanai. Acīmredzot vēlmē precizēt iestādes rīcību vairāku personu parakstīta informācijas pieprasījuma saņemšanas gadījumā un atminoties ar Informācijas atklātības likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī, izskausto Informācijas atklātības likuma sasaisti ar likumu „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību

⁵⁰² Informācijas atklātības likuma 12. panta trešā daļa.

⁵⁰³ Informācijas atklātības likuma 12. panta trešā daļa.

⁵⁰⁴ Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi: Ministru kabineta 1996. gada 23. aprīļa noteikumi Nr. 154, *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 30. aprīlis, Nr. 74/75 (559/560).

institūcijās⁵⁰⁵, Informācijas atklātības likumā ieviesta norma, kas nosaka, ka, vadoties no Iesniegumu likuma⁵⁰⁶ 6. panta un Informācijas atklātības likumā noteiktajiem termiņiem, sniedzama informācija uz vairāku personu informācijas pieprasījumiem. Iepazīstoties ar Iesniegumu likuma 6. pantu un attiecinot to uz informācijas pieprasījumu, var konstatēt, ka ieviestais regulējums skars ne tikai vairāku personu parakstītu informācijas pieprasījumu, nosakot, kuram no parakstītajiem sniedzama informācija, bet arī vairāku personu atsevišķi iesniegtus informācijas pieprasījumus, paredzot iespēju pie noteiktiem nosacījumiem atbildi tieši nesniegt, bet to izvietot „iestādes apmeklētājiem pieejamās telpās”⁵⁰⁷. Tas, ka vairāku personu atsevišķi iesniegti, saturiski līdzīgi informācijas pieprasījumi var izrādīties arī neesam „organizētas akcijas”⁵⁰⁸ daļa, rada pamatu apšaubīt piedāvātā risinājuma tiesiskumu un atbilstību starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktajām prasībām.

Procesuālo garantiju publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu, izvērtējuma noslēgumā būs vērtētas prasības saistībā ar valsts varas īstenotāja pienākumu nodrošināt publiskas informācijas pieprasījuma izskatīšanu nekavējoties un lēmuma tā sakarā sniegšanu, cik ātri vien iespējams vai iepriekš noteiktā saprātīgā termiņā, izpilde. Līdz grozījumiem, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī, Informācijas atklātības likumā bija noteikts, ka, sniedzot atbildi uz informācijas pieprasījumu, jāievēro likumā „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās”⁵⁰⁹ noteiktie termiņi, kas bija tikai nosacīti apmierinoši informācijas pieprasījumu gadījumā, jo to izskatīšana būtiski atšķiras no iesniegumu, sūdzību un

⁵⁰⁵ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369).

⁵⁰⁶ Iesniegumu likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. gada 11. oktobris, Nr. 164 (3740).

⁵⁰⁷ Iesniegumu likuma 6. panta trešā daļa.

⁵⁰⁸ Iesniegumu likuma 6. panta trešā daļa.

⁵⁰⁹ Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1994. 5. novembris, Nr. 130 (261) [zaudējis spēku].

priekšlikumu izskatīšanas.⁵¹⁰ Šobrīd Informācijas atklātības likuma 14. panta pirmā daļa paredz, ka iestāde, kas saņēmusi informācijas pieprasījumu, 15 dienu laikā sniedz atbildi tās pieprasītājam, ja informācijai nav nepieciešama papildu apstrāde. Tikai tad, ja ir nepieciešama informācijas papildu apstrāde, iestādei ir tiesības atbildēt 30 dienu laikā. Turklāt šādos gadījumos iestādei ir pienākums 15 dienu laikā paziņot informācijas pieprasītājam, ka attiecīgajai informācijai ir nepieciešama papildu apstrāde. Savukārt tad, ja informācijas pieprasītājs ir kļūdījies adresāta ziņā, proti, prasījis informāciju iestādei, kurai šādas informācijas nav, iestāde nevis pārsūta informācijas pieprasījumu kompetentajai iestādei, bet gan septiņu dienu laikā paziņo par informācijas atrašanās vietu un, ja tas šai iestādei ir zināms, norāda, kādā kārtībā informācija pieejama.⁵¹¹ Septiņu dienu laikā iestāde informē par informācijas pieejamību internetā,⁵¹² aicina iepazīties ar informāciju uz vietas, ja tās nodrošināšana nav iespējama citā veidā,⁵¹³ un nosūta atteikumu sniegt informāciju, ja saņemta informācijas pieprasītāja norāde, ka iepazīšanās ar informāciju uz vietas nav pieņemams informācijas saņemšanas veids.⁵¹⁴ Pateicoties pēdējiem grozījumiem Informācijas atklātības likumā, kas stājās spēkā 2009. gada 1. aprīlī, saīsināts termiņš, „ja informāciju pieprasīts sniegt tikai elektroniskā veidā un tai nav nepieciešama papildu apstrāde”⁵¹⁵. Šādā gadījumā informācija sniedzama 10 dienu laikā. Diemžēl Informācijas atklātības likumā noteiktie termiņi faktiski ir fikcija, jo Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem”, acīmredzot imitējot citu valstu prakses, bet neizpētot šo praksi likumisko pamatotību, nosaka no likuma atšķirīgus

⁵¹⁰ Vairāk atšķirības dažādu valsts varas īstenotāju saņemto dokumentu starpā darba autore analizējusi Jarinovska, K. „Priekšlikumu un sūdzību tiesiskais regulējums”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 2007. 3. aprīlis, Nr. 14 (467).

⁵¹¹ Skat. Informācijas atklātības likuma 14. panta pirmās daļas 1. punktu kopsakarā ar 12. panta otro daļu.

⁵¹² Skat. Informācijas atklātības likuma 14. panta pirmās daļas 1. punktu kopsakarā ar 12. panta trešo daļu.

⁵¹³ Skat. Informācijas atklātības likuma 14. panta pirmās daļas 1. punktu kopsakarā ar 11.² panta ceturto daļu.

⁵¹⁴ Skat. Informācijas atklātības likuma 14. panta pirmās daļas 1. punktu kopsakarā ar 11.² panta ceturto daļu un 12. panta ceturto daļu.

⁵¹⁵ Informācijas atklātības likuma 14. panta pirmās daļas 1.¹ punkts.

informācijas sniegšanas termiņus. Ievērojot minēto, var secināt, ka, lai arī visumā procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu, ir optimālas, tomēr sakarā ar Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumiem Nr. 940 „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem” un to legistikām neprecizitātēm informācijas atklātības aizsardzības līmenis neatbilst jaunākajām starptautisko cilvēktiesību dokumentu atziņām.

2.3. Valsts palīdzība publiskas informācijas meklējumos

Latvija ir izveidojusi vairākus mehānismus publiskas informācijas meklēšanas atvieglošanai. Atbilstoši Informācijas atklātības likuma 9. panta pirmajai daļai katra iestāde veic informācijas uzskaiti. Turklāt saskaņā ar šā paša panta otro daļu „informācijas pieprasītājam ir tiesības iepazīties ar vispārpieejamās informācijas uzskaiti”. Pienākums nodrošināt vispārpieejamās informācijas uzskaites pieejamību palīdz personai īstenot savas tiesības uz publiskas informācijas pieejamību, jo ir iespēja iepazīties ar iestādes rīcībā esošās publiskās informācijas klāstu. Tādējādi, no vienas puses, iestāde nodrošinās pret vispārīgu un apjomīgu publiskas informācijas pieprasījumu saņemšanu. No otras puses, personai kļūst vieglāk identificēt vajadzīgo publisko informāciju.

Diemžēl 2006. gada 5. oktobrī ētiski strīdīgā veidā⁵¹⁶ pieņemtie grozījumi Informācijas atklātības likumā⁵¹⁷ būtiski sašaurināja tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas iespējas. Proti, līdz ar attiecīgo grozījumu spēkā stāšanos 2006. gada 14. oktobrī Informācijas atklātības likumā ir atcelts iestāžu pienākums nodrošināt vispārpieejamās informācijas uzskaites pieejamību internetā. Informācijas uzskaites publicēšanas internetā nozīmīgums izpaužas apstākļi, ka tas atvieglo personai iespēju identificēt tieši sev vajadzīgās ziņas, bet valsts varas īstenotājiem ļauj lietderīgāk izmantot laiku, esot atbrīvoti no vispārīgu un apjomīgu informācijas pieprasījumu apstrādes vien tāpēc, ka pieprasītājs nezina,

⁵¹⁶ Vairāk attiecīgo grozījumu pieņemšanas veidu darba autore analizējusi: Jarinovska, K. „Publiskās informācijas pieejamības principi un prakse”, *Likums un Tiesības*, 2007. janvāris, februāris, 9. sējums, Nr. 89, 90; Jarinovska, K. „Kā slepenība sekmē labklājību?”, *Diena*, 2006. 25. oktobris.

⁵¹⁷ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. oktobris, Nr. 164 (3532).

tieši kurš dokuments viņam nepieciešams. Ņemot vērā, ka Informācijas atklātības likums ir strikts pret neskaidriem pieprasījumiem, tiesības iepazīties ar vispārpieejamās informācijas uzskaiti ir īpaši svarīgas personām, kas ikdienā maz saskaras ar konkrēto valsts varas īstenotāju.

Publicēšana internetā ir lietderīga arī tāpēc, ka informācijas uzskaites pieejamība tikai iestādes ietvaros bieži vien nozīmē to, ka praksē šī informācija nav pieejama vispār. Tā kā lielā daļā iestāžu eksistē caurlaižu sistēma un tā kā nav atsevišķa privātpersonu lietošanai paredzēta datora ar informācijas uzskaiti, Informācijas atklātības likuma 9. panta otrajā daļā ietvertās tiesības iepazīties ar vispārpieejamās informācijas uzskaiti faktiski nav nodrošinātas. Iepriekš minēto apstākļu dēļ privātpersonas ir spiestas pieprasīt informācijas uzskaiti rakstveidā, tādējādi atgriežoties pie arhaiska tiesiskā regulējuma – 2006. gada 1. jūlijā spēku zaudējušiem Ministru kabineta 1999. gada 3. augusta noteikumiem Nr. 275 „Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai”⁵¹⁸. Tiesa, ņemot vērā, cik bieži informācija ievadīta uzskaites sistēmā un iespējamo laika nobīdi kopš informācijas sagatavošanas nosūtīšanai un tās saņemšanas, tā nereti vairs nav aktuāla.

Minēto grozījumu projekta anotācijā kā izmaiņu iemesls minēts tas, ka tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai svarīgas tiesību normas svītrosana ir vajadzīga, jo tās nodrošināšana esot saistīta ar „ievērojamu valsts un pašvaldību finanšu resursu patēriņu”⁵¹⁹ un praktiski neesot īstenojama. Šis apgalvojums jāvērtē kritiski kā nepietiekami pamatots. Pirmkārt, iestādēm informācijas uzskaitē jāveic neatkarīgi no tās pieejamības apmēra.⁵²⁰ Otrkārt, 21. gadsimtā šī uzskaitē parasti ir elektroniska, tāpēc tās pieejamība internetā vairāk saistīta ar valsts varas īstenotāja attieksmi pret informācijas atklātību un caurskatāmību, nevis ar lielu finanšu līdzekļu nepieciešamību. Ievērojot minēto,

⁵¹⁸ Kārtība, kādā no valsts budžeta finansējamās iestādes var sniegt maksas pakalpojumus: Ministru kabineta 1997. gada 5. jūnija instrukcija Nr. 4, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 5. septembris, Nr. 114/115 [zaudējusi spēku], 6. punkts.

⁵¹⁹ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: alternatīvais likumprojekts un anotācija, *Valsts pārvaldes un pašvaldības komisija*, 2006. 20. septembris, Nr. 1778. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/saeima8/mek_reg.fre. Skatīts 2009. 18. aprīlī.

⁵²⁰ Informācijas atklātības likuma 9. panta pirmā daļa.

secināms, ka izmaiņas vispārpieejamās informācijas uzskaites nodrošināšanas kārtībā vairāk saistītas ar atsevišķu personu nevēlēšanos nodrošināt lielāku informācijas atklātību un caurskatāmību, nevis patiesiem finansiāliem sarežģījumiem vispārpieejamās informācijas uzskaites nodrošināšanai internetā.

Informācijas atklātības likums neparedz vispārīgu pienākumu iestādei sniegt palīdzību personai informācijas meklēšanā. Pastāv gan daži izņēmumi, kas pielīdzināmi iestādes pienākumam sniegt palīdzību personai informācijas meklēšanai, kā, piemēram, pienākums Administratīvā procesa likuma⁵²¹ 98. pantā noteiktajos gadījumos sniegt uzziņu par personas tiesībām.⁵²² Tomēr vispārīga pienākuma neesība sniegt palīdzību personai informācijas meklēšanā rada vairākas negatīvas konsekvences. Visspilgtāk tas ir redzams gadījumos, kad persona, kas vēlas saņemt informāciju par konkrētu jautājumu, nezina, kurš dokuments satur šo informāciju un kur to meklēt. Proti, šādos gadījumos meklējumi faktiski ir lemti neveiksmei. Iestāde, kas saņems šādu informācijas pieprasījumu, vai nu sniegs personai nederīgu informāciju, vai arī atbilstoši Informācijas atklātības likuma 11. panta piektajai daļai atteiksies to sniegt. Turklāt iestādei, saņemot neprecīzu informācijas pieprasījumu, jāveic nesamērīgi liels darbs, meklējot „adatu sienu kaudzē”. Nekonkrēta informācijas pieprasījuma dēļ var sākties nevajadzīga tiesvedība, iestāde var zaudēt uzticību personas acīs. Ievērojot iepriekš minēto, var uzskatīt, ka šī ir tā joma, kur Informācijas atklātības likumu iespējams uzlabot, proti, paredzēt iestādēm pienākumu padarīt pieejamu ne tikai to rīcībā esošās informācijas uzskaiti, bet arī nepieciešamības gadījumā sniegt palīdzību informācijas meklēšanā.

Tiesa, grozījumi Informācijas atklātības likumā, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī, ir tuvinājuši labas pārvaldības praksei normatīvo regulējumu, jo tagad likums paredz vairākus instrumentus, kas gan neatrisina visus ar informācijas meklēšanu saistītos sarežģījumus, tomēr atvieglo tās meklēšanu. Proti, Informācijas

⁵²¹ Administratīvā procesa likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 14. novembris, Nr. 164 (2551).

⁵²² Ar uzziņu Administratīvā procesa likuma 98. panta izpratnē saprot iestādes sniegtu juridisku palīdzību privātpersonai konkrētas tiesiskas situācijas risināšanā savas kompetences ietvaros. Tiesiskas situācijas risināšana izpaužas kā tiesiskas situācijas risināšanai nepieciešamās informācijas sniegšana. Par šo jautājumu darba autore ziņojusi starptautiskajā zinātniskajā konferencē Jarinovska, K. „Legal Aid Developments: Country Update on Latvia”, *2nd European Forum on Access to Justice*, Background Materials of the International Conference, 24-26 February 2005, Budapest.

atklātības likuma 11.² panta ceturtnā daļā⁵²³ paredz, ka „iestāde var uzaicināt privātpersonu iestādei un privātpersonai abpusēji pieņemamā laikā iepazīties ar pieprasīto informāciju iestādē, ja informācijas pieprasījums ir nesamērīgi apjomīgs vai informācijas izsniegšana ārpus iestādes nav iespējama informācijas uzglabāšanas nosacījumu dēļ”. Savukārt tad, ja iestādes rīcībā nav pieprasītās informācijas, atbilstoši Informācijas atklātības likuma 12. panta otrajai daļai tā „sniedz izziņu par informācijas atrašanās vietu un, ja tas iestādei ir zināms, norāda, kādā kārtībā informācija ir pieejama”. Apspriežot minēto normu Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijā, bija noraidīts priekšlikums turpināt piemērot no 2008. gada 1. janvāra spēku zaudējušā likuma „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās” 8. panta pirmās daļas 1. punkta izrietošo tiesisko regulējumu, kas kļūdaini adresēta informācijas pieprasījuma saņemšanas gadījumā paredzēja tā pārsūtīšanu kompetentajai iestādei, par to paziņojot informācijas pieprasītājam.⁵²⁴ Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas minētais apsvēruma, ka pārsūtīšana ir apgrūtinoša un bieži vien nav iespējama, jo ne vienmēr iestāde, kas saņem kļūdaini adresētu informācijas pieprasījumu zina, kur tas pārsūtāms,⁵²⁵ vērtējams kritiski, jo tas neatbilst laikmetīgā apspriešanās demokrātijā iedibinātajiem valsts varas organizācijas principiem un jaunākajām starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos minētajām atziņām šajā jautājumā. Seko, ka daļēji, tomēr ne pilnīgi Informācijas atklātības likums atrisina situācijas, kad privātpersona nezina, kāda tieši informācija tai ir nepieciešama un kur to meklēt. Tajā pašā laikā līdz brīdim, kamēr likums tieši neparedzēs iestādei pienākumu sniegt palīdzību informācijas meklējumos, pilnvērtīga tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošana nebūs iespējama.

⁵²³ Atbilstoši Grozījumu Informācijas atklātības likumā, kas stājās spēkā 2006. gada 14. oktobrī, 8. pantam Informācijas atklātības likuma 11.¹ pants pārnumurēts par Informācijas atklātības likuma 11.² pantu.

⁵²⁴ Didža Šēnberga (Izglītības un zinātnes ministrijas parlamentārā sekretāra) priekšlikums Informācijas atklātības likuma 12. panta otrās daļas sakarā./ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2005. 22. decembris, reģ. Nr. 1408. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/saeima8/mek_reg.fre. Skatīts 2009. 9. martā.

⁵²⁵ Pēc darba autores atmiņas, piedaloties Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas sēdē attiecīgā priekšlikuma apspriedes laikā kā Tieslietu ministrijas pārstāvei.

Protams, ir vairāki pozitīvi piemēri, kad iestādes bez likumā paredzētā pienākuma, pēc savas iniciatīvas īsteno labas pārvaldības praksi, piemēram, izveidojot brīvi pieejamus un viegli lietojamus reģistrus ar sabiedrībai aktuālu informāciju. Pieminēšanas vērts piemērs ir Izglītības un zinātnes ministrija, kuras interneta mājaslapā padarīts pieejams, piemēram, Izglītības iestāžu reģistrs, Akadēmiskā personāla reģistrs un Zinātnisko institūciju reģistrs. Tāpat pašu iniciatīvas piemērs ir „vienas pieturas aģentūras” izveide vairākās iestādēs. Tomēr, izpētot pozitīvos piemērus, var secināt, ka publiskas informācijas pieejamības un saprotamības veicināšana nav vispārējā prakse, tas ir izņēmums. Turklāt vairākas iestādes savu praksi virza uz slepenības vairošanu, nevis uz tās mazināšanu. To visspilgtāk parāda situācija Latvijas Republikas normatīvo aktu pieejamības sakarā.

2.4. Publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms

Vispārīgi vērtējot šā brīža Latvijas publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānismu, jāsecina, ka tas ir neefektīvs, turklāt vērojama tendence situācijai caurmērā pasliktināties. Lai gan pirmstiesas uzraudzība publiskas informācijas atteikuma – tieša un netieša – sakarā pakļaujas administratīvā procesa nosacījumiem iestādē un tādēļ atbilst optimālākajām prasībām (iesnieguma izskatīšana ir bezmaksas,⁵²⁶ parastais iesnieguma izskatīšanas laiks ir mēnesis,⁵²⁷ turklāt iespējama paātrināta iesnieguma izskatīšana⁵²⁸, augstākā iestāde var ne tikai uzdot padotības iestādei izsniegt prasīto informāciju, bet arī pati sniegt prasīto informāciju,⁵²⁹ paredzēta zaudējumu atlīdzība⁵³⁰), tomēr tas nav paredzēts visos gadījumos. Piemēram, gadījumā, ja ministrija atteikusi sniegt publisku informāciju, tās lēmums pārsūdzams uzreiz tiesā.⁵³¹ Savukārt, ievērojot to, ka ministrija ir

⁵²⁶ Administratīvā procesa likuma 18. panta pirmā daļa.

⁵²⁷ Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmā daļa.

⁵²⁸ Administratīvā procesa likuma 64. panta trešā daļa.

⁵²⁹ Administratīvā procesa likuma 81. pants un Valsts pārvaldes iekārtas likuma 37. un 38. pants.

⁵³⁰ Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 17. jūnijs, Nr. 96 (3254).

⁵³¹ Administratīvā procesa likuma 76. panta otrā daļa.

„attiecīgās valsts pārvaldes nozares vadošā (augstākā) iestāde”⁵³², ka tā atbildīga par attiecīgās nozares politikas veidošanu un tās īstenošanas uzraudzību, turklāt daudzas ministrijas joprojām nav nodalījušas politikas īstenošanu tās padotības iestādēm,⁵³³ situācija, ka tās rīcība publiskas informācijas sakarā nav pakļauta pirmstiesas uzraudzībai, nozīmē, ka tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošana saistībā ar virkni svarīgu apspriešanās demokrātijā jautājumu īstenošanu ir atkarīga tikai no tā, cik efektīva ir tiesas kontrole. Tomēr, tā kā tiesas kontroles efektivitātes līmenis tiesību uz publiskas informācijas pieejamību piemērošanas jautājumos ir visai niecīgs, optimālu prasību noteikšana pirmstiesas uzraudzībā neatsver to, ka svarīga tiesību uz publiskas informācijas pieejamības daļas īstenošana pakļauta tikai tiesas kontrolei.

Tiesas kontroles efektivitātes līmeni, skatot attiecīgās kategorijas jautājumus, vislabāk raksturo tiesas virzība uz taisnīgumu. Tiesas virzības uz taisnīgumu pamatā ir, pirmkārt, jautājums par to, vai radītie tiesiskie priekšnosacījumi, lai tiesa vadītos no diviem principiem – neatkarības un objektivitātes. Otrkārt, jāvērtē tiesas process, skatot attiecīgās lietas, un tā virzība uz taisnīgumu. Latvijas tiesiskajā sistēmā prasība pēc tiesas neatkarības un objektivitātes nostiprināta hierarhiski augstākajā normatīvajā aktā – Satversmē⁵³⁴ –, līdz ar to, neskatoties uz to, ka Latvijas tiesu neatkarība un objektivitāte ir pamatotu šaubu un diskusiju objekti,⁵³⁵ uzskatāms, ka

⁵³² Valsts pārvaldes iekārtas likuma 18. panta pirmā daļa.

⁵³³ Skat., piemēram, Izglītības un zinātnes ministrijas nolikums: Ministru kabineta 2003. gada 16. septembra noteikumi Nr. 528, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 19. septembris, Nr. 129 (2894).

⁵³⁴ Piemēram, Satversmes 6. nodaļa un Satversmes 91. un 92. pants. Vairāk par šo jautājumu skat., piemēram: Jelāgins, J. „Satversmes tiesā izskatītās lietas par tiesībām uz taisnīgu tiesu”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2005. 25. oktobris, Nr. 40 (395); Čepāne, I. „Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2005. 27. septembris, Nr. 36 (391); Par likuma „Par valsts noslēpumu” 11. panta piektās daļas un Ministru kabineta 1997. gada 25. jūnija noteikumu Nr. 226 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” XIV nodaļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam: Satversmes tiesas tiesneses Anitas Ušackas atsevišķās domas, 2003. 29. aprīlis. Pieejams internetā: www.satv.tiesa.gov.lv/upload/Ats_dom_2002-20-0103_Usacka.rtf. Skatīts 2009. 27. aprīlī; Butāns, M. „Valsts atbildība par tiesību aizskārumiem”, *Likums un Tiesības*, 1999. decembris, 1. sējums, Nr. 4; 2000. janvāris, 2. sējums, Nr. 1 (5).

⁵³⁵ Skat., piemēram: Parlamentārās izmeklēšanas komisijas sakarā ar iespējamu pretlikumīgu un neētisku rīcību tieslietu sistēmā ziņojums, Latvijas Republikas 9. Saeimas rudens sesijas ceturta sēde 2008. gada 2. oktobrī. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=Dok_2916. Skatīts 2009. 27. aprīlī; Augstākās tiesas priekšsēdētāja Andra Guļāna runa Latvijas tiesnešu ārkārtas konferencē, 2007. 2. novembris. Pieejams internetā: <http://www.at.gov.lv/lv/information/about-notable-events/2007/november/200711023/>. Skatīts 2009. 27. aprīlī; *Vēl sliktāk būs tad, ja šobrīd*

vismaz pamatprasības šo tiesisko priekšnosacījumu radīšanai ir izpildītas. Savukārt tas, vai arī tiesas process virzīts uz taisnīgumu, noskaidrojams, ievērojot apstākli, ka daļa strīdu par publiskas informācijas atteikumu nepakļaujas pirmstiesas izskatīšanai, tātad jāvērtē, vai process ir nesadārdzināts, ātrs un satur kompensējošu mehānismu defektiem tiesas neatkarībā un objektivitātē.

No minētajiem indikatoriem tiesas procesa taisnīgumam, skatot publiskas informācijas pieejamības atteikuma lietas, tikai viens atbilst optimālām prasībām – privātpersonai tiesas process rada samērā nelielus izdevumus. Proti, valsts nodeva par pieteikumu par lietas ierosināšanu ir 20 lati, par apelācijas sūdzību – 10 lati, savukārt valsts nodeva par kasācijas sūdzību un blakus sūdzību nav paredzēta.⁵³⁶ Tā kā atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 25.¹ pantam administratīvā tiesa, kurai pakļautas arī publiskas informācijas pieejamības atteikuma lietas, „dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus, kā arī pēc savas iniciatīvas vāc pierādījumus”, „lai prasījuma robežās noskaidrotu patiesos lietas apstākļus un panāktu taisnīgu administratīvās lietas izskatīšanu”, tad privātpersonas izdevumiem sakarā ar nepieciešamību saņemt juridisku palīdzību jābūt minimāliem vai arī nav jābūt vispār. Tieši tas pats attiecas arī privātpersonas izdevumu apmēru sakarā ar pierādījumu vākšanu. Tomēr situācija nav tik optimistiska, kā tas varētu šķist, iepazīstoties vien ar aktuālo tiesisko regulējumu. Piemēram, konstatējams, ka arvien pieaugošais rakstveida procesa īpatsvars būtiski palielina privātpersonas izdevumus. Izvēloties rakstveida procesu īstenojot ar pasta iestādes starpniecību, klāt pie minētajiem izdevumiem nāk arī izdevumi par pasta pakalpojumu izmantošanu. Turklāt tiešuma un mutiskuma trūkums⁵³⁷ šādu procesu pakļauj vairākām problēmām,⁵³⁸ tostarp palielina privātpersonas veiktu procesuālo darbību apjomu,

nekas nemainīsies: LR Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns intervijā „Jurista Vārda” galvenajai redaktorei D. Gailītei, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2007. 4. septembris, Nr. 36 (489).

⁵³⁶ Administratīvā procesa likuma 124. pants.

⁵³⁷ Rakstveida process faktiski nonāk pretrunā ar tiešuma un mutiskuma principu, kas nostiprināts likuma „Par tiesu varu” 27. pantā un kas sasaucas ar starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteikto. Skat., piemēram, General Comment No. 32, Article 14: Right to Equality Before Courts and Tribunals and to a Fair Trial, CCPR/C/GC/32, 23 August 2007, § 28.

⁵³⁸ Piemēram, tiešuma un mutiskuma trūkums var būt par iemeslu neprecīzai tiesiski nozīmīgu faktu konstatācijai. Šādu iespējamību pastiprina apstākļi, ka Administratīvā procesa likums sākotnēji veidots tā, lai veicinātu, ka galvenais privātpersonas juridiskais atbalsts ir tikai tiesa. Savukārt,

kādēļ palielinās arī privātpersonas izmantoto pasta pakalpojumu skaits un attiecīgi arī izmaksas. Tiesā dokumentu nodošana tiesā arī nesamazina iespējamus privātpersonas izdevumus, jo, ņemot vērā administratīvās tiesas darba organizāciju, tiesā dokumentu nodošana lielākajā daļā gadījumu saistīta vismaz ar darba kavējumu, kura attaisnošana atkarīga tikai no darba devēja gribas un par kuru atlīdzība nav tieši paredzēta likumā.⁵³⁹ Situācija ar privātpersonas tiesas procesa izdevumu apjoma novērtējumu nav viennozīmīga arī tādēļ, ka līdz ar Grozījumu Administratīvā procesa likumā, kas stājās spēkā 2009. gada 1. janvārī, valsts nodevas apmērs dubultots,⁵⁴⁰ kas, ievērojot attiecīgo izmaiņu pieņemšanas apstākļus

„attālinot” tiesu no privātpersonas, panāk, ka vai nu privātpersonas rakstveida izteiksme, vai arī tiesas uztveres īpatnības var būt par iemeslu tiesiski nozīmīgu faktu neprecīzai konstatēšanai, bet tas noved pie kļūdaina tiesību normu piemērošanas rezultāta. Turklāt atšķirībā no mutvārdu procesa rakstveida procesā privātpersona nevar zināt, kas no tās izklāstītā ir uztverts precīzi un kas nē. Līdz ar to var veidoties situācija, ka privātpersona tikai pēc saņemtā tiesas dokumenta var uzzināt par neprecīzi izprastu tiesisko situāciju, bet tas nozīmē – tādu procesuālo darbību veikšanas nepieciešamību, kas mutvārdu procesā visticamāk nebūtu nepieciešamas.

⁵³⁹ Piemēram, Darba likuma 74. panta pirmās daļas 6. punkts paredz, ka darba devējam ir pienākums izmaksāt atlīdzību par darba kavējumu, kas radies sakarā ar izsaukumu uz tiesu.

⁵⁴⁰ Grozījumu Administratīvā procesa likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 30. decembris, Nr. 202 (3986)) 34. pants grozīja kopš Administratīvā procesa likuma pieņemšanas spēkā esošo 124. panta pirmo un otro daļu, kas līdz attiecīgajiem grozījumiem noteica:

„124. pants. Valsts nodeva

(1) Par pieteikumu par lietas ierosināšanu tiesā maksā valsts nodevu desmit latu apmērā.

(2) Par apelācijas sūdzību maksā valsts nodevu piecu latu apmērā.”

Jāatzīmē, ka Ministru kabineta virzītais likumprojekts paredzēja:

„28. 124. pantā:

papildināt pirmo daļu aiz vārda „tiesā” ar vārdiem „kā arī par trešās personas ar patstāvīgiem prasījumiem pieteikumu”;

papildināt pirmo daļu ar otro teikumu šādā redakcijā:

„Juridiska persona, kas ir komersants, par pieteikumu par lietas ierosināšanu tiesā maksā valsts nodevu 20 latu apmērā.”;

aizstāt otrajā daļā vārdus „piecu latu apmērā” ar skaitli un vārdiem „10 latu apmērā””

(Grozījumi Administratīvā procesa likumā: likumprojekts un anotācija, *Ministru kabinets*, 2008. 30. septembris, TA-2449. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/9B651997E261A3D7C22574DA00457AEE?OpenDocument>. Skatīts 2009. 24. aprīlī). Analizējot Gaida Bērziņa (tieslietu ministra) iesniegtos priekšlikumus attiecīgā likumprojekta izskatīšanas laikā Saeimā, var konstatēt, ka priekšlikums valsts nodevu palielināt visiem bija iesniegts tikai izskatīšanai Saeimai trešajā lasījumā, turklāt, kā to norādīja Vladimirs Buzajevs (PCTVL frakcijas deputāts), īsi pirms trešā lasījuma, kas vien rada pamatu apšaubīt priekšlikuma ētiskumu. Skat. Grozījumi Administratīvā procesa likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2008. 11. decembris, Nr. 868/Lp9. Pieejams internetā:

un informācijas trūkumu par to, vai radīti papildu kompensējoši tiesiskie līdzekļi attiecīgo izmaiņu iespējami negatīvajām sekām, vieš pamatotas šaubas par to, vai šāda rīcība bijusi tiesiska.

Krietni sliktāka situācija, analizējot tiesas procesa virzību uz taisnīgumu, ir saistībā ar lietu izskatīšanas ātrumu. To vislabāk raksturo, no vienas puses, informācijas trūkums par to, cik publiskas informācijas pieejamības atteikuma lietu izskata administratīvā tiesa. Šāda informācija nav pieejama ne ar publiski pieejamās tiesu statistikas palīdzību,⁵⁴¹ ne arī atsevišķi šādu informāciju pieprasot administratīvajām tiesām.⁵⁴² Līdz ar to par lietu sakarā ar publiskas informācijas pieejamību atteikumu izskatīšanas ātrumu var spriest pēc publiski pieejamajiem tiesas nolēmumiem, kas savukārt norāda uz objektīvi grūti izskaidrojamu fenomenu, proti, dažās lietās administratīvās rajona – pirmās instances – tiesas spriedums jāgaida pat vairāk kā divus gadus⁵⁴³, bet dažās lietās līdzīgs laika posms ir

<http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/224E5ECCAC49F11FC225751C0063FEA6?OpenDocument>. Skatīts 2009. 24. martā; Latvijas Republikas 9. Saeimas rudens sesijas deviņpadsmitā sēde 2008. gada 18. decembrī: stenogramma. Pieejams internetā: <http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/081218/st081218.htm>. Skatīts 2009. 24. aprīlī.

⁵⁴¹ Skat. Latvijas Tiesu Portāls, *Tiesu statistika*. Pieejams internetā: <http://www.tiesas.lv/index.php?id=2069>. Skatīts 2009. 26. aprīlī.

⁵⁴² Tā, piemēram, Administratīvā rajona tiesa, atbildot uz lūgumu sniegt informāciju, cik administratīvās rajona tiesas lietvedībā 2008. gadā bijušas lietas par informācijas atklātību, 2008. gada 29. oktobra atbildē Nr. 1-12/23 727 norādījusi, ka „šāda statistika netiek atsevišķi apkopta” un tiesas rīcībā nav „iespēju automātiski atlasīt attiecīgas kategorijas (konkrēti, ar informācijas atklātību saistītas) lietas”. Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 29. oktobra atbilde Nr. 1-12/23 727 [nav publicēta]. Savukārt Tiesu administrācija norādīja:

„Tiesu administrācija Tiesu informatīvajā sistēmā veica administratīvo lietu nolēmumu meklēšanu pēc vārdiem „informācijas atklātība likums”. Tiesu informatīvā sistēma atlasīja 109 Administratīvās rajona tiesas nolēmumus, taču tas nenozīmē, ka šīs administratīvās lietas saistītas ar Informācijas atklātības likuma pārkāpumiem, jo nolēmumi var saturēt atsauci uz Informācijas atklātības likumu. Saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 11.² panta trešo daļu Tiesu administrācijai nav iespējams sniegt ziņas, cik lietas Administratīvajā rajona tiesā ir par Informācijas atklātības likuma pārkāpumiem, kā arī informāciju par lietu izskatīšanas termiņiem un lietu numuriem” (Tiesu administrācijas 2009. gada 13. marta vēstule Nr. 1-33/48 [nav publicēta]).

⁵⁴³ Piemēram, Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 11. novembra spriedums lietā Nr. A42517806 (Pieejams internetā: http://c4.vds.deac.lv/files/AL/2008/11_2008/11_11_2008/AL_1111_raj_A-6317-08_19.pdf. Skatīts 2009. 28. aprīlī), pieņemts divus gadus un vienu mēnesi pēc pieteikuma iesniegšanas Administratīvajā rajona tiesā. Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 19. jūnija spriedums lietā Nr. A42477106; A711-08/9 (Pieejams internetā: http://www.tiesas.lv/files/AL/2008/06_2008/19_06_2008/AL_1906_raj_A-0711-08_9.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī) pieņemts aptuveni pēc gada un 10 mēnešiem pēc pieteikuma iesniegšanas Administratīvajā rajona tiesā. Līdzīgā laika posmā pieņemts arī Administratīvās rajona tiesas 2007. gada 22. februāra spriedums lietā Nr. A42309405; Nr. A232-07/3 (Pieejams internetā: http://www.tiesas.lv/files/AL/februaris_07/22_02_07/AL_2202_raj_A232-07_3.pdf. Skatīts 2009. 26.

pietiekams, lai paspētu lietu izskatīt pat visās trijās instancēs⁵⁴⁴. Ievērojot to, ka vairumā gadījumu privātpersonas rēķinās ar publiskas informācijas saņemšanu Informācijas atklātības likumā noteiktajos termiņos, publiskas informācijas aktualitāte atkarīga no attiecīgo termiņu ievērošanas. Tādēļ, jo ilgāka ir publiskas informācijas saņemšanas gaidīšana, jo mazāk aktuāla tā kļūst, bet divi gadi lielākoties prasīto publisko informāciju padara par neaktuālu (arī vairs nevajadzīgu) un administratīvo procesu tās sakarā vairāk vērstu uz zaudējumu atlīdzību. Tas savukārt nonāk pretrunā ar informācijas atklātības pamatideju un valsts pienākumu nodrošināt savlaicīgu rīcību prettiesiskas rīcības novēršanai, kas publiskas informācijas pieejamības atteikuma sakarā nozīmē publiskas informācijas saņemšanu.

No otras puses, informācijas trūkums nav liedzis, pamatojoties uz tiesu noslogotību, publiskas informācijas pieejamības atteikuma lietu nenozīmīgumu un vienkāršību, kā arī nepieciešamību efektīvizēt administratīvo procesu tiesā,⁵⁴⁵ saīsināt procesu attiecīgo lietu kategorijai, liedzot apelācijas iespējas⁵⁴⁶ un tādējādi

aprīlī). Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 22. septembra spriedums lietā Nr. 42404707; Nr. A1697-08/20 (Pieejams internetā: http://c4.vds.deac.lv/files/AL/2008/09_2008/22_09_2008/AL_2209_raj_A-1697-08_20.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī) pieņemts aptuveni pēc gada un deviņiem mēnešiem. Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 6. jūnija spriedums lietā Nr. A42576306; A1417-08/18 (Pieejams internetā: http://www.tiesas.lv/files/AL/2008/06_2008/06_06_2008/AL_0606_raj_A-1417-08_18.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī) pieņemts aptuveni pēc gada un 7 mēnešiem pēc pieteikuma iesniegšanas Administratīvajā rajona tiesā.

⁵⁴⁴ Piemēram, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 24. maija spriedums lietā Nr. A42222705, SKA-191/2007 (Pieejams internetā: http://www.tiesas.lv/files/AL/05_2007/24_05_07/AL_2405_AT_SKA-191_2007.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī) pieņemts aptuveni pēc diviem gadiem un 3 mēnešiem pēc pieteikuma iesniegšanas Administratīvajā rajona tiesā. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 8. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-194/2007 (Pieejams internetā: http://www.tiesas.lv/files/AL/06_2007/08_06_07/AL_0806_AT_SKA-194_2007.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī) pieņemts aptuveni pēc diviem gadiem un 10 mēnešiem pēc pieteikuma iesniegšanas Administratīvajā rajona tiesā.

⁵⁴⁵ Skat. Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta anotācija, *Ministru kabinets*, 2008. 15. septembris, TA-2451. Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/TMAnot_070808_IAL.2451.doc. Skatīts 2009. 9. martā; Administratīvā procesa efektīvizēšanas koncepcija: Ministru kabineta 2007. gada 5. decembra rīkojums Nr. 775. Pieejams internetā: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2413>. Skatīts 2009. 27. aprīlī; Par Administratīvā procesa efektīvizēšanas koncepciju: Ministru kabineta 2007. gada 5. decembra rīkojums Nr. 775, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 7. decembris, Nr. 197 (3773).

⁵⁴⁶ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033).

vēl vairāk samazinot iespējas aizstāvēt savas tiesības lietās, kur nav paredzēta pirmstiesas izskatīšana. Lai gan apelācijas iespēju liegšana samazina publiskas informācijas pieejamības atteikuma lietu iespējamo kopējo izskatīšanas laiku, tomēr ieguvums, ko iegūst Administratīvā apgabaltiesa, pateicoties apelācijas iespēju liegšanai attiecīgajās lietās, neietekmē ne attiecīgo lietu izskatīšanas ātrumu pirmajā instancē, ne arī tiesas nolēmumu kvalitāti. Tiesas nolēmumi attiecīgajās lietās arvien būs taisīti novēloti. Turklāt, ja agrāk apelācijas instance bija garants tam, ka bieži absurdi pirmās instances tiesas nolēmumi ir atcelti,⁵⁴⁷ tad tagad šādas iespējas ir ierobežotas dēļ kasācijas instances kompetences ierobežotības.⁵⁴⁸ Tas norāda arī uz to, ka minētās izmaiņas ierobežo arī kompensējošu mehānismu klāstu defektiem tiesas neatkarībā un objektivitātē. Ieguvums, cita starpā, ir niecīgs, jo, balstoties uz publiski pieejamajiem administratīvās tiesas spriedumiem un salīdzinot ar publiski pieejamo tiesu statistiku, var secināt, ka publiskas informācijas pieejamības atteikuma lietu skaita īpatsvars citu lietu starpā ir niecīgs.⁵⁴⁹ Ievērojot iepriekš

⁵⁴⁷ Skat., piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 9. jūnija lēmumu lietā Nr. A42517806 [nav publicēts].

⁵⁴⁸ Administratīvā procesa likuma 325. pants paredz: „Apelācijas instances tiesas spriedumu un papildspriedumu administratīvā procesa dalībnieks var pārsūdzēt kasācijas kārtībā, ja tiesa pārkāpusi materiālo vai procesuālo tiesību normas vai, izskatot lietu, pārsniegusi savas kompetences robežas.” Turklāt kopš 2006. gada 1. decembrī stājās spēkā Grozījumi Administratīvā procesa likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 15. novembris, Nr. 183 (3551)) Administratīvā procesa likums papildināts ar 338.¹ pantu, kas vēl vairāk ierobežo kasācijas kārtībā skatāmo lietu klāstu. Pēc Grozījumu Administratīvā procesa likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 30. decembris, Nr. 202 (3986)) 82. panta spēkā stāšanās 2009. gada 1. janvārī Administratīvā procesa likuma 338.¹ panta otrā daļa paredz:

„(2) Senatoru kolēģija var atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību šādos gadījumos:

1) jautājumā par kasācijas sūdzībā norādīto konkrēto materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem attiecībā uz šo tiesību normu piemērošanu un interpretāciju Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumos citās līdzīgās lietās ir izveidojusies judikatūra un pārsūdzētais spriedums atbilst tai;

2) nerodas šaubas par pārsūdzētā sprieduma tiesiskumu un izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā.”

⁵⁴⁹ Tā kā „Tiesu administrācija veic statistikas apkopošanu administratīvajās lietās pēc iestādēm, kas ir atbildētājas administratīvajā lietā” (Tiesu administrācijas 2009. gada 13. marta vēstule Nr. 1-33/48 [nav publicēta]), tad no publiski pieejamajiem statistikas datiem nevar precīzi secināt par konkrēto lietu kategoriju skaitu. Tomēr, salīdzinot statistikas datus ar publiski pieejamajiem tiesas spriedumiem (Latvijas Tiesu Portāls, *Administratīvo tiesu spriedumi*. Pieejams internetā: <http://www.tiesas.lv/index.php?id=2202>. Skatīts 2009. 26. aprīlī), var secināt, ka kopumā 2008. gadā identificējami aptuveni 6 administratīvās rajona tiesas spriedumi sakarā ar publiskas informācijas pieejamību, kas atbilst aptuveni 0,3% no visu pieņemto spriedumu skaita attiecīgajā laika periodā, aptuveni 4 administratīvās apgabaltiesas spriedumi (aptuveni 0,4% no visu pieņemto spriedumu

minēto un to, ka pastāv virkne metožu, kā efektīvizēt tiesas darbu, būtiski neskarot attiecīgo cilvēktiesību aizsardzības līmeni, jāsecina, ka minētās izmaiņas Latvijas tiesiskajā sistēmā ir vairāk vērstas uz informācijas atklātības aizsardzības līmeņa samazināšanu nekā uz administratīvās tiesas darba efektīvizēšanu.

Šādu secinājumu apstiprina arī novērojumi sodīšanas mehānismu par rīcību publiskas informācijas pieejamības sakarā. Līdz 2007. gada 21. jūnijam, kad stājās spēkā kārtējie grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā⁵⁵⁰, pastāvēja, lai arī morāli novecojis, tomēr laikmetīgi uzlabojams mehānisms prettiesiskas rīcības publiskas informācijas sakarā novēršanai – ar administratīvo sodu uzlikšanas palīdzību.⁵⁵¹ Tomēr tā vietā, lai uzlabotu šo mehānismu, ētiski apšaubāmas rīcības

skaita) un aptuveni viens Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums (aptuveni 0,2% no visu pieņemto spriedumu skaita). Pat, ja pieņem, ka lēmumu, kas diemžēl ir pieejami tikai fragmentāri, sakarā ar publiskas informācijas pieejamību ir vairāk, tāpat minētais apliecina to, ka apelācijas liegšana attiecīgajās lietās faktiski nevar ietekmēt citu lietu izskatīšanas ātrumu. Pēc: Latvijas Tiesu Portāls, *Tiesu statistika*. Pieejams internetā: <http://www.tiesas.lv/index.php?id=2069>. Skatīts 2009. 26. aprīlī; Latvijas Republikas Augstākā tiesa, *Senāta Administratīvo lietu departamentā kasācijas kārtībā izskatīto lietu rezultāti (spriedumiem) 2008. gadā*. Pieejams internetā: <http://www.at.gov.lv/files/statistics/2008/23.jpg>. Skatīts 2009. 26. aprīlī.

⁵⁵⁰ Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 7. jūnijs, Nr. 91 (3667); Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss [Latvijas PSR administratīvo pārkāpumu kodekss], *Latvijas PSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1984. 20. decembris, Nr. 51.

⁵⁵¹ Līdz Grozījumu Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 7. jūnijs, Nr. 91 (3667)) 22. panta spēkā stāšanās laikam Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss paredzēja:

„201.⁴⁶ pants. Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas noteikumu pārkāpšana

Par rakstveida atbildes nesniegšanu iesnieguma, sūdzības vai priekšlikuma iesniedzējam likumā noteiktajā termiņā –

uzliek naudas sodu amatpersonām līdz divdesmit pieciem latiem.

Par tāda iesnieguma, sūdzības vai priekšlikuma izskatīšanu, kura izskatīšanas rezultātā amatpersona ir personiski tieši ieinteresēta, –

uzliek naudas sodu amatpersonām līdz piecdesmit latiem.”

Minētā panta redakcija bija pieņemta pēc likuma „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās” pieņemšanas un palika negrozīta pēc Informācijas atklātības likuma pieņemšanas, kā arī pēc grozījumu pieņemšanas, kas stājās spēkā 2006. gada 1. februārī, ar ko bija izteikts jaunā redakcijā arī 14. pants un kas paredzēja: „Iestādei, kas saņēmusi informācijas rakstveida pieprasījumu, ir pienākums sniegt atbildi likumā „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās” noteiktajā termiņā”. Ievērojot minēto, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁴⁶ pants nodrošināja arī Informācijas atklātības likuma izpildi arī pēc Informācijas atklātības likuma 14. panta izteikšanas jaunā redakcijā.

rezultātā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁴⁶ pants bija izslēgts,⁵⁵² paskaidrojot, ka administratīvā tiesa spēs efektīvi nodrošināt minēto tiesību aizsardzību.⁵⁵³ Ironiski, ka gandrīz pēc pusgada bija atzīta administratīvās tiesas nespēja efektīvi nodrošināt šīs tiesības un iepriekš izslēgšanu atbalstījušie norādīja uz nepieciešamību atjaunot minēto tiesību normu,⁵⁵⁴ tomēr nezināmu apstākļu dēļ

⁵⁵² Priekšlikumu Saeimai izslēgt Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁴⁶ pantu iesniedza Dainis Turlais (Iekšlietu ministrijas parlamentārais sekretārs) likumprojekta „Grozījumi Administratīvo pārkāpumu kodeksa” izskatīšanai trešajā lasījumā. Likumprojekta ietvaros izskatāmie jautājumi ne pirmajā, ne otrajā lasījumā pat tuvu neskāra iesniegtā priekšlikuma tematiku. Turklāt, izskatot trešajā lasījumā minēto priekšlikumu, Juridiskās komisijas pārstāvis Vjačeslavs Stepaņenko (LPP/LC frakcijas deputāts) pat neuzskatīja par nepieciešamu paskaidrot šī priekšlikuma pieņemšanas nepieciešamību, lai arī Boriss Čilevičs (frakcijas „Saskaņas Centrs” deputāts) aicināja to darīt. Savukārt, izpētot Saeimas Juridiskās komisijas 2007. gada 2. maija atklātās sēdes protokolu Nr. 71, kur atspoguļota Daiņa Turlā priekšlikuma sakarā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁴⁶ panta izslēgšanu apspriešana, var secināt, ka priekšlikums atbalstīts, pateicoties Jautrītes Briedes uzstājībai un Daiņa Turlā pārstāvētās Iekšlietu ministrijas vēlmei atrisināt strīdu par administratīvā soda noteikšanas kārtību, piemērojot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁴⁶ pantu, vienkāršākā veidā, izslēdzot attiecīgo pantu. Nekāda plašāka publiska diskusija minētā priekšlikuma sakarā nav bijusi./ Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2007. 15. maijs, Nr. 14/Lp9, kuram pievienoti likumprojekti Nr. 52/Lp9, Nr. 72/Lp9, Nr. 125/Lp9, Nr. 148/Lp9, Nr. 149/Lp9, Nr. 226/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/38312A68C406CB5DC22572D8002195BC?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā; Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 2. lasījumā, 2007. 11. janvāris, Nr. 14/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/A0FCB49CE9C8EEFAC225726100295FD9?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā; Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: likumprojekts un anotācija izskatīšanai Saeimā 1. lasījumā [saskaņā ar Saeimas Kārtības ruļļa 39. pantu ierosināts turpināt izskatīt 9. Saeimā 8. Saeimas nepabeigto likumprojektu Nr. 740], 2006. 10. novembris. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/7625014FF3988B1FC22572280034149B?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā; Latvijas Republikas 9. Saeimas pavasara sesijas sestā sēde 2007.gada 17.maijā: stenogramma. Pieejams internetā: <http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/070517/st070517.htm>. Skatīts 2009. 14. aprīlī; Latvijas Republikas 9. Saeimas Juridiskās komisijas sēde 2007.gada 2. maijā, plkst. 10.00–11.45: protokols Nr. 71 [nav publicēts].

⁵⁵³ Jautrīte Briede Saeimas Juridiskās komisijas 2007. gada 2. maija atklātā sēdē uzstāja, ka, cita starpā, 201.⁴⁶ pants „Administratīvo pārkāpumu kodeksā bija iekļaut[s], kad persona nevarēja prasīt atlīdzinājumu. Tas ir normāli, ka, ja persona nesāņem atbildi, tā var prasīt atlīdzinājumu, nevis amatpersona maksā budžetā”. Tāpat Jautrīte Briede norādīja, „ka vajadzētu izslēgt no kodeksa šo pantu (APK 201.⁴⁶ pantu), jo pašlaik tas dublējas. Administratīvo pārkāpumu likums garantē personai tiesības un šī persona var saņemt morālā kaitējuma atlīdzinājumu”./ Latvijas Republikas 9. Saeimas Juridiskās komisijas sēde 2007.gada 2. maijā, plkst. 10.00–11.45: protokols Nr. 71 [nav publicēts].

⁵⁵⁴ „Te es gribētu izdarīt atkāpi un nepiekrīst likumdevējam, ka Iesniegumu likumu nevajag attiecināt uz informācijas pieprasījumiem, kas izskatāmi saskaņā ar Informācijas atklātības likumu. Iesniegumu likums nosaka tikai procesu, un nav īsti saprotams, kāpēc tas nevarētu tikt attiecināts arī uz informācijas sniegšanu. Faktiski jebkura no Iesniegumu likuma normām varētu tikt piemērota arī informācijas izsniegšanas gadījumā – Informācijas atklātības likums pamatā noteic materiālās tiesību normas (kāda informācija ir un kāda nav izsniedzama), savukārt Iesniegumu likums pilnībā varētu

nepiedalās Saeimas komisiju sēdēs tādēļ, lai atbalstītu attiecīgās normas atjaunošanu. Tā kā pastāv virkne tiesību normu, kas paredz administratīvu atbildību par dažāda veida informācijas nesniegšanu,⁵⁵⁵ turklāt saglabātas tiesību normas, kas paredz administratīvu atbildību par publiskas informācijas nesniegšanu plašsaziņas līdzekļiem,⁵⁵⁶ pieņemams, ka nav tiesisku šķēršļu tiesību normas radīšanai, kas paredz administratīvu atbildību par publiskas informācijas nesniegšanu privātpersonām. Turklāt, ievērojot Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 1. pantā minēto likuma mērķi un atjaunojot līdz 2009. gada 1. jūlijam Informācijas

regulēt informācijas izsniegšanas kārtību, kas pēc būtības arī ir atbilde uz iesniegumu, kas rada faktiskas, nevis tiesiskas sekas.

(...)

Šajā sakarā raisās pārdomas, vai, ņemot vērā administratīvo tiesu pārslodzi, ir lietderīgi ļaut atbildes nesauņemšanu vai atbildes atteikumu pārsūdzēt tiesā. Varbūt arī Latvijā pietiktu ar tiesībsarga kontroli, turklāt ļaujot tiesībsargam reaģēt, tai skaitā pat vērsties administratīvajā tiesā, tikai būtiskajos gadījumos?

(...)

Gribu arī atzīmēt, ka no Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa šā gada 17. maijā ir izslēgta atbildība par pārkāpumiem, kas saistīti ar Iesniegumu likuma realizāciju (kodeksa 201.⁴⁶–201.⁴⁷ pants). Pamatojums tam bija Administratīvā procesa likumā noteiktā aizsardzība, proti, ka par atbildes nesniegšanu var vērsties administratīvajā tiesā un noteiktos gadījumos pieprasīt arī zaudējumu vai morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Pastāvot gan administratīvajam sodam, gan iespējai pārsūdzēt faktisko rīcību, radās situācijas, ka viena persona par vienu un to pašu gadījumu tiesā varēja vērsties divreiz un saņemt divus dažādus novērtējumus attiecīgajai situācijai. Turklāt ar amatpersonai uzlikto sodu privātpersona guva tikai gandarījumu, jo soda nauda tika iemaksāta valsts budžetā, savukārt administratīvā procesa kārtībā privātpersona, ja viņas prasījums ir bijis pamatots, var gan gūt gandarījumu par prettiesiskuma atzīšanu, gan iestādei uzlikto pienākumu atbildēt, gan – atsevišķos gadījumos – arī zaudējumu vai kaitējuma atlīdzinājumu.

Ņemot vērā iepriekš teikto, gadījumā, ja likumdevējs izšķiras par to, ka rakstā aplūkotā iestādes rīcība tiek izņemta no tiesu kontroles, attiecīgā atbildība Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, iespējams, būtu atjaunojama,” Briede, J. „Satversmes 104. pantā garantēto tiesību īstenošana administratīvajā procesā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2007. 27. novembris, Nr. 48 (501).

⁵⁵⁵ Piemēram, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 53.² pants – meža apsaimniekošanas informācijas sniegšanas prasību pārkāpšana, 66.¹ pants – meliorācijas sistēmu ekspluatācijas un uzturēšanas noteikumu pārkāpšana un informācijas nesniegšana par izmaiņām meliorācijas sistēmās, 84. pants – vides informācijas slēpšana vai sagrozīšana, 158.³ pants – informācijas nesniegšana, nepatiesas informācijas sniegšana Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai un tās likumīgo lēmumu nepildīšana, 159.⁹ pants – nesadarbošanās ar nodokļu administrācijas amatpersonām, 166.⁶ pants – grāmatvedības, pārskatu iesniegšanas un statistiskās informācijas noteikumu neievērošana, 175.⁵ pants – informācijas nesniegšana un nepatiesas informācijas sniegšana Konkurences padomei, 175.⁷ pants – informācijas nesniegšana, nepatiesas informācijas sniegšana Valsts energoinspekcijai un tās likumīgo lēmumu nepildīšana, 175.¹⁰ pants – informācijas nesniegšana un nepatiesas informācijas sniegšana tiesībsargam, 204.⁸ pants – informācijas nesniegšana datu subjektam, 204.¹⁰ pants – informācijas nesniegšana Datu valsts inspekcijai.

⁵⁵⁶ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.³ pants.

atklātības likuma 19. pantā ietverto tiesību normu, kas uzlika par pienākumu Datu valsts inspekcijai uzraudzīt arī Informācijas atklātības likuma ievērošanu, bet kas dažādu apstākļu dēļ nebija pilnvērtīgi īstenota,⁵⁵⁷ administratīvās atbildības paredzēšana par publiskas informācijas nesniegšanu privātpersonām varētu būt efektīvs līdzeklis informācijas atklātības aizsardzības sistēmas pilnveidošanai.

Administratīvās atbildības paredzēšana par publiskas informācijas nesniegšanu būtu pamatota arī tādēļ, ka Informācijas atklātības likuma ievērošana attiecas arī uz privātpersonām, kas īsteno valsts varu un kuru atbildību par publiskas informācijas nesniegšanu privātpersonai atšķirībā, piemēram, no valsts civildienesta ierēdņiem,⁵⁵⁸ šobrīd parasti var noteikt tikai tiesa. Tas nozīmē, ka atbildība par publiskas informācijas nesniegšanu attiecīgajai privātpersonai iestāsies ar pat līdz divu gadu novēlošanos, kas savukārt mazina motivāciju ievērot tiesību uz publiskas

⁵⁵⁷ Lai gan Informācijas atklātības likuma 19. pantā līdz 2009. gada 1. jūlijam Datu valsts inspekcija bija minēta kā šī likuma ievērošanu uzraugoša iestāde, tomēr Datu valsts inspekcijas uzraudzības apmēru visprecīzāk raksturo tās atbildes uz iesniegumiem Informācijas atklātības likuma sakarā, piemēram, „normatīvajos aktos attiecībā uz Informācijas atklātības likumā paredzēto funkciju [Datu valsts] inspekcijai nav noteikti uzdevumi, tiesības un pilnvaras” (Datu valsts inspekcijas 2006. gada 8. augusta vēstule Nr. 3-4/3546 [nav publicēta]). Tāpat Datu valsts inspekcija norādījusi atbildē uz vēl vienu iesniegumu: „Datu valsts inspekcija informē, ka saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 19. pantu – šā likuma ievērošanu normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā uzrauga Datu valsts inspekcija. Tomēr normatīvajos aktos attiecībā uz Informācijas atklātības likumā paredzēto funkciju inspekcijai nav noteikti uzdevumi, tiesības un pilnvaras. Saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likumā noteiktajiem uzdevumiem un tiesībām inspekcija var rīkoties, tikai lai sasniegtu Fizisko personu datu aizsardzības likumā paredzētos mērķus. Tādējādi Datu valsts inspekcija nav tiesīga izdot administratīvos aktus attiecībā uz Informācijas atklātības likuma piemērošanu. Datu valsts inspekcija kā valsts pārvaldes iestāde neatkarīgi no Informācijas atklātības likuma 19. panta nav tiesīga veikt citas valsts pārvaldes iestādes administratīvā akta vai faktiskās rīcības kontroli publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti un privātpersonu, tādējādi sniedzot skaidrojumu par atteikuma kā administratīvā akta būtību un atbilstību normatīvajiem aktiem” (Datu valsts inspekcijas 2009. gada 1. februāra vēstule Nr. 1-1/1190 [nav publicēta]). Minētā nostāja gan kritiski vērtējama, skatot to kopsakarā ar Administratīvā procesa likuma 15. panta divpadsmitajā daļā ietverto iestāžu juridiskās obstrukcijas aizlieguma principu. Nav jābrīnās, ka šāda attieksme noveda pie situācijas, ka Datu valsts inspekcija saņēma relatīvi mazu sūdzību skaitu sakarā ar Informācijas atklātības likuma īstenošanu – 2006. gadā – 4 iesniegumi, 2007. gadā – 2 iesniegumi, 2008. gadā – 3 iesniegumi (Datu valsts inspekcijas 2009. gada 1. februāra vēstule Nr. 1-1/1190 [nav publicēta]). Tāpat nav jābrīnās, ka gala rezultātā šāda attieksme bija par pamatu Informācijas atklātības likuma 19. panta svītrotšanai. Skat. Grozījums Informācijas atklātības likumā: likumprojekts un anotācija, *Ministru kabinets*, 2009. 27. maijs, TA-1725. Pieejams internetā: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40126873&mode=mk&date=2009-05-27>. Skatīts 2009. 15. septembrī.

⁵⁵⁸ Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likuma (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 30. maijs, Nr. 83 (3451)) 17. pants paredz disciplinārlietas ierosināšanas obligātumu. Savukārt atbildība, piemēram, par publiskas informācijas nesniegšanu, privātpersonai izriet no šā likuma 36. panta, proti, šāda rīcība būtu uzskatāma par dienesta pienākumu nepildīšanu.

informācijas pieejamību īstenošanai un aizsardzībai radītā tiesiskā ietvara prasības. Tuvinot laika ziņā prettiesiskas rīcības konstatēšanu ar atbildības par šo rīcību iestāšanos, var samazināt Informācijas atklātības likumā noteikto tiesību normu pārkāpumus un veicināt valsts varas īstenošanu cieņu informācijas atklātības prasībām.

Diemžēl tāda veida tiesiskās aizsardzības līdzeklis kā neatkarīgs ārpusstiesas veidojums – tiesībsargs –, vērtējot tā lomu publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanā, nav attaisnojis ar tā izveidi saistītās cerības⁵⁵⁹. Tiesībsarga likums⁵⁶⁰ paredz tiesībsargam plašas pilnvaras, tostarp vēršties Satversmes tiesā par normatīvā akta vai tā daļas atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām, ja noteiktajā termiņā nav novērstas atbilstības problēmas;⁵⁶¹ konstatējot tiesību normu pārkāpumu un vadoties no sabiedrības interesēm, aizstāvēt privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses administratīvajā tiesā;⁵⁶² vēršties vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību, atklājot atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpumu.⁵⁶³ Tomēr nekas kopš tiesībsarga institūcijas izveides neliecina par to, ka tiesībsargam ir bijusi ievērojama loma informācijas atklātībai labvēlīgākas vides radīšanā vai tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai un aizsardzībai radītā tiesiskā ietvara pilnveidē. Analizējot tiesībsarga saņemto un izskatīto sūdzību statistiku 2007. gadā,⁵⁶⁴ var konstatēt, ka kopumā par publiskas informācijas pieejamības jautājumiem minētajā laika periodā tiesībsargs saņēmis 10 sūdzības, šajā laikā pagūts izskatīt 4, no kurām 1 – atrisināta, 1 – izbeigta ar ieteikumu un 2 – atteiktas, neviena lieta nav ierosināta

⁵⁵⁹ Skat., piemēram: Jarinovska-Buka, K. „Informācijas atklātības principa īstenošana Latvijā un Eiropas Savienībā”, *Eiropas Savienības tiesību īstenošana Latvijā*, I. Alehno zinātn. red., Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2003, 74.–76. lpp.; Jarinovska-Buka, K. „Kā kontrolēt informācijas atklātības īstenošanu”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2002. 5. novembris, Nr. 22 (255); 2002. 19. novembris, Nr. 23 (256); Jarinovska-Buka, K. „Kas nepieciešams informācijas atklātības piemērošanai”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2003. 7. janvāris, Nr. 1 (259).

⁵⁶⁰ Tiesībsarga likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 25. aprīlis, Nr. 65 (3433).

⁵⁶¹ Tiesībsarga likuma 13. panta 8. punkts, Satversmes tiesas likuma (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 14. jūnijs, Nr. 103 (588)) 17. panta pirmās daļas 8. punkts.

⁵⁶² Tiesībsarga likuma 13. panta 9. punkts.

⁵⁶³ Tiesībsarga likuma 13. panta 9. punkts.

⁵⁶⁴ Tiesībsarga 2007. gada ziņojums, 62. lpp. Pieejams internetā: http://www.tiesibsargs.lv/lat/publikacijas/gada_zinojumi/. Skatīts 2009. 31. martā.

pēc tiesībsarga iniciatīvas.⁵⁶⁵ Statistika arī 2008. gadā⁵⁶⁶ ir līdzīga: minētajā laika periodā tiesībsargs saņēmis 7 sūdzības, kā rezultātā ierosināta tikai viena pārbaudes lieta, un tā pati nav izskatīta. Turklāt neviena lieta nav ierosināta pēc tiesībsarga iniciatīvas. Pārsteidzīgi būtu secināt, ka publiskas informācijas pieejamības jautājumi ir neaktuāli. Iepriekš teiktais vairāk liecina par izveidojušos uzskatu, ka tiesībsargs nav līdzeklis tiesību uz publiskas informācijas pieejamību aizsardzībai. Šāda uzskata atbilstību īstenībai daļēji apstiprina samērā nelielais skaits izskatīto sūdzību sakarā ar publiskas informācijas pieejamību un apstākļi, ka minēto pārskatu periodos tiesībsargs nav ierosinājis pēc savas iniciatīvas nevienu pārbaudes lietu sakarā ar publiskas informācijas pieejamību. Turklāt tas, ka abos ziņojumos cilvēktiesības – tiesības uz publiskas informācijas pieejamību – apskatītas tikai kā labas pārvaldības daļa, turklāt tām veltot samērā niecīgu vērību, liecina, ka tiesības uz publiskas informācijas pieejamību tiesībsarga ieskatā nav bijušas tā darbības prioritāte minētajā laika posmā. Tas, ka 2007. gada ziņojumā minētā apņemšanās „nākotnē šim jautājumam pievērst pastiprinātu uzmanību”⁵⁶⁷ nav izpildījies, pierādās publiskās informācijas trūkumā par pārmaiņām tiesībsarga prioritātēs, tai skaitā faktā, ka tiesībsargs atbilstoši 2008. gada ziņojumam nav ierosinājis nevienu pārbaudes lietu pēc savas iniciatīvas. Tas savukārt nozīmē, ka, saglabājoties līdzšinējai tiesībsarga darba organizācijai, tiesībsarga nozīme informācijas atklātības aizsardzības līmeņa uzlabošanā nav sagaidāma.

Ievērojot iepriekš minēto, jāsecina, ka Latvijā publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms, lai arī pamatos veidots, lai atbilstu optimālākām prasībām tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai un aizsardzībai, tomēr ir neefektīvs vairāku negatīvu tendenču dēļ. Situāciju vēl vairāk paspīlgtina tas, ka atšķirībā no daudzām citām demokrātiskām Eiropas valstīm Latvijā nav ievērojamas sabiedriskās uzraudzības pār tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanu un sabiedrības uzmanība arī esošai uzraudzībai

⁵⁶⁵ Diemžēl minētā statistika veidota tā, ka tā neatspoguļo, cik no izskatītajām sūdzībām ir saņemtas par iepriekšējo laika periodu.

⁵⁶⁶ Tiesībsarga 2008. gada ziņojums. Pieejams internetā: http://www.tiesibsargs.lv/lat/publikacijas/gada_zinojumi/. Skatīts 2009. 26. jūlijā.

⁵⁶⁷ Tiesībsarga 2007. gada ziņojums, 53.lpp. Pieejams internetā: http://www.tiesibsargs.lv/lat/publikacijas/gada_zinojumi/. Skatīts 2009. 31. martā.

arvien samazinās. Viss iepriekšminētais kopumā rada pamatu secināt, ka tad, ja tuvākajā laikā stāvoklis būtiski neuzlabosies, tas ietekmēs gan informācijas atklātību, gan arī visu Latvijas Republikas tiesisko sistēmu, jo publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisma zudums var novest pie valsts varas īstenotāju stagnācijas, valsts amatpersonu kā sociālās grupas morālas degradācijas un var kļūt par pamatu „konvencionālas” korupcijas sistēmas izveidei valsts pārvaldes iekšienē.

3. Latvijas tiesiskās sistēmas pilnveides iespējas

Tā kā Latvijas tiesiskās sistēmas analīze saistībā ar tiesību uz publiskas informācijas pieejamību vietu un tām garantēto aizsardzības līmeni atklāj aktuālu un neatliekamu nepieciešamu pilnveidot to, turpmākā darba sadaļā, pamatojoties uz iepriekš analizēto, apkopoti un precizēti priekšlikumi tiesiskās sistēmas pilnveidei attiecībā uz tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanu un aizsardzību. Tomēr, ņemot vērā konkrētā darba mērķi, pilnveides iespējas būs analizētas tikai saistībā ar tiesisko priekšnosacījumu pilnveidi. Lai priekšlikumi būtu pārskatāmi un saistāmi ar iepriekšējo analīzi, tie būs dalīti pēc tiesisko priekšnosacījumu izvērtēšanas kritērijiem.

3.1. Publiski pieejamā informācija

Tiesiskie priekšnosacījumi publiski pieejamās informācijas noteikšanā veidoti tā, lai tie atbilstu vismaz minimālajām starptautisko cilvēktiesību dokumentu izvirzītajām prasībām un lai pēc iespējas pārņemtu labāko praksi informācijas atklātības īstenošanā un aizsardzībā, tādējādi pietuvinot šajā ziņā Latvijas tiesisko sistēmu optimālajam informācijas atklātības aizsardzības līmenim.⁵⁶⁸ Tas nozīmē, ka

⁵⁶⁸ Grozījumi Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)), kam ir bijusi arī liela nozīme publiskas informācijas pieejamības apmēra būtiskai paplašināšanai, tapusi ar darba autores līdzdalību un izmantojot darba autores zinātniskās darbības rezultātus. J. Reira (Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās) Ministru kabinetam iesniegtais un Ministru kabineta 2005. gada 11. oktobrī apstiprinātais virzībai uz Saeimu izskatīšanai likumprojekts „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” sagatavots sadarbībā ar darba autori kā Tieslietu ministrijas Metodoloģijas un sistematizācijas direktori, pamatojoties uz darba autores izteiktajiem iebildumiem un iebildumos ietvertajām sākotnējā Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāta projekta papildināšanai nepieciešamajām grozījumu redakcijām, kādēļ darba autore minēta arī kā viena no ziņotājām par attiecīgo projektu. Tā, piemēram, projekts pēc

tiesiskās sistēmas pilnveidošana publiski pieejamās informācijas vairošanā, lai arī ir iespējama, tomēr, ievērojot iepriekš konstatēto neefektīvo tiesību uz publiskas informācijas pieejamību aizsardzības sistēmu, galvenokārt saistīta ar jau normatīvajos aktos noteiktā pieejamības apjoma nodrošināšanu, nevis ar esošā paplašināšanu. Ievērojot minēto, publiski pieejamās informācijas apjoma paplašināšana būtu apsverama tikai pēc iepriekš minētās tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidošanas.

3.2. Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai

Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai visumā atbilst starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteiktajam minimālajam informācijas atklātības aizsardzības līmenim,⁵⁶⁹ tomēr atsevišķos jautājumos saskatāma neatbilstība. Turklāt, tā kā optimālo procesuālo garantiju esība daļēji nodrošina tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas un aizsardzības efektivitāti, to pilnveidošana optimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa sasniegšanai ir

darba autores ierosinājuma papildināts ar tādām normām, kas nosaka iestādes jēdzienu (likumprojekta „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” 1. pants), iestādes pienākumu sagatavot informāciju pēc pašiniciatīvas (likumprojekts „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” 2. pants), precizē ierobežotas pieejamības statusa noteikšanas kārtību (likumprojekts „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” 3. pants), precizē informācijas sniegšanas termiņus (likumprojekts „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” 9. pants). Skat. Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekts, anotācija, darbakārtība, sēdes protokols, *Ministru kabinets*, 2005. 11. oktobris, TA-2339. Pieejams internetā: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=30196720>. Skatīts 2009. 8. jūnijā. Ievērojot minēto, darba autore piedalījies arī attiecīgā likumprojekta apspriešanā, Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas, Saeimas Juridiskā biroja, J. Patmalnieka (Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāta parlamentārā sekretāra) un D. Šēnberga (Izglītības un zinātnes ministrijas parlamentārā sekretāra) priekšlikumu izstrādē un apspriešanā Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas sēdē. Tā rezultātā Grozījumos Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)) ietvertas tādas normas, kas nosaka iestādes jēdzienu (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 1. pants), iestādes pienākumu sagatavot informāciju pēc pašiniciatīvas (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 2. pants), precizē ierobežotas pieejamības statusa noteikšanas kārtību (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 3. pants), precizē komercnoslēpuma saturu (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 4. pants), precizē informācijas uzskaites kārtību (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 5. pants), precizē informācijas sniegšanas kārtību (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 9. pants), precizē informācijas atteikšanas kārtību (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 10. pants), precizē maksas par informācijas sniegšanas kārtības noteikšanu (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 11. pants), precizē informācijas sniegšanas termiņus (Grozījumu Informācijas atklātības likumā 12. pants).

⁵⁶⁹ Procesuālo garantiju publiskas informācijas saņemšanai būtiska pilnveidošana notika, arī pateicoties Grozījumiem Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)), kas tapuši ar darba autores līdzdalību un, izmantojot darba autores zinātniskās darbības rezultātus.

aktuāla. Vadoties no iepriekšējās sadaļās analizētā un secinātā, identificējami šādi priekšlikumi procesuālo garantiju publiskas informācijas saņemšanai pilnveidei.

Attiecībā uz procesuālajām garantijām vispārpieejamas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz šīs informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu:

1) būtu precizējams valsts varas īstenotāja pienākums uzturēt brīvas publiskas informācijas aprites nodrošināšanai nepieciešamo informācijas tehnoloģiju, lai būtu iespējams veidot efektīvu publiskas informācijas apriti un lai veicinātu videi draudzīgāko publiskas informācijas pieprasīšanas un saņemšanas veida izmantošanu;

2) būtu izvērtējama publiskas informācijas maksas noteikšanas tiesiskums. Saglabājot maksu par publiskas informācijas sniegšanu, likumā jānosaka vienota samaksas sistēma. Savukārt, veidojot sistēmu, jāievēro, lai termiņš, kādā saņemama publiska informācija, nodrošina pieprasītās informācijas aktualitāti un līdz ar to lietojamību konkrētajam pieprasītājam. Tāpat jāņem vērā sociālā taisnīguma un vides aizsardzības apsvērumi, nepieciešamība izvairīties no vispārpieejamas publiskas informācijas pieprasīšanas mērķu tiešas vai netiešas izzināšanas, nepieciešamība vispārpieejamas publiskas informācijas pieprasīšanu arvien vienkāršot un ievērot starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktos maksas apmēra noteikšanas nosacījumus. Darba autores ieskatā maksa par publiskas informācijas sniegšanu būtu nosakāma tikai izņēmuma gadījumos, piemēram, ar mērķi veicināt apjomīgas publiskas informācijas saņemšanu elektroniski.⁵⁷⁰

Attiecībā uz procesuālajām garantijām vispārpieejamas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu:

⁵⁷⁰ Atsevišķi darba autores minētie priekšlikumi attiecībā uz procesuālajām garantijām vispārpieejamas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz šīs informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu, ņemti vērā, piemēram, veidojot Kārļa Šadurska (Pilsoniskās savienības frakcijas deputāta) priekšlikumus likumprojektam „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” izskatīšanai Saeimā trešajā lasījumā (Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2009. 4. marts, Nr. 855/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/19FEFA5589E14893C225756F0041AE05?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā).

1) būtu pilnveidojams publiskas informācijas atteikšanas gadījumu regulējums, atsevišķos jautājumos atjaunojot iepriekš spēkā esošās tiesību normas. Proti, apsverama iespēja atteikties no nosacījuma, ka personas identifikācija un paraksts var būt par vispārpieejamas publiskas informācijas atteikuma pamatu. Tiesiski un legistiski precizējama tiesību norma, kas paredz publiskas informācijas sniegšanas atteikšanu, ja tā ir pieejama internetā bez maksas, bet likuma vai Ministru kabineta noteikumu pieprasīšanas gadījumā – publicēta oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”. Atteikumam jābalstās uz faktiskas situācijas attaisnotu pieņēmumu, ka noteikti informācijas resursi ir pieejami bez maksas un tur publicēta informācija ir uzskatāma par dokumentu. Jāatsakās būtu no publiskas informācijas atteikšanas, pamatojoties uz Iesniegumu likuma 6. pantu, tā vietā paredzot iespēju vairāku personu viena dokumenta veidā noformētu publiskas informācijas pieprasījumu izpildīt attiecībā pret vienu personu, tādējādi atjaunojot iepriekš spēkā esošo tiesību normu,⁵⁷¹ vai arī attiecībā pret visām personām elektroniska publiskas informācijas pieprasījuma gadījumā. Iepriekš spēkā esošā tiesību norma būtu atjaunojama arī kļūdaini adresētu publiskas informācijas pieprasījumu sakarā, nosakot, ka attiecīgie pieprasījumi jāpārsūta valsts varas īstenotājam, kura rīcībā ir prasītā publiskā informācija, reizē informējot par pārsūtīšanu publiskas informācijas pieprasītāju.⁵⁷²

2) būtu precizējami termiņi, kādā sniedzama publiska informācija, ja paredzama maksas noteikšanas publiskas informācijas saņemšanai saglabāšana.

⁵⁷¹ Atsauce uz Iesniegumu likuma 6. pantu izdarīta ar Grozījumu Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033)) 4. pantu, izsakot 14. panta otro daļu jaunā redakcijā. Ievērojot minēto, iepriekš spēkā esošās tiesību normas atjaunošana konkrētajā gadījumā nozīmētu Informācijas atklātības likuma 14. panta otrās daļas izteikšana redakcijā, kas bijusi pēc Grozījumiem Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)), proti: „Atbilde uz kolektīvu informācijas pieprasījumu nosūtāma personai, kura pirmā parakstījusi attiecīgo informācijas pieprasījumu, vai personai, kuru norādījuši kolektīvie informācijas pieprasītāji.”

⁵⁷² Iepriekš spēkā esošās tiesību normas atjaunošana konkrētajā gadījumā nozīmētu līdzīga tiesiskā regulējuma veidošana kā tas bija likuma „Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās” 8. panta pirmās daļas 1. punktā un kas līdz Grozījumu Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)) spēkā stāšanās attiecās arī uz informācijas pieprasījumiem. Piemēram, līdzīgi kā Didža Šēnberga (Izglītības un zinātnes ministrijas parlamentārā sekretāra) priekšlikumā Informācijas atklātības likuma 12. panta otrās daļas sakarā./ Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2005. 22. decembris, reģ. Nr. 1408. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/saeima8/mek_reg.fre. Skatīts 2009. 9. martā.

Tomēr neatkarīgi no maksas esības būtu apsverama iespēja saīsināt publiskas informācijas sniegšanas termiņus.⁵⁷³

3.3. Valsts palīdzība publiskas informācijas meklējumos

Lai gan Latvijas tiesiskajā sistēmā identificējami vairāki mehānismi publiskas informācijas meklēšanas atvieglošanai, kas to tuvina starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteiktajam informācijas atklātības minimumam konkrētajā jautājumā, tomēr konkrēta tiesiska pienākuma iztrūkums neļauj esošos mehānismus uzskatīt par pilnībā atbilstošiem minimālajām prasībām, kā arī ir par šķērslī valsts palīdzības publiskas informācijas meklējumos sistēmas pilnveidei. Ievērojot minēto, Informācijas atklātības likuma papildināšana ar valsts varas īstenotāja pienākumu nepieciešamības gadījumā sniegt palīdzību publiskas informācijas meklējumos, no vienas puses, tiesiski pamatotu labas prakses piemērus palīdzības sniegšanā un, no otras puses, stimulētu valsts varas īstenotājus pilnveidot publiskas informācijas apriti. Papildus iepriekš minētajam būtu veicami arī vairāki sistēmas pilnveidojumi. Tā:

1) būtu jāatjauno iepriekš spēkā esošā tiesību norma, kas paredzēja publiskas informācijas uzskaites pieejamību internetā;⁵⁷⁴

2) būtu jānodrošina bezmaksas pieeja vairākām publiskas informācijas datu bāzēm, jo sevišķi tām, kas ir personas tiesību un pienākumu izziņas pamatā.⁵⁷⁵

⁵⁷³ Atsevišķi darba autores minētie priekšlikumi attiecībā uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu, ņemti vērā, piemēram, veidojot Kārļa Šadurska (Pilsoniskās savienības frakcijas deputāta) priekšlikumus likumprojektam „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” izskatīšanai Saeimā trešajā lasījumā (Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2009. 4. marts, Nr. 855/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/19FEFA5589E14893C225756F0041AE05?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā).

⁵⁷⁴ Grozījumu Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)) 5. pants izteica Informācijas atklātības likuma 9. pantu jaunā redakcijā, tās trešajā daļā nosakot: „Vispārpieejamās informācijas uzskaiti publicē iestādes mājas lapā internetā, ja tāda ir.” Minētā tiesību norma grozīta ar Grozījumu Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. oktobris, Nr. 164 (3532)) 4. pantu, kas attiecīgo daļu izteica jaunā redakcijā: „Personai ir tiesības iepazīties ar iestādes ierobežotas pieejamības informācijas sarakstu, kurā iekļauj informācijas veidus, tēmas, atsevišķus dokumentus un to veidus.” Ievērojot minēto, iepriekš spēkā esošās tiesību normas atjaunošana iespējama, piemēram, papildinot Informācijas atklātības likuma 9. pantu ar jaunu daļu šādā redakcijā: „Iestāde nodrošina vispārpieejamās informācijas uzskaiti un ierobežotas pieejamības informācijas sarakstu tās mājaslapā internetā.”

3.4. Publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms

Tā kā vispārīgs Latvijas publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisma izvērtējums dod pamatu to uzskatīt par neefektīvu, turklāt ar tendenci situācijai caurmērā pasliktināties un tā kā tas atspoguļo kopīgos administratīvajam procesam raksturīgos sarežģījumus, publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisma pilnveidošana ir kompleks pasākums, kura detalizēta analīze vien varētu būt analīzes priekšmets vairākiem plašiem pētnieciskiem darbiem. Tādēļ konkrētā darba ietvaros pilnveides iespējas būs tikai ieskicētas. Tā:

1) apsverama apstrīdēšanas iespējas radīšana visiem publiskas informācijas atteikumiem. Ievērojot Latvijas valsts pārvaldes organizēšanas modeli, šādā gadījumā būtu izveidojama iestāde, kas attiecībā pret tiem valsts varas īstenotājiem, kam nav augstākas iestādes, ir „augstākā iestāde”, kas tikai izskata attiecīgos publiskas informācijas atteikuma gadījumus un uzdod nepamatota atteikuma gadījumā sniegt publisku informāciju. Iespējama arī attiecīgu pienākumu uzdošana jau esošajai iestādei, piemēram, Datu valsts inspekcijai, ievērojot gan attiecīgās iestādes spēju nodrošināt precīzu administratīvā procesa normu ievērošanu, jo sevišķi attiecībā uz termiņiem sūdzību izskatīšanas gadījumā;

2) kā alternatīva iepriekš minētajam varētu būt nosacījums, ka administratīvā rajona tiesa, saņemot pieteikumu publiskas informācijas atteikuma gadījumā, kur nav bijusi apstrīdēšanas stadijas iespēja, izskata attiecīgo pieteikumu tajos pašos termiņos kā augstākā iestāde apstrīdēšanas gadījumā un atbrīvo pieteicēju no valsts nodevas;

3) būtu jāatjauno iepriekš spēkā esošā tiesību norma, kas paredzēja, ka publiskas informācijas atteikumi izskatāmi trijās instancēs, nepieciešamības gadījumā ierobežojot valsts varas īstenotāja tiesības iesniegt apelācijas vai kasācijas sūdzības;⁵⁷⁶

⁵⁷⁵ Grozījumi Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369)), kam ir bijusi arī nozīme valsts palīdzības noteikšanā publiskas informācijas meklējumos, tapuši ar darba autores līdzdalību un izmantojot darba autores zinātniskās darbības rezultātus.

⁵⁷⁶ Tā kā apelācijas liegšana informācijas atklātības lietās panākta ar Grozījumu Informācijas atklātības likumā (LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033)) 5. pantu, kas izteica

4) būtu jāatjauno un jāpilnveido sodīšanas mehānismi par rīcību publiskas informācijas pieejamības sakarā, gan radot pamatu administratīvajai atbildībai, gan arī precizējot disciplināratbildības pamatu Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likumā. Pirmajā gadījumā atbildību par administratīvo sodīšanu uzdodot atbildīgajai par publiskas informācijas pieejamības jautājumiem iestādei, piemēram, Datu valsts inspekcijai, kuras pilnvaras attiecīgi būtu precizējamas Informācijas atklātības likumā, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un iestādes nolikumā⁵⁷⁷. Otrajā gadījumā atbildību par disciplināro sodīšanu uzdodot augstākajai amatpersonai.⁵⁷⁸

Informācijas atklātības likuma 15. pantu jaunā redakcijā, iepriekš spēkā esošās tiesību normas atjaunošana nozīmē, piemēram, Informācijas atklātības likuma 15. panta otrās daļas izslēgšanu.

⁵⁷⁷ Piemēram, līdz 2009. gada 1. jūlijam Ministru kabineta 2000. gada 28. novembra noteikumi Nr. 408 „Datu valsts inspekcijas nolikums” (*Latvijas Vēstnesis*, 2000. 1. decembris, Nr. 435/437 (2346/2348)) pretēji Informācijas atklātības likuma 19. pantam neparedzēja Datu valsts inspekcijas īstenojamo Informācijas atklātības likuma uzraudzību. Informācijas atklātības likums pat nebija minēts attiecīgās iestādes nolikumā. Līdz ar to, nosakot Datu valsts inspekcijai attiecīgās pilnvaras, būtu jāizvairās no līdzīgu legistisku kļūdu pieļaušanas, kas bija par pamatu obstruktīvai Datu valsts inspekcijas rīcībai, uzraugot Informācijas atklātības likuma normu piemērošanu.

⁵⁷⁸ Atsevišķi darba autores minētie priekšlikumi attiecībā uz publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānismu, ņemti vērā, piemēram, veidojot Kārļa Šadurska (Pilsoniskās savienības frakcijas deputāta) priekšlikumus likumprojektam „Grozījumi Informācijas atklātības likumā” izskatīšanai Saeimā trešajā lasījumā (Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2009. 4. marts, Nr. 855/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/19FEFA5589E14893C225756F0041AE05?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā).

Secinājumu un priekšlikumu kopsavilkums

1. Starptautiskie cilvēktiesību dokumenti – Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija – satur vispāratzītu pieļaujamo minimumu publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanā. Pat Konvencija par oficiālu dokumentu pieejamību, kas ir pirmais normatīva rakstura starptautiskais cilvēktiesību dokuments, kas piedāvā Eiropas līmeņa publiskas informācijas pieejamības jautājumu detalizētu regulējumu, tikai atspoguļo detaļās šo minimumu, nemainot starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteiktās informācijas atklātības daļas – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – kodolu.

2. Valsts pienākums nodrošināt sasniegto informācijas atklātības aizsardzības līmeni publiskas informācijas pieejamībai neaprobežojas ar valstij noteikto vispāratzīto minimumu. Minētais nosacījums ir vērsts, lai maksimāli nodrošinātu cilvēktiesību īstenošanu. Praktiskā nosacījuma izpausme – aizliegums izmantot kādu tiesību aktu – starptautisku vai nacionālu – kā argumentu iepriekš atzīta cilvēktiesību satura vai iepriekš noteiktu cilvēktiesību aizsardzības iespēju samazināšanai. Līdz ar to valstīm, ratificējot vai citādi atzīstot starptautiskos cilvēktiesību dokumentus, jārēķinās, ka cilvēktiesību īstenošanā būs jādod priekšroka tām tiesību normām, kas nosaka plašāku cilvēktiesību saturu un lielākas iespējas cilvēktiesību aizsardzībai. Tieši tāpat valstīm jārēķinās ar to, ka pašu aktivitātes rezultātā radīts nacionālais regulējums var būt par iemeslu, kādēļ jānodrošina arī tāds cilvēktiesību saturs un aizsardzības iespējas, kur valsts ratificētie vai citādi atzītie starptautiskie cilvēktiesību dokumenti nosaka šaurāku saturu un ierobežotākas aizsardzības iespējas. Turklāt, atzīstot noteiktu cilvēktiesību līmeni, valsts turpmāk nevar atteikties no tā turpmākas uzturēšanas.

3. Informācijas atklātība ir patstāvīgi īstenojama pamatbrīvība, kas rodas katram cilvēkam dzimstot un kas ietver tiesības brīvi meklēt, saņemt un izplatīt informāciju. Šī brīvība nodrošina cilvēka dzīves kvalitāti, jo ir cilvēka un tā apkārtējās vides izzināšanas nodrošinājuma pamats. Informācijas atklātība kalpo arī kā tiesisks instruments citu tiesību un brīvību satura izzināšanai, lai varētu tās izmantot,

atturēties no to pārkāpšanas un aizstāvēt. Tādēļ tas, cik lielā mērā valsts garantē šīs pamatbrīvības un tiesiskā līdzekļa īstenošanas iespējas un aizsardzību, raksturo valsts tiesisko iekārto, tās ietekmi uz personas dzīves kvalitātes līmeni un pilnveides iespējām.

4. Identificējami vismaz četri valsts pamatpienākumi informācijas atklātības īstenošanas un aizsardzības nodrošināšanai:

4.1. valstij jārada priekšnosacījumi informācijas atklātības īstenošanai tās tiesiskajā sistēmā. Ietverot informācijas atklātību tiesiskajā sistēmā, svarīgi trīs jautājumi – tiesiskā ietvara forma, tiesiskā regulējuma saturs un tiesiskā regulējuma legistiskā kvalitāte;

4.2. valstij jārada informācijas atklātības ierobežojumu sistēma. Proti, informācijas atklātības ierobežojumiem jābūt atbilstošā kārtībā pozitīvātiem valsts tiesiskajā sistēmā un konkretizētiem, tiem jābūt veidoti sistēmā. Sistēmas veidošanā jāievēro vispārīgie cilvēktiesību ierobežošanas nosacījumi un tie, kas pieļaujami konkrēti attiecībā uz informācijas atklātību;

4.3. valstij jāizveido informācijas atklātības efektīva aizsardzības sistēma. Ņemot vērā informācijas atklātības raksturu un īpašo nozīmi demokrātijas veicināšanā, aizsardzības iespēju īstenošanai jārada ātrs, kvalitatīvs un vairākkārtīgas kontroles iespējai pakļauts process. Informācijas atklātības aizsardzība kā minimums ir nodrošināma tiesas ceļā, ko bieži pamatoti uzskata par efektīvāko tiesību aizsardzības veidu;

4.4. valstij jānosaka nosacījumi tās dalībai brīvā informācijas apritē. Tā kā valsts varas īstenoātji nav apveltīti ar brīvu gribu, to dalības brīvā informācijas apritē gadījumus un nosacījumus jānostiprina valsts tiesiskajā sistēmā. Līdz ar to visi brīvas informācijas aprites jautājumi saistībā ar valsts dalību tajā jāneregulē atbilstošā kārtībā.

5. Labvēlīga vide informācijas atklātības īstenošanai konkrētajā valstī ir gan nepieciešams nosacījums, lai informācijas atklātības īstenošana būtu pietiekami efektīva, gan valsts gribas esības apliecinājums virzībai uz atklātību un demokrātijas vērtību orientāciju. Par labvēlīgu vidi informācijas atklātības īstenošanai liecina valsts virzība uz demokrātismu un politisko stabilitāti, labklājības līmeņa celšanu,

zinātnes un inovāciju attīstību un virzība uz valsts pašas radītas informācijas kvalitātes uzlabošanu un kvalitatīvas informācijas pieejamības vairošanu.

6. Nodrošinot informācijas atklātības principam labvēlīgu vidi, valstij jā rūpējas arī, lai radītu tādu tiesisko ietvaru publiskas informācijas pieejamībai, kas ne vien ieviestu, bet arī nodrošinātu tās efektīvu aizsardzību un attīstības iespējas. Var nošķirt būtiskus tiesiskos priekšnosacījumus publiskas informācijas pieejamības ieviešanai:

6.1. valstij precīzi jādefinē publiski pieejamās informācijas apjoms;

6.2. valstij jānosaka procesuālās garantijas publiskas informācijas savlaicīgai un precīzai saņemšanai;

6.3. valstij jārada mehānismi, kas palīdz publiskas informācijas meklējumiem;

6.4. valstij jānodrošina efektīva publiskas informācijas pieejamības aizsardzības sistēma, kas ietver arī lēmumu par atteikumu sniegt prasīto informāciju apstrīdēšanas un pārsūdzības iespējas.

7. Detalizēti analizējot tiesiskos priekšnosacījumus publiskas informācijas pieejamības ieviešanai, var konstatēt, ka, jo vispārīgāk definēta pieejamā publiskā informācija, konkretizējot tikai tās ierobežošanas gadījumus un tādējādi nostiprinot principu, ka publiskas informācijas ierobežošana ir izņēmums, nevis norma, jo augstāks aizsardzības līmenis garantēts informācijas atklātībai. Ierobežošanas gadījumu konkretizācija un stingru procesuālo nosacījumu to piemērošanai noteikšana liecina par augsta līmeņa informācijas atklātības aizsardzību.

8. Procesuālās garantijas publiskas informācijas saņemšanai var iedalīt tajās, kas vērstas uz publiskas informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu, un tajās, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu.

8.1. Pie pirmajām no starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos minētajām minimālajām procesuālajām garantijām var pieskaitīt šādas prasības:

1) formālās prasības publiskas informācijas pieprasīšanai nedrīkst pārsniegt to, kas ir būtisks publiskas informācijas pieprasījuma apstrādei un prasītās informācijas sniegšanai;

2) aizliegts uzlikt par pienākumu minēt iemeslus, kādēļ publiska informācija prasīta;

3) par iepazīšanos ar publisku informāciju, izņemot ar arhīva un muzeja informāciju, tās atrašanās vietā nevar prasīt samaksu; samaksu pieļaujams paredzēt tikai par publiskas informācijas reproducēšanu un nosūtīšanu, tomēr arī tad tā nevar pārsniegt reproducēšanas un nosūtīšanas izdevumus.

Iespējas vienkāršot publiskas informācijas pieprasīšanu un līdz ar to arī palielināt informācijas atklātības aizsardzības līmeni ir radikāli vienkāršotas pēdējās divās desmitgadēs, pateicoties informācijas tehnoloģiju attīstības rezultātā notikušajai fizisku šķēršļu izzušanai. Tā, ņemot vērā arvien pieaugošo tendenci saglabāt publisku informāciju arī elektroniski, var radīt iespēju ikvienam interesentam tiešsaistes režīmā patstāvīgi izvēlēties no internetā publiski pieejamā informācijas klāsta interesējošo publisko informāciju un bez jēlkādu formālo prasību izpildes, arī nepieciešamības sevi identificēt, vai samaksas iegūt interesējošo publisko informāciju.

8.2. Pie otrās kategorijas procesuālajām garantijām var minēt šādas prasības:

1) publiskas informācijas sniegšanā jāievēro vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma princips;

2) publiskas informācijas pieprasījums jāizskata nekavējoties un lēmums tā sakarā jāsniedz pēc iespējas ātrāk vai iepriekš noteiktā saprātīgā termiņā;

3) publiska informācija sniedzama maksimāli iespējamā apjomā un personai pieņemamā veidā.

Ja pirmās kategorijas procesuālo garantiju nenodrošināšanas gadījumā publiskas informācijas saņemšana būtiski apgrūtinās, tomēr joprojām ir iespējama, tad otrās kategorijas procesuālo garantiju nenodrošināšanas gadījumā publiskas informācijas saņemšana faktiski nav iespējama. Neraugoties uz minēto, tieši procesuālajām garantijām, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu, starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteiktais minimums nav pietiekami precīzs. Tomēr tas nenozīmē, ka līdz ar to valsts ir ieguvusi plašu rīcības brīvību šo garantiju satura noteikšanai. Dažādu publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanai radīto tiesisko sistēmu salīdzināšana dod iespēju novērtēt

analizējamo tiesisko sistēmu. Turklāt ar salīdzinājumu iespējams noteikt gan to, kāds relatīvais publiskas informācijas pieejamības aizsardzības līmenis sasniegts, gan arī to, vai apsvērumi, ko min konkrētā valsts kā pamatojumu noteiktajai tiesiskajai sistēmai, ir pietiekami ticami.

9. Analizējot tiesiskos priekšnosacījumus, jāņem vērā, ka pastāv dažādi publiskas informācijas pieejamības samazināšanas paņēmieni.

9.1. Leģislatīvās slēpšanas gadījumā informācijas atklātības aizsardzības līmenis viennozīmīgi samazinās, ja normatīvajos aktos nosaka daudz mazāku pieejamās publiskās informācijas apjomu, nekā tas bijis iepriekš vai nekā tas pieļaujams – iepriekšējā tiesiskā regulējuma neesības gadījumā.

9.2. Arī faktiskā slēpšana – prakse, kad valsts varas īstenotājs slēpj informāciju, tomēr, to darot, tas necenšas šo praksi legalizēt – norāda uz tendenci samazināt informācijas atklātības aizsardzības līmeni, tomēr, atšķirībā no pirmā slēpšanas veida, tās konstatēšanai ir nepieciešama vispusīga prakses analīze.

9.3. Instrumentālā slēpšana ir tādu obstruktīvu nosacījumu, lai saņemtu publisku informāciju, radīšana, kas tik tālu ierobežo ikvienai personai reālu iespēju piekļūt publiskai informācijai, ka tam, kas ir pieejams atbilstoši normatīvajiem aktiem, vairs nav nozīmes, jo publiska informācija nebūs pieejama faktiski. Šo informācijas atklātības aizsardzības līmeņa samazināšanas veidu ir visgrūtāk identificēt, jo, lai to identificētu, jāzina ne vien formālā tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas puse – normatīvie akti un dokumentētā prakse šo normatīvo aktu īstenošanā –, bet arī subjektīvā privātpersonas pieredze, izmantojot minētās tiesības.

9.4. Iepriekš minētos publiskas informācijas pieejamības samazināšanas veidus gan jānošķir no šķietamās slēpšanas gadījumiem, kad, no vienas puses, normatīvajos aktos likumdevējs liedz iepriekš pastāvējušās tiesības vai tās būtiski ierobežo, tomēr, izvērtējot pārmaiņas kopsakarā ar tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas tiesiskajiem priekšnosacījumiem, var konstatēt, ka liegtās, iepriekš pastāvošās tiesības vai iepriekš daudz plašāk noteiktās tiesības kompensē cits tiesiskais instruments. Parasti gan šādos gadījumos valsts, pieņemot attiecīgās

pārmaiņas normatīvajos aktos, norāda uz apstākļiem, kas ir bijuši par pamatu pārmaiņām, un kompensējošiem pasākumiem.

10. Tāpat kā procesuālās garantijas, tā arī valsts palīdzības nodrošināšana publiskas informācijas meklējumos ir ciešā saistībā ar valsts varas īstenošanas organizēšanas modeli konkrētajā valstī. Tātad arī šī tiesiskā priekšnosacījuma izpausmēs pastāv plašs variāciju klāsts, un tādēļ to savstarpējā salīdzināšanā neizbēgami jāņem vērā attiecīgās valsts varas īstenošanas organizēšanas modelis. Neskatoties uz esošo daudzveidību, var identificēt tendences, kas vērtējamas kā cilvēktiesību aizsardzības līmeņa minimums attiecībā uz valsts pienākumu palīdzēt publiskas informācijas meklējumos. Proti:

1) valstij iespēju robežās jāpalīdz identificēt meklējamo publisko informāciju;

2) valstij jāinformē un pat jāizglīto publiskas informācijas pieejamības jautājumos;

3) valstij kļūdaina publiskas informācijas pieprasījuma saņemšanas gadījumā jāpārsūta pieprasījums tam, kura rīcībā ir pieprasītā informācija, vai, ja tas atbilst pieprasījuma raksturam, jānorāda personai, kur vērsties pēc attiecīgās informācijas.

11. No tā, vai pastāv un cik efektīvs ir publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms, atkarīgs tas, vai informācijas atklātības īstenošanai radīta labvēlīga vide un visi iepriekš minētie priekšnosacījumi sekmēsies optimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa nodrošināšanā, vai arī paliks kā indikatori iespējai īstenot optimālo līmeni. Pastāv vairāki veidi, kā iespējams nodrošināt uzraudzību un kontroli pār cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – piemērošanu praksē. Apzinot iespējas, kādas ir valstij, lai tās varas īstenoātāju personā nodrošinātu uzraudzību un kontroli, var identificēt vismaz trīs mehānismus publiskas informācijas atteikuma – tieša un netieša – sakarā: pirmstiesas uzraudzība, tiesas kontrole un neatkarīgā ārpusstiesas veidojuma veiktas darbības, kā arī vairākus mehānismus sodīšanai par rīcību publiskas informācijas pieejamības sakarā.

12. Lai arī uzraudzības un kontroles mehānismu izveidē jābalstās uz konkrētās valsts specifiku, tomēr var identificēt kopīgas prasības optimālā

informācijas atklātības aizsardzības līmeņa nodrošināšanai, kā arī tiesiskās sistēmas atbilstības iespējas, nodrošinot arvien efektīvāku uzraudzību un kontroli pār tiesību uz publiskas informācijas pieejamību piemērošanu praksē. Proti:

- 1) valstij jānodrošina pēc iespējas pirmstiesas uzraudzība;
- 2) vismaz pirmreizējai sūdzības izskatīšanai jābūt ātrai un nesadārdzinātai;
- 3) valstij jānodrošina sūdzību izskatīšana neatkarīgā un objektīvā veidojumā, kā arī jāveicina, lai to īsteno tiesa;
- 4) sūdzību izskatīšanā gan pirmstiesas, gan tiesas procesā sūdzības izskatītājam jābūt nodrošinātai pieejai publiskai informācijai, kuras pieejamība ir atteikta;
- 5) lēmumā par publiskas informācijas atteikumu jābūt norādītai vietai un veidam sūdzības iesniegšanai par publiskas informācijas atteikumu.

Līdz ar to, lai noteiktu, kādam informācijas atklātības aizsardzības līmenim atbilst konkrētā tiesiskā sistēma, sākotnēji jākonstatē tās atbilstība minētajām prasībām un tendence stiprināt uzraudzību un kontroli. Savukārt, lai tiesiskie priekšnosacījumi būtu arī respektēti praksē, jāvērtē statistikas un prakses pētījumos paustās atziņas, piemēram, par to, cik liels sūdzību skaits pakļauts pirmstiesas uzraudzībai un cik tiesas kontrolei, cik ilgs ir pirmstiesas un tiesas izskatīšanas process kopumā līdz gala lēmuma pieņemšanai sūdzības sakarā, cik lieli ir izdevumi, vai un kādā apmērā apmierinātas izskatītās sūdzības, cik kvalitatīvi ir pieņemtie lēmumi sūdzību sakarā, atteikumu pieņemt sūdzības skaits un pamatojums. Indikācija par nepietiekami efektīvu pirmstiesas un tiesas sistēmu publiskas informācijas pieejamības nodrošināšanai var būt statistikas un prakses pētījumu trūkums vai arī tajos ietvertu ziņu nepilnvērtība.

13. Promocijas darbā piedāvāta publiskas informācijas pieejamības analīzes metode. Proti, publiskas informācijas pieejamību autore piedāvā vērtēt pēc diviem pamatkritērijiem:

- 1) informācijas atklātības, jo sevišķi publiskas informācijas, pieejamības vides stāvokļa;
- 2) tiesiskajiem priekšnosacījumiem tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanai.

Pirmais pamatkritērijs norāda, cik labvēlīga vide pastāv informācijas atklātības īstenošanai konkrētajā valstī. Otrais – norāda uz to, vai un kāds tiesiskais ietvars ir radīts tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanas nodrošināšanai, kā arī to, kā tiesiskais ietvars ietekmē tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanu. Katru no pamatkritērijiem iespējams izvērst.

13.1. Tā – par vides kritērijiem kalpo tādu faktoru ietekme uz informācijas atklātību:

- 1) valsts politiskā iekārta;
- 2) valsts labklājības līmenis;
- 3) valsts virzība uz zinātnes un inovāciju attīstību;
- 4) publiski pieejamās informācijas kvalitāte.

13.2. Savukārt par tiesiskajiem priekšnosacījumiem var spriest, analizējot detalizēti:

- 1) to, ko uzskata par publisku informāciju un cik no šīs informācijas ir pieejams privātpersonām;
- 2) procesuālo garantiju publiskas informācijas saņemšanai esība un to spēja nodrošināt savlaicīgas un precīzas publiskas informācijas saņemšanu;
- 3) atbalsta mehānismu esība publiskas informācijas meklējumiem;
- 4) to, vai pastāv un cik efektīvs ir publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisms.

Šos kritērijus iespējams vēl vairāk detalizēt, tomēr, paliekot arī pie šeit minētajiem, iegūstams vispusīgs ieskats tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanā, bet, salīdzinot to ar starptautiskajām prasībām un citviet sasniegto, var izdarīt secinājumus gan par konkrētās valsts īstenojamo cilvēktiesību – tiesību uz publiskas informācijas pieejamību – līmeni, gan arī par iespējām un nepieciešamību paplašināt cilvēktiesību kodola robežas.

Analīzes metodes izmantojamība parādīta ar Latvijas piemēra analīzes palīdzību, tomēr līdzīgi metode izmantojama arī attiecībā uz citām valstīm un to tiesiskajām sistēmām.

14. Izmantojot publiskas informācijas analīzes metodi attiecībā uz Latvijas tiesisko sistēmu, atklāta aktuāla un neatliekama nepieciešamība pilnveidot publiskas

informācijas pieejamībai garantēto aizsardzības līmeni. Pamatojoties uz darbā analizēto, apkopoti un precizēti priekšlikumi Latvijas tiesiskās sistēmas pilnveidei attiecībā uz tiesību uz publiskas informācijas pieejamību īstenošanu un aizsardzību. Vairāku priekšlikumu īstenošanai veikti atbilstoši pasākumi:

14.1. Tiesiskās sistēmas pilnveidošana publiski pieejamās informācijas vairošanā, lai arī ir iespējama, tomēr, ievērojot iepriekš konstatēto neefektīvo tiesību uz publiskas informācijas pieejamību aizsardzības sistēmu, galvenokārt saistīta ar jau normatīvajos aktos noteiktā pieejamības apjoma nodrošināšanu, nevis ar esošā paplašināšanu. Ievērojot minēto, publiski pieejamās informācijas apjoma paplašināšana būtu apsverama tikai pēc iepriekš minētās tiesību aizsardzības sistēmas pilnveidošanas.

14.2. Tā kā atsevišķos jautājumos saskatāma neatbilstība starp esošajām procesuālajām garantijām publiskas informācijas saņemšanai un starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteikto minimumu, to pilnveidošana optimālā informācijas atklātības aizsardzības līmeņa sasniegšanai ir aktuāla. Identificējami šādi priekšlikumi procesuālo garantiju publiskas informācijas saņemšanai pilnveidei:

14.2.1. Attiecībā uz procesuālajām garantijām vispārpieejamas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz šīs informācijas pieprasīšanas vienkāršošanu:

14.2.1.1. Būtu precizējami valsts varas īstenotāja pienākums uzturēt brīvas publiskas informācijas aprites nodrošināšanai nepieciešamo informācijas tehnoloģiju, lai būtu iespējams veidot efektīvu publiskas informācijas apriti un lai veicinātu videi draudzīgāko publiskas informācijas pieprasīšanas un saņemšanas veida izmantošanu.

14.2.1.2. Būtu izvērtējama publiskas informācijas maksas noteikšanas tiesiskums. Saglabājot maksu par publiskas informācijas sniegšanu, likumā jānosaka vienota samaksas sistēma. Savukārt, veidojot sistēmu, jāievēro, lai termiņš, kādā saņemama publiska informācija, nodrošina pieprasītās informācijas aktualitāti un līdz ar to lietojamību konkrētajam pieprasītājam. Tāpat jāņem vērā sociālā taisnīguma un vides aizsardzības apsvērumi, nepieciešamība izvairīties no vispārpieejamas publiskas informācijas pieprasīšanas mērķu tiešas vai netiešas

izzināšanas, nepieciešamība vispārpieejamas publiskas informācijas pieprasīšanu arvien vienkāršot un ievērot starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktos maksas apmēra noteikšanas nosacījumus. Autores ieskatā maksa par publiskas informācijas sniegšanu būtu nosakāma tikai izņēmuma gadījumos, piemēram, ar mērķi veicināt apjomīgas publiskas informācijas saņemšanu elektroniski.

14.2.2. Attiecībā uz procesuālajām garantijām vispārpieejamas publiskas informācijas saņemšanai, kas vērstas uz publiskas informācijas saņemšanas nodrošināšanu:

14.2.2.1. Būtu pilnveidojams publiskas informācijas atteikšanas gadījumu regulējums, atsevišķos jautājumos atjaunojot iepriekš spēkā esošās tiesību normas. Proti, apsverama iespēja atteikties no nosacījuma, ka personas identifikācija un paraksts var būt par vispārpieejamas publiskas informācijas atteikuma pamatu. Tiesiski un legistiski precizējama tiesību norma, kas paredz publiskas informācijas sniegšanas atteikšanu, ja tā ir pieejama internetā bez maksas, bet likuma vai Ministru kabineta noteikumu pieprasīšanas gadījumā – publicēta oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”. Atteikumam jābalstās uz faktiskas situācijas attaisnotu pieņēmumu, ka noteikti informācijas resursi ir pieejami bez maksas un tur publicēta informācija ir uzskatāma par dokumentu. Jāatsakās būtu no publiskas informācijas atteikšanas, pamatojoties uz Iesniegumu likuma 6. pantu, tā vietā paredzot iespēju vairāku personu viena dokumenta veidā noformētu publiskas informācijas pieprasījumu izpildīt attiecībā pret vienu personu, tādējādi atjaunojot iepriekš spēkā esošo tiesību normu, vai arī attiecībā pret visām personām elektroniska publiskas informācijas pieprasījuma gadījumā. Iepriekš spēkā esošā tiesību norma būtu atjaunojama arī kļūdaini adresētu publiskas informācijas pieprasījumu sakarā, nosakot, ka attiecīgie pieprasījumi jāpārsūta valsts varas īstenotājam, kam ir prasītā publiskā informācija, reizē informējot par pārsūtīšanu publiskas informācijas pieprasītāju.

14.2.2.2. Precizējami termiņi, kādā sniedzama publiska informācija, ja paredzama maksas noteikšanas publiskas informācijas saņemšanai saglabāšana. Neatkarīgi no maksas esības būtu apsverama iespēja saīsināt publiskas informācijas sniegšanas termiņus.

11.3. Lai gan Latvijas tiesiskajā sistēmā identificējami vairāki mehānismi publiskas informācijas meklēšanas atvieglošanai, kas to tuvina starptautisko cilvēktiesību dokumentu noteiktajam informācijas atklātības minimumam konkrētajā jautājumā, tomēr konkrēta tiesiska pienākuma iztrūkums neļauj esošos mehānismus uzskatīt par pilnībā atbilstošiem minimālajām prasībām, kā arī ir par šķērsli valsts palīdzības publiskas informācijas meklējumos sistēmas pilnveidei. Informācijas atklātības likums papildināms ar valsts varas īstenotāja pienākumu nepieciešamības gadījumā sniegt palīdzību publiskas informācijas meklējumos. Papildu būtu jāatjauno iepriekš spēkā esošā tiesību norma, kas paredzēja publiskas informācijas uzskaites pieejamību internetā un jānodrošina bezmaksas pieeja vairākām publiskas informācijas datu bāzēm, jo sevišķi tām, kas ir personas tiesību un pienākumu izziņas pamatā.

14.4. Tā kā vispārīgs Latvijas publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisma izvērtējums dod pamatu to uzskatīt par neefektīvu, turklāt ar tendenci situācijai caurmērā pasliktināties un tā kā tas atspoguļo kopīgos administratīvajam procesam raksturīgos sarežģījumus, publiskas informācijas pieejamības uzraudzības un kontroles mehānisma pilnveidošana ir kompleks pasākums. Tomēr var ieskicēt šādas pilnveides iespējas:

14.4.1. Apsverama apstrīdēšanas iespējas radīšana visiem publiskas informācijas atteikumiem. Ievērojot Latvijas valsts pārvaldes organizēšanas modeli, šādā gadījumā būtu radāma iestāde, kas attiecībā pret tiem valsts varas īstenotājiem, kam nav augstākas iestādes, ir „augstākā iestāde”, kas tikai izskata attiecīgos publiskas informācijas atteikuma gadījumus un uzdod nepamatota atteikuma gadījumā sniegt publisku informāciju. Iespējama arī attiecīgu pienākumu uzdošana jau esošajai iestādei, piemēram, Datu valsts inspekcijai, ievērojot gan attiecīgās iestādes spēju nodrošināt precīzu administratīvā procesa normu ievērošanu, jo sevišķi attiecībā uz termiņiem sūdzību izskatīšanas gadījumā.

14.4.2. Kā alternatīva iepriekš minētajam varētu būt nosacījums, ka administratīvā rajona tiesa, saņemot pieteikumu publiskas informācijas atteikuma gadījumā, kur nav bijusi apstrīdēšanas stadijas iespēja, izskata attiecīgo pieteikumu

tajos pašos termiņos kā augstākā iestāde apstrīdēšanas gadījumā un atbrīvo pieteicēju no valsts nodevas.

14.4.3. Būtu jāatjauno iepriekš spēkā esošā tiesību norma, kas paredzēja, ka publiskas informācijas atteikumi izskatāmi trijās instancēs, nepieciešamības gadījumā ierobežojot valsts varas īstenotāja tiesības iesniegt apelācijas vai kasācijas sūdzības.

14.4.4. Būtu jāatjauno un jāpilnveido sodīšanas mehānismi par rīcību publiskas informācijas pieejamības sakarā, gan radot pamatu administratīvajai atbildībai, gan arī precizējot disciplināratbildības pamatu Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likumā. Pirmajā gadījumā atbildību par administratīvo sodīšanu uzdot atbildīgajai par publiskas informācijas pieejamības jautājumiem iestādei, piemēram, Datu valsts inspekcijai, kuras pilnvaras attiecīgi būtu precizējamas Informācijas atklātības likumā, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un iestādes nolikumā. Otrajā gadījumā atbildību par disciplināro sodīšanu uzdot augstākajai amatpersonai.

Pielikums

51. vēre

„The Court observes that the right to freedom to receive information basically prohibits a Government from restricting a person from receiving information that others wish or may be willing to impart to him,” *Leander v. Sweden*, no. 9248/81, ECHR, judgement of 26 March 1987, Series A no. 116, § 74.

54. vēre

„In order to ensure the full enjoyment of rights protected by article 25, the free communication of information and ideas about public and political issues between citizens, candidates and elected representatives is essential. This implies a free press and other media able to comment on public issues without censorship or restraint and to inform public opinion. It requires the full enjoyment and respect for the rights guaranteed in articles 19, 21 and 22 of the Covenant, including freedom to engage in political activity individually or through political parties and other organizations, freedom to debate public affairs, to hold peaceful demonstrations and meetings, to criticize and oppose, to publish political material, to campaign for election and to advertise political ideas,” General Comment No. 25: The Right to Participate in Public Affairs, Voting Rights and the Right of Equal Access to Public Service (Art. 25), CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, 12 July 1996, § 25.

60. vēre

„The Court reiterates that freedom to receive information, referred to in paragraph 2 of Article 10 of the Convention, „basically prohibits a government from restricting a person from receiving information that others wish or may be willing to impart to him” (see the *Leander v. Sweden* judgment of 26 March 1987, Series A no. 116, p. 29, § 74). That freedom cannot be construed as imposing on a State, in circumstances such as those of the present case, positive obligations to collect and disseminate information of its own motion,” *Guerra and others v. Italy* [GC], no. 14967/89, § 53, ECHR 1998-I; *Leander v. Sweden*, no. 9248/81, ECHR, judgement of 26 March 1987, Series A no. 116, § 74.

63. vēre

Claude-Reyes et al. v. Chile, IACHR, judgement of 19 September 2006, Series C No. 151:

„86. In this regard, the State’s actions should be governed by the principles of disclosure and transparency in public administration that enable all persons subject to its jurisdiction to exercise the democratic control of those actions, and so that they can question, investigate and consider whether public functions are being performed adequately. Access to State-held information of public interest can permit

participation in public administration through the social control that can be exercised through such access.

87. Democratic control by society, through public opinion, fosters transparency in State activities and promotes the accountability of State officials in relation to their public activities [Cf. Case of Palamara Iribarne, supra note 72, para. 83; Case of Ricardo Canese, supra note 72, para. 97; and Case of Herrera Ulloa, supra note 72, para. 127. Likewise, cf. Feldek v. Slovakia, no. 29032/95, § 83, ECHR 2001-VIII; and Surek and Ozdemir v. Turkey, nos. 23927/94 and 24277/94, § 60, ECHR Judgment of 8 July, 1999]. Hence, for the individual to be able to exercise democratic control, the State must guarantee access to the information of public interest that it holds. By permitting the exercise of this democratic control, the State encourages greater participation by the individual in the interests of society. (..)

101. Nevertheless, the Court considers it necessary to reiterate that, in accordance with the obligation established in Article 2 of the Convention, the State must adopt the necessary measures to guarantee the rights protected by the Convention, which entails the elimination of norms and practices that result in the violation of such rights, as well as the enactment of laws and the development of practices leading to the effective respect for these guarantees. In particular, this means that laws and regulations governing restrictions to access to State-held information must comply with the Convention's parameters and restrictions may only be applied for the reasons allowed by the Convention (supra paras. 88 to 93); this also relates to the decisions on this issue adopted by domestic bodies."

64. vĕre

Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary, no. 37374/05, ECHR, judgement of 14 April 2009:

„35. The Court recalls at the outset that „Article 10 does not ... confer on the individual a right of access to a register containing information on his personal position, nor does it embody an obligation on the Government to impart such information to the individual” (*Leander v. Sweden*, 26 March 1987, § 74 *in fine*, Series A no. 116) and that „it is difficult to derive from the Convention a general right of access to administrative data and documents” (*Loiseau v. France* (dec.), no. 46809/99, ECHR 2003-XII (extracts)). Nevertheless, the Court has recently advanced towards a broader interpretation of the notion of „freedom to receive information” (see *Sdružení Jihočeské Matky c. la République tchèque* (dec.), no. 19101/03, 10 July 2006) and thereby towards the recognition of a right of access to information.

36. In any event, the Court notes that „the right to freedom to receive information basically prohibits a Government from restricting a person from receiving information that others wish or may be willing to impart to him” (*Leander, op. cit.*, § 74). It considers that the present case essentially concerns an interference – by virtue of the censorial power of an information monopoly – with the exercise of the functions of a social watchdog, like the press, rather than a denial of a general right of access to official documents. In this connection, a comparison can be drawn with the Court's previous concerns that preliminary obstacles created by the authorities in the way of press functions call for the most careful scrutiny (see *Chauvy and Others*

v. *France*, no. 64915/01, § 66, ECHR 2004-VI). Moreover, the State's obligations in matters of freedom of the press include the elimination of barriers to the exercise of press functions where, in issues of public interest, such barriers exist solely because of an information monopoly held by the authorities. The Court notes at this juncture that the information sought by the applicant in the present case was ready and available (see, *a contrario*, *Guerra and Others v. Italy*, 19 February 1998, § 53 *in fine*, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-I) and did not require the collection of any data by the Government. Therefore, the Court considers that the State had an obligation not to impede the flow of information sought by the applicant.”

67. vĕre

„The press plays an essential role in a democratic society. Although it must not overstep certain bounds, in particular in respect of the reputation and rights of others and the need to prevent the disclosure of confidential information, its duty is nevertheless to impart – in a manner consistent with its obligations and responsibilities – information and ideas on all matters of public interest (see the *De Haes and Gijssels v. Belgium* judgment of 24 February 1997, *Reports* 1997-I, pp. 233–34, § 37). In addition, the Court is mindful of the fact that journalistic freedom also covers possible recourse to a degree of exaggeration, or even provocation (see the *Prager and Oberschlick v. Austria* judgment of 26 April 1995, Series A no. 313, p. 19, § 38),” *Fressoz and Roire v. France* [GC], no. 29183/95, § 45 (ii), ECHR 1999-I.

74. vĕre

„There is general recognition of the fact that the courts cannot operate in a vacuum. Whilst they are the forum for the settlement of disputes, this does not mean that there can be no prior discussion of disputes elsewhere, be it in specialised journals, in the general press or amongst the public at large. Furthermore, whilst the mass media must not overstep the bounds imposed in the interests of the proper administration of justice, it is incumbent on them to impart information and ideas concerning matters that come before the courts just as in other areas of public interest. Not only do the media have the task of imparting such information and ideas: the public also has a right to receive them (see, *mutatis mutandis*, the *Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen* judgment of 7 December 1976, Series A no. 23, p. 26, para. 52),” *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 65.

93. vĕre

„The Court observes that the word „law” in the expression „prescribed by law” covers not only statute but also unwritten law. Accordingly, the Court does not attach importance here to the fact that contempt of court is a creature of the common law and not of legislation. It would clearly be contrary to the intention of the drafters of the Convention to hold that a restriction imposed by virtue of the common law is not „prescribed by law” on the sole ground that it is not enunciated in legislation:

this would deprive a common-law State which is Party to the Convention of the protection of Article 10 (2) (art. 10–2) and strike at the very roots of that State’s legal system,” *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 47.

96. vēre

„[T]he law must be adequately accessible: the citizen must be able to have an indication that is adequate in the circumstances of the legal rules applicable to a given case,” *Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30, § 49.

102. vēre

Adimayo M. Aduayom, Sofianou T. Diasso and Yawo S. Dobou v. Togo, Human Rights Committee, Communication No. 422–424/1990, views of 12 July 1996, § 7.4: „The Committee observes that the freedoms of information and of expression are cornerstones in any free and democratic society. It is in the essence of such societies that its citizens must be allowed to inform themselves about alternatives to the political system/parties in power, and that they may criticize or openly and publicly evaluate their Governments without fear of interference or punishment, within the limits set by article 19, paragraph 3.”

104. vēre

„The right to freedom of expression is of paramount importance in any democratic society, and any restrictions to the exercise of this right must meet a strict test of justification See, inter alia, Communication No. 574/1994, *Kim vs. the Republic of Korea*, Views dated 3 November 1998 and Communication No. 628/1995, *Park vs. the Republic of Korea*, Views dated 20 October 1998,” *Vladimir Petrovich Laptsevich v. Belarus*, Human Rights Committee, Communication No. 780/1997, views of 20 March 2000, § 8.2.

106. vēre

„The Committee observes that the requirement of necessity implies an element of proportionality, in the sense that the scope of the restriction imposed on freedom of expression must be proportional to the value which the restriction serves to protect,” *Rafael Marques de Morais v. Angola*, Human Rights Committee, Communication No. 1128/2002, view of 29 March 2005, § 6.8.

110. vēre

1. citāts

„It has to be noted, first, that public morals differ widely. There is no universally applicable common standard. Consequently, in this respect, a certain margin of discretion must be accorded to the responsible national authorities,” *Leo Hertzberg et*

al. v. Finland, Human Rights Committee, Communication No. 61/1979, views of 2 April 1982, § 10.3.

2. citāts

„The view taken by their respective laws of the requirements of morals varies from time to time and from place to place, especially in our era which is characterised by a rapid and far-reaching evolution of opinions on the subject. By reason of their direct and continuous contact with the vital forces of their countries, State authorities are in principle in a better position than the international judge to give an opinion on the exact content of these requirements as well as on the „necessity” of a „restriction” or „penalty” intended to meet them,” *Handyside v. the United Kingdom*, no. 5493/72, ECHR, judgement of 7 December 1976, Series A no. 24, § 48.

113. vēre

„The State party has indirectly justified its actions on grounds of national security and/or public order, by arguing that the author's right to freedom of expression was exercised without regard to the country's political context and continued struggle for unity. While the State party has indicated that the restrictions on the author's freedom of expression were provided for by law, it must still be determined whether the measures taken against the author were necessary for the safeguard of national security and/or public order. The Committee considers that it was not necessary to safeguard an alleged vulnerable state of national unity by subjecting the author to arrest, continued detention and treatment in violation of article 7. It further considers that the legitimate objective of safeguarding and indeed strengthening national unity under difficult political circumstances cannot be achieved by attempting to muzzle advocacy of multi-party democracy, democratic tenets and human rights; in this regard, the question of deciding which measures might meet the „necessity” test in such situations does not arise. In the circumstances of the author's case, the Committee concludes that there has been a violation of article 19 of the Covenant,” *Womah Mukong v. Cameroon*, Human Rights Committee, Communication No. 458/1991, views of 21 July 1994, § 9.7.

115. vēre

„It is however necessary to reduce the extent of the margin of appreciation when what is at stake is not a given individual's purely „commercial” statements, but his participation in a debate affecting the general interest, for example, over public health (..)” *Hertel v. Switzerland*, no. 25181/94, § 47, ECHR 1998-VI.

123. vēre

„In accordance with article 2, paragraph 3 (a), of the Covenant, the State party is under an obligation to provide the author with an effective remedy including appropriate compensation. The State party is also under an obligation to prevent

similar violations in the future,” *Victor Ivan Majuwana Kankanamge v. Sri Lanka*, Human Rights Committee, Communication No. 909/2000, views of 27 July 2004, § 11.

126. vĕre

„[T]he remedy required by Article 13 must be „effective” in practice as well as in law, in particular in the sense that its exercise must not be unjustifiably hindered by the acts or omissions of the authorities of the respondent State (see the *Aksoy* judgment cited above, p. 2286, § 95; the *Aydın v. Turkey* judgment of 25 September 1997, *Reports* 1997-VI, pp. 1895–96, § 103; and the *Kaya v. Turkey* judgment of 19 February 1998, *Reports* 1998-I, pp. 329–30, § 106),” *Çakici v. Turkey* [GC], no. 23657/94, § 112, ECHR 1999-IV.

127. vĕre

„The Court reiterates that it is for the Contracting States to organise their legal systems in such a way that their courts can guarantee to everyone the right to a final decision within a reasonable time in the determination of his civil rights and obligations (see *Caillot v. France*, no. 36932/97, § 27, 4 June 1999, unreported),” *Frydlender v. France* [GC], no. 30979/96, § 45, ECHR 2000-VII.

128. vĕre

„The possibility certainly exists that a higher or the highest court might, in some circumstances, make reparation for an initial violation of one of the Convention’s provisions (..)” *Cubber v. Belgium*, no. 9186/80, ECHR, judgement of 26 October 1984, Series A no. 86, § 33.

Literatūras saraksts

Monogrāfijas, rakstu krājumi un to daļas

- Adapting Legal Cultures*, D. Nelken and J. Feest (eds.), Oxford, Hart Publishing, 2001, 282 p.
- Administratīvais process tiesā*, J. Briedes zinātn. red., Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2008, 777 lpp.
- Alehno I., Buka A., Jarinovska K., Škoba L. *Ievads Eiropas Kopienas tiesībās (Tiesu prakse un komentāri)*, I. Alehno, A. Čevera zinātn. red., Rīga, TNA, 2001, 298 lpp.25
- Barendt, E. *Freedom of Speech*, Oxford, Clarendon Press, 1985, 344 p.
- Bentham, J. „An Essay On Political Tactics, or Inquiries Concerning the Discipline and Mode of Proceeding Proper to be Observed in Political Assemblies: Principally Applied to the Practice of the British Parliament, and to the Constitution and Situation of the National Assembly of France”, *The Works of Jeremy Bentham* in 11 vols., J. Bowring (ed.), Vol. 2, Edinburgh, William Tait, 1843, pp. 299–373.
- Bessette, J. „Deliberative Democracy: the Majority Principle in Republican Government”, *How Democratic is the Constitution?* R.A. Goldwin and W.A. Schambra (eds.), Washington, D.C., American Enterprise Institute, 1980, pp. 102–116.
- Cabrillac, R. *Les codifications*, Paris, Presses Universitaires de France, 2002, 310 p.
- Cairns, W. *Introduction to European Union Law*, 2nd edition, London, Cavendish Publishing, 2002, 381 p.
- Cameron, I. „Beyond the Nation State: the Influence of the European Court of Human Rights on Intelligence Accountability”, *Who’s Watching the Spies? Establishing Intelligence Service Accountability*, H. Born, L.K. Johnson and I. Leigh (eds.), foreword by Ambassador Th.H. Winkler and Ambassador L. Mevik, Washington, D.C., Potomac Books, 2005, pp. 34–53.
- Cmiel, K. „Human Rights, Freedom of Information, and the Origins of Third-World Solidarity”, *Truth Claims: Representation and Human Rights*, M.P. Bradley, P. Petro (eds.), New Brunswick, New Jersey, Rutgers University Press, 2002, pp. 107–130.
- Cohen, J. „Deliberation and Democratic Legitimacy”, *The Good Polity*, A. Hamlin and P. Pettit (eds.), Oxford, Blackwell Publishing, 1989, pp. 17–34.
- Cohen, J. „Procedure and Substance in Deliberative Democracy”, *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*, S. Benhabib (ed.), Princeton, Princeton University Press, 1996, pp. 95–119.

- Craig, P. „Public Law, Sovereignty and Citizenship”, *Rights of Citizenship*, R. Blackburn (ed.), London, Mansell Publishing, 1993, pp. 307–332.
- Craig, P. „Theory and Values in Public Law: A Response”, *Law and Administration in Europe: Essays in Honour of Carol Harlow*, P. Craig and R. Rawlings (eds), Oxford, Oxford University Press, 2003, pp. 23–46.
- Debating Deliberative Democracy*, J.S. Fishkin and P. Laslett (eds.), Oxford, Blackwell Publishing, 2003, 234 p.
- Decroix, A. *Question fiscale et réforme financière en France, 1749-1789. Logique de la transparence et recherche de la confiance publique*, Aix-en-Provence, Presses universitaires d'Aix-Marseille, 2006, 638 p.
- Dupré, C. *Importing the Law in Post-Communist Transitions: the Hungarian Constitutional Court and the Right to Human Dignity*, Oxford, Hart Publishing, 2003, 217 p.
- Eagles, I., Liddell, G., Taggart, M. *Freedom of Information in New Zealand*, Auckland, Oxford University Press, 1992, 661 p.
- Elster, J. „Introduction”, *Deliberative Democracy*, J. Elster (ed.), Cambridge, Cambridge University Press, 1998, pp. 1–18.
- Fishkin, J. S. *Democracy and Deliberation: New Directions for Democratic Reform*, New Haven, Connecticut, Yale University Press, 1991, 123 p.
- Fossedal, G.A. *Direct Democracy in Switzerland*, New Brunswick, New Jersey, Transaction Publishers, 2005, 304 p.
- Gadamers, H.–G. *Patiesība un metode*, tulkojis I. Šuvajevs, Rīga, Jumava 1999, 508 lpp.
- Giddens, A. *A Contemporary Critique of Historical Materialism*, 2nd edition, Stanford, California, Stanford University Press, 1995, 294 p.
- Goulding, A. *Public Libraries in the 21st Century: Defining Services and Debating the Future*, Aldershot, Ashgate Publishing, 2006, 387 p.
- Gutteridge, H.C. *Comparative Law: an Introduction to the Comparative Method of Legal Study and Research*, Cambridge, Cambridge University Press, 1946, 208 p.
- Habermas, J. „Popular Sovereignty as Procedure”, *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, translated by W. Rehg, Cambridge, Massachusetts, Massachusetts Institute of Technology, 1996, pp. 463–490.
- Heckscher, E.F. *An Economic History of Sweden*, translated by G. Ohlin, with a supplement by G. Hecksher, a preface by A. Gerschenkron, 3rd edition, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 1968 [1954], 308 p.
- Helmholtz, H. „Ueber das Verhältniss der Naturwissenschaften zur Gesammtheit der Wissenschaften. Akademische Festrede (1862)”, *Vorträge und reden*, 5.

- Auflage, I. Bd., Braunschweig, Druck und Verlag von Friedrich Vieweg und Sohn, 1903, S. 157–185.
- Hermann von Helmholtz and the Foundations of Nineteenth-Century Science*, D. Cahan (ed.), Berkeley, Los Angeles, California, University of California Press, 1994, 666 p.
- Holzner, B., Holzner, L. *Transparency in Global Change. The Vanguard of the Open Society*, Pittsburg, Pennsylvania, University of Pittsburgh Press, 2006, 397 p.
- Human Rights: International Protection, Monitoring, Enforcement*, J. Symonides (ed.), Ashgate, UNESCO Publishing, 421 p.
- Ievads Eiropas Savienības tiesībās (Tiesu prakse un komentāri)*, 2. papildinātais izdevums, K. Jarinovskas zinātn. red., Rīga, TNA, 2004, 504 lpp.
- Iļjanova, D. *Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana*, Rīga, Ratio iuris, 2005, 144 lpp.
- Indāns, I. *Informācijas atklātība*, Rīga, Autora izd., 2001, 47 lpp.
- Jarinovska, K. „Vides tiesības”, *Eiropas tiesības*, 2. papildinātais izdevums, T. Jundža red., Rīga, Juridiskā koledža, 2007, 431.–456. lpp.
- Jarinovska, K. „Zinātniskās darbības un kultūras joma”, *Eiropas tiesības*, 2. papildinātais izdevums, T. Jundža red., Rīga, Juridiskā koledža, 2007, 553.–556. lpp.
- Jarinovska-Buka, K. „Informācijas atklātības principa īstenošana Latvijā un Eiropas Savienībā”, *Eiropas Savienības tiesību īstenošana Latvijā*, I. Alehno zinātn. red., Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2003, 52.–91. lpp.
- Jarinovska-Buka, K. „Vides tiesību principu ieviešana Latvijas tiesību sistēmā un Eiropas Savienības vides tiesības”, *Eiropas Savienības tiesību īstenošana Latvijā*, I. Alehno zinātn. red., Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2003, 328.–366. lpp.
- Jayawickrama, N. *The Judicial Application of Human Rights Law: National, Regional and International Jurisprudence*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002, 965 p.
- Jelāgins, J. „Tiesību pamatavoti”, *Mūsdienu tiesību teorijas atziņas*, E. Meļķīša zinātn. red., Rīga, TNA, 1999, 59.–86. lpp.
- Kant, I. *Zum ewigen Frieden. Ein philosophischer Entwurf*, Königsberg, Friedrich Nicolovius, 1795, S. 104.
- Krūmiņa, V., Skujiņa, V. *Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata*, Rīga, Valsts kanceleja, 2002, 116 lpp.
- Lapinska, I. „Vai heteronomijas princips ētikā ir savienojams ar brīvību?” *Latvijas Universitātes Raksti*, 2005, 687. sēj.: Filosofija, 45.–53. lpp.
- LeDuc, L. *The Politics of Direct Democracy: Referendums in Global Perspective*, Toronto, Broadview Press, 2003, 214 p.

- Lewis, C. „Linkage Between Access to Information and Judicial Review”, *Freedom of Expression and Freedom of Information: Essays in Honour of Sir David Williams*, J. Beatson and Y. Cripps (eds), Oxford, Oxford University Press, 2000, pp. 289–298.
- Liepa, L., Kaņeps, A. „Konstitucionālās tiesības uz informāciju. Vai valstij ir pienākums sniegt ziņas medijiem?” *Informācijas vide Latvijā: 21. gadsimta sākums*, I. Brikšes red., Rīga, Zinātne, 2006, 106.–119. lpp.
- Management, Marketing and Promotion of Library Services Based on Statistics, Analyses and Evaluation*, T.K. Flaten (ed.), Munchen, Saur, 2006, 462 p.
- „Martin, Robert Ivan”, *Canadian Who's Who 2003*, E. Lumley (ed.), Toronto, University of Toronto Press, 2003, p. 886.
- Meiklejohn, A. *Free Speech and Its Relation to Self Government* [1948], reprinted, Clark, New Jersey, The Lawbook Exchange, Ltd., 2004, 107 p.
- Melody, W. „Electronic Networks, Social Relations and the Changing Structure of Knowledge”, *Communication Theory Today*, D.J. Crowley and D. Mitchell (eds.), Stanford, California, Stanford University Press, 1994, pp. 254–273.
- Mill, J. „Liberty of the Press”, *Essays on Government Jurisprudence Liberty of the Press and Law of Nations: Written for the Supplement to the Encyclopaedia Britannica*, facsimile edition [1825], Fairfield, New Jersey, A.M. Kelley, Publishers, 1986, pp. 1–34.
- Mill, J.S. „Of the Liberty of Thought and Discussion”, *On Liberty*, London, John W. Parker and Son, 1859, pp. 31-99.
- Mill, J.S. *Thoughts on Parliamentary Reform*, London, John W. Parker and Son, 1859, 50 p.
- Milton, J. „Areopagitica: a Speech for the Liberty of Unlicensed Printing. To the Parliament of England (1644)”, *The Prose Works of John Milton*, with new translations and an introduction by G. Burnett, Vol. I., London, Printed for John Miller, 1809, pp. 279–323.
- Nowak, M. *U.N. Convention on Civil and Political Rights: CCPR Commentary*, 2nd revised edition, Kehl, N.P. Engel, 2005, 1277 p.
- Oberleitner, G. *Global Human Rights Institutions: Between Remedy and Ritual*, Cambridge, UK, Polity Press, 2007, 225 p.
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Cutting Red Tape: National Strategies for Administrative Simplification*, Paris, OECD Publishing, 2006, 108 p.
- Osipova, S. „Hamurapi kodekss Latvijas zinātnieku darbos par cilvēktiesībām”, *Latvijas Universitātes Raksti*, 2008, 740. sēj.: Juridiskā zinātne, 27.–41. lpp.
- Pinto, R. *La liberté d'information et d'opinion en droit international*, Paris, Economica, 1984, 420 p.

- Podesta, J. „Need to Know: Governing in Secret”, *The War on Our Freedoms: Civil Liberties in an Age of Terrorism*, R.C. Leone, G. Anrig, Jr. (eds.), New York, BBS PublicAffairs, 2003, pp. 220–236.
- Ponting, C. *Secrecy in Britain*, London, Blackwell Publishing, 1990, 87 p.
- Rawls, J. *A Theory of Justice: Original Edition*, London, Harvard University Press, 2005 [1971], 607 p.
- Reif, L.C. *The Ombudsman, Good Governance, and the International Human Rights System*, Leiden, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2004, 426 p.
- Robertson, A.H., Merrills, J.G. *Human Rights in the World. An Introduction to the Study of the International Protection of Human Rights*, Manchester, New York, Manchester University Press, 1996, 355 p.
- Robertson, K.G. *Secrecy and Open Government. Why Governments Want You to Know*, London, Macmillan, 1999, 202 p.
- Rubsamen, W.H. *Political and Ideological Censorship of Opera*, reprinted from the Papers of the American Musicological Society, Annual Meeting, 1941, pp. 30–42.
- Schauer, F. *Free speech: a Philosophical Enquiry*, Cambridge, Cambridge University Press, 1982, 237 p.
- Scoffoni, G. *Le droit à l'information administrative aux États-Unis: du modèle américain au système français de transparence*, Paris, Économica, 1992, 379 p.
- Sīlis, J. „Metaforisko terminu nākotne zinātnes valodā”, *Valodas kvalitāte*, 2. sējums, Rīga, Valsts valodas komisija, 2006, 107.–117. lpp.
- Ska, J.-L. *The Exegesis of the Pentateuch. Exegetical Studies and Basic Questions*, Forschungen zum Alten Testament, B. Janowski, M.S. Smith and H. Spieckermann (eds.), Vol. 66, Tübingen, Mohr Siebeck, 2009, 280 p.
- Stomberg, A.A. *A History of Sweden*, facsimile edition [1931], New York, AMS press, 1970, 823 p.
- Suksi, M. *Bringing in the People: a Comparison of Constitutional Forms and Practices of the Referendum*, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers, 1993, 312 p.
- The Radiation Legacy of the Soviet Nuclear Complex: an Analytical Overview*, N.N. Egorov, V.M. Novikov, F.L. Parker, V.K. Popov (eds.), London, Earthscan, 2000, 236 p.
- The Universal Declaration of Human Rights: a Commentary*, A. Eide, G. Alfredsson, G. Melander, L.A. Rehof and A. Rosas, with the collaboration of Th. Swinehart (eds.), Oslo, Scandinavian University Press, 1992, 474 p.
- Trudel, P., Boucher J., Pottie, R., Brisson, J.-M. *Le droit à l'information: emergence, reconnaissance, mise en œuvre*, Montréal, Presses de l'University de Montréal, 1981, 454 p.

- Trudel, P., Boucher, J., Piotte, R., Brisson, J.-M. *Le droit à l'information: émergence, reconnaissance, mise en œuvre*, Montréal, Les Presses de l'Université de Montréal, 1981, 454 p.
- Turner, R.V. *Magna Carta: Through the Ages*, Harlow, England, Pearson/Longman, 2003, 256 p.
- Van De Mieroop, M. *King Hammurabi of Babylon. A Biography*, Blackwell Ancient Lives, Malden, Massachusetts, Oxford, Carlton, Blackwell publishing, 2005, 171 p.
- Vincent, D. *The Culture of Secrecy. Britain, 1832-1998*, New York, Oxford University Press, 1998, 364 p.
- Wadham, J., Griffiths, J. *Blackstone's Guide to the Freedom of Information Act 2000*, 2nd edition, Oxford, Oxford University Press, 2005, 311 p.
- Weber, M. *Economy and Society: an Outline of Interpretive Sociology*, G. Roth and C. Wittich (eds.), Berkeley, California, University of California Press, 1978, 604 p.
- Williams, A. *The Police of Paris. 1718-1789*, Baton Rouge, London, Louisiana State University Press, 1979, 328 p.
- Yudof, M.G. *When government speaks: politics, law and government expression in America*, Berkeley, Los Angeles, California, University of California Press, 1983, 323 p.
- Zeno-Zencovich, V. *Freedom of Expression. A Critical and Comparative Analysis*, Oxon, New York, Routledge-Cavendish, 148 p.
- Zweigert, K., Kötz, K. *Introduction to Comparative Law*, translated by T. Weir, 3rd edition, Oxford, Oxford University Press, 1998, 714 p.

Raksti periodiskajos izdevumos

- Ackerman, J.M., Sandoval-Ballesteros I.E. „The Global Explosion of Freedom of Information Laws”, *Administrative Law Review*, Vol. 58, No 1 (2006), pp. 85-130.
- Ajani, G. „By Chance and Prestige: Legal Transplants in Russia and Eastern Europe”, *American Journal of Comparative Law*, Vol. 43 (1995), pp. 93-117.
- Briede, J. „Satversmes 104. pantā garantēto tiesību īstenošana administratīvajā procesā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2007. 27. novembris, Nr. 48 (501).
- Butāns, M. „Valsts atbildība par tiesību aizskārumiem”, *Likums un Tiesības*, 1999. decembris, 1. sējums, Nr. 4; 2000. janvāris, 2. sējums, Nr. 1 (5).
- Čepāne, I. „Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2005. 27. septembris, Nr. 36 (391).

- Chekouras, K. „Balancing National Security with a Community’s Right-to-Know: Maintaining Public Access to Environmental Information through EPCRA’s Non-Preemption Clause”, *Boston College Environmental Affairs Law Review*, Vol. 34, Issue 1 (2007), pp. 107–142.
- Davis, R.W. „Public Access to Community Documents: a Fundamental Human Right?” *European Integration Online Papers*, Vol. 3, No 8 (1999). Only available on the internet at: <http://eiop.or.at/eiop/texte/1999-008a.htm>. Last visited at 27 January 2009.
- Dreifelds, J. „Par ombudsmeni pasaulē un Latvijas iespējām”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 27. aprīlis, 4., 11., 18. maijs, Nr. 17 (170), 18 (171), 19 (172), 20 (173).
- Ducmanis, K. „Augstāko tiesu jurisprudences kārtošana spriedumu birojos Vakareiropā. Studiju ceļojuma novērojumi Berlīnē, Leipcīgā, Vīnē, Prāgā, Brūnē, Romā un Varšavā,” pirmpublicējums: *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, [1939] 616.–633., 882.–908. lpp., *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2002. 20. aprīlis, Nr. 16 (169); 2002. 27. aprīlis, Nr. 17 (170).
- Flanagan, A. „EU Freedom of Information: Determining where the Interest Lies”, *European Public Law*, Vol. 13, Issue 4 (2007), pp. 595–632.
- Harlow, C. „Freedom of Information and Transparency as Administrative and Constitutional Rights”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), pp. 283–302.
- Hubbard, P. „Title China’s Regulations on Open Government Information: Challenges of Nationwide Policy Implementation”, *Open Government: a Journal on Freedom of Information*, Vol. 4, Issue 1 (2008), pp. 1–34. Only available on the internet at: <http://www.opengovjournal.org/article/view/2651/2059>. Last visited at 27 January 2009.
- Jarinovska, K. „Augstskolu jaunais tiesiskais stāvoklis”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2006. 30. maijs, Nr. 21 (424).
- Jarinovska, K. „Darvas pilinātāji valsts atklātumā”, *Diena*, 2008. 1. oktobris.
- Jarinovska, K. „Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 2007. 9. janvāris, Nr. 2 (455).
- Jarinovska, K. „Informācijas atklātība kā cilvēka pamatbrīvība (I). No informācijas atklātības izrietošās tiesības”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 20. oktobris, Nr. 42 (585).
- Jarinovska, K. „Informācijas atklātība kā cilvēka pamatbrīvība (II). Līdzsvars starp informācijas atklātību un slepenību starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 8. decembris, Nr. 49 (592).
- Jarinovska, K. „Informācijas atklātība: valsts pamatpienākumi”, *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*, A daļa: Sociālās un humanitārās zinātnes, 2009, 63. sējums, Nr. 1./2., 15.–28.lpp.

- Jarinovska, K. „Informācijas atklātības princips: teorija un prakse Latvijā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2006. 18. jūlijs, Nr. 28 (431).
- Jarinovska, K. „Kā slepenība sekmē labklājību?”, *Diena*, 2006. 25. oktobris.
- Jarinovska, K. „Latvijas Republikas Satversmes 90. pants – tiesības uz saprotamiem likumiem”, *Diena*, 2006. 7. februāris.
- Jarinovska, K. „Mums vajag mazāk noslēpumu”, *Diena*, 2006. 21. augusts.
- Jarinovska, K. „Oficiāla publikācija ir valsts funkcija, ko nevar nodot privātpersonas kompetencē”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 21. aprīlis, Nr. 16 (569).
- Jarinovska, K. „Par atklātību un informāciju, un tās pieejamību administratīvajā procesā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2001. 18. decembris, Nr. 40 (233).
- Jarinovska, K. „Par informācijas atklātības principu”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 2002. 22. oktobris, Nr. 21 (254).
- Jarinovska, K. „Par tiesu prakses jēdzienu un izpratni Latvijā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 20. aprīlis, Nr. 16 (169).
- Jarinovska, K. „Par tiesu praksi un tās sistematizāciju”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*. 2000. 24. februāris, Nr. 8 (161).
- Jarinovska, K. „Petīcija – tiesības piedalīties savas valsts lietu kārtošānā”, *Likums un Tiesības*, 2007. decembris, 9. sējums, Nr. 100.
- Jarinovska, K. „Priekšlikumu un sūdzību tiesiskais regulējums”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 2007. 3. aprīlis, Nr. 14 (467).
- Jarinovska, K. „Publiskās informācijas pieejamības principi un prakse”, *Likums un Tiesības*, 2007. janvāris, februāris, 9. sējums, Nr. 89, 90.
- Jarinovska, K. „Publiskas personas komercsabiedrības pamatpienākums informācijas atklātības aspektā”, *Latvijas Vēstnesis, Komersanta Vēstnesis*, 2008. 19. novembris, Nr. 47 (154).
- Jarinovska, K. „Publiskošana – spēkā esamības nosacījums”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 25. maijs, Nr. 21 (174).
- Jarinovska, K. „Vai būs zināšanu tauta?” *Diena*, 2008. 6. jūnijs.
- Jarinovska, K., Buka, A. „Tiesību normu tulkošana un tās pilnveidošanas iespējas”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista vārds*, 1999. 28. oktobris, Nr. 37 (144).
- Jarinovska-Buka, K. „Kā kontrolēt informācijas atklātības īstenošanu”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2002. 5. novembris, Nr. 22 (255); 2002. 19. novembris, Nr. 23 (256).
- Jarinovska-Buka, K. „Kas nepieciešams informācijas atklātības piemērošanai”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2003. 7. janvāris, Nr. 1 (259).
- Jelāgins, J. „Satversmes tiesā izskatītās lietas par tiesībām uz taisnīgu tiesu”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2005. 25. oktobris, Nr. 40 (395).

- Kovaļevska, A. „Satversmes 89. pants: vai deklarātīva norma Satversmē”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2008. 15. jūlijs, Nr. 26 (531).
- Krivcova, E. „Valdes locekļa atsaukšana”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2008. 14. oktobris, Nr. 39 (544).
- Kūle, M. „E. Rūzvelte un Universālā cilvēktiesību deklarācija”, *Diena, Sestdiena*, 2008. 13. decembris.
- Kutz, Chr. „Secret Law and the Value of Publicity”, *Ratio Juris*, Vol. 22, Issue 2 (2009), pp. 197–217.
- Liberte, V. „Tiesiskās attiecības starp kapitālsabiedrību un valdes locekli”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2009. 10. marts, Nr. 10 (563).
- Monateri, P.G. „The ‘Weak Law’: Contaminations and Legal Cultures (Borrowing of Legal and Political Forms)”, *Transnational Law & Contemporary Problems*, Vol. 13, No 2 (2003), pp. 575–575.
- Öberg, U. „EU Citizens’ Right to Know: the Improbable Adoption of a European Freedom of Information Act”, *The Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, Vol. 2 (1999), pp. 303–328.
- Pfersmann, O. „Le droit comparé comme interprétation et comme théorie du droit”, *Revue internationale de droit comparé*, Vol. 53, Numéro 2 (2001), p. 275–288.
- Torgāns, K. „Judikatūras teorija un pielietojamā judikatūra”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2005. 13. decembris, Nr. 47 (402).
- Vainovskis, M. „Par tiesu prakses atspoguļojumu Rietumeiropas valstīs mūsdienās”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2000. 20. aprīlis, Nr. 16 (169).
- Vēl sliktāk būs tad, ja šobrīd nekas nemainīsies*: LR Augstākās tiesas priekšsēdētājs Andris Guļāns intervijā „Jurista Vārda” galvenajai redaktorei D. Gailītei, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2007. 4. septembris, Nr. 36 (489).
- Voroncovs, A. „Augstākās tiesas plēnuma lēmumi mūsdienu Latvijas tiesību sistēmā”, *Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds*, 2007. 24. aprīlis, Nr. 17/18 (470/471).

Konferenču raksti

- Access to Legal Norms*, Proceedings, Multilateral seminar, 25–27 November 1998, Borovets, Bulgaria, Council of Europe, 2002, 212 p.
- Gerapetritis, G. „Right of Access to Administrative Documents”, *Access to Legal Norms*, Proceedings, Multilateral seminar, 25–27 November 1998, Borovets, Bulgaria, Council of Europe, 2002, pp. 31–40.
- Jarinovska, K. „Accessibility of Official Information”, *Third Year within the European Union: Topical Problems in Management of Economics and Law*, Proceedings of the International Conference, 27–28 April 2007, Riga, Juridiskā koledža, 2007, pp. 193–205.

- Jarinovska, K. „Freedom of Information in Latvia and the European Union”, *Politics and Law in the Context of the European Integration*, Proceedings of the International Conference, 14–15 February 2003, Riga, Juridiskā koledža, 2003, pp. 129–135.
- Jarinovska, K. „Informācijas atklātības principa īstenošana valsts iepirkumā. Eiropas Savienības un Latvijas prakses pretnostatījums. Informācijas atklātības principa vispārējs regulējums Eiropas Savienībā”, *Aktuālas tiesību problēmas Eiropas integrācijas kontekstā*, zinātniskās konferences materiāli, 2004. gada 13. marts, Rīga, Juridiskā koledža, 2004, 34.–46.lpp.
- Jarinovska, K. „Legal Aid Developments: Country Update on Latvia”, *2nd European Forum on Access to Justice*, Background Materials of the International Conference, 24–26 February 2005, Budapest.
- Jarinovska, K. „New Challenges for Europeans with Regard to Accessibility of Official Information”, *The Fifth Year as European Union Member States: Topical Problems in Management of Economics and Law*, Proceedings of the International Conference, 8–9 May 2009, Riga, Baltic Centre for Strategic Studies, Latvian Academy of Sciences, 2009, pp. 79–94.
- Jarinovska, K. „Tiesību normu piemērošanas kvalitātes pilnveidošana”, *Baltijas reģiona valstu integrācijas problēmas ceļā uz Eiropas Savienību*, starptautiskās zinātniskās konferences materiāli, 2000. gada 2.–3. marts, Rēzekne, Rēzeknes augstskola, 2000, 263.–265. lpp.
- Morand, Ch.A. „The Contribution of „Légistique” to a Better Knowledge of the Law”, *Access to Legal Norms*, Proceedings, Multilateral seminar, 25–27 November 1998, Borovets, Bulgaria, Council of Europe, 2002, pp. 57–81.
- Rangeon, F. „L'accès à l'information administrative”, *Information et transparence administratives*, actes du colloque, 11 mars 1988, Amiens, France, Paris, Presses universitaires de France, 1988, p. 79–110.

Grāmatas, pētījumi, raksti, runas, statistika internetā

- Access Info Europe, Darbshire, H. (15 August 2007). *European Convention on Access to Official Documents – Background to the Drafting Process* (briefing note). Available on the internet at: <http://www.access-info.org/data/File/Briefing%20note%20on%20drafting%20process.doc>. Last visited at 12 January 2009.
- Advisory Committee on Human Radiation Experiments, Washington, DC (21 October 1994). *Human Radiation Experiments* (interim report). Available on the internet at: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/radiation/dir/mstreet/interim/interim.html>. Last visited at 5 May 2009.
- ANO Attīstības programma, Tieslietu ministrija, Vainovskis, M. (2004, februāris). *Pētījums par tiesu prakses vispārīgumu veikšanas metodoloģiju*, E. Meļķiņa red. Pieejams internetā: www.un.lv/files/2004/Pet_TPv.pdf. Skatīts 2009. 7. aprīlī.

- Appolo, Baltic Screen, Lapsa, L., Jančevska, K. (2007. 22. janvāris) *Valsts iestādes cenšas noslepenot pat savus ētikas kodeksus*. Pieejams internetā: <http://www.apollo.lv/portal/news/articles/91043>. Skatīts 2008. 1. oktobrī.
- BBC News (18 June 2009). *MPs' Expenses Made Public Online*. Available on the internet at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8105227.stm. Last visited at 18 July 2009.
- BBC News (19 June 2009). *End Expenses Censorship – Cameron*. Available on the internet at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8109565.stm. Last visited at 18 July 2009.
- BBC News (19 June 2009). *MPs' Expenses in Detail*. Available on the internet at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8039273.stm. Last visited at 18 July 2009.
- BBC News (19 June 2009). *Police to Investigate MP Expenses*. Available on the internet at: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/8110022.stm. Last visited at 18 July 2009.
- Chart of Appeals and Complaints of the Office of the Official Information Commission of the Kingdom of Thailand*. Available on the internet at: http://www.oic.go.th/content_eng/stat.htm. Last visited at 24 February 2009.
- Council of Europe Conference of Justice Ministers (press release – 486(2009)) (18 June 2009). *Twelve Council of Europe Member States Sign the Convention on Access to Official Documents*. Available on the internet at: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1460929&Site=DC>. Last visited at 18 June 2009.
- EUROPA, *Statistics for Last 5 Years*. Available on the internet at: <http://europa.eu/abouteuropa/stat/index.htm>. Last visited at 5 March 2009.
- Eurostat, *Share of Government Budget Appropriations or Outlays for Research and Development - (% of GDP)*. Available on the internet at: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal>. Last visited at 2 November 2009.
- Freedominfo.org (1 May 2009). *Guatemala's Transparency Law in Action*. Available on the internet at: <http://freedominfo.org/news/20090501.htm>. Last visited at 3 May 2009.
- Freedominfo.org (19 December 2009). *Council of Europe Adopts Weak Access to Information Convention*. Available on the internet at: <http://freedominfo.org/news/20081219.htm>. Last visited at 28 January 2009.
- Freedominfo.org (19 June 2009). *12 European Countries Sign First International Convention on Access to Official Documents*. Available on the internet at: <http://freedominfo.org/news/20090619c.htm>. Last visited at 19 June 2009.
- Freedominfo.org (21 April 2009). *A Landmark Day in Chile as New Transparency Law Comes into Effect*. Available on the internet at: <http://freedominfo.org/news/20090421.htm>. Last visited at 3 May 2009.

- Freedominfo.org (28 September 2008). *International Right-to-Know Day 2008. Milestones and Successes for Open Government in Latin America. Global Phenomenon Now Includes More than 80 Countries*. Available on the internet at: <http://www.freedominfo.org/features/20080928b.htm>. Last visited at 13 November 2008.
- Government of Canada's Access to Information Review Task Force (10 June 2002). *Consultations of the Task Force with other Jurisdictions on their Access to Information Regimes. Sweden. Access to Information Regime*. Available on the internet at: <http://www.atirtf-geai.gc.ca/consultation-sweden-e.html>. Last visited at 24 February 2009.
- Gray, A. (October 2005). *Freedom of Information and Universities: a Brief International Survey, 2005*. Available on the internet at: <http://www.generalist.org.uk/foi/foi.html>. Last visited at 11 April 2009.
- Guardian.co.uk (10 June 2009). *Gordon Brown on Constitutional Reform – Prime Minister's Statement in Full*. Available on the internet at: <http://www.guardian.co.uk/politics/2009/jun/10/gordon-brown-constitutional-reform>. Last visited at 19 July 2009.
- Kādu tiesu varu Latvijā mēs vēlamies?* LR Augstākās tiesas priekšsēdētāja Andra Guļāna runa Latvijas tiesnešu konferencē, 2007. 9. marts. Pieejams internetā: <http://www.at.gov.lv/lv/about/chairman/speeches/2007/20070309/>. Skatīts 2009. 7. aprīlī.
- Latvijas Nacionālā bibliotēka, Bibliotēku attīstības institūts, Bibliotēku konsultatīvais centrs, *Latvijas bibliotēku darba rādītāji 2003–2007*, Rīga, Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2008, 90 lpp. Pieejams internetā: <http://www.lnb.lv/lv/bibliotekariem/statistika/latvijas-biblioteku-darba-raditaji-2003-2007>. Skatīts 2009. 19. maijā.
- Latvijas Republikas Augstākā tiesa, *Senāta Administratīvo lietu departamentā kasācijas kārtībā izskatīto lietu rezultāti (spriedumiem) 2008. gadā*. Pieejams internetā: <http://www.at.gov.lv/files/statistics/2008/23.jpg>. Skatīts 2009. 26. aprīlī.
- Latvijas Tiesu Portāls, *Tiesu statistika*. Pieejams internetā: <http://www.tiesas.lv/index.php?id=2069>. Skatīts 2009. 26. aprīlī.
- Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts (2000, februāris). *Informācijas pieejamība Latvijā: Tiesību aktu izvērtējums (pētījums)*, M. Mīta red. Pieejams internetā: http://www.humanrights.lv/hri_l/infopieja.htm. Skatīts 2008. 1. oktobrī.
- LETA (2009. 5. augusts). *Ulmanis: pretrunas starp valsts vadītāju publiski pausto un slēpto sasniegušas augstāko punktu*.
- LibEcon, *Background Project Information*. Available on the internet at: <http://www.libecon.org/>. Last visited at 5 March 2009.

- LibEcon, *Libraries of Institutions of Higher Education (Recurrent Expenditure: Acquisition of Stock/Recurrent Expenditure: Total Expenditure)*. Available on the internet at: <http://www.libecon.org/>. Last visited at 27 March 2009.
- LibEcon, *Libraries of Institutions of Higher Education, 2001*. Available on the internet at: http://www.libecon.org/database/current/high_2003.xls. Last visited at 27 March 2009.
- LibEcon, *National Libraries (Recurrent Expenditure: Acquisition of Stock / Recurrent Expenditure: Total Expenditure)*. Available on the internet at: <http://www.libecon.org/>. Last visited at 27 March 2009.
- LibEcon, *National Libraries, 2001*. Available on the internet at: http://www.libecon.org/database/current/nat_2003.xls. Last visited at 27 March 2009.
- London School of Economics and Political Science, *Harlow, Carol*. Available on the internet at: <http://www2.lse.ac.uk/researchAndExpertise/Experts/c.harlow@lse.ac.uk>. Last visited at 7 July 2009.
- New Modes of Governance Project, *Prof. Carol Harlow*. Available on the internet at: http://www.eu-newgov.org/datalists/detail.asp?Pax_AutoNumber=160. Last visited at 7 July 2009.
- Paškritikas trūkums un nespēja piemērot ētikas normas apdraud tiesnešu neatkarību*, LR Augstākās tiesas priekšsēdētāja Andra Guļāna runa Latvijas tiesnešu ārkārtas konferencē, 2007. 2. novembris. Pieejams internetā: <http://www.at.gov.lv/lv/information/about-notable-events/2007/november/200711023/>. Skatīts 2009. 27. aprīlī.
- Privacy International, Banisar, D. *Freedom of Information Around the World 2006. A Global Survey of Access to Government Information Laws*. Available on the internet at: http://www.freedominfo.org/documents/global_survey2006.pdf. Last visited at 15 November 2008.
- Sabiedrība par atklātību – Delna, Austere, L. (2003). *Informācijas pieejamība valsts un pašvaldību iestādēs* (pētījums). Pieejams internetā: <http://www.politika.lv/index.php?id=5481>. Skatīts 2008. 1. oktobrī.
- Sabiedrība par atklātību – Delna, Kurpniece, D., Lazdāne, L. *Informācijas pieejamība valsts un pašvaldību iestādēs 2000* (pētījums). Pieejams internetā: <http://www.politika.lv/index.php?id=5476>. Skatīts 2008. 1. oktobrī.
- Thailand Law Forum, Uwanoo, B., Burns, W.D. *The Thai Constitution of 1997 Sources and Process*. Available on the internet at: <http://www.thailawforum.com/articles/constburns1.html>, <http://www.thailawforum.com/articles/constburns2.html>. Last visited at 24 February 2009.

- The New York Times, Shane, S. (11 July 2009). *Cheney is Linked to Concealment of C.I.A. Project*. Available on the internet at: <http://www.nytimes.com/2009/07/12/us/politics/12intel.html>. Last visited at 18 July 2009.
- The White House, Lee, J. (16 November 2009). *Full Video and Photos: The President's Town Hall in Shanghai*. Available on the internet at: <http://www.whitehouse.gov/blog/2009/11/16/full-video-and-photos-presidents-town-hall-shanghai>. Last visited at 18 January 2007.
- The World's First Freedom of Information Act: Anders Chydenius' Legacy Today*, Juha Mustonen (ed.), Kokkola, Finland, Anders Chydenius Foundation, 2006, 103 p. Available on the internet at: http://www.chydenius.net/pdf/worlds_first_foia.pdf. Last visited at 14 November 2008.
- Transparency International, Martin, R., Feldman, E. (1998). *Access to Information in Developing Countries* (working paper). Available on the internet at: http://www.transparency.org/working_papers/martin-feldman/index.html. Last visited at 18 January 2007.
- Trinity College Dublin, *Estelle Feldman*. Available on the internet at: <http://www.tcd.ie/Law/EstelleFeldman/#Professional%20Qualifications>. Last visited at 7 July 2009.
- UNESCO, Mendel, T. (2008). *Freedom of Information: a Comparative Legal Survey*. Available on the internet at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001584/158450e.pdf>. Last visited at 19 May 2009.

Latvijas Republikai saistošie starptautiskie līgumi, likumi, Ministru kabineta noteikumi

- Latvijas Republikas Satversme, *Valdības Vēstnesis*, 1922. 30. jūnijs, Nr. 141.
- Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 23. oktobris, Nr. 308/312 (1369/1373).
- Eiropas ainavu konvencija: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 18. aprīlis, Nr. 63 (3639).
- Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 13. jūnijs, Nr. 143/144 (858/859).
- Konvencija par apmaksātu atvaļinājumu [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā].
- Konvencija par darba attiecībām [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā].
- Konvencija par darba drošību un veselību un darba vidi [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā].

- Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 3. janvāris, Nr. 1/2 (716/717).
- Konvencija par minimālās algas noteikšanu [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā].
- Konvencija par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu automātisko apstrādi: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 12. aprīlis, Nr. 59 (2446).
- Konvencija par tiesībām uz apvienošanās organizācijās un kolektīvo līgumu slēgšanu: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 19. februāris, Nr. 27 (3811).
- Konvencija par vienlīdzīgu atalgojumu: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 19. februāris, Nr. 27 (2792).
- Minimālā vecuma konvencija: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. aprīlis, Nr. 60 (3428).
- Orhūsas konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 26. aprīlis, Nr. 64 (2639).
- Piespiedu darba konvencija: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. aprīlis, Nr. 60 (3428).
- Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā].
- Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 23. aprīlis, Nr. 61 (2826).
- Vispārējā cilvēktiesību deklarācija [nav oficiālas publikācijas latviešu valodā].
- Vispārējā konvencija par klimata izmaiņām: LR starptautiskais līgums, *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 9. marts, Nr. 37 (320).
-
- Administratīvā procesa likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 14. novembris, Nr. 164 (2551).
- Grozījumi Administratīvā procesa likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 30. decembris, Nr. 202 (3986).
- Grozījumi Administratīvā procesa likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 15. novembris, Nr. 183 (3551).
- Augstskolu likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 17. novembris, Nr. 179 (462).
- Grozījumi Augstskolu likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 23. marts, Nr. 48 (3416).

- Grozījumi Augstskolu likumā: Ministru kabineta 2005. gada 23. augusta noteikumi Nr. 635, kas izdoti Latvijas Republikas Satversmes 81. panta kārtībā, *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 30. augusts, Nr. 136 (3294) [zaudējuši spēku].
- Bibliotēku likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 9. jūnijs, Nr. 167/169 (1228/1230).
- Civillikums [Civīllikums]: LR likums, *Valdības Vēstnesis*, 1937. 20., 22., 23., 24., 25., 26., 27. februāris, Nr. 41–47.
- Fizisko personu datu aizsardzības likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 6. aprīlis, Nr. 123/124 (2034/2035).
- Iesniegumu likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. gada 11. oktobris, Nr. 164 (3740).
- Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1994. 5. novembris, Nr. 130 (261) [zaudējis spēku].
- Informācijas atklātības likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 6. novembris, Nr. 334/335 (1395/1396).
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 3. jūnijs, Nr. 82 (2847).
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 11. decembris, Nr. 175 (2940).
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 3. marts, Nr. 34 (2982).
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. janvāris, Nr. 1 (3369).
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 13. oktobris, Nr. 164 (3532).
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 12. marts, Nr. 47 (4033).
- Grozījums Informācijas atklātības likumā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2009. 26. jūnijs, Nr. 97 (4083).
- Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss [Latvijas PSR administratīvo pārkāpumu kodekss], *Latvijas PSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1984. 20. decembris, Nr. 51.
- Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 7. jūnijs, Nr. 91 (3667).
- Obligāto eksemplāru likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 6. jūnijs, Nr. 87 (3455).
- Par grāmatvedību: LR likums, *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs*, 1992, Nr. 44./45.

- Par Latvijas Nacionālo bibliotēku: LR likums, *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 1993. 14. janvāris, Nr. 1.
- Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1994. 18. jūnijs, Nr. 72 (203).
- Par tiesu varu: LR likums, *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 1993. 14. janvāris, Nr. 1.
- Grozījumi likumā „Par tiesu varu”: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 13. novembris, Nr. 168 (2743).
- Par valsts noslēpumu: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 29. oktobris, Nr. 181 (666).
- Satversmes tiesas likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 14. jūnijs, Nr. 103 (588).
- Tiesībsarga likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 25. aprīlis, Nr. 65 (3433).
- Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 30. maijs, Nr. 83 (3451).
- Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 21. jūnijs, Nr. 94 (2669).
- Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 17. jūnijs, Nr. 96 (3254).
- Zemesgrāmatu likums: LR likums, *Valdības Vēstnesis*, 1937. 24. decembris, Nr. 293.
- Zinātniskās darbības likums: LR likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 5. maijs, Nr. 70 (3228).
- Datu valsts inspekcijas nolikums: Ministru kabineta 2000. gada 28. novembra noteikumi Nr. 408, *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 1. decembris, Nr. 435/437 (2346/2348).
- Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas noteikumi: Ministru kabineta 1996. gada 23. aprīļa noteikumi Nr. 154, *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 30. aprīlis, Nr. 74/75 (559/560).
- Izglītības un zinātnes ministrijas nolikums: Ministru kabineta 2003. gada 16. septembra noteikumi Nr. 528, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 19. septembris, Nr. 129 (2894).
- Kārtība, kādā aizsargājama informācija dienesta vajadzībām: Ministru kabineta 2005. gada 26. aprīļa noteikumi Nr. 280, *Latvijas Vēstnesis*, 2005. 29. aprīlis, Nr. 68 (3226).
- Kārtība, kādā valsts pārvaldes iestāžu un pašvaldību iestāžu rīcībā esošā informācija nododama atklātībai: Ministru kabineta 1999. gada 3. augusta noteikumi Nr.

275, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 10. augusts, Nr. 251/252 (1711/1712) [zaudējuši spēku].

Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem: Ministru kabineta 2006. gada 21. novembra noteikumi Nr. 940, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 24. novembris, Nr. 190 (3558).

Noteikumi par institūcijām, kas izsniedz ārvalstīs iegūtās profesionālās kvalifikācijas atzīšanas apliecības reglamentētajās profesijās: Ministru kabineta 2006. gada 31. oktobris, *Latvijas Vēstnesis*, 2006. 3. novembris, Nr. 176 (3544).

Noteikumi par normatīvo aktu sistematizāciju: Ministru kabineta 2004. gada 16. aprīļa noteikumi Nr. 279, *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 16. aprīlis, Nr. 60 (3008).

Tieslietu ministrijas nolikums: Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumi Nr. 243, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 13. maijs, Nr. 70 (2835).

Valsts noslēpuma objektu saraksts: Ministru kabineta 2004. gada 26. oktobra noteikumi Nr. 887, *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 28. oktobris, Nr. 171 (3119).

Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi: Ministru kabineta 2004. gada 6. janvāra noteikumi Nr. 21, *Latvijas Vēstnesis*, 2004. 3. februāris, Nr. 17 (2965).

Ministru kabineta iekšējie normatīvie akti

Instrukcija par likumu un citu normatīvo aktu sistematizāciju datorizētā informācijas sistēmā: Ministru kabineta 1995. gada 16. maija instrukcija Nr. 2, *Latvijas Vēstnesis*, 1995. 23. maijs, Nr. 78 (361).

Kārtība, kādā no valsts budžeta finansējamās iestādes var sniegt maksas pakalpojumus: Ministru kabineta 1997. gada 5. jūnija instrukcija Nr. 4, *Latvijas Vēstnesis*, 1997. 5. septembris, Nr. 114/115 [zaudējusi spēku].

Latvijas Republikas normatīvo aktu projekti un ar tiem saistītie dokumenti

Grozījums Informācijas atklātības likumā: likumprojekts un anotācija, *Ministru kabinets*, 2009. 27. maijs, TA-1725. Pieejams internetā: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40126873&mode=mk&date=2009-05-27>. Skatīts 2009. 15. septembrī.

Grozījumi Administratīvā procesa likumā: likumprojekts un anotācija, *Ministru kabinets*, 2008. 30. septembris, TA-2449. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/9B651997E261A3D7C22574DA00457AEE?OpenDocument>. Skatīts 2009. 24. aprīlī.

Grozījumi Informācijas atklātības likumā: alternatīvais likumprojekts un anotācija, *Valsts pārvaldes un pašvaldības komisija*, 2006. 20. septembris, Nr. 1778.

- Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/saeima8/mek_reg.fre. Skatīts 2009. 18. aprīlī.
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta anotācija, *Ministru kabinets*, 2008. 15. septembris, TA-2451. Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/TMAnot_070808_IAL.2451.doc. Skatīts 2009. 9. martā.
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2009. 4. marts, Nr. 855/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/19FEFA5589E14893C225756F0041AE05?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā.
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2005. 22. decembris, Nr. 1408. Pieejams internetā: http://www.saeima.lv/saeima8/mek_reg.fre. Skatīts 2009. 9. martā.
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekts, anotācija, darbakārtība, sēdes protokols, *Ministru kabinets*, 2005. 11. oktobris, TA-2339. Pieejams internetā: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=30196720>. Skatīts 2009. 8. jūnijā.
- Grozījumi Informācijas atklātības likumā: likumprojekts, *Ministru kabinets*, 2008. 15. septembris, TA-2451. Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/L2451_8.2451.doc. Skatīts 2009. 9. martā.
- Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 3. lasījumā, 2007. 15. maijs, Nr. 14/Lp9, kuram pievienoti likumprojekti Nr. 52/Lp9, Nr. 72/Lp9, Nr. 125/Lp9, Nr. 148/Lp9, Nr. 149/Lp9, Nr. 226/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/38312A68C406CB5DC22572D8002195BC?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā.
- Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: likumprojekta un priekšlikumu apkopojums izskatīšanai Saeimā 2. lasījumā, 2007. 11. janvāris, Nr. 14/Lp9. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/A0FCB49CE9C8EEFAC225726100295FD9?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā.
- Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: likumprojekts un anotācija izskatīšanai Saeimā 1. lasījumā [saskaņā ar Saeimas Kārtības ruļļa 39. pantu ierosināts turpināt izskatīt 9. Saeimā 8. Saeimas nepabeigto likumprojektu Nr. 740], 2006. 10. novembris. Pieejams internetā: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/7625014FF3988B1FC22572280034149B?OpenDocument>. Skatīts 2009. 9. martā.
- Informācijas atklātības likums: likumprojekts, *Ministru kabinets*, 2008. 23. septembris, TA-1074. Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/MKlik_210808_IAL.1074.doc. Skatīts 2009. 14. aprīlī.

- Latvijas Republikas 6. Saeimas pavasara sesijas vienpadsmitā (ārkārtas) sēde 1996. gada 5. jūnijā: stenogramma. Pieejams internetā:
http://www.saeima.lv/steno/st_96/st0506.html. Skatīts 2009. 14. aprīlī.
- Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas astotā sēde 1996. gada 5. septembrī: stenogramma. Pieejams internetā:
http://www.saeima.lv/steno/st_96/st0509.html. Skatīts 2009. 14. aprīlī.
- Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas četrpadsmitā sēde 1998. gada 29. oktobrī: stenogramma. Pieejams internetā:
http://www.saeima.lv/steno/st_98/st2810.html. Skatīts 2009. 11. aprīlī.
- Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas desmitā sēde 1998. gada 15. oktobrī: stenogramma. Pieejams internetā:
http://www.saeima.lv/steno/st_98/st1510.html. Skatīts 2009. 11. aprīlī.
- Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas devītā sēde 1998. gada 21. maijā: stenogramma. Pieejams internetā:
http://www.saeima.lv/steno/st_98/st2105.html. Skatīts 2009. 11. aprīlī.
- Latvijas Republikas 6. Saeimas rudens sesijas divdesmit pirmā sēde 1996. gada 17. oktobrī: stenogramma. Pieejams internetā:
http://www.saeima.lv/steno/st_96/st1710.html. Skatīts 2009. 14. aprīlī.
- Latvijas Republikas 9. Saeimas Juridiskās komisijas sēde 2007. gada 2. maijā, plkst. 10.00–11.45: protokols Nr. 71 [nav publicēts].
- Latvijas Republikas 9. Saeimas pavasara sesijas sestā sēde 2007. gada 17. maijā: stenogramma. Pieejams internetā:
<http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/070517/st070517.htm>. Skatīts 2009. 14. aprīlī.
- Latvijas Republikas 9. Saeimas rudens sesijas deviņpadsmitā sēde 2008. gada 18. decembrī: stenogramma. Pieejams internetā:
<http://www.saeima.lv/steno/Saeima9/081218/st081218.htm>. Skatīts 2009. 24. aprīlī.
- Ministru kabineta noteikumu projekta „Noteikumi par informācijas sniegšanas maksas pakalpojumiem, maksas atvieglojumiem un atbrīvojumiem no tās un kārtību, kādā privātpersonas veic samaksu par informācijas sniegšanu” anotācija, *Ministru kabinets*, 2006. 21. novembris, TA-2218. Pieejams internetā: http://www.mk.gov.lv/doc/2005/FManot_111006_IAL.doc. Skatīts 2009. 11. martā.
- Ministru prezidenta Ivāra Godmaņa 2008. gada 29. septembra informācija Nr. 111-1/310 Saeimas priekšsēdētājam Gundaram Daudzem. Pieejams internetā:
http://www.saeima.lv/Likumdosana/lik_imag9/LM0516_0.pdf. Skatīts 2009. 9. martā.

Latvijas Republikas valsts varas īstenotāju dokumenti, izņemot normatīvos aktus

1999. gada 23. decembra līgums par sadarbību Nr. 5/43-99 starp sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Komerccentrs DATI grupa” un Tieslietu ministriju [nav publicēts].
- Administratīvā procesa efektīvizēšanas koncepcija: Ministru kabineta 2007. gada 5. decembra rīkojums Nr. 775. Pieejams internetā:
<http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2413>. Skatīts 2009. 27. aprīlī.
- Administratīvā rajona tiesas 2008. gada 29. oktobra atbilde Nr. 1-12/23 727 [nav publicēta].
- Datu valsts inspekcijas 2006. gada 8. augusta vēstule Nr. 3-4/3546 [nav publicēta].
- Datu valsts inspekcijas 2009. gada 1. februāra vēstule Nr. 1-1/1190 [nav publicēta].
- Grozījums Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra rīkojumā Nr. 814 „Par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu”: Ministru kabineta 2008. 4. novembra rīkojums Nr. 679, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 7. novembris, Nr. 174 (3958).
- Informatīvais ziņojums par tiesībām izdot ārējus normatīvos aktus: Ministru kabineta 2004. gada 21. jūnija protokollēmuma Nr. 38, 8. §. Pieejams internetā: <http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file40999.doc>. Skatīts 2009. 29. martā.
- Koncepcija par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu: Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra rīkojums Nr. 814. Pieejams internetā:
<http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file18610.doc>. Skatīts 2009. 29. martā.
- Koncepcijas projekts „Par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu”: Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra protokollēmums Nr. 69, 52. §. Pieejams internetā:
<http://polsis.mk.gov.lv/LoadAtt/file18609.doc>. Skatīts 2009. 29. martā.
- Par Administratīvā procesa efektīvizēšanas koncepciju: Ministru kabineta 2007. gada 5. decembra rīkojums Nr. 775, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 7. decembris, Nr. 197 (3773).
- Par atteikumu nodot privatizācijai valsts sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Latvijas Vēstnesis”: Ministru kabineta 2007. gada 1. augusta rīkojums Nr. 483, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 3. augusts, Nr. 125 (3701).
- Par esošajām un plānotajām izmaksām, kas saistītas ar Normatīvo aktu informatīvās sistēmas (NAIS) uzturēšanu aktuālā stāvoklī, sistēmas izmantošanas maksu, noslēgtajiem līgumiem un priekšlikumiem attiecīgās problēmas risināšanā: Ministru kabineta 2003. gada 25. novembra protokollēmums Nr. 61, 34. § [nav publiski pieejams kopš izmaiņām Ministru kabineta mājaslapā 2006. gadā, minēts publiski pieejamajā Tieslietu ministrijas 2002. gada publiskajā pārskatā].

- Par likuma „Par valsts noslēpumu” 11. panta piektās daļas un Ministru kabineta 1997. gada 25. jūnija noteikumu Nr. 226 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” XIV nodaļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam: Satversmes tiesas tiesneses Anitas Ušackas atsevišķās domas, 2003. 29. aprīlis. Pieejams internetā:
www.satv.tiesa.gov.lv/upload/Ats_dom_2002-20-0103_Usacka.rtf. Skatīts 2009. 27. aprīlī.
- Par maksas pakalpojuma izcenojumiem: Zemkopības ministrijas 2001. gada 26. februāra rīkojums Nr. 72, *Latvijas Vēstnesis*, 2001. 21. marts, Nr. 46 (2433) [zaudējis spēku].
- Par maksas pakalpojumu izcenojumiem: Zemkopības ministrijas 2002. gada 16. janvāra rīkojums Nr. 16, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 25. janvāris, Nr. 14 (2589) [zaudējis spēku].
- Par nacionālo normatīvo aktu pieejamības veicināšanu un elektronisko versiju autentiskuma atzīšanu: Ministru kabineta 2007. gada 18. decembra rīkojums Nr. 814, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 19. decembris, Nr. 203 (3779).
- Par Valsts meža dienesta darbinieku maksas pakalpojumu veidiem un izcenojumiem: Valsts meža dienesta 1996. gada 10. aprīļa rīkojums Nr. 29, *Latvijas Vēstnesis*, 1996. 23. maijs, Nr. 89 (574) [zaudējis spēku].
- Parlamentārās izmeklēšanas komisijas sakarā ar iespējamu pretlikumīgu un neētisku rīcību tieslietu sistēmā ziņojums, Latvijas Republikas 9. Saeimas rudens sesijas ceturtnā sēde 2008. gada 2. oktobrī. Pieejams internetā:
http://www.saeima.lv/saeima9/lasa?dd=Dok_2916. Skatīts 2009. 27. aprīlī.
- Rīgas domes 2009. gada 30. jūlija lēmums Nr. 1-43/RD-09-731-ap „Par apstrīdēto administratīvo aktu” [nav publicēts].
- Tiesībsarga 2007. gada ziņojums. Pieejams internetā:
http://www.tiesibsargs.lv/lat/publikacijas/gada_zinojumi/. Skatīts 2009. 31. martā.
- Tiesībsarga 2008. gada ziņojums. Pieejams internetā:
http://www.tiesibsargs.lv/lat/publikacijas/gada_zinojumi/. Skatīts 2009. 26. jūlijā.
- Tieslietu ministrijas 2002. gada publiskais pārskats. Pieejams internetā:
http://www.tm.gov.lv/lv/documents/parskati/2002/990_publicais%20parskats.doc. Skatīts 2009. 31. martā.
- Tieslietu ministrijas 2009. gada 13. oktobra vēstule Nr. 1-24/1618-J „Par informācijas sniegšanu” [nav publicēta].
- Tiesu administrācijas 2009. gada 13. marta vēstule Nr. 1-33/48 [nav publicēta].

ANO Cilvēktiesību komitejas prakse

Adimayo M. Aduayom, Sofianou T. Diasso and Yawo S. Dobou v. Togo, Human Rights Committee, Communication No. 422-424/1990, views of 12 July 1996.

Alba Pietraroia Alba Pietraroia v. Uruguay, Human Rights Committee, Communication No. 44/1979, views of 27 March 1981.

Ballantyne, Davidson, McIntyre v. Canada, Human Rights Committee, Communications Nos. 359/1989 and 385/1989, views of 31 March 1993.

Gauthier v. Canada, Human Rights Committee, Communication No. 633/1995, views of 7 April 1999.

Keun-Tae Kim v. Republic of Korea, Human Rights Committee, Communication No. 574/1994, views of 3 November 1998.

Leo Hertzberg et al. v. Finland, Human Rights Committee, Communication No. 61/1979, views of 2 April 1982.

Malcolm Ross v. Canada, Human Rights Committee, Communication No. 736/1997, views of 18 October 2000.

Rafael Marques de Morais v. Angola, Human Rights Committee, Communication No. 1128/2002, views of 29 March 2005.

Robert Faurisson v. France, Human Rights Committee, Communication No. 550/1993, views of 8 November 1996.

Tae Hoon Park v. Republic of Korea, Human Rights Committee, Communication No. 628/1995, views of 20 October 1998.

Victor Ivan Majuwana Kankanamge v. Sri Lanka, Human Rights Committee, Communication No. 909/2000, views of 27 July 2004.

Vladimir Petrovich Laptsevich v. Belarus, Human Rights Committee, Communication No. 780/1997, views of 20 March 2000.

Womah Mukong v. Cameroon, Human Rights Committee, Communication No. 458/1991, views of 21 July 1994.

Yong-Joo Kang v. Republic of Korea, Human Rights Committee, Communication No. 878/1999, views of 15 July 2003.

General Comment No. 25: The Right to Participate in Public Affairs, Voting Rights and the Right of Equal Access to Public Service (Art. 25), CCPR/C/21/Rev.1/Add.7, 12 July 1996.

General Comment No. 32, Article 14: Right to Equality before Courts and Tribunals and to a Fair Trial, CCPR/C/GC/32, 23 August 2007.

ANO nenormatīva rakstura dokumenti

Council of Europe, European Committee of Social Rights, European Social Charter, Conclusions XVIII-2 (LATVIA), Articles 1, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 14, 16 and 17 of the Charter, December 2007. Available on the internet at:
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/conclusions/State/LatviaXVIII2_en.pdf. Last visited at 10 March 2009.

Declaration on Social Progress and Development, General Assembly resolution 2542 (XXIV) of 11 December 1969.

Declaration on the Right to Development, General Assembly resolution 41/128 of 4 December 1986.

Economic and Social Council resolution 9 (II) of 21 June 1946. Available on the internet at:
<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/08/IMG/NR004308.pdf?OpenElement>. Last visited at 3 July 2009.

General Assembly resolution 59 (I) of 14 December 1946. Available on the internet at:
<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/10/IMG/NR003310.pdf?OpenElement>. Last visited at 3 July 2009.

The Johannesburg Principles on National Security, Freedom of Expression and Access to Information, Freedom of Expression and Access to Information, U.N. Doc. E/CN.4/1996/39 (1996).

United Nations, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Consideration of reports submitted by States parties under articles 16 and 17 of the Covenant [on Economic, Social and Cultural Rights]: concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Latvia, 7 January 2008, E/C.12/LVA/CO/1. Available on the internet at:
<http://www.unhcr.org/refworld/docid/478c6cc32.html>. Last visited at 10 March 2009.

United Nations, Economic and Social Council, Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights, U.N. Doc. E/CN.4/1985/4, Annex (1985).

Eiropas Padomes cilvēktiesību dokumenti

Convention on Access to Official Documents: Committee of Ministers of the Council of Europe, 27 November 2008.

Council of Europe Convention on Access to Official Documents. Explanatory Report. Available on the internet at:
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/AccessDoc.htm>. Last visited at 12 January 2009.

Declaration of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the Freedom of Expression and Information, 29 April 1982.

Recommendation No. R (2000) 13 of the Committee of Ministers to Member States on a European Policy on Access to Archives.

Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to Member States on the Access to Information Held by Public Authorities.

Recommendation No. R (91) 10 of the Committee of Ministers to Member States on the Communication to Third Parties of Personal Data Held by Public Bodies.

Recommendation No. R (97) 18 of the Committee of Ministers to Member States Concerning the Protection of Personal Data Collected and Processed for Statistical Purposes.

Recommendation Rec(2002)2 of the Committee of Ministers to Member States on Access to Official Documents.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse

Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway [GC], no. 21980/93, ECHR 1999-III.

Çakici v. Turkey [GC], no. 23657/94, ECHR 1999-IV.

Ceylan v. Turkey, no. 23556/94, ECHR 1999-IV.

Cubber v. Belgium, no. 9186/80, ECHR, judgement of 26 October 1984, Series A no. 86.

Fressoz and Roire v. France [GC], no. 29183/95, ECHR 1999-I.

Frydlender v. France [GC], no. 30979/96, ECHR 2000-VII.

Gaskin v. the United Kingdom, no. 10454/83, ECHR, judgement of 7 July 1989, Series A no. 160.

Goodwin v. the United Kingdom [GC], no. 17488/90, ECHR 1996-II.

Hadjianastassiou v. Greece, no. 12945/87, ECHR, judgement of 16 December 1992, Series A no. 252.

Handyside v. the United Kingdom, no. 5493/72, ECHR, judgement of 7 December 1976, Series A no. 24.

Hertel v. Switzerland, no. 25181/94, ECHR 1998-VI.

Kenedi v. Hungary, no. 31475/05, ECHR, judgement of 26 May 2009.

Leander v. Sweden, no. 9248/81, ECHR, judgement of 26 March 1987, Series A no. 116.

Lepojic v. Serbia, no. 13909/05, ECHR, judgement of 6 November 2007.

Maestri v. Italy [GC], no. 39748/98, ECHR 2004-I.

Murphy v. Ireland, no. 44179/98, ECHR 2003-IX

Observer and Guardian v. the United Kingdom, no. 13585/88, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 216.

Riolo c. Italie, no. 42211/07, ECHR, l'arrêt du 17 juillet 2008.

- Sdružení Jihočeské Matky c. la République tchèque* (dec.), no. 12101/03, ECHR [irrecevable].
- Sunday Times v. the United Kingdom (No. 2)*, no. 13166/87, ECHR, judgement of 26 November 1991, Series A no. 217.
- Sunday Times v. the United Kingdom*, no. 6538/74, ECHR, judgement of 26 April 1979, Series A no. 30.
- Társaság a Szabadságjogokért v. Hungary*, no. 37374/05, ECHR, judgement of 14 April 2009.
- Vereniging weekblad bluf! v. the Netherlands*, no. 16616/90, ECHR, judgement of 9 February, 1995, Series A no. 306-A.
- Vides Aizsardzības Klubs c. Lettonie*, no. 57829/00, ECHR, l'arrêt du 27 mai 2004.
- Weber v. Switzerland*, no. 11034/84, ECHR, judgement of 22 May 1990, Series A no. 177.

Eiropas Savienības normatīvie akti

- Līguma par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līguma konsolidētās versijas, [2006] OV C 321 E/1.
- Single European Act (1986), [1987] OJ L 169/1.
- Treaty on European Union (1992), [1992] OJ C 191/1.
- Eiropas Parlamenta un Padomes Regula Nr. 1049/2001 par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem, OJ L 145, 43./48.

Eiropas Savienības dokumenti, izņemot normatīvos aktus

- Barcelona European Council, Presidency Conclusions, 15 and 16 March 2002.
Available on the internet at:
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf. Last visited at 18 March 2009.
- Committee on European Communities, Sixteenth Report, Public Access to EU Documents, 25 July 2000. Available on the internet at:
<http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/ld199900/ldselect/ldcom/102/10202.htm>. Last visited at 17 January 2009.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.
Towards a European Research Area, COM (2000) 6 final, 18 January 2000.
Available on the internet at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0006:FIN:EN:PDF>. Last visited at 18 March 2009.

Council of the European Union, General Secretariat of the Council to Working Party on Legal Data Processing, Electronic Publishing of Legislation – Towards Authenticity – Final report of the Working Group, 10651/07, Jurinfo 34, Brussels, 21 June 2007. Available on the internet at:

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st10/st10651.en07.pdf>. Last visited at 31 March 2009.

Council of the European Union, Working Party on Legal Data Processing, Summary of discussions (12 and 13 June 2002), 9998/02, Jurinfo 6, Brussels, 21 June 2002. Available on the internet at:

<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/02/st09/09998en2.pdf>. Last visited at 24 February 2009.

Décision du Conseil du 28 février 1984 relative à un programme européen de recherche et de développement dans le domaine des technologies de l'information (Esprit), [1984] JOCE L 67/54.

European Parliament resolution of 14 January 2009 on public access to European Parliament, Council and Commission documents (implementation of Regulation (EC) No 1049/2001) (2007/2154(INI)). Available on the internet at: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2009-0022&language=EN>. Last visited at 28 January 2009.

Lisbon European Council, Presidency Conclusions, 23 and 24 March 2000.

Available on the internet at:

http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/00100-r1.en0.htm. Last visited at 18 March 2009.

Amerikas Cilvēktiesību tiesas prakse

Claude-Reyes et al. v. Chile, IACHR, judgement of 19 September 2006, Series C No. 151. Available on the internet at:

http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_151_ing.doc. Last visited at 14 April 2009.

Satversmes tiesas spriedumi

Par „Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumu” 59.1.6., 66. un 68. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 95. un 111. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 24. oktobris, Nr. 154 (2729).

Par „Nolikuma par kārtību, kādā izīrējami brīvie dzīvokļi Valsts nekustamā īpašuma aģentūras pārvaldīšanā esošajos namīpašumos” atbilstību likumiem: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 14. jūlijs, Nr. 229/230.

Par Finanšu ministrijas un Ekonomisko reformu ministrijas 1993. gada kopīgā skaidrojuma atbilstību likumiem: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 12. marts, Nr. 66 (1127).

- Par likuma „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997. gada 7. augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” un likuma „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” 1. panta vārdu „ievērojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu” atbilstību Latvijas PSR Augstākās padomes 1990. gada 4. maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” preambulai un 9. punktam un 2007. gada 27. martā parakstītā Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma par Latvijas un Krievijas valsts robežu un likuma „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 30. novembris, Nr. 193 (3769).
- Par likuma „Par tiesu varu” 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 5. februāris, Nr. 19 (2784).
- Par likuma „Par tiesu varu” 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 5. februāris, Nr. 19 (2784).
- Par likuma „Par valsts noslēpumu” 11. panta piektās daļas un Ministru kabineta 1997. gada 25. jūnija noteikumu Nr. 226 „Valsts noslēpuma objektu saraksts” XIV nodaļas 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2003. 24. aprīlis, Nr. 62 (2827).
- Par Ministru kabineta 2005. gada 11. janvāra noteikumu Nr. 17 „Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”” un 2005. gada 9. jūnija likuma „Grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, Nr. 203 (3361).
- Par Ministru kabineta 2007. gada 8. maija noteikumu Nr. 312 „Grozījumi Ministru kabineta 2005. gada 13. septembra noteikumos Nr. 712 „Kārtība, kādā piešķir valsts atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai un nosaka finansiāli atbalstāmās kvotas biodegvielai”” 4. punkta par finansiāli atbalstāmo kvotu biodīzeļdegvielas ražošanai 7813953 litri – lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvajai sabiedrībai „Latraps” (LV58503007191) un 3255814 litri – akciju sabiedrībai „Baltic Holding Company” (LV40003558603) atbilstību Biodegvielas likuma 8. panta pirmajai daļai un likuma „Par akcīzes nodokli” 8. panta ceturtais daļas 1. punktam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2008. 30. septembris, Nr. 151 (3935).
- Par Ministru kabineta noteikumu Nr. 46 „Noteikumi par vadības līgumiem” atbilstību Informācijas atklātības likumam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 7. jūlijs, Nr. 221/222 (1681/1682).

- Par Saeimas 1999. gada 29. aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi 1. punkta un 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57. pantam un citiem likumiem: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 1999. 5. oktobris, Nr. 325/327 (1785/1787).
- Par Saeimas vēlēšanu likuma 38. panta pirmās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 6., 8., 91. un 116. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2002. 24. septembris, Nr. 136 (2711).
- Par Saeimas vēlēšanu likuma 5. panta 5. un 6. punkta un Pilsētas domes un pagasta padomes vēlēšanu likuma 9. panta 5. un 6. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89. un 101. pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantam un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 25. pantam: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2000. 1. septembris, Nr. 307/309 (2218/2220).
- Par Satversmes tiesas likuma 7. panta ceturtās daļas vārdu „bez pilnvaru termiņa ierobežojuma” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 83. pantam, 91. pantam un 101. panta pirmajai daļai: Satversmes tiesas spriedums, *Latvijas Vēstnesis*, 2007. 23. oktobris, Nr. 170 (3746).

Latvijas tiesu prakse

- Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 9. jūnija lēmums lietā Nr. A42517806 [nav publicēts].
- Administratīvās rajona tiesas 2007. gada 22. februāra spriedums lietā Nr. A42309405; Nr. A232-07/3. Pieejams internetā:
http://www.tiesas.lv/files/AL/februaris_07/22_02_07/AL_2202_raj_A232-07_3.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī.
- Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 11. novembra spriedums lietā Nr. A42517806. Pieejams internetā:
http://c4.vds.deac.lv/files/AL/2008/11_2008/11_11_2008/AL_1111_raj_A-6317-08_19.pdf. Skatīts 2009. 28. aprīlī.
- Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 19. jūnija spriedums lietā Nr. A42477106; A711-08/9. Pieejams internetā:
http://www.tiesas.lv/files/AL/2008/06_2008/19_06_2008/AL_1906_raj_A-0711-08_9.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī.
- Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 22. septembra spriedums lietā Nr. 42404707; Nr. A1697-08/20. Pieejams internetā:
http://c4.vds.deac.lv/files/AL/2008/09_2008/22_09_2008/AL_2209_raj_A-1697-08_20.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī.
- Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 6. jūnija spriedums lietā Nr. A42576306; A1417-08/18. Pieejams internetā:
http://www.tiesas.lv/files/AL/2008/06_2008/06_06_2008/AL_0606_raj_A-1417-08_18.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 8. jūnija spriedums lietā Nr. SKA-194/2007. Pieejams internetā:
http://www.tiesas.lv/files/AL/06_2007/08_06_07/AL_0806_AT_SKA-194_2007.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī.

Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2007.gada 24. maija spriedums lietā Nr. A42222705, SKA-191/2007. Pieejams internetā:
http://www.tiesas.lv/files/AL/05_2007/24_05_07/AL_2405_AT_SKA-191_2007.pdf. Skatīts 2009. 26. aprīlī.

Par likumu piemērošanu, izšķirot tiesās strīdus, kas saistīti ar darba līguma izbeigšanos vai grozīšanu: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļa, 2004. decembris. Pieejams internetā:
http://www.at.gov.lv/files/docs/summaries/2005/Apkopojums_Darba_ligums.doc. Skatīts 2009. 7. aprīlī.

„Senāta spriedumu publicēšanas jautājumā”, *Tieslietu Ministrijas Vēstnesis*, 1924, Nr. 3, 197.–199. lpp.

Latvijas Tiesu Portāls, *Administratīvo tiesu spriedumi*. Pieejams internetā:
<http://www.tiesas.lv/index.php?id=2202>. Skatīts 2009. 26. aprīlī.

Ārvalstu normatīvie akti un skaidrojošie dokumenti

Access to Information Act, 2005: Uganda. Available on the internet at:
http://www.freedominfo.org/documents/uganda_ati_act_2005.pdf. Last visited at 12 February 2009.

Access to Information Act, No. 21 – 2002: Jamaica. Available on the internet at:
http://www.jis.gov.jm/special_sections/ATI/ATIACT.pdf. Last visited at 12 February 2009.

Access to Public Information Act, 2000: Bulgaria. Available on the internet at:
<http://portal.unesco.org/ci/en/files/26136/12047260813Bulgaria.mht/Bulgaria.mht>. Last visited at 12 February 2009.

Act on Access to Information Held by Administrative Organs, No. 42, 1999: Japan. Available on the internet at: <http://www.kl.i.is.nagoya-u.ac.jp/told/h11a04201en.1.1.txt>. Last visited at 12 February 2009.

Constitution of the Kingdom of Thailand, B. E. 2540 [1997]. Available on the internet at: <http://www.asianlii.org/th/legis/const/2007/>. Last visited at 24 February 2009.

Constitution of the Kingdom of Thailand, B. E. 2550 [2007]. Available on the internet at: http://www.servat.unibe.ch/law/icl/th00000_.html. Last visited at 24 February 2009.

Explanatory Notes to Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at:

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/en/ukpgaen_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

Federal Transparency and Access to Public Government Information Law, 2002: Mexico. Available on the internet at:
<http://portal.unesco.org/ci/en/files/26142/12047262363Mexico.pdf/Mexico.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

Freedom of Information Act 2000, chapter 36: United Kingdom. Available on the internet at: http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1. Last visited at 28 January 2009.

Freedom of the Press Act, SFS 1949:105: Sweden. Available on the internet at:
http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_____6313.aspx. Last visited at 19 February 2009.

Gesetz zur Regelung des Zugangs zu Informationen des Bundes (Informationsfreiheitsgesetz – IFG), 5. September 2005 (BGBl. I S. 2722). Pieejams internetā: <http://www.gesetze-im-internet.de/ifg/BJNR272200005.html>. Skatīts 2009. 28. janvārī.

Kopējs valstu tiesību aktu portāls. Pieejams internetā: <http://eur-lex.europa.eu/n-lex/pays.html?lang=lv>. Skatīts 2009. 31. martā.

Law of Transparency and Access to Public Information, 2002: Peru. Available on the internet at:
<http://portal.unesco.org/ci/en/files/26143/12047262653Peru.doc/Peru.doc>. Last visited at 12 February 2009.

Law on Right to Obtain Information, 2005: Azerbaijan. Available on the internet at:
<http://portal.unesco.org/ci/en/files/26135/12047260333Azerbaijan.pdf/Azerbaijan.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

Ley de acceso a la información pública: decreto número 57-2008. Available on the internet at:
http://www.insivumeh.gob.gt/ley_de_acceso_a_la_informacion/Ley-AIP-Decreto-57-2008.pdf. Last visited at 3 May 2009.

Loi fédérale du 17 décembre 2004 sur le principe de la transparence dans l'administration (Loi sur la transparence, LTrans), RS 152.3. Pieejams internetā: <http://www.admin.ch/ch/f/ff/2004/6807.pdf>. Skatīts 2009. 28. janvārī.

Magna Carta. Pieejams internetā:
<http://www.magnacartaplus.org/magnacarta/latin.htm#latin-text>. Skatīts 2007. 9. decembrī.

Official Information Act, B. E. 2540 [1997]: Thailand. Available on the internet at:
http://www.oic.go.th/content_eng/act.htm. Last visited at 24 February 2009.

Openness Promotes Effectiveness in our National Government Act of 2007: United States of America. Available on the internet at:
<http://www.usdoj.gov/oip/amendment-s2488.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

Promotion of Access to Information Act, 2000, No. 2: South Africa. Available on the internet at: <http://www.info.gov.za/gazette/acts/2000/a2-00.pdf>. Last visited at 12 February 2009.

Public Information Act, 2000: Estonia. Available on the internet at: <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>. Last visited at 12 February 2009.

Right to Information Act, 2005, No. 22: India. Available on the internet at: http://ncl.gov.in/new/THE_RIGHT_TO_INFORMATION_ACT.pdf. Last visited at 12 February 2009.

Sekretesslag, 1980:100: Sweden. Pieejams internetā: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19800100.htm>. Skatīts 2009. 5. martā.

Sobre acceso a la información pública: ley número 20.285. Available on the internet at: <http://www.leychile.cl/Navegar/>. Last visited at 3 May 2009.

Dažādi dokumenti

Nataša Pirc Musar/Information Commissioner of the Republic of Slovenia, *et al.*, letter to Mme Deniz AKÇAY, Presidente, CDDH, Adjointe au Représentant permanent de la Turquie auprès du Conseil de l'Europe, Ljubljana, 17 March 2008. Available on the internet at: [http://www.update.dk/cfje/Lovbasen.nsf/f4204455af8994d6c1256966004697c3/6e94b02d54c68c87c1257472003a3872/\\$FILE/kritik%20og%20anbefalinger.pdf](http://www.update.dk/cfje/Lovbasen.nsf/f4204455af8994d6c1256966004697c3/6e94b02d54c68c87c1257472003a3872/$FILE/kritik%20og%20anbefalinger.pdf). Last visited at 17 January 2009.

Nataša Pirc Musar/Information Commissioner of the Republic of Slovenia, *et al.*, letter to Mr. Carl Bildt, Minister for Foreign Affairs, Sweden, Chairman of the Council of Europe Committee of Ministers, Ministry for Foreign Affairs, Ljubljana, 7 November 2008. Available on the internet at: <http://www.access-info.org/data/File/Info%20Commissioners%20letter%20Carl%20Bildt%201%20Nov%202008.pdf>. Last visited at 28 January 2009.

Tidningsutgivarna/The Swedish Newspaper Publishers' Association, CEO, letter to Prime Minister Fredrik Reinfeldt Minister of Justice Beatrice Ask, Minister for Foreign Affairs Carl Bildt, Minister for European Affairs Cecilia Malmström, Stockholm, 5 October 2007. Available on the internet at: http://www.tu.se/uploaded/document/2007/10/8/Brev_till_Reinfeldt.pdf. Last visited at 17 January 2009.